

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YAŞAMBOYU ÖĞRENME ve YETİŞKİN EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI

MAMAK HALK EĞİTİMİ MERKEZİNDE AÇILAN KURSLARA
KATILAN KADINLARIN EĞİTİME KATILMA VE TERK
NEDENLERİ

DOKTORA TEZİ

Serap KARABACAK AŞIR

Ankara

Temmuz, 2011

T.C
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YAŞAMBOYU ÖĞRENME ve YETİŞKİN EĞİTİMİ
ANA BİLİM DALI

MAMAK HALK EĞİTİMİ MERKEZİNDE AÇILAN KURSLAR
KATILAN KADINLARIN EĞİTİME KATILMA VE TERK
NEDENLERİ

DOKTORA TEZİ

Serap KARABACAK AŞIR

Danışman: Prof. Dr. Meral UYSAL

Ankara

Temmuz, 2011

Eğitim Bilimleri Enstitü M¼d¼rl¼ę¼'ne,

Bu alışma j¼rimiz tarafından Yaşam Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı,
Halk Eğitimi Programı'nda DOKTORA TEZ ALIşMASI olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Prof. Dr. Meral UYSAL

¼ye

Prof. Dr. Rıfat MİSER

¼ye

Prof. Dr. Ahmet DUMAN

¼ye

Prof. Dr. Nejla KURUL

¼ye

Doç. Dr. Hayat BOZ

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

ÖNSÖZ

Kadın erkek arasındaki her alanda karşılaşılan eşitsizlik sadece ülkemizde değil, genel olarak bütün dünyada hâlâ çözülememiş bir sorundur. Eğitim, kadın erkek arasındaki eşitsizlikle mücadelede en önemli halkadır.

Bu araştırmada, yetişkin kadınların Mamak Halk Eğitimi Merkezindeki programlara katılma ve programları terk nedenleri saptanmaya çalışılmıştır. Terk nedenlerinin belirlenmesi, sorunun çözümü ile ilgili etkili politikaların geliştirilmesi aşamasında konu üzerinde çalışanlara kolaylık sağlayacaktır. Tabii çalışmanın gerçekleşmesinde pek çok kişinin katkısı söz konusudur.

İlk olarak bu zorlu sürecin başından itibaren tüm aşamalarda olumlu, destekleyici yaklaşımı ile çalışma isteğimi canlı tutan tez danışmanım Prof. Dr. Meral UYSAL' a teşekkürü bir borç bilirim. Yol göstericiliği ve sabrı olmasa bu çalışma tamamlanamazdı.

Tezimin şekillenmesine katkıda bulunan Prof. Dr. Rıfat MİSER ve Prof. Dr. Ahmet DUMAN' a, ilerleyen aşamalarda titizlikle tezimi okuyarak öneri ve eleştirilerini esirgemeyen Dr. Fevziye SAYILAN' a çok teşekkür ederim.

Mamak Halk Eğitimi Merkezindeki görüşmelerimi gerçekleştirirken, kaynak kişilere ulaşmamda bana yardımlarını esirgemeyen Mamak Halk Eğitimi Merkezi eğitimlerine, özellikle Nuray ALTUN'a çalışmamın yararına ve önemine inandığı ve sonuna kadar beni destekleyip bana yardımcı olduğu için teşekkürü borç bilirim.

Ve tabii ki, bu uzun ve zorlu süreçte hep yanımda olup zorluklarımı paylaşan aileme özellikle annem Gülsen KARABACAK' a ne kadar teşekkür etsem azdır. Hayatımı her yönden kolaylaştırmak için gösterdiği çaba ile tezimi de tamamlamamı sağladı. Çabaları olmasaydı sadece bu tezin getirdiği zorlukları değil hayatımdaki başka birçok zorluğu da aşamazdım. Ayrıca gösterdikleri sabır için eşim Umut AŞIR' a, hayatımın ışığı kızlarım Pelin Ada ve Burcu AŞIR'a da çok teşekkür ederim. Bu tez onlarla geçirmeyi tüm kalbimle istediğim zamanlar kısıtlanarak oluşturuldu.

ÖZET

MAMAK HALK EĞİTİMİ MERKEZİNDE AÇILAN KURLARA KATILAN KADINLARIN KATILMA VE TERK NEDENLERİ

KARABACAK AŞIR, Serap

Doktora Tezi, Yaşamboyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Meral UYSAL

Temmuz 2011, X +179 Sayfa

Yapılan araştırmada, halk eğitimi merkezlerindeki programlara katılan ve programlardan ayrılan kadınların katılma ve eğitimlerini yarıda bırakma nedenlerinin toplumsal cinsiyet dinamikleri bağlamında saptanması amaçlanmıştır.

Çalışma grubunu, Mamak Halk Eğitimi Merkezindeki çeşitli programlardan ayrılan 38 kadın oluşturmaktadır. Araştırma verileri, nitel yöntemlerle elde edilmiş ve araştırmacı tarafından geliştirilen görüşme formu kullanılarak, çalışma grubunu oluşturan kişilerle görüşmeler yapılmıştır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler şunlardır: (1) Çalışma grubunu oluşturanlar 15-54 yaş arasındaki, çoğu evli olan kadınlardır. Evlilikler erken yaşta yapılmıştır ve evlilerin çoğunluğu 2-3 çocuğa sahiptir. (2) Görüşülenlerin yarıya yakını köy doğumludur. (3) Kadınların tamamına yakını süreklilik gösteren bir işte çalışmamaktadır. Evde gelir getirici işler yapanların ise düzenli bir geliri yoktur. (4) Kadınların çalışmaması eşin ve aile büyüklerinin izin vermemesi, çocuklarına bakacak kimse olmaması, geleneksel ön yargılardan oluşan baskılar, erken evlenme gibi toplumsal cinsiyet kaynaklı nedenlere dayanmaktadır. (5) Görüşülenlerin tamamı örgün eğitimin çeşitli basamaklarından ayrılmışlardır. Örgün eğitime devam edememe sebepleri arasında; ekonomik nedenler, kız çocuklarının eğitimi

hakkındaki geleneksel önyargılar, küçük çocukların bakımı ve gözetimi, kendi isteği ile eğitimini bırakma bulunmaktadır. (6) Kadınların büyük çoğunluğu kurslara kendi istekleri ile katıldıklarını belirtmişlerdir. Ancak, araştırmada elde edilen bulgulara göre eşleri ya da aile büyükleri izin verirse kurslara başlayabildikleri görülmüştür. (7) Kurslara katılma nedenleri arasında; boş zamanları değerlendirme, belge alma, kursta verilen ücret, yeni şeyler öğrenme isteği, öğrendiklerini gelire çevirme, evdeki konumunu güçlendirme, meslek kazanma ve sosyal ilişkileri geliştirme bulunmaktadır. (8) Kurslardan ayrılma nedenleri arasında; kursiyerlerle anlaşamama, kurs yöneticisinin tutumu, maddi imkânsızlık, ücret alamama, sağlık nedenleri, eşin devamına izin vermemesi, çocuklarla ilgili sorunlar, aile büyüklerinin izin vermemesi, evlenme, kurs hocasının tutumu, ailevi sorunlar olduğu görülürken, en yüksek oranlı ayrılma nedeni çocuklarla ilgili sorunlardan kaynaklanmaktadır. (9) Çocuklar nedeniyle ve sorumluluklarını gerçekleştirebilmek için kursu terk edenler arasında cinsiyet rollerini sorgulayanlar bulunmaktadır. (10) Görüşülenler kursların kadınlara yararları olduğunu düşünmektedirler. Kursların yararları arasında kişisel gelişimi sağlama, manevî tatmin, eş ya da aile büyüklerinin baskısından uzaklaşma, özsaygı düzeyinin artması, meslek sahibi olma bulunmaktadır. (11) Kadınların ev dışı işlerde çalışma umutlarının az olması nedeniyle meslek kazandırıcı programlara katılım istekleri düşüktür.

ABSTRACT

REASONS OF WOMEN'S PARTICIPATE AND DROP-OUTS IN COURSES OPENED IN MAMAK PEOPLE'S EDUCATION CENTERS

Karabacak Aşır, Serap

PhD, Life Long Learning and Adult Education Department

Advisor: Prof. Dr. Meral UYSAL

May 2011, X + 179 pages

In this research, it is aimed to determine the reasons of women's participate and drop-outs in the programs in people's education centers in the context of gender dynamics.

The sample of the research is constructed from 38 women who dropped out from various programs in Mamak People's Education Centers. Research data was obtained with qualitative methods and the interviews were conducted with the people constituting the sample group by using the interview form developed by the researcher.

The results of the research as follow: (1) Women constituting the sample group are between the ages of 15 and 54, mostly married women. Marriages were made at early ages and women are married with 2-3 children. (2) Nearly half of the respondents were born in villages. (3) Almost all the women do not work permanently. Of those who work at home with an income do not have it regularly. (4) Women's unemployment is derived from gender reasons such as disallowance of spouse or family elders, absence of a caretaker for their children, pressures of traditional prejudices and early marriages. (5) All of the respondents dropped out the formal education in various stages. Among the reasons for not being able to continue formal education are; economic reasons, the traditional stereotypes about education of girls, care and supervision of small children and dropping out the education

voluntarily. (7) Among the reasons of participating the courses are; recreation, obtaining certification, the fee taken from the course, willingness to learn new things, transforming what they have learnt into an income, strengthening their status at home, having a profession and developing social relationships. (8) Among the reasons of drop-outs from courses are; not getting along well with trainees, attitudes of course managers, financial problems, not being paid, health problems, disallowance of family elders, getting married, attitudes of course teachers and problems within the family. The highest reason of the drop-out rates is child-related issues. (9) Among the women who dropped out the courses because of the child-related issues and responsibilities, there are the ones who question their gender role. (10) Respondents think that the courses are useful for women. Among the benefits of courses are; personal development, moral satisfaction, moving away the pressures of the spouse or family elders, increasing self-esteem and having a profession. (11) Because women are lack of hope about working out their home, their desire to participate in programs in which they can acquire a profession is really low.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
ÖZET.....	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER.....	VI
TABLolar LİSTESİ	IX
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	X

BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç	11
1.3. Önem	12
1.4. Sınırlılıklar	13
1.5. Kısaltmalar	13
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	14
2.1. Halk Eğitime İlişkin Temel Kavramlar	14
2.1.1. Halk Eğitimi	14
2.1.2. Yaygın Eğitim	15
2.1.3. Yetişkin	16
2.1.4. Yetişkinlerin Öğrenme Özellikleri.....	17
2.1.5. Yetişkin Eğitimi	18
2.1.6. Yetişkin Eğitimi Gerektiren Nedenler	20
2.1.7. Halk Eğitimi Merkezleri	20
2.1.8. Halk Eğitimi Merkezlerinin Etkinlikleri	20
2.2. Toplumsal Cinsiyet ve Örüntüleri	22
2.2.1. Kadınların Ekonomik Hayata Katılımı	26
2.2.2. Kadınların Ekonomik Fırsatlardan Yararlanması	32
2.2.3. Kadınların Politikaya Katılımı	37

2.2.4. Kadınların Sağlık Hizmetlerinden Yararlanması ve Refah Düzeyi	41
2.3. Kadın ve Eğitim	43
2.4. Halk Eğitimi Kurslarına Katılma ve ilgili Araştırmalar	56
2.5. Halk Eğitimi Kurslarından Ayrılma ve ilgili Araştırmalar	64
3. YÖNTEM	72
3.1. Araştırmanın Modeli	72
3.2. Çalışma Grubu	74
3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri	74
3.4. Verilerin Toplanması	75
3.5. Verilerin Analizi	77
4. BULGULAR VE YORUM	80
4.1. Demografik Özellikler	80
4.1.1. Yaş	80
4.1.2. Doğum Yeri	81
4.1.3. Ankara'da Oturma Süresi	81
4.1.4. Yaşanılan Konut Tipi	82
4.1.5. Eğitim Durumu	83
4.1.5.1. Eşlerin Eğitim Durumu	83
4.1.6. Örgün Eğitime Devam Etmeme Nedeni	84
4.1.7. Çocuklarının Eğitim Durumu	92
4.1.8. Anne ve Babalarının Eğitim Durumu	93
4.1.9. Gelir Düzeyi	95
4.1.10. Medeni Durum	96
4.1.11. Çocuk Sayısı	97
4.1.12. Çalışma Durumu	97
4.1.13. Çalışmama Nedenleri	99
4.2. Kitle İletişim Araçları İzleme Durumu	106
4.2.1. Günlük Televizyon İzleme Süresi	106
4.2.2. Gazete Okuma Durumu	107

4.2.3. Kitap Okuma Sıklığı	108
4.2.4. Tiyatroya Gitme Sıklığı	109
4.2.5. Sinemaya Gitme Sıklığı	110
4.3. Kurslara Katılma	111
4.3.1. Kurslardan Haberdar Olma	111
4.3.2. Kursa Katılma Kararında Etkili Olan Kişiler	114
4.3.3. Kurslara Katılım Sayısı	117
4.3.4. Kursa Katılma Nedenleri	117
4.3.5. Özellikle Katılmak İstenen Kurslar.....	125
4.4. Kursları Terk Etme	128
4.4.1. Terk Edilen Kurs Adları	128
4.4.2. Terk Nedenleri	129
4.4.3. Terk Etmenin Hissettirdikleri.....	138
4.4.4. Terk Nedeni Ortadan Kursa Devam Etme Olasılığı.....	140
4.5. Kadınların Kursların Yararları Hakkındaki Düşünceleri	141
5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER	146
5.1. Sonuçlar	146
5.2. Öneriler	153
KAYNAKÇA	156
EKLER	173

TABLOLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: Ülkelere Göre İşgücüne Katılım Oranı	29
Tablo 2: Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Tablosu	53
Tablo 3: Yaş Dağılımı	80
Tablo 4: Doğum Yerlerine Göre Dağılım	81
Tablo 5: Ankara'da Oturma Süresine Göre Dağılım	81
Tablo 6: Oturulan Konut Tipine Göre Dağılım	82
Tablo 7: Görüşülen Kişilerin Eğitim Durumları	83
Tablo 8: Eşlerin Eğitim Durumu	83
Tablo 9: Örgün Eğitime Devam Etmeme Nedenleri	84
Tablo 10: Çocuklarının Eğitim Durumu Dağılımı	92
Tablo 11: Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılım	93
Tablo 12: Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılım	94
Tablo 13: Gelir Düzeyine Göre Dağılım	95
Tablo 14: Medeni Duruma Göre Dağılım	96
Tablo 15: Çocuk Sayısı	97
Tablo 16: Evde Gelir Getirici İş Yapanların Dağılımı	98
Tablo 17: Çalışmama Nedenleri	99
Tablo 18: Televizyon İzleme Süresi.....	106
Tablo 19: Gazete Okuma Durumu.....	107
Tablo 20: Kitap Okuma Sıklığı	108
Tablo 21: Tiyatro Gitme Sıklığı	109
Tablo 22: Kurslardan Haberdar Olma	111
Tablo 23: Kursa Katılma Kararında Etkili Olanların Dağılımı	114
Tablo 24: Kurslara Daha Önce Katılımın Olup Olmadığı.....	117
Tablo 25: Kurslara Katılma Nedenleri	117
Tablo 26: Katılmak İstenen Kurslar	126
Tablo 27: Görüşülenlerin Terk Ettiği Kursların Dağılımı.....	129
Tablo 28: Kursları Terk Nedenleri	130

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1: Ekonomik ve Manevi Yoksulluk Döngüsü	37

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem

Sosyal bir varlık olan insan, fiziksel ve kültürel evrimi ile orantılı bir şekilde sürekli doğayla mücadele içinde olmuştur. Başlarda doğaya ayak uydurarak yaşamını sürdürmeye çalışırken, ateşin bulunması, alet yapımında ustalaşma, yerleşik hayata ve avcı-toplayıcılıktan besin üretimi aşamasına geçme, artı besinin maddi değere çevrilmesi gibi gelişmelerle doğa şartlarına karşı koymayı geliştirip doğayı kontrol altına alma çabası içine girmiştir. Bu değişimler yaşanırken hayatın devamı ve gereksinimlerin karşılanması belli işlerin cinsler arasında paylaşılarak yerine getirilmesi ve bunları görev edinilmesi ile sağlanmıştır. Zamanla, insanlığın varlığını sürdürebilmesi için yapılmış olan kadın erkek arasındaki iş paylaşımının niteliği değişmiştir. Yaşamsal gereksinimlerin karşılanması çerçevesinde görev edinilen davranışlar, süreç içinde her iki cins tarafından benimsenmiş, hatta benimsetilmiştir. Değişen toplum ve üretim sistemleri düzeninde, kadınlar biyolojik yapılarının uzantısı olan bazı fiziksel durumlar öne sürülerek ve sosyalleşme sürecinde içselleştirdikleri değerler, tutumlarla, toplum içinde erkekten sonra ikincil değerlerin atfedildiği bir varlık haline, kendi yaşamlarının nesnesi haline gelmişler getirilmişlerdir.

Günümüzde kadınlar, ikinci cins sayılmasından kaynaklanan, eşitlikten uzak ortamda öncelikle yaşamlarını devam ettirebilme savaşı vermektedirler. Sonrasında insanca yaşamak için ihtiyaç duyulan eğitim, sağlık gibi hak ve hizmetlerden, fırsatlardan erkeklerle eşit şekilde yararlanabilmek için çabalamaktadırlar.

Bugünün dünyasında eşitliğin sağlanabilmesi için ihtiyaç duyulan; eğitim ve diğer sistemlerin de desteği ile kadının güçlendirilmesi ve bilinçlendirilmesidir. Eğitim, kadınların yaşam döngüsünün değişmesinde, gerçekleşmesinde çok önemli görülmektedir. Eğitim sadece insanları

toplumun istediği, ihtiyaç duyduğu birey kalıbına sokma aracı değil aynı zamanda meslek sahibi yapan, ekonomik bağımsızlık kazandırarak kişiileri güçlü kılan bir araçtır. Bu yolla güçlendirilmeye en çok ihtiyaç duyan grupların arasında kadınlar gelmektedir. Çünkü lkemizde kültürel değerlerle de ilintili olarak kızların okullulaşması engellenmektedir. Konu ile ilgili veriler incelendiğinde ülkemizde kız çocuklarının okullulaşma oranının istenen seviyede olmadığı görülmektir (www.tuik.gov.tr/toplumsalciinsiyet göstergeleri). Okullulaşma düzeyinin istenen seviyede olmamasını birçok nedeni olmakla birlikte aileden kaynaklı nedenlerin hem aşılması güçtür, hem de toplum tarafından sürekli yeniden üretilerek devam etmektedir. Eğitim alanının da erkeklere açık olan başarı kanallarından kızların daha az yararlandırılmaları, başka bir ifade ile engellenmeleri aile içinde çocuğun cinsiyetine bağlı okullulaşmasını ve okul başarısını etkileyen en önemli dinamiklerdendir (Tan, 1979, 110). Örgün eğitimden yararlanamayan kızların ileriki yıllarda halk eğitimi faaliyetlerinden yararlanma şansları olabilmektedir. Ama bu yararlanmanın kadınları olduğundan daha iyi konuma getirdiği ya da istihdam alanında yer almasını istenilen düzeyde sağladığı da söylenemez. “1970’li yıllarda yaygın eğitimin kadınlara yönelik programları genel olarak, temel eğitim, ev ve aile yönetimi, el sanatları bilgi ve becerileri kazandırma amaçlı olmuştur” (Kılıç, 1981, 127). Oysaki kadınlara yönelik kurslar onların ekonomik, toplumsal ya da kültürel yoksunluklarını giderici içeriğe sahip olmalıdır.

Kadınlar gibi, geçmiş yaşantısında ya da herhangi bir sebepten dolayı eğitim hakkı engellenen, ekonomik, toplumsal ya da kültürel yoksunluk içinde olan bireyler yetişkin eğitiminin öncelikli hedef grupları arasındadır. Lowe’in de belirttiği gibi toplumsal, ekonomik, coğrafi, ailevi koşullar nedeniyle yoksunluk çekenler, zihinsel veya bedensel zrller yetişkin eğitiminden öncelikle yararlanması gereken kesimlerdendir (Lowe, 1985, 66). Bu kesimler için hazırlanan eğitim ğretim programları, yoksun kesimde bulunan insanların yaşam döngülerini eğitimle değiştirebilmeleri açısından anlamlı ve önemlidir. Çünkü hazırlanan eğitim programlarındaki amaçlar arasında Caffarella’nın belirttiği gibi; kişiisel gelişimi cesaretlendirme, yetişkinleri,

sosyal norm ve değerleri değiştirme konusunda cesaretlendirme gibi konular bulunmaktadır (Caffarella, 1994, 30).

Ülkemizde de yetişkinlere ve okul dışındakilere yönelmiş düzenli, dizgeli ve örgütlü bir eğitim süreci olan halk eğitimi etkinlikleri aracılığıyla kültürel ve ekonomik unsurlar nedeniyle yeterli eğitim alamayan kız çocuklarının eğitsel eksiklikleri yetişkinliklerinde büyük oranda kapatılabilir. (Geray, 2002, 3)

Kadınların eğitsel eksikliklerinin giderilmesi yoluyla hayatlarındaki zorlukları aşmaları için eğitim aracılığı ile güçlendirilmelerinin gerekliliği yadsınamaz. Bu nedenle kadının toplum içindeki konumu eğitimin kazandırdığı becerilerin kullanılması ile olumlu yönde değişecektir. Eğitimin getirileri; kadınların bireysel kazanımları dışında, kadın nüfusun verimliğinin ve gelirlerinin artırılması, bu sayede yoksulluğun yenilmesi ve nüfus artış hızının düşürülmesi gibi toplumsal kazanımları da içermektedir (Adem, 1993, 336). İşte örgün eğitimini tamamlayamamış kadınlar açısından, yetişkin eğitime katılma ve yetişkin eğitimini terkin önemi ile bu noktada karşılaşılmaktadır. Konuyla ilgili olarak Ural şunları belirtmektedir (2007, 23):

Ülkemizde araştırmacılar genellikle halk eğitim merkezlerindeki kurslara katılan yetişkin cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, meslek tercihleri, tercih ettikleri kurs türleri gibi özellikleri üzerinde durmuştur. Bu çalışmalarda, kurslara katılanların büyük çoğunluğunu çok genç yaşlardaki kadınların oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Büyük çoğunluğu ilkokul mezunu olan genç kızlar, kendilerini “ev kızı” olarak tanımlamaktadır.

HEM’lerdeki kurslara katıldığı halde kendini “ev kızı” olarak tanımlayan bu katılımcıların katıldığı programların içeriği önemlidir. Çünkü genelde evde ya da her zaman yaptıkları işlerin uzantıları olan programlara katıldıkları ve bu programları tamamlayabildikleri görülmektedir. Katıldıkları kurslar yaşam döngülerini değiştirmeye katkıda bulunmadığı için bu katılımcılar kendilerini ev kızı veya ev kadını olarak tanımlamaya devam etmektedirler. HEM’lere gelen kadınlar kendi hayatlarında etkin olarak kullandıkları bilgileri kullanabilecekleri, geçmiş yaşantılarında sahip oldukları bilgilerin transferini yapabilecekleri programları tercih etmektedirler. Miser’in (1987, 390) yaptığı bir çalışmada 1983-1984 yılı içinde biçki dikiş

programlarında başarılı olanların oranı (% 30.1), o dönemde açılan diğer 113 programa katılanların başarı oranından daha yüksektir.

Katılımcılar bazı sebeplerle bir takım kursları tercih edip programlara katılmaktadırlar. Ancak bu katılımın daha bilinçli daha yüksek oranda, katılımcılara yarar sağlayan şekilde olabilmesi için katılımın dinamiklerini belirleyen bazı çalışmalar yapılmıştır. Tekin'in yaptığı bir araştırmada yetişkinlerin eğitime katılmaları bağlamında yapılan araştırmalar dört grupta toplanmaktadır (Tekin, 1988, 36).

- 1- Katılanların kişisel özelliklerini belirleyen betimleyici araştırmalar,
- 2- Katılma nedenlerini belirleyen araştırmalar,
- 3- Terk nedenlerini belirleyen araştırmalar,
- 4- Katılmanın engellerini belirleyen araştırmalar.

Yetişkin eğitimi programlarına katılmada anahtar nokta bireylerin ihtiyaç ve beklentilerinin programlarca karşılanmasıdır. Bireyler yetişkin eğitiminin bazı ihtiyaçlarını karşıladığına inanmazlarsa programa katılmazlar. Kişiler ihtiyaçlarının karşılanması bağlamında iyi bir şans olarak gördükleri programlara katılırlar. "Bireyin katılma ya da katılmama kararı programın, onun bir ya da daha fazla ihtiyacının doyurulmasına yönelik fırsatlar sağlanmasına bağlıdır" (Tekin, 1988, 54).

Yetişkinler neyi, niçin ve nasıl öğrenmesi gerektiği konusunda derinlemesine bilgiye gereksinim duyarlar. Bu bilgilere ulaşamaz ya da bu bilgiler yetişkinin beklentileriyle örtüşmez ise öğrenme güdüsü hızla düşer ve öğrenmeye olan ilgi azalır (Duman, 2004, 2). Bu bulgulara dayanılarak geliştirilecek programlar daha fazla doyum sağlayıp öğrenmeyi daha anlamlı hale getireceği katılımı arttırıp, terk oranlarında da düşüş sağlayabilecektir.

Yetişkinlerin katılmayı daha fazla tercih ettiği programlar bulunmaktadır. Ural'ın da belirttiği gibi programların türlerini belirlemeye yönelik çalışmalar, türleri belirlenen programlara katılma nedenleri ve

aldıkları eğitim ile ilişkilendirilen yaşamsal değişime yönelik çalışmalar yapılmıştır. Yapılan araştırmalarda da yetişkinlerin aldıkları eğitimin yaşamlarındaki değişimi kolaylaştırdığı saptanmıştır (Ural, 1993, 5).

Yetişkinlikte alınan eğitimin yaşam döngüsünün değişmesindeki katkısı örgün eğitim düzeyi ile de yakından ilişkilidir. Örgün eğitimi bitirebilmiş ya da örgün eğitimin ileri basamaklarında eğitimini yarıda bırakmış kişiler halk eğitimi programlarına devam etme ya da bu programları bitirmeye daha eğilimlidirler. Yapılan çeşitli araştırmaların sonuçları örgün eğitim düzeyi ile yetişkin eğitime katılım arasında yüksek bir ilişki bulunduğunu göstermektedir (Tekin, 1990, 548). Lowe (1985,44) katılmanın başlıca belirleyicilerinin sosyo ekonomik statü, yaş ve eğitim düzeyi olmakla birlikte; bunlar arasında en önemlisinin eğitim düzeyi olduğunu daha önce erişilmiş eğitim düzeyi ile katılmanın genellikle olumlu bir ilişki içinde bulunduğunu belirtmiştir.

Johnstone'un (1963, 78) Amerika'da yaptığı bir araştırmaya göre katılanların özellikleri; cinsiyet bağlamında birbirine yakın sayıdadır. Bu eşitliğin nedeni Amerika'daki kadın ve erkekler nüfusunun aynı sayıda olmasından kaynaklanmaktadır. Yaşları 40 yaşın altında, evli, sahip oldukları çocuk sayısı 21 yaşında altında bir ya da iki çocuğu olan, ortalamanın üzerinde bir geliri bulunan, çoğunluğu liseyi ya da daha fazlasını bitirmiş kişilerdir.

Yetişkinlerin halk eğitimi programlarına katılma dinamikleri ile ilgili yapılan araştırmalar sonucunda, yetişkinler için hazırlanan eğitim programlarının öz yönetimli öğrenme anlayışını, içermesi gerektiği belirlenmiştir (Johnstone ve Rivera'dan aktaran Ural, 1993, 4). Ayhan'a (1990, 529-546) göre Knowles öz yönetimli öğrenmeyi; kişilerin kendi öğrenmeleri konusunda nasıl sorumluluk alacaklarını, işbirliği yaparak ve özellikle kendi yaşantılarından yola çıkarak nasıl öğreneceklerini öğrenmek olarak tanımlamaktadır.

Araştırmalarla ne tür içeriğe sahip programların yetişkinlerin ihtiyaç ve beklentilerinin karşılayacağı; yetişkinlerin neyi, niçin ve nasıl öğrenmeleri gerektiği konusunda aydınlatıcı bilgilere ulaşmasını sağlayıcı programların hazırlanması; yetişkinlerin katılmayı daha fazla tercih ettiği programların belirlenmesi; katılanların özelliklerinin saptanması işlevsel yetişkin eğitimi programlarının oluşturulabilmesi için gereklidir. Bu saptamalar sonucunda her ülke, diğerlerinden farklı olan yetişkin eğitimi eksiklerini giderici çalışmalar yapabilecektir. Örneğin Türkiye'deki yetişkin eğitimi öncelikle okumaz yazmazlığı sona erdirmeye çalışmaktadır (Ural, 2007, 8).

Yetişkinlerin okumaz yazmazlığı, özellikle kadınların okuma yazma bilmemesi ülkemizdeki çözülmesi gereken yetişkin eğitimi sorunlarının başında gelmektedir. Ankara'daki halk eğitimi merkezlerindeki okuma yazma kurslarında yapılan bir çalışmada katılımcıların cinsiyetlerine göre değerlendirildiğinde kadın katılımının çokluğu dikkat çekmektedir. Bu durum Türkiye'de okumaz yazmazlığın daha çok bir kadın sorunu olduğuna ilişkin tespitlerle uyumaktadır (Yıldız, 2006, 86).

TÜİK verilerine göre, Ankara'da 2008-2009 yıllarında açılan 19.412 okuma yazma kursuna 247.650 kişi katılmıştır. Katılanların 46.111'ini erkekler, 201.539'unu ise kadınlar oluşturmaktadır. Küçük yaşlarda çeşitli sebeplerle örgün eğitime başlayamamış ya da bırakmak zorunda kalmış kadınların, ilerleyen zamanlarda en azından okuma yazma öğrenmek için yaygın eğitim kurumlarına gittikleri görülmektedir. Katılımcılardan kadınların çokluğu, kız çocuklarının okullulaşma oranının erkek çocuklardan daha az olduğunu göstermektedir. Katılanların yaş gruplarına bakıldığında en çok katılımın 23-44 yaş arası olduğu görülmüştür. Bu yaş aralığındaki 109.034 kadın kurslara katılıp bitirip belgelerini almışlardır (TÜİK, 2008-2009).

Ülkemizde yetişkinlerin cinsiyet bağlamında eğitime katılmaları üzerine, yapılan bir çalışmada 1974-1984 yılları arasında HEM programlarına katılanların cinsiyet dağılımına bakıldığında, 2.024.449 kişinin, 329.932'si (% 16.3) erkek, 694.517'si (% 83.7) kadındır (Miser, 1987, 56). Yirmi beş yıl

sonraki TÜİK'in 2008-2009 yılına ait verilerine göre; Türkiye genelindeki 969 Halk Eğitim Merkezinde açılan programlara toplam 3.409.058 yetişkin katılmıştır. Bu yetişkinlerin 1.348.989'u erkek, 2.060.069'u kadındır. Ankara'da bulunan 27 halk eğitim merkezlerindeki kurslara katılan 160.554 yetişkinin ise 46.352'si erkek, 114.202'si kadındır (TÜİK, 2009). 2008–2009 yılı verilerine göre bu katılımcıların tamamı katıldıkları programları bitirip belgelerini almışlardır. Görüldüğü gibi aradan geçen yirmi yılı aşkın süreye rağmen verilere göre yıllar kadınların halk eğitim merkezlerindeki programlara katılımının erkeklerden daha fazla olmaya devam ettiği görülmektedir. Kadınların ilgisini çekerek onların katılımını daha da arttırmak, ihtiyaçlarına cevap verecek programlarla devamlarını sağlamanın mümkün olduğu düşünülmektedir.

Halk eğitimi etkinlikleri aracılığıyla yoksunlukları giderilemeyen, beklentileri karşılanamayanların programlara katılımının az olması ve terklerinin fazla olması şaşırtıcı değildir. Yapılan araştırmalarda geleneksel olan ve işlevsel olmayan yetişkin eğitimi etkinliklerinin katılımcıların ilgisini çekmeyi ya da canlı tutmayı başaramadığını bunun da programlara katılımı azalttığını ve terkleri arttırdığını tespit edilmiştir (Kirazoğlu, 1996, 33).

Halk eğitim merkezlerinde açılan programlara genel olarak kadın katılımı erkeklerden daha yüksek olmasına rağmen kadınların katıldığı programlara bakıldığında toplumun kadınlardan beklediği davranışlara uygun toplumsal cinsiyet kalıplarıyla örtüşen tercihler yapıldığı görülmektedir. TÜİK'in cinsiyete göre programlara katılanlarla ilgili verilerine göre; kadınların ev işlerinin uzantısı durumunda olan, alanlardaki kurslara katıldığı tekrar vurgulanmıştır. Örneğin 2008-2009 yılında açılan besicilik ve beslenme kursuna katılan 286 kişiden 257'si kadın, 29'u erkektir. Yine aynı yılda açılan beyaz peynir yapımı kursuna da katılan 25 kişiden 21'i kadındır. (TÜİK, 2009). Dolayısıyla kadın katılımcıların açılan kurslar içinde toplumun kendilerinden beklediği kalıplara uygun davranışları içeren programları tercih ettiği doğrulanmaktadır. Dikkat çekici bir öge olarak bilgisayar ve onun türevi olan bilgisayar programlama teknikleri, bilgisayar programcılığı, bilgisayarlı muhasebe gibi kurslara erkek katılımcıların rağbet ettiği görülürken;

bilgisayarla desen hazırlama kursuna katılan 36 kişinin 7'sinin erkek, 29'unun kadın olduğu görülmektedir. Kadınların kendi hayatlarında gündelik olarak yaptığı işler, teknolojik araçlarla yapılmaya başlansa bile bu teknolojinin kullanıcısının kadınlar olduğu söylenebilir.

Halk eğitimi merkezlerindeki kurslarındaki kadın erkek katılımı ile ilgili olarak Miser'in yaptığı çalışmaya göre 1974–1984 sanayi eğitimi programlarına katılıp başaranların yalnızca 269'u (% 2.3) kadındır (1987, 69). Sanayi eğitimi programlarına erkek katılımı, mesleki ve teknik eğitim programlarına kadınların katılımı daha fazladır. Bunda mesleki ve teknik eğitim programlarının çeşitlerinin de etkisi vardır. Ana çocuk sağlığı, çocuk bakımı, ev ekonomisi, besin ve beslenme gibi programlar kadınlara yönelik mesleki teknik eğitim programları arasındadır. İçerik açısından bakıldığında bu programların kadınların ev dışında işlendirilmesine olanak verecek beceriler kazandırmaya yönelik olmadığı ortaya çıkmaktadır (Miser, 1997,108). Kadınların yaşamlarını değiştirmeyi sağlayacak türden eğitim alma olanakları kısıtlıdır.

Tercih edilen kursların toplumsal cinsiyet rolleri ile çelişkili sayılabilecek bir durum olarak 2008-2009 yılında halk eğitim merkezlerinde açılan 1107 aşçılık kursuna katılıp kalfalık ve ustalık belgesi alan 7925 kişinin 6990'ı erkek, 935'i kadındır (TÜİK, 2009). Bunun, kadından beklenen ev işleri arasında sayılan yemek yapmanın, kamusal alanda evin geçimini sağlaması beklenen erkeğin, ücretli mesleği olarak kabul edilmesinin sonucu olduğu ve dolayısıyla genel duruma bir aykırılık oluşturmadığı söylenebilir.

Halk eğitimine ayrılan kaynakların verimli kullanılabilmesi için katılma nedenleri kadar terk nedenlerinin de bilinmesi gereklidir. Yurt dışında, yetişkinlerin terk nedenleri, yaş gruplarına göre terk nedenleri, cinsiyete göre terk nedenleri, cinsiyetlere göre iş başında eğitim alan ve almayanların karşılaştırmaları terk nedenleri gibi geniş perspektifli araştırmalar yapılmıştır. Örneğin Boudett , Murnane ve Willet'in (2000, 19). çalışan kadınlarla ilgili yaptığı bir araştırmada 19–29 yaş arasındaki işbaşında eğitim alan kadınlar arasında, programların en çok yarıda bırakıldığı yaş 29 olarak tespit

edilmiştir. Çalışan ama eğitimine iş saatleri dışında devam edenler de ise bu yaşın 19 olduğu belirlenmiştir. Oysa bu tür yetişkin eğitimi programlarını bitiren kadınların maaşlarında artışlar olduğu ve terfilerinin daha kolay gerçekleştiğinin tespit edilmiştir (a.g.e). Kadınların ekonomik anlamda güçlendirilmesinde yetişkin eğitimi programlarının önemi ve gerekliliği araştırmaların bulgularında anlaşılmaktadır. Ancak ülkemizde kadınların alacakları eğitim aracılığıyla nitelikli insan sayılmaları ve bu ekonomik güçlendirmeden yararlanma şansı düşüktür.

Günümüzde ülkelerin ekonomik yönden gelişmişlik düzeylerini belirlemede en önemli faktörlerin başında kuşkusuz eğitim ve dolayısıyla o ülkenin sahip olduğu insan kaynaklarının niteliği gelmektedir. Toplumsal kalkınmada rol alabilecek nitelikli insan gücünün yetiştirilmesi büyük ölçüde örgün eğitim sisteminin göreviyken ülkemizde iş ve ekonomi dünyasının ihtiyaç duyduğu nitelikli istihdam gücünün yetiştirilmesinde Murat'ın (2007, 166) yaptığı çalışmada belirttiği gibi örgün eğitim yerine aynı görev yetişkin eğitime düşmektedir:

Yetişkin eğitimi yoluyla bireye yapılan yatırım; aynı zamanda, işletme ve toplumların geleceğindedir yapılmış yatırım olma sonucunu doğurmaktadır. Bu itibarla yetişkin eğitimi ekonomik ve sosyal hayattaki değişim ve dönüşümde diğer bir ifadeyle refah düzeyi ve yaşam kalitesinin artırılmasında öncelikli bir nitelik taşımaktadır. Yetişkin eğitimi, bireysel boyutta kişisel gelişim, kendine güven duyma, kendini gerçekleştirme, daha iyi iş, daha fazla ücret, ekonomik boyutta; büyüme, rekabet gücü ve verimlilik artışı, sosyal boyutta ise; katılımçılık, gelir dağılımı, yoksulluğun önlenmesi, sosyal uyum, toplumsal aidiyet ve çevrenin korunması gibi politika alanlarının merkezinde yer almaktadır.

Yetişkin eğitiminin ekonomik fayda sağlama gibi bir işlevi vardır ancak toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirecek olursak kadınların bundan faydalanma oranlarının yüksek olduğunu söylemek pek mümkün değildir. Oysaki yetişkin eğitiminden geçen bireylerin donanımları arttığı için yüksek ücretle istihdamı mümkün olabilecektir. Bu eğitimden daha çok erkekler faydalanabildiği için bu bağlamda kursların ayrımcılığı tetiklediğini söylemek çok da yanlış değildir. Ülkemizdeki istihdam ve yetişkin eğitimi politikaları kadınların yetişkin eğitimi programlarını bitirmeleri yoluyla güçlendirilmelerini yeterince desteklemediği için kadınların eğitimlere katılması, kadınların katılmayı seçtiği programlar ve terk oranları bu durumdan etkilenmektedir.

Kendi istekleri dışında, eğitime katılmak zorunda olan çocukların aksine yetişkinler bu katılımı gönüllük esasına dayalı olarak yetişkin eğitimi programlarına katılarak yapmaktadırlar. Ancak çoğu zaman kısa vadeli hedefler ve belirsiz kazanımlara ulaşmak için gelmektedirler. Kısa vadeli hedefler ve tam tespit edilememiş amaçlar programların tamamlanamamasına neden olabilmektedir. Comings'e (2007, 27) göre bu nedenle halk eğitimi veren kuruluşların amacı, katılımcılara sadece eğitim süresini tamamlamak değil, onlara hedeflerini belirleme konusunda rehberlik etmek de olmalıdır. Hedefleri belli ve eğitimden tatmin olanların terk oranı da düşmektedir.

Eğitimlerinden tatmin olamamanın dışında, yetişkinlerin terk etmelerine neden olan durumlardan birisi de olan bakıma ihtiyacı olan çocuklarının varlığıdır. Bu durum özellikle kadınların bırakma nedenleri arasındadır. Çocukları yüzünden ayrılan kadınların halk eğitimi programlarını yarıda bıraksalar da şartları elverdiğinde, bebekleri büyüdüğünde programa geri döndükleri ya da herhangi başka bir programa devam ettikleri bir araştırma bulguları ile ortaya konmuştur. Bir araştırmaya göre 30 yaşını aşmış evli kişilerin (özellikle erkeklerin) terk oranları daha düşüktür. Çünkü çocukları genelde büyümüştür ve ebeveynler küçük çocuk sorumluluğundan sıyrıldıkları için programları yarıda bırakmak istememektedirler (Comings, Parrella, Soricone, 1999, 3, 6). Küçük çocukları nedeniyle kadınların eğitimlerine ara vermesinden de anlaşılacağı gibi onların devam etmelerine olanak sağlayacak düzenlemelerin yapılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Halk eğitimi merkezlerindeki kurslar, katılımın gönüllüğe dayanması nedeniyle genel olarak katılma ve bitirmede sıkıntıların yaşandığı programlardır. Ancak terk nedenlerinin belirlenmesi yalnızca kadının eğitim yoluyla ekonomik bağlamda güçlenmesi açısından değil aynı zamanda hem sosyal hem de eğitimin maliyeti açısından bir kaybın önlenmesi bağlamında önemlidir (Verner ve Davis'ten aktaran Tekin, 1988, 60).

Türkiye’de terk nedenleri konusunda bağımsız bir araştırmaya rastlanmamıştır. Özellikle kadınların terk nedenleri üzerine yapılmış bir araştırma olmaması, konu ile ilgili bilgilerin yetersiz kalmasına neden olmuştur. Eğitim yoluyla kadının güçlendirilmesi nosyonu üzerinde duruluyorsa, kadınların halk eğitimi programlarını terk nedenleri ile ilgili bilgi eksikliğinin giderilmesi gerekmektedir. Yetersiz bilgi, konu ile ilgili eksiklerin giderilememesini ya da gerekli önlemlerin alınamamasına yol açmıştır. Sonuç olarak da kadınların eğitimden faydalanma olanaklarını tam olarak kullanamamalarını bir başka anlatımla eğitim hakkını gerçekleştirememelerini beraberinde getirmektedir. Programları tamamlayamama katılımcıların hayatlarında belli düzenlemeleri yapmalarına da engel olmaktadır. Sadece terk değil kadınların halk eğitimiyle güçlendirilmesi ile ilgili “araştırma politikasının oluşturulması, araştırmaların özendirilmesi ve özendirilmesi için desteklenmesi ayrıca araştırmaların tüketilmesi yani araştırma sonuçlarının uygulamaya aktarılabilmesi gereklidir” (Tekin, 1991,3).

Kadınların halk eğitimi programlarına devamlarının sağlanabilmesi ve terk oranlarının azaltılabilmesi için, terk nedenlerinin bilinmesine gereksinim vardır. Bu bağlamda Ankara İli Mamak İlçesinde bulunan “Halk Eğitim Merkezi”nde herhangi bir eğitim programına başlamış ancak, bazı nedenlerle bitirememiş kadınların, programa katılma amaçları, beklentileri, eğitim sürecinden beklentileri, sürece ilişkin değerlendirmeleri, eğitimi bırakma nedenleri, eğitime başlamadan önce ve sonraki düşünceleri bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın amacı “Ankara Mamak Halk Eğitimi Merkezi”nde herhangi bir eğitim programına başlamış ancak çeşitli nedenlerle programı tamamlayamamış, kadınların katılma ve terk nedenlerinin toplumsal cinsiyet dinamikleri bağlamında incelenmesidir. İnceleme sırasında şu sorulara yanıt aranacaktır:

Görüşme yapılan kişilerin;

1. Demografik özellikleri nelerdir? (Yaş, doğum yeri, Ankara'da oturma süresi, yaşanan konut tipi, eğitim durumu, örgün eğitime devam etmeme nedenleri, çocuklarının, eşlerinin, anne ve babalarının eğitim durumları, gelir düzeyi, medeni durum, çocuk sayısı, çalışma durumu, çalışmama nedenleri)
2. Kurslara katılma amaçları ve katılma davranışını etkileyen etmenler nelerdir?
3. Kursları terk etme nedenleri ve terk etme davranışını etkileyen etmenler nelerdir?
4. Örgün eğitime devam edememe nedenleri nelerdir?

1.3. Önem

Yetişkin eğitimi alanında katılma, katılmama, katılmada karşılaşılan güçlükler gibi konularda çeşitli araştırmalar yapılmış bunlarla ilintili birtakım yaklaşımlar ortaya konmuştur. Fakat herhangi bir programa katılıp bazı nedenlerle programı terk etmek zorunda kalmış kadın katılımcılarla ilgili yapılmış bir araştırmaya rastlanmamıştır. Genelde halk eğitiminin kadınlar açısından toplumsal cinsiyet dinamiklerinin eğitimlerine etkileri, özelde kadınların dâhil oldukları cinsiyet grubu bağlamında tecrübelerinin yansıtan izleme araştırmaları eksik kalmıştır.

Eğitimin birincil amaçları arasında olan toplumsal gelişim ile istenilen, ihtiyaç duyulan tipte insan yetiştirme ve yetiştirilen bireylerin sosyalleşmesi sürecinde toplumsal cinsiyet rolleri, kalıpları ve hiyerarşisinden ciddi bir biçimde etkilendiği yadsınamaz. Etkilenme, eğitimi yarıda bırakma nedenlerine de kaynak olabilmektedir. Bu sebeple yapılacak terk nedenleri araştırmaları, kadınların durumlarının eğitim aracılığıyla iyileştirmesi

yönünden önemli olduğu düşünülmektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin kadın eğitimi üzerindeki etkisi, bunun eğitimi bırakmayla ilişkisi ve bırakma nedenleri, bu nedenlerin niteliği, bırakmanın engellenebilirliği yönünde elde edilen bulguların, kadınların durumlarının eğitimle iyileştirilmesi açısından yararlı olacağı düşüncesi bulunmaktadır. Araştırma sonunda ulaşılan çıkarımlar programların içeriğinin katılımı, devamı sağlayıcı, terk etmeyi en aza indirgeyici yönde geliştirilmesine katkıda bulunacaktır.

Çalışma sonucunda ortaya çıkarılan bulguların kadın eğitimi ve buna bağlı politikalar oluşturulması, geliştirilmesi sürecinde etkili olabilecektir. İstenilenlerin yapılabilmesi için öncelikle birincil bilgi ve çıkarımların kaynağı durumunda olan katılımcı ve yarıda bırakmış kadınların deneyimlerine ulaşmak çok önemlidir. Bu nedenle araştırmada programları terk eden/terk etmek zorunda kalan kadınlarla görüşülerek, yetişkin eğitimi programlarını terk nedenleri öğrenilmeye çalışılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

Araştırma Ankara Mamak Halk Eğitimi Merkezi'nde herhangi bir eğitime katılmış ancak bu eğitimi çeşitli nedenlerle terk etmiş kadınlar arasından ulaşılabilenlerle sınırlıdır.

1.5. Kısaltmalar

CEDAW: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi

HEM: Halk Eğitimi Merkezi

KSGM: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNİFEM: Birleşmiş Milletler Kadın İçin Kalkınma Fonu

WHO: Dünya Sağlık Örgütü

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın kavramsal çevresi, halk eğitimine ilişkin temel kavramlar, toplumsal cinsiyet ve örüntüleri, kadın ve eğitim, halk eğitimi programlarına katılma, halk eğitimi programlarını terk ve ilgili araştırmalar olmak üzere alt başlıklarla düzenlemiştir.

2.1. Halk Eğitimine İlişkin Temel Kavramlar

Araştırmanın bu bölümünde, çalışmada kullanılan halk eğitimi, yaygın eğitim, yetişkin eğitimi ve halk eğitimi merkezi gibi kavramlar açıklanmıştır.

2.1.1. Halk Eğitimi

Lindeman'a (1969, 65) göre halk eğitimi otoriter olmayan, işbirliğine dayalı, temel hedefi yaşantının anlamını keşfetmek olan informal öğrenme; bizim eylemimizi biçimlendiren yargıların köklerini kazanmaya yönelik düşünsel bir arayış, eğitimi yetişkinler için yaşamla bir araya getiren ve böylece yaşantının bir düzeyi olarak yaşam düzeyini artıran bir öğrenme tekniğidir.

Kılıç (1981,1), halk eğitimini, okul eğitimi yanında ve dışında her düzey ve kesimdeki bireylere veya topluma yönelik bir eğitim etkinliği olarak tanımlarken, OECD'nin raporuna göre halk eğitimi; zorunlu öğrenim çağı dışına çıkmış ve aslı uğraşısı okula gitmek olmayan bireylerin yaşamlarının herhangi bir kademesinde duyacakları öğrenme gereksinmelerini ve ilgilerinin doyurmak üzere özellikle düzenlenen etkinlikler ya da programlardan oluşan bir süreçtir (1978). Bu sürecin amaçları arasında, toplumu ve bireyleri insani ve milli değerlerle donatarak, ekonomik ve sosyal yönden geliştirmek bulunmaktadır (Kurt, 2000, 2).

Halk eğitimi kavramı, 5–15 Şubat 1962 tarihinde toplanan 7. Milli Eğitim Şurasında yurttaşların çalışma gücünü arttırmak, yaşayış seviyesini yükseltmek, milli ve insani meziyetlerini geliştirmek amacıyla okul eğitimi dışında veya yanında yapılan eğitim ve öğretim çalışmalarıdır olarak tanımlanmıştır (Duman, 2000, 31).

Okçabol (2006) ve diğerlerinin de belirttiği gibi, yetişkin eğitimi alanında, kavramsal bir 'karmaşa' söz konusudur. Günlük kullanımda, halk eğitimi, yaygın eğitim ve yetişkin eğitimi terimleri genellikle eş anlamda kullanılmaktadır (Kurt, 2000, 5; Celep, 2003, 7; Okçabol, 2006, 183). Bu kavramların yerini kimi zaman çıraklık eğitimi, hizmet içi eğitim ya da sürekli eğitim almaktadır (Okçabol, 2006, 183). Kimi zaman da dönüşlü eğitim, yaşam boyu eğitim, toplum kalkınması gibi benzer kavramlarla iç içe kullanılmaktadır (Okçabol, 2006, 20-23). Ülkemiz tarihinde ise bu kavramlar arasında en eski kullanım, halk eğitimidir.

Geray'a (2002, 4):göre bir eğitsel çalışmanın halk eğitimi sayılabilmesi için aşağıdaki koşulların gerçekleşmesi gerekir

1. Eğitimin, işi okula gitmek olmayan, fakat toplumda sorumluluk yüklenmiş veya yüklenmeye elverişli durumda olan yetişkinlere, okul çağındakilere okul dışında verilmesi,
2. yeteneklerini, tutumlarını ve davranışlarını geliştirmek amacını güden birey daha doğrusu katılımcı ile halk arasında öğrenci-öğretici ilişkisinin kurulması,
3. Bu ilişkinin rastlantıya bırakılmaması, düzenli, tasarılı bir biçimde kurulup sürdürülmesi gerekir.

2.1.2. Yaygın Eğitim

Yaygın eğitim, halkın kendi yaşama biçimini, bilgi, görgü ve becerilerini, değer yargılarını birbirlerine ve sonraki kuşaklara öğretmeleri aktarmaları şeklinde toplumun içinde kendiliğinden meydana gelen bir eğitim etkinliğidir

(Kılıç, 1981, 9). Bu eğitim daha çok okul dışı eğitimi, biçimsel olmayan bir eğitim türünü anlatmaktadır (Geray, 2002, 6).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânında (1968–1972) yaygın eğitimin, okul dışı eğitim ve yetişkin eğitimi ile aynı anlamda kullanıldığı şu tanımda görülmektedir (www.dpt.gov.tr):

Yetişkinlere okuma-yazma öğretmek, temel bilgileri vermek, en son devam ettikleri öğretim kademesinde edindikleri bilgi ve kabiliyetleri geliştirmek hayatını kazanmasını sağlayacak yeni imkânlar kazandırmak amacıyla verilen okul dışı eğitimidir. Bu plânda yaygın eğitimde en çok ağırlıklı konu okuma yazma eğitimidir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânında (1973–1977) yaygın eğitim (www.dpt.gov.tr);

Örgün eğitim sistemini tamamlamış veya herhangi bir kademesinden çıkmış ve bu sisteme hiç girmemiş fertlerin temel eğitim ve meslekî bilgi ve beceri kazanmalarını veya yeteneklerini geliştirmelerini sağlamak üzere verilen kısa süreli eğitim olarak tanımlanmıştır.

Tanımın itibarıyla planlı bir eğitimi ifade etmemesine rağmen halk eğitimi kavramı yerine de sıkça kullanılan yaygın eğitim kavramı; MEB'in yaygın eğitim kurumları yönetmeliğinde “Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere; bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitiminin yanında veya dışında onların ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde yaşam boyu yapılan eğitim, üretim, rehberlik ve uygulama etkinliklerinin tümüdür” (2010).

2.1.3. Yetişkin

Yetişkinlik, toplumsal normlara ve rollere göre tanımlanan değişken bir kavramdır. Bu demektir ki, yetişkinlik farklı coğrafyalarda, kültürlerde ve zamanlarda farklı tanımlanabilen bir kavramdır. Yetişkin olma durumunu anlatan yetişkinlik, genel olarak bağımsızlaşma, kendisi ile ilgili kararlar alabilme ve özgürleşmeyi çağrıştırmaktadır (Duman, 2000, 102).

Bülbül'e (1991,44) göre, yetişkinlik kavramı daha çok "bağımsızlık" ile ilgili bir kavramdır. Genel bir eğilim olarak bir toplumda, kendi yaşantılarını yönetme sorumluluğunu üstüne alan bireyler yetişkin kabul edilmektedir.

Yetişkin kişinin fiziksel ve psikolojik açıdan olgunlaşmış olduğu varsayılır. Bu olgunluktan yola çıkarak toplum, yetişkin kişiden belirli noktalarla bağlantılı bir davranış beklentileri dizisi sergiler (Onur, 2000, 55-56). Yetişkinlerin gelişim özellikleri fiziksel, psikolojik ve toplumsal bağlamlarda ele alınabilir.

Eğitim açısından yetişkin ise, kendisine yüklenen sorumluluklar nedeniyle toplumda üretici olan ve eğitim ihtiyacı bu role göre belirlenen kişidir (Tekin, 1988, 25). Kendilerine özgü gelişim özellikleri olan yetişkinlerin öğrenme özellikleri de çocukları ve gençlerindeki farklı olmaktadır. Bu nedenle yetişkinlere yönelik programların içeriğinin yetişkinlerin öğrenme özellikleri dikkate alınarak hazırlanması gerekmektedir.

2.1.4. Yetişkinlerin Öğrenme Özellikleri

Yetişkin kendine özgü öğrenme özelliklerine sahiptir ve yönüyle gençlerden ayrılır. Bülbül, yetişkinin bu öğrenme özelliklerini şu noktalarda toplamaktadır:

1.Yetişkin eğitim programlarından bugünkü ihtiyaçlarına, sorunlarına cevap vermesini bekler. Böylece, eğitimden kazandıklarını hemen uygulamaya aktarmak ister.

2. Yetişkin kişiliği gelişmiş, bağımsızlaşmış, onuruna düşkün, bilgi ve tecrübe birikimine sahip bir insandır. Yine yetişkin, eğitimi sırasında pasif bir izleyicisi olmaktan hoşlanmaz.

3. Yetişkin, eğitim programlarına katılanlar öğrenme ihtiyaçları ve öğrenme sürecini etkileyen kişisel özellikleri bakımından genellikle heterojen gruplardır (Bülbül, 1987, 37).

Lindeman'a göre yetişkinlerin öğrenme özellikleri beş kategoride sınıflanmaktadır (Aktaran Knowles, 1996, 29);

1. Yetişkinler, öğrenmenin tatmin edeceği gereksinme ve ilgileri yaşıyorlarken öğrenmeye motive olurlar; bu nedenle, bunlar yetişkin öğrenme etkinliklerini düzenleme için uygun başlangıç noktalarıdır.

2. Yetişkinlerin öğrenmeye yönelimi yaşam-merkezlidir; bu nedenle, yetişkin öğrenmesini örgütlemenin uygun birimleri yaşam durumlarıdır, konular değil.

3. Yaşantı, yetişkinlerin öğrenmesi için en zengin kaynaktır; bu nedenle, yetişkin eğitimi metodolojisinin özünde yaşantı çözümlenmesi vardır.

4. Yetişkinler, derin bir öz-yönetimli olma gereksinimine sahiptir; bu nedenle öğretmenin rolü onlarla karşılıklı bir araştırma sürecine katılmaktır, bilgisini onlara aktarmak ve sonra onların o bilgiye uyumlarını değerlendirmek değil.

5. İnsanlar arasındaki bireysel farklılıklar yaşla artar; bu nedenle, yetişkin eğitiminde biçim, zaman, yer ve öğrenme hızındaki farklılıklar için en uygun düzenlemelerin yapılması gerekir.

Çocuklar ve gençlerden farklı öğrenme özelliklerine sahip yetişkinlerin eğitiminde bu öğrenme özelliklerinin göz önünde bulundurulması gereklidir.

2.1.5. Yetişkin Eğitimi

Kılıç'a (1981,7) göre yetişkinlerin eğitimi; okul eğitiminde faydalanamayan, bu eğitimin belli bir kademesinden ayrılan veya okul

eğitimini tamamlayamayan yetişkinlerin genel ve mesleksel bilgi ve becerilerini s¼rekli olarak beslemeyi ve geliştirmeyi amaçlayan bir eğitimidir.

Yetişkin eğitimini zorunlu eğitimini tamamlamış bireylerin, gereksinimlerine g¼re d¼zenlenmiř olan ve bu bireylerin ¼đrenmelerine olanak sağlayan planlı, programlı ve d¼zenli eğitim s¼relerinin t¼m¼ olarak tanımlamak da m¼mk¼nd¼r. (Duman, 2000, 35)

Başka bir tanıma g¼re yetişkin eğitimi; yetişkin olarak d¼ř¼n¼len kişilerin yeteneklerini geliştirmelerine, bilgilerini arttırmalarına, teknik ya da mesleki yeteneklerini iyileştirmelerine ya da bu yetenek, bilgi ve yeterliliklerine yeni bir y¼n vermelerine, hem kişisel gelişme bakımından hem de dengeli ve bağımsız bir toplumsal, ekonomik ve k¼lt¼rel gelişmeye katılma bakımından olanak sağlayan d¼zenli eğitim s¼relerinin t¼m¼ olarak belirtmektedir (UNESCO,1985).

B¼lb¼l (1991) yetişkin eğitimi ile ilgili tanımları şu şekilde toplamaktadır;

1. Yetişkin eğitiminin hedef grubuna, herhangi bir ¼rg¼n eğitim kurumunun tam zamanlı programlarına devam eden belli yaş grubundaki ocuk ve gençler dışında, herkes girmektedir.
2. Yetişkin eğitimi hedef grupları, amaçları ve hedefleri belli olan d¼zenli, planlı bir eğitimidir.
3. Yetişkin eğitimi, yetişkinlerin bireysel ¼zelliklerinin, gereksinimlerinin ve koşullarının dikkate alındığı, kuralların esnek tutulduğu bir eğitimidir.
4. ¼zetle, yetişkin eğitiminin içeriğini, yetişkinin gereksinimi belirlemektedir. ¼đrenme gereksinimi duyulan her konu, yetişkin eğitiminin kapsamına girmektedir.

2.1.6. Yetişkin Eğitimi Gerektiren Nedenler

Hızla gelişen, değişen dünyada ekonomik ve toplumsal değişmelere bağlı olarak örgün eğitimin, toplumların eğitim ihtiyacını karşılayamaması nedeniyle yetişkin eğitimi gereksiniminin de arttığı görülmektedir. Duman'a göre, yetişkin eğitimi gerekli kılan nedenleri; örgün eğitimle ilgili nedenler, ekonomik ve teknolojik gelişmeyle ilgili nedenler; toplumsal nedenlerdir (2000, 58).

Ural (2007, 12-43) yetişkin eğitimi gerektiren nedenleri sekiz başlık halinde sınıflamıştır.

1. Hızla Gelişen Teknoloji
2. İnsan Ömrünün Uzaması
3. Örgün Eğitime Katılma Süresinin Artması
4. İş/ Meslek Yaşamındaki Değişiklikler
5. Kadının Değişen Statüsü
6. Boş Vakit Kavramındaki Değişiklikler
7. Eğitime Yaşam Boyu Gereksinim Duyulması
8. Demokrasi, İnsan Hakları Taleplerindeki Artış

Değişme ve gelişme kaçınılmazdır. Ancak günümüzde, bu değişme ve gelişme çok hızlı olmaktadır. Toplumların bu hızlı değişime ayak uydurabilmesi, yeni davranışlar geliştirmesini gerektirir. Yeni davranışların beceri ve tutumların gerçekleştirilebilmesi yetişkinler adına yetişkin eğitimi etkinlikleri ile mümkün olabilecektir.

2.1.7. Halk Eğitimi Merkezleri

Milli Eğitim Bakanlığı'nın sadece yaygın eğitim hizmeti vermek üzere açtığı en geniş örgütlenmeye sahip kurumlar halk eğitimi merkezleridir. Bütün il ve ilçelerde halk eğitimi merkezleri bulunmaktadır. Bu kurumlar faaliyetlerini buldukları ilçe sınırları içerisinde yürütürler (MEB,2010). Buldukları bölgenin eğitim, öğretim, üretim, rehberlik, danışma, kültür ve sanat merkezi

olan Halk Eğitim Merkezleri, 1920'lerde yeni Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulmasıyla ülkede başlatılan okuma yazma sorununu çözümlenme, milli kültürü yaygınlaştırma ve Atatürk ilkelerini benimsetme çalışmalarının bir uzantısı olarak, 1956 yılında açılmaya başlanmıştır (Yıldırım, 2000, 26). Çeşitli alanlarda çalışmaların yapıldığı HEM'lerin sayısı ülkemizde 90'lı yıllardan itibaren artmış, 2003–2004 yıllarında 922 olan halk eğitimi merkezi sayısı 2008–2009 yılında 969' a yükselmiştir (TÜİK, 2009).

“Birer halk okulu olan halk eğitimi merkezleri, günün her saatinde sürekli olarak çevre halkının hizmetine hazır tutulmakta ve bu kurumlarda, halkın gereksinme duyduğu eğitim, kültür ve sanat çalışmaları yapılmaktadır” (Kılıç, 1981, 135). Bu eğitim kültür ve sanat etkinlikleri yapılan ihtiyaç belirleme çalışması sonuçlarına göre köylerde, mahallelerde kurslar açılır. Halk eğitimi merkezleri eğitim faaliyetlerinin yürütüldüğü bir birim olmakla birlikte, aynı zamanda bu faaliyetlerin ilçe ölçeğinde planlandığı, teknik çalışmaların yapıldığı bir merkezdir (Ergun, Ergezer, Çevik, Özdaş,1999).

2.1.8. Halk Eğitimi Merkezlerinin Etkinlikleri

Halk eğitimini temel amacı; bireye örgün eğitimle verilemeyen bilgileri sonrasında bilim ve teknolojideki gelişmelere bağlı olarak ortaya çıkan yeni bilgi ve becerileri kazandırmaktır. Ulusal bütünlüğün korunması ve bilimsel, demokratik, özgür düşünme gücünün bir toplumda yerleşmesi, yetişkinlere verilecek yaşam boyu eğitimle olanaklıdır. Bu bağlamda halk eğitim, toplumun kalkınmasında ve demokratik değerlerin kazandırılmasında önemli role sahiptir (Celep, 2003, s. 25).

Halk eğitimi merkezleri; halka mesleki ve sosyal kültürel amaçlı bilgi beceri kazandıran, onların boş zamanlarını olumlu faaliyetlerle değerlendirmelerini, gelirlerini arttırmayı sağlayan birer yaygın eğitim kurumu olarak etkinliklerini sürdürmektedir (Yıldırım, 1996, 65).

Halk eğitiminde hedef grupların ve gereksinimlerin farklılığı nedeniyle, halk eğitimi etkinlikleri çok farklı alanları içerir. Bu alanlar arasında temel

eğitim, genel kültür, mesleki ve teknik eğitim, ev yönetimi, demokrasi ve yurttaşlık bilgisi, akademik halk eğitimi, güzel sanatlar, sosyal hizmetler eğitimi, toplum eğitimi bulunmaktadır (Celep, 2003, 29–32).

2.2. Toplumsal Cinsiyet ve rntleri

Cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramları arasındaki farkı belirlerken, cinsiyeti en basit şekli ile biyolojik anlamda erkek kadın ayrımı olarak tanımlarken (kten, 2009, 2); toplumsal cinsiyet, bir toplumun cinsiyete affettiği görev ve davranışlardır. Toplumsal cinsiyet “Biyolojik cinsiyet farklılıklarına yüklenmiş, toplumsal, kültürel ve psikolojik inşâlar olarak da ele alınabilir” (Emiroğlu, Suavi, 2003, 803). Aynı zamanda toplumsal cinsiyet her bir cinsiyet yesi için, uygun davranış hakkındaki toplumsal beklentilerdir. Toplumsal evrim bağlamında bu beklentiler, üretim süreci, kadın ve erkeğin bu sürece katkısı ile doğru orantılı şekilde değişme göstermiştir.

Toplumsal cinsiyet, erkek ve kadınların birbirlerinden farklı olmasına yol açan fiziksel niteliklere değil, erkeklik ve kadınlık hakkındaki toplum tarafından oluşturulmuş davranışlara özellikle göndermede bulunmaktadır. Bu davranış ve inşalar, toplum ve ona bağlı sistemlerce bireylere enjekte edilir. Toplumsal cinsiyet biyolojik cinsiyetten farklı olarak toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve dolayısıyla içeriği toplumdan topluma olduğu kadar tarihsel olarak da değişebilen cinsiyet konumu ya da cins kimliğidir (kten, 2009, 2). Kişilerden bu öğretilere ya da cins kimliğine uygun hareketler yani toplumsal cinsiyet rolleri sergilemeleri beklenir. Hatta rollerin uygulanmasını garanti altına almak için birtakım denetim ve yaptırım mekanizmaları da vardır. Connell (1998, 78) bu konuda görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

Bu rollerin zamanla basitleştirilerek fakat çok güçlü bir biçimde benimsenmesi,rollerin arka planındaki düşüncelerin içselleştirilmesi toplumsal cinsiyet klişelerini meydana getirir. Toplumsal cinsiyet klişelerinin uygulanması bağlamını temsil eden “cinsiyet rolü” kavramı erkek veya kadın olmanın anlamı, kişinin cinsiyetiyle belirlenen genel bir rolün canlandırılması olarak karşımıza çıkar.

Toplumsal cinsiyet klişesi bağlamında kadından, ataerkil düşünce ile doğru orantılı olarak erkeğin üstünlüğünü kabul etmesi beklenir. Bu üstünlüğü kabul ediş, biyolojik, ekonomik ve dinsel temellere dayandırılır (Tan, 1979, 165). Biyolojik varsayıma göre; kadın ve erkeğin toplum içinde sergiledikleri farklı davranış şekillerinin nedeni olarak uzunca bir zaman birbirinden farklı cinsiyete sahip oldukları yönünde açıklamalar yapılmıştır. Bu açıklamaya sık rastlanmasının ilk nedeni biyolojik açıklamalara ulaşmanın ve bunların akla yatkınlığının kolay olmasındandır. Oysa erkek veya kadın olmanın anlamı, kişinin cinsiyeti ile belirlenen genel bir rolün yani cinsiyet rolünün toplumda canlandırılmasıdır. Bu rolün uygulanması, sürecin öğrenilmesini gerektirmektedir. Connell'e (1998,78) göre "süreç rolün öğrenilmesi, toplumsallaşma ve içselleştirme aşamalarının ardından gerçekleşir ve uygulanır". Kısaca, kadınlık, kadınlık rolü yönünde toplumsallaşma ile erkeklik de, erkek rolü yönünde toplumsallaşma ile üretilmektedir.

İnsanın tarihteki yolculuğuna kısaca bir göz atmak, kadının toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl ortaya çıktığını, bunların toplumları, toplumsal cinsiyet davranışları bağlamında nasıl tabakalara ayrıldığını ve cinsiyetlere yakıştırılan duyguların, davranışların zaman içinde nasıl klişeleştiğini, rolün öğrenme süreci sonunda kadının ikinci cins (Beauvoir, 1993) durumuna nasıl geldiğini anlamaya yardımcı olacaktır.

İkincil konumun başat nedenleri arasında erkek ve kadının ekonomik alanda, aile içinde ve topluma yaptıkları katkılar bulunmaktadır. Yapılan antropolojik çalışmalar göstermiştir ki, kadın ve erkeğin ekonomik anlamda yaptıkları katkı toplumsal cinsiyet rollerini ve tabakalaşmasını etkilemiştir. Kadın ve erkeğin iktisadi bağlamdaki rolleri eşitlendikçe toplumsal cinsiyet tabakalaşmasında azalma olduğu görülmüştür. "Toplumsal cinsiyet tabakalaşmasının, kadının geçime katkısının en az ya da en fazla olduğu dönemlerde en yüksek seviyesine ulaştığı araştırmacılarla bulgulanmıştır" (Sanday, 1974, 189).

Toplumsal cinsiyet tabakalaşması, toplumsal cinsiyete dayalı işbölümünün de sınırlarını belirlemiştir. Toplumların kültürel ve tarihi birikimleri doğrultusunda kadınlar ve erkekler için farklı rolleri, sorumlulukları ve etkinlikleri uygun görmeleri durumuna toplumsal cinsiyete dayalı işbölümü denilmektedir (www.ksgm.gov.tr/Pdf/). Bu iş bölümünde erkeklerin yaptıkları ev dışı gelir getirici etkinliklerin daha prestijli olduğu ama kadınların yaptıkları ev içi emeğe dayanan, ücretlendirilmeyen ya da ücreti düşük işlerin saygınlığının az olduğu görülmektedir. Kadınların ev içi emeğinin saygınlığının olmaması, görünmez olması ya da ekonomik olarak açıdan değeri yokmuş gibi algılanmasının nedeni Bora'ya (2008, 26) göre elle tutulmaması, somut sonuçlara yol açmaması ya da çok çabuk tüketilmesi, özel alanda gerçekleşmesi, kâr getirmemesi, sadece kullanım değeri üretmesidir.

Toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü, basitçe kadınlar ve erkeklerin toplumsallaşma süreci içinde yerine getirdikleri, farklı işlevlerin bir bütünü gibi algılanamaz. Tersine toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü toplumsal cinsiyet ilişkilerinin nasıl belirlenmekte olduğunun gözlemlenebileceği, bu ilişki içinde iktidar ve otorite alanlarının kurgulanma ve işleyiş biçimlerinin ortaya çıktığı özgün bir toplumsal pratiğe işaret eder (Atauz, 1999, 4).

Toplumsal cinsiyet ve ona dayalı işbölümünün ortaya çıkışıyla bazı gerekçelere dayandırılmaya çalışılmaktadır. Kadının fiziksel güçsüzlüğü bu gerekçelerinden biri olarak karşımıza çıkar. Tarihin boyunca avlanmak ve hayvanları parçalamak, sert ve ağır hammaddeleri işlemek erkek işi olarak görülürken, bitki toplamak ve ev işleri kadın işi olarak kabul edilir (Haviland, 2002, 212). Bu iş bölümünün çıkış noktası erkeklerin dişilerin iki katı olmaları ve hayvan leşlerini dişleri ile parçalamaları olarak kabul edilir. Hayvan leşlerini parçalayanların konumu, coğrafi bölgeden bölgeye bazı farklılıklar görülmekle birlikte avcı toplayıcılarda beslenmeye katkısı kadınınkinden çok daha fazla olduğunda toplumsal cinsiyet tabakalaşması daha belirgin hale geliyordu. Ev içi ve kamusal alanların kesin sınırlarla ayrılmadığı durumlarda toplumsal cinsiyet statüsünde daha fazla eşitlik vardı. Kamusal alan siyaseti, ticareti, savaşı ve çalışmayı kapsar. Ev içi etkinliklerle karşılaştırıldığında

kamusal alan faaliyetleri daha yüksek prestije sahiptir, bu da kadına göre kamusal alanda daha etkili olan erkek lehine bir cinsiyet tabakalaşmasını oluşturmuştur.

Bütün kültürlerde toplumsal cinsiyete dayalı işbölümüne rastlanmaktadır. Örneğin ortak bir özellik olarak çocuk bakımı bütün kültürlerde kadından beklenen bir davranıştır. Bu bakım günlük hayatla iç içe girmiş, sevgiye dayalı ve karşılıksız olması, çalışma süresinin esnek, belirsiz olması gibi özellikleri nedeniyle kadının doğasının bir parçası olarak algılanmaktadır (Bütün, 2010, 22). Ancak buna rağmen kadına daima ev içinde ya da bakım gibi görevlerinin verildiği, erkeğe de fiziksel güce dayalı görevler verildiği anlamına gelmez. Halen Anadolu'nun birçok köyünde su ve odun taşımak gibi güç gerektiren işleri kadınların yaptığına şahit olmaktayız. Gene de belli roller diğerlerinden daha fazla güce dayalıdır. Erkekler hep avcı ve savaşçılardır. Çünkü erkekler kadınlara göre daha iri ve kuvvetlidirler. Bu kuvvetlilik erkeğe daha geniş alanlarda, daha rahat hareket etme olanağı da sağlar. Avcılık, savaş ve ticaret kadın ile erkek arasındaki statü eşitsizliğini pekiştiren kamusal alanlardır (Kottak, 2001, 445).

Tarım toplumuna geçiş, kadının değersiz görülen ev içi rolünü, erkeğin ev dışı yani kamusal alandaki emeğine karşıt hale getirdi (Kottak, 2001, 453). Toplumca kadının yerinin kocasının yanı sıra, evi olduğu görevinin ise çocuklara bakmak onların ihtiyaçlarını karşılamak olduğu gibi düşünceler benimsenmeye başlandı. Tarım toplumu sonrası şekillenen sanayileşme döneminde ise kadının durumu değişik bağlamlarda etkilenmiştir.

Sanayileşme ile geleneksel bir söylem olan "kadının yeri evi, görevi ise kocasına ve çocuklarına bakmak, onların ihtiyaçlarını karşılamak ve ev işlerini yapmaktır" düşüncesi 1900'lerden sonra değişme sürecine girmiştir. Cinsiyete dayalı iş bölümünün erkek işleri ve kadın işleri olarak tanımlanan kısmı farklılaşmaya başlamıştır (Erdoğan, 2010, 12). O zamana kadar kadınlar tarımda ve ev içinde üretken çalışanlar olarak bilinirlerdi. Sanayileşme ile cinsiyete dayalı işbölümü tutumları bölgeden bölgeye, farklı zamanlarda ortaya çıksa da, değişiklik

gösterme sürecine girmiştir. Cinsiyete dayalı işbölümü, tutumlar ve inançlar endüstrileşme sürecinin ihtiyaçlarına göre değişkenlik içindeydi. Örneğin Amerikan ekonomisi savaş döneminde ihtiyaç duyduğu erkek işgücünü bulamadığı için ev dışında çalışmanın kadının yurtseverlik görevi olduğu düşüncesi geliştirildi (Kottak, 2001, 459). I. ve II. Dünya Savaşı zamanında kadınların biyolojik olarak fiziksel güç isteyen işlere uygun olmadığı bunların erkek işi olduğu nosyonu geçerliliğini yitirdi. Tartışılardan yola çıkılarak toplumların yaşadığı dönüşümlere uygun şekilde, kadınlara gösterilen cinsiyetçi algı ya da davranışların değiştiği söylenebilir.

Dünyanın değişen düzeni bugün yeniden kadını, erkekle eşit olmayan bir konuma getirmiştir. Bu eşitsizlik saptanırken kullanılan bazı ölçütler vardır. Bunlardan, Birleşmiş Milletler Kadın İçin Kalkınma Fonunun (UNİFEM) kadınlar ve erkekler arasındaki eşitsizliği ölçmek için kullandığı beş kritere dayanarak yaptığı araştırmalar, fırsat eşitliği bağlamında, kadın ve erkekler arasındaki uçurumunu gözler önüne sermektedir (www.weforum.org).

Fırsat eşitliği denilince ilk akla gelen, kaynaklara ulaşabilme ya da onlardan yararlanma eşitliğidir (Tan, 1987, 251). Kadınların fırsat eşitliği anlamında değerlendirebilmesi için yapılan çalışmada UNIFEM'in dikkate aldığı kriterler; ekonomik hayata katılım, ekonomik fırsatlardan yararlanma, politik güçlendirme, eğitime erişim, sağlık ve refahtır. Bu beş başlık altında yapılan değerlendirmelerden elde edilen bulgular cinsiyetler arasındaki ayrımcılığın daha net anlaşılmasını sağlamaktadır. Sözü edilen kriterler, ülke nüfuslarının yaşam süresi, eğitim, sağlık hizmetlerinden yararlanma, gelir dağılımından alınan pay ve çalışma süresi insani gelişmişlik düzeyinin belirleyicisidir (Hablemitoğlu, 2005, 21).

2.2.1. Kadınların Ekonomik Hayata Katılımı

Kadınların ekonomik hayata katılımı ifadesinden anlaşılması gereken, çalışma yaşamında kadınların erkeklere oranı ve eşit işe eşit ücret karşılığın ödenmemesidir. Ancak hem dünyada hem de ülkemizde

birçok meslek dalında bu eşitlik sağlanabilmiş değildir. Kadının emeği katkı açısından birincil olmasına rağmen ücret açısından ikincil konumdadır.

Toplumsal cinsiyet kavramı kullanılmaya başlandığında toplumsal cinsiyet eşitliği ile ifade edilmek istenen şey kadın ve erkeğin her alanda eşit hak ve özgürlüklere sahip olmasıydı. Ancak ekonomik hayatta eşitliğin yaşandığını söylemek olası değildir. Örneğin iş olanaklarının bol olduğu dönemlerde kadın emeğine karşı istemin arttığı görülürken işsizliğin arttığı dönemlerde işe almada erkeklere öncelik verilir (Tan, 1979, 169). Eşit şartlar altında çalışmakla, aynı işe aynı ücretin ödenmesi, işe alımlarda eşit davranılması gibi durumlar anlatılmaktaydı. Ancak zaman içinde bu kavram değişti ve toplumsal cinsiyette hakkaniyet terimi kullanılmaya başlandı. Hakkaniyet doğruluk, dürüstlük ve adalet anlamına gelmektedir (NSW, 2000, 2). Hakkaniyet eşitlik teriminden farklı olarak aynı hizmeti kişilere eşit olarak vermek yerine ihtiyaçları doğrultusunda vermek ve bazı grupların özel gereksinmelerinin ele alınarak, özel durumlarında ötürü ayrı davranılması gerekliliğini ifade etmektedir. Günümüzde her alanda fırsat eşitliğinin sağlanması için hakkaniyete dayalı, uygulamaların artmasına gereksinim duyulmaktadır.

Kadına daha az ücret verilmesi yoluyla sergilenen hakkaniyetten uzak tutumlara gerekçe olarak kadınların paraya ihtiyacı daha azdır ve onların kazançları çoğunlukla kocalarının ve eşlerinininkine ektir düşüncesi gösterilmekteydi. “Ayrıca ailede kadının çalışması geçici görülmekteydi” (Bebel, 1975, 108). Bu düşüncelerden yola çıkılarak kadınlara emeklerinin karşılığı olan ücret ödenmemekteydi.

Ücret eşitsizliği bağlamında, kadın emeğinin “ucuz” emek oluşu, tekstil, hazır giyim, gıda ve tütün gibi emek yoğun sanayi dallarında daha fazla tercih edilmesine neden olmaktadır. Özellikle imalat sanayisinde, kadın işgücünün teknolojik donanımı uyum gösterecek yeterli bilgiye, eğitime sahip olmamasının yanı sıra cinsiyetçi yaklaşım nedeniyle kadın emeği ikincil konumda görülmektedir. Kadınlar erkeklerle aynı işi yapmalarına rağmen

aynı ücreti alamamaktadır. 2009 yılı TÜİK verilerine göre, kadınlar ortalama %12 az ücret almaktadırlar (www.tuik.gov.tr).

Sadece Türkiye 'de değil gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde de ücret adaletsizliği bulunmaktadır. Bütün dünyada tarım dışındaki sektörlerde çalışıp erkeklerle aynı işi yapan kadınlar, erkeklerden %78 oranında daha az ücret almaktadırlar (Zahidi, Lopez-Carlos, 2005, 3). Araştırmaların yapıldığı her ülkede birçok dalda kadınların emeğinin, erkeklerle aynı işi yaptıkları halde daha az ücretlendirildiği tespit edilmiştir.

Genel olarak bütün ülkelerde yapılan istatistikî araştırmalarda çalışan kadınların sayısı erkeklere oranla çok azdır. "Çalışma hayatında sayısal olarak belirlenen bu azlık, kadının düşük katılımını değil kadın emeğinin ücretlendirilmediğini gösterir" (Connell, 1998, 32). Ağırlıklı nakit ödeme yapılan alanların dışında, kadınlar evde, çocuk yetiştirmede, tarım alanında ya da ürününü pazarlayan bir koca veya baba hesabına ücretsiz aile işçisi olarak çalışırlar.

Kadın emeğinin ücretlendirilmemesi ve kadınların işgücüne katılımının göstergelere düşük yansımaları, yıllık ekonomik verilere de yansımaktadır. Tablo 1'de Avrupa Birliği ülkeleri ile Türkiye'de işgücüne katılım oranları verilmiştir (TÜİK, 32, 2007).

Tablo 1: Ülkelere Göre İşgücüne Katılım Oranı

	Toplam	Erkek	% Kadın
	Katılım Oranı	Katılım Oranı	Katılım Oranı
Türkiye	48.0	71.5	24.9
Yunanistan	63.3	75.4	51.0
İtalya	63.3	75.8	50.7
Fransa	69.3	74.1	64.5
Almanya	74.4	81.4	67.4
İngiltere	74.6	80.7	68.5
Hollanda	75.4	83.9	66.5
Finlandiya	75.5	77.7	73.3
A.B.D	75.8	81.7	69.9
Kanada	77.8	82.7	72.8
İsveç	78.4	80.7	76.0
Japonya	78.6	91.8	65.3
Norveç	79.1	82.6	75.4
Danimarka	80.3	84.4	76.2
İsviçre	86.8	95.7	77.8

Kaynak: Labour Force Statistic, OECD, 1985- 2005

Tablo 1’de görüldüğü gibi Avrupa Birliği ülkeleri ile karşılaştırıldığında ülkemizde erkeklerin işgücüne katılım oranı % 71.5 ile Avrupa Birliği ülkeleri ortalamasına oldukça yakındır. Ancak kadınların iş gücüne katılım oranı % 24.9 ile oldukça düşük bir seyir izlemektedir. Kadınların iş gücüne katılım oranlarını bu denli düşük olmasının iki nedeni vardır. Birincisi kadınların eğitim düzeylerinin erkeklere oranla düşük olması, ikincisi ise eğitilmiş kadınların işgücü piyasasının dışında kalıyor olmasıdır.

Tablo 1’den de anlaşılacağı gibi erkeklerin işgücü piyasasına katılımı hem Avrupa Birliği ülkelerinde hem de Türkiye’de birbirine yakın değerler göstermektedir. Kadınların katılımında ise Türkiye diğer ülkelerle karşılaştırıldığında alt sıralarda yer aldığı gibi diğer ülkelerde kendi aralarında karşılaştırıldığında kadınların çeşitli sebeplerle erkeklerden daha düşük oranda işgücü piyasasına katıldıkları görülmektedir.

2010 yılı Temmuz dönemi TÜİK hane halkı işgücü araştırması verilerine göre; Türkiye genelinde işgücüne katılma oranı % 50 olarak gerçekleşmiştir. Erkeklerin işgücüne katılma oranı % 71.9, kadınların ise % 28.8'dir. Lise altı eğitimlilerde işgücüne katılma oranı; erkeklerde 70.8, kadınlar için % 25.4'tür. Yükseköğretim mezunu erkeklerde % 83.4 olan işgücüne katılma oranı kadınlarda % 70' dir. (www.tuik.gov.tr) Verilerden de anlaşıldığı gibi, erkekler yükseköğrenimi bitirmiş olsun ya da olmasın iş gücüne katılma oranları yüksek seyrederken, kadınların eğitim düzeyi arttıkça işgücü piyasasına katılımları artmaktadır. Kadınlar bağlamında eğitim düzeyindeki artış ve işgücüne katılım açısından doğru orantı bulunduğu görülmektedir.

Kadınlar açısında göstergelere yansıyan ekonomik yaşama katılım oranları daha çok kentteki kadın nüfusunu kapsamaktadır. Ancak ülkemizde kadınların ekonomik hayata katılımları kırdada ve şehirde farklılar göstermektedir. Kırdada eşinin ya da kocasını hesabına çalışan kadını, yaşam şartlarının getirdiği zorunluluk erkeklerle birlikte çoğu ev dışındaki geçim faaliyetlerine katılmaya mecbur bırakmaktadır. Ancak köyden kente göçle eğitim düzeyi düşük kadınlar, köyüdeyken tarımla uğraşırken şehirde hızla işgücü piyasasının dışına çıkmaktadırlar. 1988–2006 döneminde çalışabilir çağdaki kadın nüfus % 52.6 oranında artarken, işgücüne dâhil olmayan kadınların oranı % 74.4 artmıştır (TÜİK, 2007). Şehirde ev dışı ekonomik faaliyetlere katılmak için yeterli donanıma sahip olunmaması, ailelerin kadınının çalışmasını onaylamaması gibi nedenlerle kadın ev içinde üreticilikten uzak yaşamaya mecbur kalmaktadır. Çalışmak isteyen, özellikle alt gelir grubundaki kadınlar kendi sosyal çevresinden onay almadan iş hayatına girememektedirler. “Çünkü aynı toplumsal değerler, inançlar ve normlar sisteminden etkileniyorlar, kadın da kendi çalışmasını sosyal çevresine ve ailesine ancak ailenin geçim koşullarının en zor olduğu zamanlarda kabul ettirebiliyor” (Kalaycıoğlu, Rittersberger-Tılıç, 2000, 33).

Yerel bağlamda iş hayatına girmek için ailesinden başlayarak savaş vermek zorunda kalan kadınlar küreselleşmenin ekonomik bağlamdaki etkilerinden de nasiplerini almışlardır. Küreselleşme, büyük şirketlerin kendi kârlarının arttırabilmek için yaptığı ve bütün dünyayı etkileyen ekonomik alandaki düzenlemelerdir. Miser'in (2002,55) bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

Aslında gelişmiş ülkeler tarafından, geliştirmekte olan ülkelerin dışsattım mallarına konan kotalar her nitelikteki insan gücünün gelişmiş ülkelerde iş tutmasına konulan sınırlamalar, "küreselleşmenin" finans küreselleşmesi olduğunu ortaya koymaktadır. Finans sermayesi ulusal sınırlar içindeki kuralları kendi dolaşımına uygun hale getirmek için yeniden biçimlenmeye zorlanmaktadır.

Küreselleşmenin bu bağlamdaki dinamiklerinin iş gücü piyasası ve buna katılım, kadının aldığı ücret ve parasal gelir bakımından olumlu ve olumsuz bazı etkileri olmuştur. Küreselleşme kadının geleneksel olmayan iş olanaklarını arttırması olumlu bir gelişmedir. Bu, kadınlara güçlenme sağlayarak aile ve toplumdaki rollerini tartışma kapasitelerini arttırmalarına olanak sağlamıştır (www.un.org/womenwatch). Ancak ülkemizde çağdaş normlar çerçevesinde ücretli çalışma kadınlar için bir türlü istenilen düzeyde yaygınlaşmamaktadır. Kadınlar tüm ücretli çalışma alanlarında ikincil statüde. "Bu durumda kadınların çalışmasının nitelik ve nicelik yönünden geliştirmeye yönelik politikaların olmayışı önemli rol oynamaktadır" (Hablemitoğlu, 2005, 18). Gerekli politikaların geliştirilememesi, ücretsiz aile işçiliği, bunun getirilerinin ulusal gelir hesaplarına dâhil edilmeyişi, yok sayılması ve sosyal güvenlik kapsamının dışında bırakılması, kadınsı çalışma alanları olarak ortaya çıkan ayrımcılık, çalışma koşullarının elverişsizliği, kariyer olanaklarının sınırlılığı ve mesleki sendikal örgütlenmenin düşük olması kadının ekonomi hayatına katılımını olumsuz anlamda doğrudan etkilemekte ve ücret eşitsizliğini tetiklemektedir (Çitçi, 1998, 578–79). Bahsedilen olumlu ve olumsuz yönleri ile birlikte küreselleşme, genel olarak kadınları erkeklere oranla daha olumsuz yönde etkilemiştir.

Kadınların daha olumsuz etkilendiği küreselleşmenin ekonomik yoksunluklarından korunmalarını sağlamak için bazı örgütler kurulmuştur.

Bu örgütlerden Birleşmiş Milletler Kadınları Geliştirme Fonunun birinci amacı sadece ücret adaletsizliğini gidermek değil “kadınların ekonomik güvenliklerinin ve ekonomik haklarının sağlanmasıdır” (Afşar, 2006, 342). Örgüt 100’den fazla ülkede faaliyet göstererek bölgesel projelerle kadınları girişimci kılmaya, ücret adaletsizliğini gidermeye, ekonomik fırsatlardan yararlanmalarını sağlayarak onları güçlendirmeye çalışmaktadır. Bunu gerçekleştirebilmek için ILO ile ortak çalışmalar yapmaktadır.

Cinsiyetler arasındaki genelde küreselleşmeye özelde cinsiyet ayrımcılığına dayanan ücret adaletsizliği, kadınların kendi aralarında da yaşanmaktadır. Örneğin İngiltere’de yapılan bir araştırmada, “evli bir kadın aynı işi yaptığı bekâr bir kadından yılda 410 dolar az kazanırken, bir anne, çocuğu olmayan evli bir kadından yılda 2690 dolar az alabilmektedir (Boudett, Murnane, Willet, 2000). Görülen o ki erkek ve kadın arasındaki ücret adaletsizliği, kadınların medenî durumu, çocuğu olup olmaması, eğitim durumu gibi şartlara göre değişerek kadınların arasında da yaşanmaktadır.

2.2.2. Kadınların Ekonomik Fırsatlardan Yararlanması

Ekonomik hayata erkeklerle eşit şekilde katılamayan kadınlar, ekonomik fırsatlardan da yeterince yararlanamamaktadırlar. Ekonomik fırsatlardan yararlanma denilince anlaşılması gereken düşük ücretli, vasıfsız işlerle sınırlı olmayan emek piyasasına erişimdir.

İzveren “Erkeğin fizyolojik yapısı gereği sahip olduğu bedensel güçten dolayı toplumda kadına göre daha üstün olarak algılanması üretim biçiminin bir sonucu” olduğunu belirtmektedir (1980, 170). Bu ortamda, kadın tarlanın ve üretim alanlarının gerisinde erkeğin ihtiyaçlarının karşılanmasında ona yardım eden bir anlamda cephe gerisinde hizmetler sunan pasif varlıklar olarak tanımlandı. Kadın pasifti, çünkü emekte etken rol oynaması zaten yapısı gereği çok zordu, ağır toprak ve hayvancılık işleri ile baş etmesi güç

görünüyordu. Bu durumda haliyle kadına yaptıkları ile değil de sahip oldukları ile var olması ve kendini topluma bu şekilde kabul ettirmesi gerektiği öğretildi.

Kırsal kesimde erkekler kadına göre daha değerlidir. Çünkü üretim şekli olan tarımsal etkinliklerde erkeklerin katkısı kızlardan fazla olmaktadır. Bu tür toplumlarda kız çocukları doğduğunda, bir hayal kırıklığı yaşanmaktadır. Kız çocuğu tam işe yarayacağı çağa gelince evlenip ele gideceği için makbul sayılmamakta ailedeki varlığı geçici görülmektedir (Tan, 1979, 111). Bu nedenle aileye bir katkısı olmayacak cinsiyette çocuğa sahip olan adam da toplumda makbul sayılmamaktadır. Erkek adamın erkek çocuğu mantığı, “kız çocuğu olan erkeklerin erkekten sayılmaması gerektiğini ifade eder niteliktedir” (Külebi, 1991, 175). Kadınlar da kendilerini ancak çocuk doğurarak daha doğrusu erkek çocuk doğurarak topluma kabul ettirmeye ve değerli göstermeye çalışırlar. Çok sayıda erkek çocuk doğurma hevesindedirler (Atabek, 2005, 17). Bu nedenlerden dolayı erkeksiz ya da bekâr olmak tarıma dayalı geçim sağlayan topluluklarda mümkün değildir. Anlatılanlar feodal ve erkek egemen tarım toplumu ile ilgili olsa da modern toplumlarda da aynen egemen bir durumdur. Tarım toplumlarındaki kadar şiddetli olmasa da günümüzde de kadınlara toplumsal etkinliklere katılmalarına, kendilerini ispatlamalarına gerek olmadığı düşüncesi verilir. Bu düşünce kadınların nitelikli işler için çabalamalarına ve ailelerinden destek görmelerine engel olmaktadır.

Geleneksel üretim biçimlerinin yanı sıra eğitim gerektiren meslek dallarında da kadınlar, gerekli nitelikli eğitimi alamadıkları için ekonomik yaşama tam katılım sağlayamamaktadırlar. Eğitim görmüş bireyler hangi işi yaparlarsa yapsınlar eğitim görmemişlerden daha çok kazanç elde etmektedirler. Ancak ülkemizde ve dünyada eğitimde öncelik erkek çocuklara verilmektedir. Bunun dışında uzun süreli eğitim gerektiren doktorluk gibi mesleklerde erkek öğrenciler daha çok cesaretlendirilirken kızlar hem ev de işlerini aksatmayacakları hem de para kazanacakları öğretmenlik gibi işlere cesaretlendirilmektedirler. Cesaretlendirilen azınlık kesim ise gene gelenekten kaynaklanan bazı sorunları zaman zaman yaşamaktadır. Örneğin şehirde eğer anne çalışıyorsa ailedeki küçük çocuklar hastalandığında ona

bakması için ağabey değil kız çocuk okula gönderilmez (Adem, 1993, 338). Köyde ise ürün ekimi ve hasat aylarında ya da annenin kışa hazırlık için evde ekmek, pekmez gibi gıdaları hazırlaması gerektiği zamanlarda gene kız çocukları okula gönderilmeyerek kardeşlerine bakmaktadırlar. Bu tutumlarda kızları okutmaya niyetli olmamanın da etkisi vardır. Hem ev içi hem ev dışı her türlü faaliyete kadın da dâhil edilmektedir.

İşverenlik durumuna göz atıldığında 2007 yılı itibariyle Türkiye’de “100 kadından sadece 13’ü kendi hesabına ve işveren konumunda çalışmakta, 38’i herhangi bir ücret ya da yevmiye karşılığına çalışmakta ve 49’u ücretsiz aile işçisi olarak çalışma hayatında yer almaktadır”. (ww.ksgm.gov.tr). Ayrıca ev eksenli çalışıp çocuklarını üniversiteyi bitirene kadar okutmayı başaran kadınlar da çalışma hayatının bir parçası oldukları halde kendilerini iş sahibi ya da çalışıyor olarak nitelendirmediği görülmektedir (Hattatoğlu, 2001,184).

Kazanç sağlamak için evde el işleri gibi üretimde bulunan kadınlar ev dışı işlerde çalışacak eğitime sahip olmadıkları için kayıt dışı, geliri belirsiz ve düzensiz işleri yapmaya mecbur kalmaktadırlar. Kadınlar yeterli eğitim almadıkları, yeterli eğitim aldırılmadıkları için nitelikli iş gücü isteyen işlere erişememektedirler. Gelir getirici işlerden yaptıkları ise genelde kendi ev işlerinin devamı olan türden işler olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, ekonomik bağlamda bahsi geçen dinamikleri nedeniyle kadının ve ailesinin daha iyi bir gelir düzeyine ulaşmasını güçleştirmektedir. Bu bağlamda yerel yönetimlerin halk eğitimi kursları, güçlükleri aşmada kısmen de olsa başarı sağlayabilmektedir. Açılan kursların kadınları ilgilendiren amaçları arasında; eğitim sonrasında kursiyerlerin, kendi ürettiklerini evde tüketmeleri veya kullanarak aile bütçelerine katkıda bulunmak, kursiyerlerin kendi işlerini kurabilmeleri için alt yapı oluşturmak, katılımcıların kendi ürettiklerini piyasada pazarlamalarını sağlayarak geçimlerini sağlamalarına yardımcı olmak, katılımcıların bir meslek ya da gelir getirici beceri kazanmasına katkıda bulunmak yer almaktadır (Murat, 2007, 207).

Günümüzde küreselleşmenin de etkisi ile kadın açısından özellikler ekonomik bağlamda toplumsal cinsiyet ayrımcılığı artarak devam etmektedir. “Küreselleşmenin temel dinamiklerinden olan iş gücü piyasası, hizmet ticareti, yönetim ve siyaset, yoksulluk, göç ve teknoloji olanaklarından cinsiyetinden dolayı yararlanmayan kadınların, önünde eşitlik için alması gereken uzun bir yol vardır” (Hablemitoğlu, 2005, 17).

Kadınlar iş kurma anlamında ekonomik fırsatlardan yararlanamadıkları gibi, iş yerlerinde daha çok para kazanmalarını sağlayacak eğitimlere de evdeki sorumluluklar, çocuk bakımı v.b gibi nedenlerle yeterli oranda katılamamaktadırlar. Artık küresel dünyada büyük şirketler daha çok kazanabilmek için iş gücünden en verimli şekilde yararlanmaya çalışmaktadır. “Bu verimi arttırabilmek için de iş yerinde öğrenme programlarından faydalanmaktadır” (Charner, Rolzinski, 1987, 77).

Yaşam boyu eğitim düşüncesi ile açılan programların amacı bireyleri çağa uygun, teknoloji okuryazarı haline getirmektir. Ancak bu eğitimlere katılamayan kadınlar mesleklerinde ilerleme şansı da bulamamaktadırlar. Durum böyle olunca hayatlarında istedikleri değişim ya da dönüşümü gerçekleştirememektedirler.

Yetersiz eğitim, ekonomik hayata katılamama, ekonomik fırsatlardan faydalanamama sadece kadınların değil çocuklarının da fakirliğe mahkûm olmasıyla sonuçlanmaktadır. Ekonomik yetersizlikler ve krizler bir süre sonra bireylerin sağlığının bozulmasına, bozulan sağlık da daha iyi bir yaşama ulaşmak için karşılaşılabilecek fırsatların azalmasına neden olmaktadır. Aileleri tarafından sadece eğitimleri değil, eş seçimleri gibi konularda da kendilerine hiçbir şekilde soru sorulmayan kadınlar evlendikten sonra aynı davranışı eşlerinden görmektedirler. Örneğin doğrudan kendilerini ve aileyi etkileyen iç ya da dış göç gibi konularda da kadının görünmezliği temel nitelik halini almış, erkeklerin göç kararı vermesi akraba ve arkadaşlara danışarak endişelerin giderilmesi yolu ile olmuştur (Fidecioğlu, Fidan, 2010, 34).

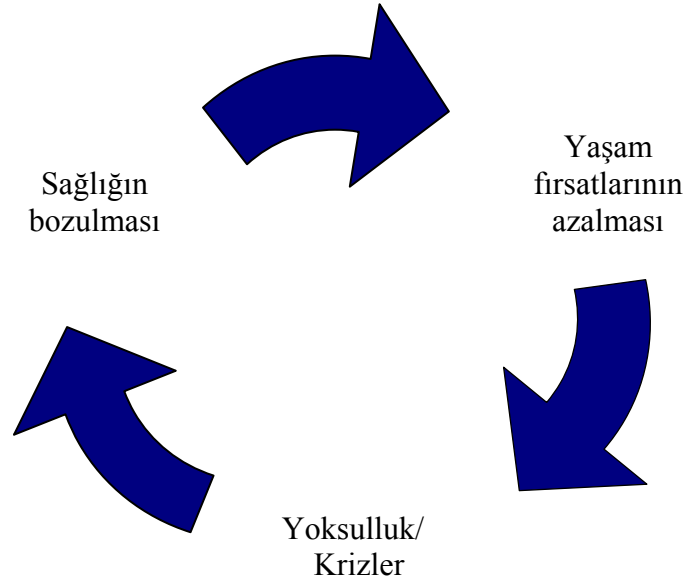
Yeterli eğitim alamayan kadınlar kırsalda ücretsiz tarım işçisi, kentte ev eksenli çalışan olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadınların dışarıda veya evde çalışması çoğu zaman içsel değil dışsal dinamiklere dayanmaktadır. Kocanın işsizliği, yetersiz gelir ya da eşin çalışmaya gitmesi gibi etkenler kadının ev eksenli ya da dışarıda çalışmasını sağlamaktadır (Hattatoğlu, 2001, 174)

Kadınların özgürleşmesi, maddi ve manevi anlamda daha tatminkar bir yaşam sürdürebilmeleri için eğitimin önemi ve gerekliliği yadsınamaz. Ancak ulusal kalkınmacı ve modernist zeminin 1980 sonrasında toplumsal değişim sürecinde çözülmesi ile ortaya çıkan kriz bağlamında okulun cinsiyetlendirilmiş iktidar ilişkileri için toplumsal cinsiyet ayrımcılığını arttırıcı yönde nasıl bir zemin yarattığı da bir sorudur (Sayılan, Özkazanç, 2009, 51-73). Sonuçta eğitim bir noktada maddi ve manevi refahı arttırabildiği oranda anlamlıdır.

Ekonomik fakirliği pekiştiren ve ekonomik fakirliğin arttırdığı, onunla karşılıklı etkileşim içinde bulunan bir durum da manevi yoksulluktur. Manevi yoksulluk genel olarak kentsel yaşantı içinde endüstrileşmenin olumsuz bir uzantısı olarak ortaya çıkar. Kişisel çıkarlara odaklanma, aşırı tüketim, medya tarafından sürekli mesaj bombardımanına tutulma, insanî ilişkilerin ve iletişimin zayıflaması, toplum olma duygusunun artık hissedilememesi, aile içi şiddetin, çocuk ve seksüel istismarların artması, aşırı alkol, hap ve uyuşturucu kullanımı, yalnızlık, obezite, depresyon, toplumun geniş bir kesiminde görülen kafa karışıklığı, intihar eğilimlerinde artış ve boşluk hissi manevi yoksunluğun belirtileridir (Smith, Willims, Johnson, 1997, 3).

Ekonomik ve manevi yoksunluk birbiri ile iç içe geçmiş durumlardır. Birbirini tetikleme özelliklerine sahiptirler. Kadınlar ve çocuklar bu kısır döngüden en çok ve en olumsuz etkilenen kesimlerdir. Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde sık görülen ve çocuklar, kadınlar, zihinsel veya bedensel özürlüler, herhangi bir sebepten dolayı yoksunluk çekenler halk eğitiminin hedef kitlesi içindedir. Smith (1997, 4), fakirlikle baş etmek zorunda olanların ve onların hayat döngüsünü aşağıdaki gibi şekillendirilmiştir.

Şekil 1. Ekonomik ve Manevi Yoksulluk Döngüsü

Kaynak: Smith, 1997,4

Cinsiyet ve evlilik statüsü ile kocanın kaçınılmaz olarak evin reisi olduğu ve bu yüzden evli bir kadının bağımsız hareket edemeyeceği varsayımı; diğer alanlarda olduğu gibi ekonomik fırsatlardan yararlanarak kadınların maddi ve manevi yoksulluğun üstesinden gelme olasılığını da sınırlamaktadır.

Ülkemizin diğer ülkelerle karşılaştırılması noktasında Dünya Ekonomik Forumunun 2005 yılında, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 58 ülkeyi kapsayan araştırmasında, kadınların ekonomik alanda güçlendirilmesini, ekonomik fırsatlardan yararlanarak maddi ve manevi yoksulluğu aşma bağlamında 58 ülke arasında 53. sırada olduğu tespit edilmiştir (www.weforum.org).

2.2.3. Kadınların Politikaya Katılımı

Kadınların erkekler karşısındaki eşitlikten uzak konumları siyasi platformda da kendini göstermektedir. Fırsat eşitliğinin olmadığı politik katılım ve kadınların neden bu alanda yeterli oranda yer alamadığı bağlamında tarih boyunca önemli düşünürler bile ortak söylemler üretmişlerdir. Adam Smith,

Hegel, Kant, Rousseau ve Nietzsche'nin kuramları pek çok açıdan birbirinden farklı olduğu halde "kadınların siyasal statüden yoksunluklarını biyolojik doğalarına bağlı ve haklı görmüşler, kadınların ruhsal yapılarını yumuşak, boyun eğici, duygusal ve akıldışı" olarak yorumlamışlardır (Arat, 1991, 17).

Toplumun ataerkil yapılanması ve buna bağlı olarak erkek egemenliği yönündeki resmi ideolojik söylemler zaman içinde kadınlar tarafından içselleştirilmiştir. Kadında olması gerektiği düşünülen özellikler (ağırbaşlı olma, uysal ve itaatkâr olma vb) toplumsallaşma sürecinde kızlara sürekli çeşitli yollarla ifade edilmektedir. Bu mesajlar ise devletin eğitim, dinî kurumlar, medya gibi ideolojik aygıtları ile iletilir (Althusser, 2003, 159). İçselleştirdikleri ile kadınlara bu defa da, sahip oldukları bu özellikler nedeni ile bazı işleri yapamayacağı mesajı verilir. Genel olarak bakıldığında ortaya çıkan tabloda; kadınların, yapamayacakları işler arasında politika da sayılmış ve politik alanın dışında kalmaya bir ölçüde mecbur olmuşlardır. Türkiye'de Atatürk'ün öncülüğünde kadınlara seçme ve seçilme hakkı, milletvekili olarak temsil etme hakkı verilmiştir. Sonraki yıllarda siyasete katılan kadınların sayıları zaman içinde cumhuriyetin ilk yıllarındakine orana azalmıştır. "Toplumun ataerkil yapısı ve kadına ilişkin algılar, ondan beklenen roller hakkındaki düşüncesi değişmediği ve zamanla devletin de artık bir politika olarak kadınların siyasal katılımını desteklemediği için 1935'te 18 olan kadın parlamenter sayısı 1991'de 8'e düşmüştür." (Berktaş, 1998, 184)

Politika alanda yönetim ve siyasal yaşama katılım son yıllara kadar istenilen oranda artmamıştır. Ancak küreselleşmenin de etkisi ile, evrensel insan hakları söyleminin bir parçası olarak kadınların ekonomik ve sosyal hakları anlaşılmaya başlanmıştır. Devlet ya da hükümetler artık buna karşı bir tavır ortaya koyamamaktadırlar. Hatta birçok ülkede yasal eşitlik bile sağlanmış durumdadır. Fakat yönetim ve siyasal hayata katılım gibi erkek egemen bir ortamda yaşama geçirilmesi kolay olmadığından devletler arasında da bu konuda ciddi yaklaşım ve uygulama farklılıkları görülmektedir (Acar, 1998, 27).

Kadınlar siyasal hayata dâhil olabilmek için bazı ülkelerde uzun yıllar mücadele etmişlerdir. Bu mücadele sonunda ise oy kullanma hakkının ilerisine geçememişlerdir (Koray, 1992,143). Ülkemizde de kadınların siyasal hayata katılımı çeşitli nedenlerle düşük olmaktadır. Bu nedenler arasında kültürel yapı, kız çocuklarını politik katılıma yöneltecek bilinçlendirici eğitimin verilememesi, maddiyat bağlamında geçerli bir mesleği ve işi olmayan kadınların siyasal katılımını destekleyecek gelirin olmaması gibi etkenler kadınlar edilgenleştirmektedirler. Bunların yanında psikolojik bağlamda kendi öz güvenini ve benlik algısını çevresinden aldığı baskıcı mesajlarla geliştiremeyen kadınlar çevresindeki olayları ve kararları değiştirebileceğine dair bir umut taşımadıkları için de politikaya katılımı gerçekleştirememektedirler. Siyasal toplumsallaşmanın pratik alanları olan meslek kuruluşları, dernekler ve siyasi partiler erkek egemenliği altındadır. Kadınlar buralara katılmada talep eden konumdadır, verecek olan erkeklerdir. Seçimlerin parasal güce ihtiyaç duyması bu gücün de erkeklerde olması siyasi parti yöneticilerinin erkekleri tercih edip kadınların dışarıda kalmasındaki bir başka nedendir (Işık, 1992, 133).

Bahsedilen engelleri aşarak politik arenada yer alan kadınlar ise; ya erkek gibi davranarak ya da giyim, davranış vb. gibi durumlarına aşırı dikkat göstererek tepki çekmeden işlerini yapmaya çalışmaktadırlar. Toplumun geneli tarafından kabul gören kadınlık davranış kalıplarını yeniden üreterek devam ettirmektedirler. Türkiye'nin ilk kadın başbakanı olan Tansu Çiller erkek seçmenlere hitaben özellikle "bacı" söylemini sık sık kullanarak politikada yer almaya çabalamıştır. Ülkemizde yapılan bir araştırmaya göre politikadaki kadınlar eğitim ve meslek bakımından erkek meslektaşları gibi olmaları beklendiği halde, kendilerini davranışlarında ve kılık kıyafetlerinde çok dikkatli ve tipik bir Türk Kadını olmak zorunda hissettiklerini ortaya koymuştur (Berktaş, 1998, 186).

Dünyada da genel olarak kadınların siyasete katılımı istenen düzeyde değildir. Siyasete katılımın istenen düzeyde olabilmesi için kurulmuş ve halen aktif olarak görevini sürdüren bazı örgütler bulunmaktadır. Birleşmiş Milletler Kadınları Geliştirme Fonu bunlardan biridir. 1976 yılında Birleşmiş Milletler

bünyesinde kurulan Kadınları Geliştirme Fonunun amacı “kadınların haklarını koruyucu, ekonomik güvenlikleri ve siyasi katılımlarını sağlayıcı ilerici program ve stratejilere mali ve teknik destek sağlamaktır”. Ayrıca “cinsiyet ayrımcılığının önüne geçilmesi ve kadınlarla alakalı meselelerin ulusal, bölgesel ve global olarak gündeme alınmasını teşvik edici politikalar izlemektedir” (Afşar, 2006, 341).

Ülkemizde cinsiyet bağlamında nüfus oranlarına baktığımızda cumhuriyetin ilk yıllarında kadın nüfus erkek nüfustan fazlayken 1940 yılından sonra erkek nüfus kadın nüfustan fazla olmuştur. Bu yıldan sonra kadın erkek nüfusu hemen hemen eşit sayıya ulaşmıştır. 2009 adrese dayalı nüfus kayıt sistemi verilerine göre, ülkenin toplam nüfusu 71.517.100 olarak belirlenmiştir. Nüfusun 35.901.154’ünü erkekler, 35.615.946’sını da kadınlar oluşturmaktadır (TÜİK, 2009). Ülkemizde kadın erkek sayısı hemen hemen aynı olmasına karşın, kadınların politik hayattaki oranları çok azdır. Kadınların parlamentolarda temsil durumuna bakıldığında % 1 ila % 30 arasında bir oranla karşılaşılmaktadır. İskandinav ülkeleri % 20 - % 30 ‘la temsil oranının en yüksek yüzdeye sahip olduğu ülkelerdir. Türkiye’de ise bu oranın cumhuriyetin ilk yıllarında % 4’ler civarındayken 1990’lara gelindiğinde % 1,34’lere kadar gerilediği görülmektedir (Koray, 1992,150). 1991’den sonra yapılan seçimlerde ise kadın milletvekillerinin sayılarının arttığı gözlenip, en son yapılan 2007 seçimlerinde % 9,1 olmuştur (www.tuik.gov.tr).

Siyasi alanda kadınların sayısının az olmasını, kanun yapılan mercilerde, üst düzey karar verme mercilerinde kadınların yeterince temsil edilememesini beraberinde getirmektedir. Yeterince temsil edilemeyen kadınların birçok alandaki sorun ya da sıkıntıları da istenen düzeyde dile getirilememektedir. Bunları önleyici, giderici politikalar, olması gereken miktarda hayata geçirilememektedir. Özellikle kamusal alanda kurallar ve sınırlar erkek bakış açısına göre belirlenip şekillenmektedir.

2.2.4. Kadınların Sağlık Hizmetlerinden Yararlanması Ve Refah Düzeyi

Ülkemizde kadınların sorunlarının yeterince dillendirilememesi ülkemizi de kapsayan araştırmalara da yansımaktadır. Dünya Ekonomik Forumunun 2005 yılında, aralarında Türkiye'yi de kapsayan araştırmasında, kadınlar, yaşadıkları ve toplum içindeki durumları ifade edilirken ülkemizde yaşanan kadınlar sağlık ve refah açısından 58 ülke içinde 50. olduğu görülmüştür (www.weforum.org). Bu durumu kadınların lehine çevirebilecek başat etkenin gene kız çocuklarının ve kadınların eğitimi olduğu düşünülmektedir.

Kadınların buldukları ortamlarda hakkaniyete dayalı yaşamasının sağlanabilmesi için öncelikle kadınlar üzerinde yüzyıllardır süregelen ön yargıların da yıkılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Kadının, erkeğin bir parçasından yaratıldığı için eksik olduğu düşüncesi, doğum sancısının kadına Adem'in cennetten kovulmasına neden olduğu için verilen bir ceza olarak yorumlanması ve bu ağrının önlenmesine yönelik tıbbi çalışmaları bile kabullenmeyen din adamlarının toplumda yarattığı etki, kadının erkeğin hoşuna gitmekten ona hizmet etmekten başka bir görevi olmadığı gibi inanışlar günümüzde halen etkisini sürdürmektedir. Bu inanışlar kadını değersizleştirmekte ve sağlık da dâhil olmak üzere bir çok hizmetten yeterli biçimde yararlanmasına engel olmaktadır.

Ülkemizin nüfusu bölgelere göre değişmekle cumhuriyetin ilk yılları birlikte her dönemde hızlı bir artışa sahne olmuştur. Son yıllarda özellikle büyük şehirlerde hızlı nüfus artışı görülmektedir. Aslında kadının eğitim seviyesinin yükselmesi, çalışma hayatına katılması ve evlenme yaşının büyümesi, sağlık koşullarına bağlı olarak bebek ve anne ölüm oranlarının azalması gibi nedenlerle nüfus hızlı bir artış göstermiştir (Kasarcı, 1996, 264).

Ülkemizde hâlâ bebek ve doğum sırasında anne ölüm oranları yüksektir. Özellikle doğu bölgelerimizdeki sık aralıklarla ve çok sayıda yapılan doğumlar annelerin de bebeklerin de hayatlarını tehlikeye atmaktadır. Kız çocukları olan bir anne, erkek çocuk doğurana kadar hamile kalmaya devam edebilmektedir. Bu hem annenin fiziksel sağlığını olumsuz

etkilemekte hem de kız çocukları çarpık bir benlik algısı geliştirerek, yaşamlarının ilk yıllarından itibaren değersizlik duygusunu içselleştirmelerine, öz güven yoksunluğa neden olmaktadır. Birçok bölgede doğum kontrol yöntemlerinin bilinmemesi, erkeklerce kullanılmak istenmemesi ya da Allah rızkını verir gibi geleneksel yargıların aşılammaması anne ve çocuk sağlığını olumsuz etkileyen durumların devamına neden olmaktadır.

Kadınların her alanda yaşadığı ayrımcılık, şiddeti, beraberinde sağlık imkanlarından yeterince yararlanamamayı da getirebilmektedir. Kadınlar; fiziksel, psikolojik, cinsel, ekonomik, kontrol etme, ihmal etme gibi şekillerde şiddet görmektedirler (Uluşen, 34, 2010). Yaşadığı şiddet kadınların fiziksel ve psikolojik sağlığını bozduğu için hem kadınların refah içinde bir yaşam sürdürmesine hem de topluma yararlı olmasına da engel olmaktadır. Toplumların sosyal ve ekonomik gelişmelerine engel olmasına rağmen kadına uygulanan şiddet yerel ve uluslar arası gelişme gündeminde planlama, programlama ve bütçeleme konusunda yeterli önceliğe sahip görülmemektedir (WHO, 2005).

Şiddetin en çok yaşandığı yer ise aile içidir. Evlenmeden önce baba, erkek kardeş ya da ailedeki diğer akraba erkeklerin çeşitli şekillerdeki şiddetine maruz kalan kız çocukları evlendikten sonra da eşlerinin fiziksel, psikolojik, ekonomik ve diğer alanlardaki şiddeti ile başa çıkmaya çalışmak durumunda kalmaktadırlar. Şiddete uğrayanların yaşadığı sarsıntı onların hayat kalitelerini düşürmekte ve üreme sağlığı aile planlaması gibi çeşitli sağlık hizmetlerini almalarına engel olmaktadır (Uluşen, 38, 2010). WHO tarafından yapılan Aile İçinde Kadına Yönelik Şiddet Çok Ülkeli Araştırmasına göre kadınların % 13 ile % 61 fiziksel, % 6 ile % 59 'nun ise cinsel şiddete uğradığı tespit edilmiştir. En sık uğranan şiddet türlerinin ise tokatlanma, yumruklanma, tekmelenme, yerlerde sürüklenme olduğu bulgulanmıştır (WHO, 2008). Ülkemizde yapılan "Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması" sonuçlarına göre kadınların % 39'u fiziksel şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir (KSGM, 46, 2009). Bu durum orantılandığında her 10 kadından en az 4'ü eşi, birlikte olduğu kişi ya da ailesinden bir kişiden şiddet görmektedir. Şiddetin uygulanma nedenlerinin

tam olarak anlaşılabilirliği konunun araştırılmasında yaşanan güçlükler, yeterli bilgi alınamayışı, verilerin yetersiz olması önleyici politikaların ortaya konmasına da engel olmaktadır.

Tartışılan kadınların ekonomik yaşama katılımı, ekonomik fırsatlardan yararlanması, sağlık ve refahı gibi konulardaki eşitsizliklerin giderilebilmesinin yolu eğitimden geçmektedir. Kadınlara eğitimlerine devam edebilecekleri, eğitimlerini tamamlayabilecekleri politikalar üretilmelidir. Meslek sahibi olabilmek için eğitime devam eden kız çocukları ve kadınların hem sağlık bilinci gelişecek, kendileri sağlıklı olacak, hem doğurganlık düzeyi düşerek nüfus artış hızı dengelenebilecek, hem de bu kız ve kadınlar kendi çocuklarını daha farkındalık düzeyi yüksek, ruhsal ve fiziksel yönden daha sağlıklı bireyler olarak yetiştirebileceklerdir (Adem, 1993, 345).

2.3. Kadın ve Eğitim

Toplumsal cinsiyet değer yargıları ve klişelerinin kendini yeniden üreterek devam ettiği ve edeceği bir önceki bölümde ifade edilmiştir. Toplumumuzda da, toplumsal cinsiyet rollerinin ilintili kısmına yönelik toplumca uzun yıllardır benimsenen stereo tipler (kalıp yargılar) bulunmaktadır. “Bu kalıp yargılar arasında kadının hamaratlılık, uysallık, iyi huyluluk, iffetli olmak kadında olması gereken özellikler arasında sayılmaktadır” (Tezcan, 1974, 84).

Kadına atfedilen bu özellikler ülkemizde hem kır, hem de kent yaşamında kadının geri planda kalmasına neden olmaktadır. Kadında olması gereken özelliklerinin yanında, onların doğuştan getirdiği kabul edilen; akli yetilerinin eksik olduğu gibi düşünceler sürekli vurgulamakta kız çocuklarına da sosyalleşme sürecinde empoze bu düşünceler edilmektedir. Bu durum yüzyıllarca varlığını sürdüren atasözlerinde en net şekilde kendini gösterir. Saçı uzun akli kısa, eksik etek gibi söylemler bugün de, doğru olduğu iddia edilerek kullanılmaktadır. Günümüzde bu özelliklerin kadında olduğu vurgulanıp kadın değersizleştirilirken eski Türklerde kadına değer verilir, babanın mirasçısı olarak görülürdü. Hükümdarların naibi veya devlet

yönetiminde söz sahibi olmaları da ona verilen değer bir göstergesiydi (Ögel, 2001, 247).

Türkler İslamiyet'i kabul ettikten sonra kadın haklarında geniş kısıtlamalar olmuştur. Bunun birincil nedeni İslamiyet'in kadına bakış açısında çok Türklerin İslam'ı kabul ederken etkilendikleri Arap kültürü ve onların kadınlara bakış açısıdır. Kadınlara değer vermeyen Bedevî kültür öğeleri İslamı uygulamak isteyen Türklerce alınıp zaman içinde benimsemiştir. "İslamiyet'in kadını yüceltir gibi gösterip küçülttüğüne, bir takım hakları veriyormuş gibi görünüp aslında vermediğine ilişkin görüşler bulunmaktadır" (Arsel, 2006, 81).

Kadına verilen değer, onunla ilgili algılar tarih boyunca toplumsal evrimin her aşamasında değişerek bugünkü görünümüne bürünmüştür. Bugün kadın, toplumsal rollerinin biyolojik yapılarının uzantısı olarak görülen bir sistemin içindedir. Bu duygu ve düşüncelerle doğumundan itibaren karşı karşıya buldukları için bir süre sonra kendilerine verilen mesajları içselleştirmeye başlamaktadırlar. Kendisine toplumdaki ikinci cins olma, ev içinde, ev işlerini yapma, eş olma, anne olma görevi verilmiştir. Ev dışı yani kamusal alanın erkeğe tahsis edildiği bir ortamda kadına ev içinde birçok işi yerine getirme sorumluluğu verilmiştir. Sürekli ev içinde, aynı işleri tekrarlama sureti ile takdir edilememenin de verdiği bir kendine güvensizlik sarmalı içine düşen kadın, bir süre sonra kadınlık olarak adlandırılan bağımlılık, boyun eğme, edilgenlik, duygusallık özelliklerinin içselleştirdikleri görülmektedir (Rowbotham, 1998, 157). Zaman içinde kadın evcilleşmiştir. Bu evcilleşme, bir erkek kültürünün oluşmasına, devlet, yasalar, ahlâk, din ve bilimin erkeklerin tekeline girmesine neden olmuştur (Horney, 1993, 56). Kadın olarak doğmak işte bu kültürde erkeklerin mülkiyetinde çevrili bir alanda doğmak demektir. Kadınların toplumsal kişilikleri de böylesi bir ortamda şekillenmektedir (Berger, 1993, 46).

Modern çağda erkek mülkiyetinde, çevrili bir alanda kadın olmak, erkeğin kalesi olan kamusal alanda var olmaya çalışmak kadının işini daha da zorlaştırmaktadır. Türkiye'de kadınların kamusal alana çıkmaları 1934'te

yasama meclisi için oy kullanmaları ile başlar (Kalaycıoğlu, Tılıç, 2000, 29). Kamusal alana çıkmak ve bu alanda var olmak isteyen kadına önce erkeğin daha değerli olduğu, onun kadar değerli olabilmek için onun yapabildiği bütün işleri yapması gerektiği sosyalleşme süreci içinde öğretilir. Yapılan öğretiler hemen sonra kadına aslında bunun imkânsız olduğu yönünde verilen mesaj onda bir aşağılık kompleksi durumu yaratmaktadır. “Erkeklerin yapabildiği işleri yapabilmesinin yanına bir de günümüzde modern kadına, bedensel güzelliğe sahip olması, kamusal alanda var olma şartı olarak dayatılmaktadır. Beden güzelliğinin standartlarının belirleyen de gene erkeklerdir” (Beauvoir, 1975, 177).

Kadını ikincil duruma sokan bu kültürel geçmiş birçok alanda olduğu gibi eğitim alanında da kadının imkânlardan erkeklerle aynı oranda yararlanmasına engel olmuştur. Her çağda her toplumda bu durumla karşılaşılmasıdır. Bunda toplumun kadın ve erkekten beklentilerinin farklı olması etkilidir. Kadından beklenen ve kadın adına başarı sayılabilecek temel durum “iyi bir evlilik yapabilmek” olarak sınırlandırılırken erkek için başarı iş ve meslek yaşamındaki konuma ve koşullara göre hesaplanmaktadır (Tan, 1979, 110). Bu nedenle toplum zaten kadından eğitim alanında bir başarı beklememektedir.

Tan’ın Ariés’ten aktardığına göre Ariés, 17. yüzyıl Avrupa’sında okulun tek bir toplumsal sınıfın tekelinde olmadığını ama erkeklerin tekelinde olduğunu saptamıştır (Aktaran Tan, 1989, 71-88). Ülkemizde Osmanlı Devleti döneminde eğitim, ilköğretim ile medreselerde verilen bir yüksek öğretimden oluşuyordu. “Kızlar, sadece din eğitimi veren sübyan mektebine devam edebiliyorlardı, yüksek öğretim medreselerine gitmelerine ise imkân yoktu. Yalnız II. Mahmut eğitim alanında reform yapma girişiminde bulunmuş ama o da başarıya ulaşamamıştır” (Caporal, 1982, 102). Osmanlı zamanında ilköğretimin kızlar ve erkekler için zorunlu hale getirilmesi 1849 yılına rastlarken, kızların ortaöğretim kurumlarına devam imkânı ise ilk kez 1908 yılında İstanbul’da kızlar için bir lise açılması ile sağlanmıştır (Bülbül, 1992, 33). Tan’ın (1994, 86) belirttiğine göre modern okullarda haremlilik, selamlık zihniyeti özenle korunmuş, kadın ve erkeğin karşılaşmamasına dikkat

edilmiştir. Tazminattan sonra kadın eğitiminin geliştirilmesi, kadın öğretmenlerin yetiştirilmesi ile birlikte tasarlanmıştır. Kadın eğitiminin geliştirilmesi bağlamında Atatürk devrimleri bir dönüm noktası olmuştur. Eğitim alanında yapılan devrimler özellikle kız ve kadınları eğitimi alanında çok önemli haklara sahip olmasını sağlamıştır.

Bugün Türkiye'deki eğitim cumhuriyetin eğitim ideolojisinin her tür ve düzeyde eğitim olanaklarından cinsiyet farkı gözetmeden yararlanma ilkesinin eseridir (Tan, 1994, 87). Akşam kız sanat okulları, olgunlaşma enstitüleri, akşam ticaret liseleri, ev sanatları, biçki dikiş kursları ile halkevleri sayesinde kız ve kadınlar belli konularda eğitim alma olanağını bulmuşlardır. İlk kurslar 1932 yılında akşam kız sanat okulları kapsamında açılan kurslar olmuştur. (Caporal, 1982, 330) Kız ve kadınlara meslek kazandırma amacı yanında bu kurslar onara bilgilerini yetkinleştirme ya da çocuklara bakmayı hatta bir evin nasıl yönetileceğini öğrenme olanağı sağlamaktaydı.

Atatürk döneminden sonra ivme kazanan kız çocuklarının eğitimi aynı hızla yoluna devam edememiştir. Ancak eğitim alanındaki son on yıllık duruma bakılarak bir iyileşme olduğu söylenebilir. 1997 yılında temel eğitimin zorunlu ve kesintisiz olarak 8 yıla çıkarılması kız çocuklarının her düzeyde okullaşma oranının yükselmesine, eğitimde kalma süresinin uzamasına katkı sağlamıştır. 1997–1998 öğretim yılında kız çocukları için ilköğretimde net okullaşma oranı yüzde 75,6 iken, 2004–2005 öğretim yılında bu oran yüzde 92,2'ye yükselmiştir (KSGM, 2008, 11).

Kız ve erkek öğrenciler arasındaki okullulaşma oranı özellikle ilköğretime katılım açısından oldukça azalmıştır. İlköğretimde erkek çocuklar için 2004–2005 öğretim yılında net okullaşma oranı:%94,8, olmuştur. Örnek olarak Şanlıurfa'da 2006–2007 eğitim öğretim yılında genç kızların okullaşma oranı yüzde 88, erkeklerin ise yüzde 93 olarak gerçekleşmiş olması sevindiricidir, ancak bölgelere göre dağılıma bakarak Türkiye genelindeki durumun çok da iç açıcı olduğunu söylemek mümkün değildir. (www. meb.gov.tr)

8 yıllık zorunlu ve kesintisiz eğitime geçişin yanı sıra yoğun bir şekilde yürütülen kampanyalar ile kız çocuklarının okullulaşma oranları yüzde yüze yaklaştırılmakta, ancak ülkemizde okumaz yazmazlık sorunu özellikle bölgesel bazda ve ileri yaşlardaki kadınlar için devam etmektedir. Son 10–15 yılın bölgesel dağılım verilerine bakıldığında okumaz-yazmazlık oranlarının ciddi düşüşler gösterdiğini izlenmektedir. Gelişmişlik düzeyi en yüksek olan Marmara Bölgesindeki kadınların % 13.1'i okur yazar değilken, bu oran Güney Doğu Anadolu Bölgesinde %46.3 tür (KSGM, 2008, 14).

Kesintisiz eğitime geçiş kız çocuklarının okullulaşma oranını arttırmış olsa da bunun yeterli olduğunu söylemek olası değildir. Çünkü bazen Türkiye'de ilköğretimde erişim ve eşitlik daha çok okullaşma oranlarına ilişkin sayısal verilere dayalı olarak, cinsiyete ve bölgesel farklılıklara göre açıklanmaktadır. Cinsiyete ve bölgelere göre farklılıklar önemli olmakla birlikte, erişim ve eşitlikte gerçek durumu yansıtmaktan oldukça uzak görünmektedir. Erişimin yalnızca okula kayıt olarak algılanması yanlış çıkarımlara neden olabilmektedir (Karip, Apaydın, 2007, 53). Ülkemizde eğitimde fırsat eşitsizliği sorunu olduğu ve özellikle kırsal kesimde bu durumun kız çocukları aleyhine olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Zorunlu eğitimin başlamış olmasına rağmen hala % 100 okullulaşma sağlanabilmiş değildir. Eğitim Reformu Girişimi'nce Sabancı Üniversitesi'nce yürütülen Eğitimde Eşitlik Politika Analizi ve Öneriler çalışması raporuna göre, Güneydoğu Anadolu'nun kırsal kesiminde yaşayan bir kız çocuğunun ilköğretime erişim olasılığı % 48-52 arasındadır (<http://erg.sabanciuniv.edu/>). Zorunlu eğitime katılım oranı bu kadar düşük olunca, özellikle kırsal alanda lise ve yüksek öğrenim hayatlarındaki oranların da kadın aleyhine olmasına neden olmaktadır. Bu durumun ortadan kaldırılması için kız çocuklarının eğitim hakkından eşit yararlanabilmelerini sağlamak, bilinç artırıcı etkinlikler yürütülmelidir. Bu etkinlikler kapsamında çocuklar tarafından kolayca bilinebilecek, çocukların yardım talep etmesine olanak sağlayacak hizmet birimlerinin kurulup hayata geçirilmesi ve bunda sürekliliğin sağlanması önemlidir (Gül, 2009, 82).

Atatürk devrimlerinden sonra kadın lehine eğitimde gelişmeler yaşanmaya başlamış olsa da, eğitim yoluyla kırsal kesimdekilerin yaşamlarında büyük değişiklikler yaratmak çok mümkün olmamıştır. Kırsal hayatındaki gelenekler kadın emeğini koca, çocuk, akrabalar gibi aile çevresi üyelerinin hizmetine ve tarla, hayvan işlerine ayırmıştır (Tezcan, 1974, 85). Buna paralel durumu kent yaşamında da görülmektedir. Kentsel düzende hem üretime katılma, hem ailesine bakma görevi kırsaldaki gibi kadından beklenmektedir. Üretimden örnek olarak verilirse kadınla en çok aile içindeki tarım işçisi olarak karşılaşılır.

Kentlerde, özellikle kırdan göç eden kadınlar ucuz fabrika işçiliği, eşleriyle birlikte kapıcılık, merdiven silme, çocuk bakma, evlere temizliğe gitme gibi işler yapmaktadırlar. Dikkat edilirse bu işler ayrıca eğitim gerektirmeyen, geleneksel düzen içinde kadının her zaman yaptığı hizmet işleri olarak adlandırılabilirler.

Çalışarak aile bütçesine katkıda bulunan bu kişiler emeklerinin karşılığını da özgürce kullanamazlar, ataerkil denetim burada da karşımıza çıkmaktadır. Şehre göç etmiş kadınların emeği üzerindeki ataerkil denetim bu emeği pahalı ve zor bulunur hale getirmesi için başka bir boyutudur” (Kandiyoti; Saktanber, 2002, 59).

Ailelerin kız çocuklarının eğitimine yatırım yapmak istememesi eğitim gerektirmeyen marjinal kadın işlerinin kendini tekrar tekrar üreterek devam edeceğinin de bir göstergesidir. Eğitim bağlamında göçün kentte başka bir görünümü de okur yazarlık bağlamında olmaktadır. Sayılan’a (2005, 113) göre günümüzde de devam etmekte olan kırdan kente ve doğudan batıya göç nedeni ile okumaz yazmazlık sorunu kentlere taşınmakta ve özellikle gecekondu alanlarında ciddi oranda okumaz yazmaz kadın bulunmaktadır. Başta okumaz yazmazlık olmak üzere kadınların eğitim sorunlarını giderici etkili politikalar günümüzde de üretilebilmiş değildir.

Kadın sorunları açısından eğitimin ve eğitim politikalarının önemi ve gerekliliği sürekli vurgulanmaktadır. Ancak sadece kadınlar açısından değil, eğitime genelde toplumların özelde insanların yüklediği bazı değerler ve beklentiler vardır. Bunlardan bazıları; eğitimin yoksulluğun azalmasında

doğrudan rol oynadığı, eğitim kadınların çıkarına, ulusal gelişim amaçlarına, artan çeşitliliğin etkisinde anahtar konumda olduğu, kadınlara eğitim etkinliklerine eşit ulaşım ve katılım sağlanmasının olumlu sonuçları ayrıca iş olanaklarına eğitimin etkisi ve olası kazanımları olduğu yönündedir (Karip, Apaydın, 2007, 53). Çünkü eğitim sosyo-kültürel ve ekonomik gelişime doğrudan ve dolaylı katkıda bulunmaktadır.

Eğitimin ülkelerin ve o ülkedeki insanların refahını artırıcı etkisi bilinip kabul edilse de, eğitim uygulamaları gene de istenen oranda gerçekleştirilememektedir. BM Kalkınma Programı 2008 yılı verilerine göre Türkiye’de kadınları yaşam süresi erkeklere göre uzun olmasına rağmen yetişkin okuryazarlık ve birleşik okullulaşma oranı açısından erkekler kadınlara göre oldukça öndedirler (KSGM, 2008, 9). DİE’nin (2006) yaptığı hane işgücü anketinde de benzer sonuçlar elde edilmektedir. Kadınlar açısından okuryazarlıkta ve eğitim seviyelerinin yükseltilmesinde artışlar gerçekleştirilmiş olsa da yüzde yüz okur-yazarlık seviyesine ulaşamamıştır. Halen yetişkin nüfus içinde 5 kadından biri okuryazar değildir ve yine 6 kadından biri herhangi bir eğitim kurumundan mezun değildir. Okullulaşma oranlarının düşük olması nedeniyle kadın ve erkek nüfus gruplarının var olan eğitim fırsat ve yararlanmada kendi içlerinde de belirgin farklar yaratmaktadır (Bülbül, 1992, 33). Türkiye’de bu durum kız çocukları bağlamında kültürel algılamalarla doğrudan ilişkilidir.

Ailelerin kız çocuklarına bakış açıları, onların evlenip koca evine gidecek misafirler olarak görülmesi ve kızların eğitime gerek duyulmaması, onların eğitimi ve okullulaşma oranının arzu edilen düzeyde olmamasına neden olmuştur (Atabek, 2005, 17). Bunlara ek olarak özellikle kırsal kesimde kız çocuklarının işgücünden tarlada ya da kardeşlere bakmak anlamında daha fazla yararlanılması, erken evlilikler, kızların eğitime ilişkin ailelerin güdü eksikliği, ataerki değer yargıları ve bunlara bağlı olarak kız çocuğunun eğitiminin geleceğe yönelik bir katkı sağlamayacağı düşüncesi, kız çocukların eğitimini engelleyen en önemli unsurlardır. Bu unsurların ortak noktası, kız çocuğun toplumsal rolüne ilişkin beklentilerdir. Cinsiyetçi işbölümünü öne çıkaran bu bakış açısına göre kız çocuk toplumsal rolüne uygun olarak

eninde sonunda evlenip gidecek ve en önemli rolü olarak kabul edilen anneliği, ev işlerini, yaşlıların, çocukların ve ailenin bakımını, temizliğini yapmayı üstlenecektir. Dolayısıyla eğitilmiş olmasının önemi olmadığı gibi, onun eğitimine verilecek zaman ve para, aileler için kayıp anlamına gelmektedir. Okullarda bu bakışı pekiştiren cinsiyetçi uygulamaların yer almasının, kadını geleneksel rolünde gösteren ve anlatan ders kitaplarının, kız çocuklarını geleneksel rollerine uygun hemşirelik, öğretmenlik, biçki-dikiş vb. alanlara yönlendiren eğitim sistemi nedeniyle de kadının okullulaşma ve istedikleri mesleklerde çalışma oranı istenilen düzeyde olamamaktadır. Kızların eğitim düzeyleri ve meslek tercihlerinin bu derece tartışma konusu olmasının nedeni kızların ya da kadınların öncelikle, kadınlıktan doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi beklendiğinden, başka bir alandaki etkinliklere ancak öncelikleri engellemediği oranda hoş görülecek ya da izin verilecek olmasındandır (Tan, 1978, 31).

Geleneksel tutumlar, din etkisi, çocuk istihdamı, erken evlilikler, uygun eğitim olanaklarının yokluğu kız çocuklarının eğitime katılımını azaltmaktadır. Eğitime katılsalar bile kızlara çoğu kez bilimsel-teknolojik eğitim ve öğretim fırsatı verilmemesi, onların toplumsal değer klişelerinin dışına çıkmalarına, istedikleri iş imkânlarına ulaşmalarına engel olmaktadır (Arat, 1996, 20).

Eğitim faaliyetleri bağlamında, kızların ve kadınların istenen düzeyde eğitim alamaması, eğitim olsa bile eğitiminin içeriği ve kültürel önyargıların da etkisi olarak bunu maddi faydaya dönüştürememesi gibi sayılabilecek daha birçok neden arasına akla devlet bütçesinden eğitime ayrılan payın yeterli olup olmadığı da gelebilir. Ancak 2002 yılı Türkiye Eğitim Harcamaları Araştırması ülkemizde eğitim harcamalarının Gayri Safi Milli Hasılanın % 7,31 oranını bulduğunu ve bu oranla Türkiye'nin ABD, Kanada ve İngiltere'yi geçtiğini göstermektedir (Göka, 2005, 62). Bu durumda üzerinde durulması gereken nokta eğitime ayrılan payın miktarı değil, bu payın kullanım şekli olmalıdır.

Kadınların nitelikli eğitim-öğretim görmelerini engelleyen eşitsiz ve yetersiz koşullar, kadına yönelik şiddeti, kadınların değişmeyen ve giderek artan yoksulluğunu tetikleyen unsurları da beraberinde getirmektedir (Arat, 1996, 17). Yeterli derecede eğitim imkânına erişemeyen kızlar ileride toplumlarında geliri yüksek ve saygın işlere girme imkânından da mahrum kalmaktadır. Erkeklerle aynı eğitimi almış olsalar da, toplumdaki genel geçer değer yargıları kadınların istedikleri işlerde görev almalarını engellemektedir. Zaten toplumun eğitimden genel beklentisi kadınların erkeklerle eşit eğitim alması değil, kadınları iyi bir eş, iyi bir anne olmaya hazırlayacak eğitim yönünde olmaktadır (Tan, 1978, 32). Kadınların eğitimini tamamlaması sonrasında çoğu kez ondan beklenen iyi bir iş sahibi olması değildir.

Toplumun kadının eğitim yoluyla güçlendirilmesi, kadınları her alanda çalışması gibi bir amacı olmadığı için eğitim almış kız çocuklarının istihdamı ise belli işlerde yığılma gösterebilmektedir. Bu durum genel olarak toplumsal cinsiyete yönelik değerlendirmeler ve kültürel arka planlar ile ilgilidir. Yapılan araştırmalarda kadın ve erkeklerin yöneticilik beklentileri arasında büyük farklar bulunmuştur. Üst düzey yöneticilerin sadece % 5'i kadındır (Gözütok, 1995, 44). Kadınların erkeklerle aynı eğitimi almış olmalarına rağmen bu işi yapma istekleri düşüktür. Bu isteksizliğin sebepleri arasında yöneticilik görevinin kendilerine verilme ihtimalinin az olması, bağımlılık, kendine güven eksikliği, aile ve ev sorumlulukları ve toplumun beklentileri önemli etkenler olarak tespit edilmiştir (Seçkin, 1992, 68). Kadınları yönetici olarak atama yetkisine sahip olanlar, onlardan erkek gibi davranmalarını beklemekte bu doğrultuda hareket etmeyenleri çeşitli bahanelerle göreve atamamaktadırlar. Karar verme mercilerinin tamamında erkeklerin yer alması ve onların toplumsal cinsiyetçi yaklaşımları kadınların eğitim yoluyla güçlendirilmeleri nosyonunu da olumsuz etkilemektedir.

Sayılan'ın Bhasin'den aktardığına göre eğitim yoluyla güçlenmenin merkezinde güç/iktidar karşısında güçlenmek için özgüven kazanmayı, kendini ifade etmeyi, öğrenme merakı uyandırmayı hedefleyen pratikler yer almaktadır. Bunun kadınlar için anlamı, kadınların katkılarını kabul etmek; deneyimlerine güvenmek; kendi mutsuzluklarını ve ikinciliklerini üreten

yollara nasıl katkıda bulduklarını görmelerini, korkularıyla yüzleşmelerini sağlamak; öz saygılarını yükseltmek; kendi bedenleri üzerindeki denetimlerini arttırmak; toprak ve mülk gibi kaynakları kontrol etme becerilerini geliştirmelerini sağlamak; ev işi yükünü azaltmaktır (Aktaran Sayılan, 2006, 3). Ancak dünyada genel duruma bakıldığında gelişmiş ülkelerde de, çeşitli eylem planlarının uygulamaya konmuş olmasına rağmen eğitim ve diğer alanlarda cinsiyet farkından doğan fırsat eşitsizlikleri görülmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ölçmekte kullanılan temel uluslar arası ölçülerden olan Toplumsal Cinsiyet İlişkili Kalkınma Endeksi'ne göre Türkiye eğitim alanında yetişkin okuryazarlık oranlarındaki toplumsal cinsiyet eşitsizliği açısından, 152 ülke içinde 111'nci sıradadır (United Nations Development Programme, 2007). Bunun dışında Dünya Ekonomik Forumunun 2005 yılında, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 58 ülkeyi kapsayan ve dünyadaki toplumsal cinsiyet uçurumunu g osteren raporunda durum belgelenmiştir (www.weforum.org).

Durumun daha ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı tablo 2'den de anlaşılacağı gibi İsveç kadınlar ve erkeklerin eşitliğe en yakın yaşadıkları ülke olarak tanımlanmıştır. Türkiye'nin ise;

- Kadınların ekonomik yaşama katılmalarında 22. sırada
- Sunulan ekonomik fırsatlarda 58. (son) sırada
- Kadınların ekonomik alanda g u lendirilmesinde 53. sırada
- Eğitime erişmede 55. sırada görülmüştür.

Tablo 2: Toplumsal Cinsiyet Uçurumu Tablosu

Ülke	Genel	Ekonomik	Ekonomik	Politik	Eğitime	Sağlık
	Sıra	Katılım	Fırsat	Güçlendirme	Erişim	Refah
İsveç	1	5	12	8	1	1
Norveç	2	13	2	3	6	9
İzlanda	3	17	7	2	7	6
Danimarka	4	6	1	20	5	2
Finlandiya	5	12	17	4	10	4
Y.Zelanda	6	16	47	1	11	26
Kanada	7	7	27	11	12	14
Almanya	9	20	28	6	34	10
Avustralya	10	15	25	22	17	18
Fransa	13	31	9	14	31	17
ABD	17	19	46	19	8	42
Belçika	20	35	37	25	15	16
Macaristan	24	30	3	28	39	40
İspanya	27	45	34	27	35	5
Rusya	31	3	10	47	29	57
Çin	33	9	23	40	46	36
İsviçre	34	43	42	17	49	7
G. Afrika	36	39	56	16	30	21
İsrail	37	28	40	32	28	39
Japonya	38	33	52	54	26	3
Bangladeş	39	18	53	42	37	37
Malezya	40	40	36	51	32	15
İtalya	45	51	49	48	41	11
Endonezya	46	29	24	46	53	29
Brezilya	51	46	21	57	27	53
Hindistan	53	54	35	24	57	34
Pakistan	56	53	54	37	58	33
Türkiye	57	22	58	53	55	50
Mısır	58	57	50	55	56	49

Kaynak; www.weforum.org

Türkiye listede bulunan diğer Müslüman ülkelerle karşılaştırıldığında da geride görünmektedir. Pakistan'ın arkasından sıralanarak sonuncu olan Mısır ile birlikte son dörde yerleşmiştir. (www.weforum)

Tabloda bulunan ülkelerin hepsi Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'ni (**CEDAW**) imzalamışlardır. Türkiye'de, bu sözleşmeyi 1986 yılında onaylamış olmasına rağmen, kadının güçlenmesine yönelik politikaları oluşturmadığından listenin alt sıralarında kalmıştır. Oysa kadının eğitim yoluyla güçlendirilebileceğini düşünenler Uluslar arası Yetişkin Eğitimi Konseyinde 1980'li yıllardan itibaren özellikle kadın eğitiminde hedefi "erkeklerin egemen olduğu bir dünyada kadınları yeniden yönlendirmek olarak belirlemiştir (Lowe, 1985, 75). Bu hedef, halk eğitimi etkinlikleri ile gerçekleştirilecektir.

Eğitim olanaklarından çeşitli nedenlerle yararlanamayan ve asıl işi öğrencilik olmayan, zorunlu eğitim çağını geride bırakmış ve toplumda sorumlu, birer rol almış, üretici duruma geçmiş bireyler yetişkin kişiler, halk eğitimin hedef kitesidir (Geray 2002, 3). Ülkemizde de halk eğitimin öncelikli amaçları arasında okuma yazma öğretimi, hedefleri arasında da meslek edindirme ve eğitimden yoksun kalmışların eğitimi bulunmaktadır.

Eğitimden yoksun kalmışların, eksiklerini giderebilmek amacıyla örgün eğitim sürecinin dışında kalanlar için düzenlenen eğitim faaliyetlerinden olan okuma-yazma kurslarına daha çok genç yaşta olan kadınlar katılmakta ve ileri yaşlarda bulunan kadınlar için sorun devam etmektedir. Yaş grupları itibariyle okur-yazar olmayan kadınların durumuna bakıldığında; 40 yaş ve üzeri kadınların okuma yazma bilmeyenlerin yüzde 64'ünü, 65 yaş ve üzeri kadınların ise yüzde 24'ünü oluşturduğunu görülmektedir (www.tuik.gov.tr).

Kadınların, temelde de kız çocuklarının eğitim oranı yükselmedikçe, kadınların toplum içindeki konumlarında da olumlu yönde değişiklikler olabileceğini ummak güçtür. Biraz daha derine inmek gerekirse, kız çocuklarının eğitimi neden önemlidir? İlköğretime devam etmemiş kadınlar; yoksul ve güçsüz olabilir, ergenlik döneminde aile kurabilir, hamilelik ya da doğum sırasında ölebilir, hastalık yüzünden çocuklarını kaybedebilir, okula

gitmeyen çocukları olabilir, tarım ya da sanayi işçisi olarak üretkenliği düşük düzeyde olabilir (www.ksgm.gov.tr).

Kadının eğitim düzeyi yükseldikçe aile başına düşen çocuk sayısında ve çocuk ölümlerinde azalma görülmektedir. Eğitimle birlikte evlenme yaşı yükseldiğinden kadının daha iyi eğitilmiş bireyler yetiştirme olasılığı artmaktadır. Eğitilmiş kadının işgücüne katkısı, eğitilmemiş kadına oranla daha yüksek olmaktadır ve bu nedenle ülkenin ekonomik kaynaklarında bir artış gözlenmektedir.

Örgün eğitimden yararlanamayan kızların ileriki yıllarda yaygın eğitim faaliyetlerinden yararlanma şansları olabilmektedir. Ama bu yararlanmanın kadınları olduğundan daha iyi konuma getirdiği ya da onların istihdam alanında yer almasını istenilen düzeyde sağladığı da söylenemez. “1970’li yıllarda yaygın eğitimin kadınlara yönelik programları genel olarak, temel eğitim, ev ve aile yönetimi, el sanatları bilgi ve becerileri kazandırma amaçlı olmuştur” (Kılıç, 1981, 127). O dönemlerde açılan kurslarda ev yönetimi, kadınların eğitsel düzeylerinin, toplumsal saygınlığının az olduğu toplumlarda önemli görülmüştür. Günümüzde de açılan kurslarda, programların içeriğinde çok büyük değişiklikler gözlenmemektedir. Açılan programlara göre cinsiyet gruplaşması olduğu belirtilebilir. Geleneksel kodlamalarla da ilintili olarak, ev aksesuarları, takı tasarımı, makine el nakışı, kırk yama (patchwork) aerobik, fitness, süs bitkileri, şiş örgücülüğü, çocuk bakıcılığı, hasta ve yaşlı bakımı gibi programlarda kadın katılımcıların yoğunluğu söz konusudur (www.cahem.com/kurslarimiz.php). Yoğunluğun başat nedeni, kurs programlarının kadınların günlük hayatlarında oynadıkları toplumsal rollerin devamı niteliğinde olmasıdır. Bu bağlamda halk eğitimi kurslarının toplumsal cinsiyet rollerinin devamını sağlayan kurumlardan olduğunu söylemek mümkündür.

Ülkemizde halk eğitimi programlarının kadının eğitim aracılığıyla özgürleşmesine katkıda bulunduğunu söylemek çok olası değildir. Okul eğitiminden önce sosyalleşme sürecinde kızların çevrelerinden aldığı iletiler ve zamanla içselleştirilmiş roller, sonrasında örgün eğitim sürecinde

yaşananlar, kadınların yaşam döngülerini yeniden yapılandırmalarını imkânsız kılmaktadır.

2.4. Halk Eğitimi Kurslarına Katılma ve İlgili Araştırmalar

Gelişen ve ihtiyaçları her an değişen dünya düzeninde, örgün eğitimin yetişkinlerin eğitimine yeterince katkıda bulunamaması nedeniyle, halk eğitimine duyulan gereksinim daha hissedilir olmuştur. Buna bağlı olarak dünyada ve ülkemizde halk eğitimine duyulan ilgi artmış, konuyu çeşitli yönlerden ele alan araştırmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar bağlamında katılma halk eğitiminin en çok araştırılan konularından birisi olmuştur (Rockhill, 1988,449-467).

Bilimin değişik dallarında katılma farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Eğitim bilimlerinde ise katılma ile kastedilen eğitim etkinliklerine ve programlarına katılmaktır (Douglass, 1970, 90). Katılma, katılmama, terk ve katılanların kişisel özelliklerini belirlemeye yönelik çalışmaların hepsinin ortak amaçlarından birisi yetişkinlerin programlara katılımını ve programları tamamlamalarını sağlamaktır.

Boshier'e göre yetişkinlerin katılma nedenlerinin anlaşılması, katılmayı açıklayan kuramların geliştirilmesini kolaylaştırır eğitimden ayrılma ile ilgili araştırmalara ışık tutar, yetişkinlerin öğrenme yaşantılarının niteliğini ve niceliğini arttırır. (Boshier, 1971)

Yetişkin eğitime katılma bağlamında yapılan araştırmaların en önemli olduğu düşünülenlerden biri, doğrudan katılımcıları katılmaya yöneltten güdüleyicilerle ilgilidir. Houle'nin (1961, 122-123) yaptığı çalışmada yetişkin öğrenen üç tür güdüsel yönelimde sınıflandırılmıştır. Bunlar, "amaç yönelimli, etkinlik yönelimli ve öğrenme yönelimli yetişkin öğrenenlerdir". Yetişkinler sahip oldukları bu yönelime göre katılacakları programları seçmektedirler.

Yetişkinlerin güdüsel yönelimlerinin bilinmesi ve onların nasıl, niçin, ne zaman, neyi öğrendiği gibi konular program hazırlayıcılarının, işlevsel

programlar oluşturabilmeleri için gerekli bilgilerdir. Bu bilgilere ulaşılamadan hazırlanan programlar yetişkinlerin beklentileriyle örtüşmez ise öğrenme güdüsü hızla düşer ve öğrenmeye olan ilgi azalır (Duman, 2004, 2). Bu bulgulara dayanılarak geliştirilecek programlar daha fazla doyum sağlayıp yetişkinlerin öğrenme ihtiyaçlarına uygun hale getireceği için terk oranlarında da düşüş sağlayabilecektir.

Güdüsel yönelimlere benzer olarak Boshier'in; yaşam-fırsatına ve yaşam-alanına göre güdülenmiş insanlar olarak yaptığı bir sınıflama vardır. Boshier'e (1977, 95) göre iki gruba dahil insanlar farklı nedenlerle halk eğitimi programlarına katılmaktadır. Buna göre yaşam-fırsatına güdülenmiş olan insanlar yaşamın getirdiği sorunlar ile baş edebilmek için halk eğitimine dönem dönem katılmakta iken; yaşam-alanına güdülenmiş olan insanlar aralıksız katılanlardır.

Yetişkin öğrenenlerinin katılımını arttırmak için onların sahip olduğu zengin arka plan ve deneyimin öğrenme sürecinde kullanımı, öğrenmeleri kolaylaştırıp eğitimlerini yarıda bırakma oranlarını düşürecektir. Ayrıca günlük hayatlarında hemen uygulayıp dönütlerini hemen alabilecekleri öğrenmeler onları eğitime devamlarında ya da tekrar yeni eğitimlere katılmaları konusunda motive edecektir (Caffarella, 1994, 30).

Johnstone'un (1963, 110) saptamalarına göre kursiyerlerin programa katılma nedenleri çeşitlidir. Daha bilgili olma, yeni bir iş ya da meslek için hazırlanma, yaptığı işte daha başarılı olma, boş zamanlarını daha hoş ve faydalı bir şekilde geçirme, yeni ve ilginç kişilerle tanışma, evde ve diğer yerlerde üzerine düşen görevleri yerine getirmede beceri kazanma, tek düze işlerden kurtulma, iş, ev ve aile hayatı ile ilgili rolleri daha iyi anlama ve yerine getirme, genel bilgisini arttırma, gelirini arttırma, kişiliğini ve başkaları ile olan ilişkilerini geliştirme, fiziksel özelliklerini geliştirmek bunların arasındadır.

Yetişkinlerin halk eğitimi programlarına katılma nedenleri farklılık göstermekle birlikte, yapılan çalışmalarda katılımcıların bazı özelliklerinin istikrarlı bir biçimde ortaklık gösterdiği görülmüştür. Buna göre genel olarak

programa “Genç, iyi eğitimli ve işi olan bireyler, olmayanlara oranla kurslara daha çok katılmaktadırlar” (Wikelund, Reder, Hart-Landsberg,1992, 13).

Amerika’da Beder ve Valentine’in 1990 yılında, 323 katılımcı ile yaptığı çalışma sonucunda; kişisel gelişim, ailevi sorumluluklar, boş zamanları değerlendirme, okuryazarlığı geliştirme, bir topluluk ya da kiliseye dâhil olma, mesleki düzeyde yükselme, yeni başlangıçlar, ekonomik gereklilikler, eğitimsel ilerleme ve çevrenin zorlaması gibi katılma nedenleri tespit edilmiştir.

Yetişkinler değişik sebeplerle yetişkin eğitimi programlarına katılırlar da yapılan araştırmalarda birçok katılımcının ortak katılma nedeninin; yeni bir iş için ya da şimdiki işinde daha bir konuma gelebilmek için olduğu saptanmıştır (Jenkins, Vignoles, Wolf, Galindo-Rueda, 2002). Ülkemizde yapılan bir araştırmada belirlenen katılma nedenleri arasında, eğitim sonunda alacakları diploma ile işlerinde yükselmek isteyenlerin ya da yurt dışında teknik personel olarak çalışma amacıyla katılanlar olduğu görülmektedir (Ağın, 1985, 57). Mesleki düzeyde yükselme amacı gibi katılma nedenleri ile farklı ülkelerde yapılan araştırmalarda ortak özellik olarak karşılaşılmaktadır.

Ayhan (1988,24), Ankara’da halk eğitimi kurslarına katılanlarla yaptığı bir araştırmada 700 kişi ile görüşmüştür. Bu kişilerin 523’ü kadın, 177’si erkektir. Katılanların yarıdan fazlasını 19 yaş ve altı oluştururken yaş arttıkça katılmanın da düştüğü saptanmıştır. Kurslara katılma nedenleri ile arasında; boş zamanları değerlendirme isteği, günlük yaşama bir değişiklik katma, yeni insanlarla tanışma ve arkadaş olma, kendisinin ve ailesinin bazı ihtiyaçlarını evde karşılayarak aile bütçesine katkıda bulunma, toplumsallaşma gibi istekler, kurs bitirme belgesinin ileride çalışılacak iş için gerekli olması, yaşlılıkta kendisini eğlendirebilecek bir uğraş edinme, evde çalışarak para kazanma isteği, çevresinde bu kursta öğrenilen bilgi ve becerilere önem verilmesi olduğu belirlenmiştir.

Ayhan’ın (1988, 93) çalışmasında katılım toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilirse; biçki dikiş, makine nakışları, trikotaj ve el sanatları, çiçek

grubu kurslarında erkeklerin; elektronik ve elektrikçilik kurslarında da kadınların olmadığı görülmüştür. Bu durumun nedeni kadın ve erkeklerin farklı kursları tercih etmelerinin dışında, bu ayrımın daha kayıt sırasında HEM'lerce yapılmasından kaynaklandığı saptanmıştır. Kadınlara ait görülen alanlarda erkek kaydı, erkeklere ait görülen alanlarda ise kadın kaydı alınmamaktadır.

Kurs çeşidine göre katılma nedenleri bağlamında Ayhan (1988,125), kadınların özellikle biçki-dikiş kurslarına kendisinin ve ailesinin özel ihtiyaçlarını evde karşılayarak aile bütçesine katkıda bulunma isteğini en yüksek oranlı katılma nedeni olarak bulgulamıştır.

Miser'in (1987, 68–75) Halk eğitimi kurs programlarının çeşitleri, yaygınlıkları, katılanları ile ilgili yaptığı araştırma 1974-1984 arasındaki on yıllık dönemi kapsamaktadır. Bu araştırmada 1974-1984 arasındaki zaman biriminde, HEM'lerde gerçekleştirilen programa en çok katılanların 17-25 yaş arasındaki, ilkokul mezunu, kadınların olduğu belirlenmiştir. On yıllık dönemde, toplam 2.024.449 kişi kurslara katılmıştır. Katılanların 329.932'sinin (%16.3'ü) erkek, 1.694.517'sinin (%83.7'si) kadın olduğu, kadınların mesleki teknik eğitim programlarına daha çok katıldığı saptanmıştır. Erkeklere özgü bir alan olarak görülen sanayi eğitimi programlarına katılanların ise sadece 269'u (%2.3'ü) kadındır.

Bu durum halk eğitimi hizmeti veren kurumların açtıkları programlarla da ilgilidir. Kadınlar halk eğitiminin öncelikli hedef kitlesi içinde bulunmalarından dolayı HEM'lerin düzenlediği etkinliklerde, Miser'e (1997, 107) göre kadınlara yönelik kurs ve programlara öncelik verilmektedir. Ancak bu önceliğin verildiği programlarla, kadınların ekonomik, toplumsal, kültürel yoksunluklarını gidermeye değil, onları ev kadını olarak geliştirmeye ağırlık verildiği görülmektedir.

Saygın (1999, 54–58), Ankara'nın Altındağ, Çankaya, Etimesgut, Gölbaşı, Keçiören, Mamak, Sincan ve Yenimahalle halk eğitimi merkezlerinde 231 kişi ile görüşerek halk eğitimi merkezlerinde boş

zamanları değerlendirme ile ilgili bir çalışma gerçekleştirmiştir. Görüşülenlerin 219'u kadın, 12'si erkektir. En yüksek katılımı 20 yaşın altındaki, lise mezunu bekâr kadınlar göstermiştir. 231 kişinin belirttiği katılma nedenleri arasında; meslek öğrenmek, mesleki becerisini geliştirmek, kendini geliştirmek, boş zamanlarını değerlendirmek, yeni insanlarla tanışmak ve arkadaş olmak, günlük hayatında değişiklik olması ve çocuklarına yardım etmek olduğu saptanmıştır. Ancak meslek sahibi olmak ve çeyiz hazırlamak için kurslara katıldıklarını belirten kadınların oranı yüksektir.

Saygın'ın çalışması dışında, Çobanoğlu'nun (1981, 16) gezici kadın kursları üzerine yaptığı bir araştırma da kadınların katılma nedenleri ile ilgili olarak toplumsal cinsiyet bağlamında yorumlanabilecek verilere ulaşılmıştır. 8 ay süren gezici kadın kurslarında okuma yazma, yurttaşlık bilgisi, basit matematik işlemleri gibi genel eğitimin yanında; ev, aile yönetimi ve sağlık bilgileri, besin, beslenme bilgileri, tarım bilgileri, toplum kalkınması, giyim, el ve ev sanatları konularında eğitim verilmesi amaçlanmıştır. Çobanoğlu Ankara'nın Kutludüğün ve Kusurlar Köylerinde kadınlarla görüşmeler yapmıştır. Kutludüğün'de 25 kişi, Kusurlar Köyünde ise 15 kişi ile görüşülmüştür. Görüşülenlerin %95'i 12-25 yaş arasındaki, %70'i ilkokul mezunu kişilerden oluşmaktadır. Katılanlar %2'si okuma yazma ve yurttaşlık bilgilerini, %30'u meslek bilgi ve becerilerini, % 11'i üretkenlik ve ekonomik bağımsızlık açısından; % 35'i ise eğitim gördükleri tüm konularda kendilerini gelişmiş olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Görüşülenler bu kurslara katılmanın kendilerini evlenme olanağı ve saygınlık açısından, kurslara katılmayanlara oranla daha iyi duruma getireceğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Kadınlar kursta en çok biçki dikiş konusunun üzerinde durulduğunu, kendilerini en çok bu alanda geliştirdiklerini söylemişlerdir. Kursların kendilerine ve köyelerine yararları olduğunu düşündüklerini ve bir süre sonra tekrar açılacak herhangi bir etkinliğe katılmak istediklerini ifade etmişlerdir. Köydeki erkeklerle de konuşan araştırmacı, erkeklerin kadınların bu kurslara bakmasına olumlu baktığını saptamıştır. Erkeklerin kadınları yetersiz gördükleri dikiş dikme ve pasta yapma gibi işleri öğrenmeleri için kadınların kurslara katılmasını destekledikleri bulgulanmıştır.

Çobanoğlu'nun yaptığı çalışmada kadınlara verilen kursun içeriği onların evlerindeki ev kadını rollerini daha iyi yapmalarını sağlayacak türden etkinliklerden oluşmaktadır. Köyün erkekleri de bu işi daha iyi yapmalarını sağlayacağına inandıkları için kadınların katılımlarını desteklemektedir.

Tekin'in (1988, 255) Ankara'daki yetişkinleri örgün yetişkin eğitimi programlarına katılmaya güdüleyen etmenler ve yetişkinlerin katılmada karşılaştıkları güçlüklerle ilgili yaptığı çalışmasında 61'i kadın, 377'si erkek olmak üzere, 18-47 yaş arasındaki 438 kişi görüşmüştür. Kurslara katılımı en çok 28-37 yaş arasında, lise mezunu ve evliler gerçekleştirmiştir. Yetişkinlerin bu eğitim programlarına, genel kültürü arttırmak, daha üst düzeyde eğitime devam etmek, çalıştıkları işlerde daha iyi görev elde etmek, çalıştıkları işlerde derece kademe ilerlemesi sağlamak gibi katılma nedenleri saptanmıştır. Bunun yanında ev ya da iş yaşamının sıkıcılığından uzaklaşmak, okuldan mezun olarak iş bulmak gibi nedenler de bulgulanmıştır.

Tekin'in (1988, 249-263) aynı çalışmasında cinsiyet bağlamında; kadınların özellikle ileri yaşlardaki kadınların örgün yetişkin eğitimi programlarına katılımının oldukça düşük olduğu, görülmüştür. Kadınların programlara kayıt olmasında aile tavsiyesinin etkili olduğu bulgulanmıştır. Ancak kadın öğrencilerin annelerinin programlara katılmalarına karşı çıkma oranlarının erkek öğrencilerin annelerine göre daha yüksek olduğu yapılan araştırmanın sonucunda elde edilen veriler arasındadır.

Başer Kalkan (1996, 35), İstanbul'daki halk eğitimi merkezlerinde yaptığı çalışmada kadınların katılma sebeplerini altı ana başlık olarak belirlemiştir. Arkadaş edinme, boş zamanları faydalı bir biçimde değerlendirme, yeni şeyler öğrenme, ev ortamında uzaklaşma ve yeni insanlarla tanışma, evde gelir getirici ürünler yapma, iş sahibi olabilme bu başlıklardandır.

Yurt dışındaki çalışmalarda katılma nedenleri toplumsal cinsiyet bağlamında değerlendirilecek olursa, kadınların bu programlara başlama sebepleri arasında "başta kendi yakın çevresi tarafından onaylanmak, anneliğin ezici, yorucu görevlerinden sıyrılıp eğitimin sağladığı yeni rollerin

peşinden gitme cesaretini elde etme ve toplumda güçlenmek sayılmaktadır” (Lamb, Brady, 2005, 9). Ancak özellikle bakıma gereksinim duyan küçük çocukları olan kadınlar, bu düşüncelerini gerçekleştirebilmek için aile ve yakınların desteklemesine ihtiyaç duymaktadırlar. Yapılan çalışmalarda kadın katılımı bağlamında varılan sonuç, yakınlar ve çevre tarafından “destekleme katılımı sağlarken tersi durumlar ise terk etmeyi tetiklemektedir” (Keintz, 2003, 14).

Çalışan kadınların ise daha iyi geliri olan işlerde çalışabilmek, kariyerlerinde ilerleyebilmek ve öz doyum katılım nedenleri arasındadır (Furst-Bowe, 2002, 2).

Avrupa Birliği ülkelerinde yaşam boyu eğitim programları kapsamında, kurslardaki kadın katılımcılarla yapılan bir çalışmada kadınların katılım nedenleri arasında ağırlıklı olarak eğitimlerinin sonucunda yeni insanlarla tanışma, bireysel tatmin ve genel kültür kazanma beklentileri bulgulanırken, erkekler ise eğitimleri sonucunda mesleki alanda daha etkin olma beklentisi içinde olmuşlardır (Chislom, Larson, Mossoux, 2004, 80). Bu araştırma kadın ve erkek katılımcılar arasındaki katılım amacı farklılığını göstermektedir.

Kadın katılımcılar yaş gruplarına göre ele alındığında 40 yaş üzeri kadınların katılma nedenleri arasında, evde üstlendikleri, her işle ilgilenen, bakıcı rolü dışına çıkma isteği ve artık kendi için bir şeyler yapma zamanının geldiği gibi birtakım düşüncelerle karşılaşılmaktadır (Lamb, Brady, 2005. 11).

Değişik katılma nedenleri yanında Rockhill’e göre yetişkinlerin başlıca katılmama nedenleri arasında zaman ve para yokluğu önde gelen engellerdendir ve kişisel eğitim ve ekonomik durum açısından ne kadar iyi bir durumda ise katılma eğilim de o kadar yüksek olmaktadır (Rockhill, 1988, 449-467).

Ülkemizde halk eğitimi merkezlerinde boş zamanları değerlendirme ile ilgili yapılan bir çalışmada katılmama nedenleri arasında; boş zamanın

olmaması, kurs saatinin uygun olmaması, ekonomik durumun iyi olmaması, ailelerinin izin vermemesi, çevreden hoş karşılanmayacağı endişesi olduğu bulgulanmıştır. (Saygın, 1999, 129)

İstanbul'a 1985-2004 yılları arasında göç etmiş yetişkinlerin yetişkin eğitime katılmama nedenleri ile ilgili yapılan bir çalışmada Çankaya (2005, 77). 202 göç etmiş yetişkin ile görüşme yapmıştır. Görüşülenlerin 106'sı kadın, 96'sı erkek ve çoğunluğu 30 yaşın üstündeki, 114'ü ilkokul mezunu, 170 tanesi evli ve 165'i çocuk sahibi kişilerdir. Bu kişilerin katılmama nedenleri arasında; düşük özgüven, eğitim etkinliklerine karşı olumsuz tutum, maddi ve iletişimsel engeller, zaman kısıtlılığı, ailevi sorumluluklar, çevreden çekinme- korku olduğu saptanmıştır. Düşük özgüven bağlamında derslerde anlatılanları anlamama endişesi; eğitim etkinliklerine karşı olumsuz tutum bağlamında, eğitimin yarar sağlayacağına inanmama; maddi ve iletişimsel engeller bağlamında maddi güçsüzlük ve kurs duyurularından haberdar olmama; zaman kısıtlılığı bağlamında iş yorgunluğu nedeniyle katılmama; ailevi sorumluluklar bağlamında ev işlerinden zaman bulamama; çevreden çekinme bağlamında kaynananın katılmama izin vermemesi gibi durumlar en çok işaretlenen seçenekler olmuştur. Araştırmanın sonuçları İstanbul'a göç etmiş yetişkinlerin pek çok açıdan yoksunluk içinde olduklarını ve devlete ait yetişkin eğitimi kurumlarının da onların gereksinimlerine yeterince yanıt vermediğini göstermektedir.

Ankara'da gezici kadın kursları üzerinde yapılan bir araştırmada ise kadınların katılmama nedenleri arasında; ev işleri, evin reisi, çevrenin engellemesi, mevsimlik işler, kurs araç gereçlerinin sağlanamaması olduğu belirlenmiştir. (Çobanoğlu, 1981, 20)

Kirazoğlu 1996 yılında yaptığı yetişkinlerin katılmama nedenleri ile ilgili araştırmasında; eğitim etkinliklerine karşı negatif tutumlar, düşük özgüven, iletişimsel engeller, ailevi sorumluluklar, kurumsal engeller, medeni durum, çocuk sayısı, cinsiyet gibi katılımı engelleyen değişkenler bulgulanmıştır.

Yetişkin eğitimi kurslarına, katılma, katılmama, kursları terk etme, katılımcıların kişisel özellikleri ile ilgili yapılan araştırmalar sonucu elde edilen veriler, katılımcıların programlardan en fazla yararı elde etmeleri, devamlarını ve tatmin olmalarını sağlamaları açısından önemlidir. Katılma nedenlerinin açıklanması terk nedenlerinin de daha iyi anlaşılmasını sağlayıp, bunu önleyici programların hazırlanmasını da kolaylaştırır. Bu sayede hem programın hazırlama ve uygulanması sürecinde, hem de katılımcılar açısından zaman, para, enerji, emek gibi konularda tasarruf sağlanması mümkün olabilecektir.

2.5. Halk Eğitimi Programlarını Terk Etme ve İlgili Araştırmalar

Yetişkinler farklı nedenle eğitim programlarına katılsalar da, gene çok sayıda farklı nedenle bu programları terk ederek, yarıda bırakmak zorunda kalabilmektedirler. Ancak çalışmalar sonucunda halk eğitimi programları birçok nedenle yarıda bırakılsa da yetişkinlerin şartları elverdiğinde yarıda bıraktıkları programa geri döndükleri ya da herhangi başka bir programa devam ettikleri de görülmüştür (Comings, Parrella, Soricone, 1999, 3). Yarıda bırakma ya da terk süreleri ile ilgili Quigley'in (1998) yaptığı bir çalışmada öğrenenlerin özellikle öğretmenleri ile aralarında sağlıklı bir iletişim geliştiremediği durumlarda terk etmenin ilk üç hafta içinde yoğun bir biçimde gerçekleştiği bulunmuştur. Ayrıca bu çalışma sonucunda ilk üç haftada terk edenlerin özelliklerine bakıldığında daha önce yetişkin eğitimi programlarına hiç katılmamış "yeni öğrenenlerin" terk etme eğiliminin daha fazla olduğu görülmüştür. Bu nedenle programlara katılım kadar ilk haftalardaki duruma da dikkat edilmeli; yetişkinlerin öğrenme ortamına; ilk kez katılan öğrenenlere özel ilgi gösterilmeye çalışılmalıdır. Ancak yapılan değişiklik ya da uygulamalarda sık sık katılımcılardan geri bildirim alınmalıdır. Knox'a göre (1987) geri bildirimler bireylere önem verildikleri, aitlik hissettirdikleri için gereklidir ve motivasyonu arttıracığı için yarıda bırakmayı da azaltacaktır.

Katılımcıların, süreç hakkındaki genel kalıplaşmış düşünceleri ve beklentileri de önemlidir. Özellikle öğretmenler katılımcıların bu düşüncelerini, devam ve terk tutumlarını etkileyebilmektedir. Örgün eğitimde karşılaşılan

öğretmen modeline dayanarak bireylerin kafasında bir öğretmen tipi vardır. Ancak yetişkin eğitimindeki eğitmen ya da kolaylaştırıcının bu öğretmen modeli ile ilgisi yoktur, olmamalıdır. Bu nedenle eğitim sürecinin başında, eğitmenlerin katılımcılarla ilişkilerinde, kendilerinin öğretmen değil, süreç boyunca öğrenmeyi kolaylaştırıcı olduğunun öğrenenlere belirtilmesi gereklidir. Öğretmenden farklı bir teknik kullandıkları için yetişkin eğitiminde artık “eğitmen ya da kolaylaştırıcı” olarak tanımlanmaktadırlar (Cross, 1982, 46). Katılımcıların eğitmenden beklentilerinin öğretmenden farklı olması gerektiğinin anlaşılması açısından bu farkın onlara ifade edilmesi gerekmektedir. Eğitmenler, sürecin başında etkin öğrenenler olarak yetişkinlerin katılım nedenleri hakkında onlarla konuşarak, onların hedeflerini netleştirmelerine, bitirme hedeflerini tespitlerine yardımcı olabilirler. “Netleşmiş hedefler, başarı, uygulama isteği, motivasyonu ve devam isteğini arttıracaktır” (Knox, 1987, 39).

Yetişkin eğitimi kapsamında çalışan eğitmenlere, eğitim sırasında geleneksel rollerinden sıyrılmaları gerektiği için çok rol düşmektedir. Gibb, küçük tartışma gruplarında yaptığı sekiz yıllık çalışma sonucunda eğitmenlerde olması gereken, katılımcıları motive eden, devamı arttırıp terki azalttığı düşünülen altı özellik tespit etmiştir. Bu özelliklerin eski çeşitlerinin uygulamaları geleneksel öğretmenlerde görülmektedir. Tanımlama (katılımcıyı hemen değerlendirmek yerine), problem odaklı olma (katılımcılara neyi, ne zaman yapacağını söylemek yerine sorunları karşılıklı işbirliği ile çözme), doğal ve esnek olma (katılımcıların farkında olmadığı katkıda bulunamadıkları plânlara yerine), empati geliştirme (yetişkinlere karşı nötr ya da ilgisiz davranmak yerine), eşit yaklaşma (bazı katılımcılarla iyi iletişim kurup diğerleriyle kurma gereği duymamak yerine), açık görüşlü olmak (aşırı ve sıkı kuralcılık yerine), eğitimcilerin sahip olması gereken grup ikliminin destekleyici olmasını sağlayan özelliklerdendir (Gibb, 1961).

Katılımı arttırıp, terki en azan indirmek için bazı önlemler alınır, alınmaktadır. Ancak etkili politikaların oluşturulabilmesi için terk nedenlerinin etraflıca bilinmesi önemlidir. Terk nedenlerinin ve bu kişilerin demografik özelliklerinin belirlenmesi bu yönde etkili önlemler alınmasını sağlayacaktır.

Örneğin bir araştırmada yaşam boyu eğitim programlarını terk edenlerinin ve katılmayanların profilinin ileri yaşlılar, düşük eğitim düzeyliler ve kadınlar olduğu tespit edilmiştir (Chislom, Larson, Mossoux, 2004, 70). Bu özelliklere sahip kitlelerin katılımını sağlayıp, terkinin önlenmesi için uygun programlar hazırlanması, diğer aşamalarda harcanan zaman, para, enerji gibi konularda tasarruf edilmesini sağlayarak, kaynakların daha akılcı kullanımını gündeme getirecektir.

Anlatılanların dışında terk nedenleri arasında öğrenme ortamından memnun olmama, öğrenilenlerden tatmin olmama ve öğrenilenlerle profesyonel ya da kişisel ilgiler arasında tutarsızlıkların olması ve derslerin hemen başında aşırı bilgi yüklemesi ile bunalma da bulunmaktadır (Chyung, Winiecki, Fenner, 1998, 98). Hâlbuki yetişkin eğitimi programları bilgi yüklemekten çok öğrenenlerine, kendilerine yardım etmeyi öğreten bir öğrenme ortamı sağlamalıdır (Frust-Bowe, 1998, 86). Bu yardım yapılırken yetişkinlerin katılımları sırasında çoğu kez geçmiş öğrenim yaşantılarından bir takım olumsuz düşünce ve tutumları da beraberinde getirdiği göz önünde bulundurulmalıdır. “Programlara katılırken umut, korku ve beklentilerle gelen yetişkinlerin özellikle olumsuz düşünce ve tutumlarının daha da ağırlaştırmamaya, pekiştirmemeye dikkat edilmelidir” (Quigley, 1998).

Diğer nedenlerin yanında eğitimden umduğunu bulamama ya da eğitim ortamından tatmin olmama terk nedenlerindedir. Program planlayıcıların, katılımcıların öğrendiklerini günlük hayatta kullanmalarını sağlayacak, öğrenme transferinin etkili şekilde yapılabileceği içerikler hazırlamaları gerekmektedir. Katılımcının kendini, diğer insanları, organizasyonları hatta toplumu bile değiştirebileceği süreçte, öğrenilenlerin gerçek hayata transferine etkili programlar hazırlanarak yardımcı olunmalıdır (Caffarella, 1994, 108).

Terki azaltıp, katılımı arttırıcı etkenleri göz önünde bulundurup, bu doğrultuda programlar hazırlanması halk eğitiminin toplumsal bazı sorunların çözümünde de rol oynamasını sağlayabilir. Bu bağlamda katılımcıların hayat hikâyeleri önemlidir. Brookfield’in yaptığı araştırmaya göre (1988, 7):

Özel hayatlarında bir takım sıkıntılar (boşanma, işsizlik v.b) yaşamış bireyler, kişisel travmaları ile sosyo ekonomik eğilimler ve politik değişimler arasında ilişki kurmayabilirler. Kişiler trajedilerini, şahsi yetersizlik ve başarısızlıklarının sonucu olarak görürler. Gerçekten bireysel biyografiler sosyal ürünlerdir ve özel sıkıntılar açıkça, yapısal koşulların göstergesidir. Yetişkinler bu gerçeği kendi problemlerini paylaştıkça anlarlar. Bu farkındalığın olası sonuçlarından biri kişisel yazgının değişiminin sosyal yapının değişimi ile bağlantısının anlaşılmasıdır. Bu durumda; yeterince yetişkin “özel sıkıntılarının” bazı sosyal çelişkilerin yansıması olduğunu fark ettiğinde bir araya gelecek ve daha iyi bir yapı yaratılacaktır.

Anlaşılacağı gibi hayat hikâyelerinin eğitim programlarına dâhil edilmesi terki azaltıp, katılımı arttırabileceği ihtimalini içerse de daha da önemlisi bilinçlenme yaratarak toplumsal bir değişimi de sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu değişimin gerçekleşebilmesi için öncelikle yetişkinlerin bazı kavramların anlamlarını, bu kavramların ifade ettiği düşüncüyü sentezleyebilmesi ya da onların düşünce tarzının ve dünyayla ilgili algılarının, bazı kavrayışlarının farklılaşması gereklidir. Brezilyalı bir öğretmen olan Freire yetişkinler için açılan okuma yazma kurslarının bu değişimi sağlama gücü olduğuna inanmıştır. Freire'nin (1975, 12) bu konudaki düşüncelerini aşağıdaki gibi ifade etmiştir:

Okuma yazma öğrenirken önemli olan verilen heceleri ve kelimeleri tekrar etmek, sözcükleri hatırlamak değildir. Okuma yazma sürecinde, eleştirel düşüncenin geliştirilip dilin derin anlamının kavranması daha önemlidir. Düşünce olmadan dilin var olması imkânsızdır. Dil ve düşünce de onların kapsadığı bir dünya olmaksızın var olamaz. Kelimeler sadece sözcük değildir, kelime harekettir, eylemdir. Okuma yazma öğrenimi sürecinin kavrama boyutu insan ve dünyası arasındaki ilişkiyi içermek zorundadır. Bu ilişki insanın dünyayı dönüştürme başarısının kaynağıdır ve bu dönüşmenin, yine insanda uygulanma koşullarını üretir.

Freire'nin amacını gerçekleştirebilmek için kullandığı yol ise alışılmışın dışında olmuştur. Devletin ideolojik aygıtları arasında olan eğitim kurumlarında hangi konuların, nasıl, hangi kelimeler kullanılarak iletileceği müfredatlarla belirlenmiştir. Freire (1975) toplumsal bir dönüşüm sağlanabilmesi için kendi kurslarında devletin müfredatında bulunan kelimelerle okuma yazmayı öğretmeyi reddetmiştir. Freire öncelikle elindeki öğretmenleri köylere gidebilecek, bir kuyuya inebilecek ya da işverenle ödenmesi gereken borçlarla ilgili bileşik faiz gibi gündem başlıklarına göndermede bulunan konuşmaları anlayabilecekleri, yapabilecekleri biçimde eğitiyor. Bu eğitimi alan öğretmenle, derslere

başladıktan sonra belirlenen anahtar sözcükleri tartışmak için akşamları buluşan köylüler, başta çok anlamlı gelmese de zamanla tahtaya yazılan politik ifadeler taşıyan bu sözcükleri ayırmsamaya ve eleştirel düşünmeyi kavramaya başlamışlardır

Yetişkin eğitimi programlarının bu eleştirel düşünme, bilinç artırma, etkin öğrenme gibi kavramları sadece erkeklere değil kadın katılımcılara da benimsetebileceği düşüncesi bulunmaktadır. Bu konudaki Brookfield'in (1988, 156) yer aldığı "Özerk Yetişkin Öğrenme Gruplarını Destekleme" adlı ve amaçlı grup çalışmasını sadece kadınlardan oluşan yetişkinlerle yapmıştır Brookfield'in çalışmasının amacı aşağıda belirtilmiştir:

Grup üyeleri, evden, kulüplerden ve kiliseden tanışan kişilerdir. Grup üyeleri her iki haftada bir, üyelerden birinin evinde buluşarak lidersiz olarak, sosyal konular hakkında tartışma günleri düzenlemiştir. Tartışma konusu eğitmenin uygun görmesine göre değil, katılımcıların isteğine göre belirlenmiştir. Kadın hareketlerinin hız kazanması ile bu bilinç artırma gruplarının yanında, kadınların ortak deneyimlerini anlayarak ve keşfederek yeni öğrenme şekilleri ile oluşturulan gruplarda artış olmuştur.

Kadın buluşma tartışma gruplarının artması, kadınların kendi deneyimlerini tartışmalarını, kendi bilgilerini oluşturmalarını, kendilerini gözden geçirmelerini, kendi kendilerinin öğretmeni olmalarını ve kendi öğrenmelerinin kontrolünü almalarını sağlamıştır (Callaway, 1981, 34–43). Bahsi geçen gruplara kadınların ortak katılım amaçları ise kendi bilgilerini oluşturmak (Spender, 1980, 14–23), kendileri ile konuşmalarını (Gayfer 1980, 1–13), birbirlerinin deneyimlerini keşfetme ve yeni düşünme ve yaşam yolları yaratmaktır. Katılımcılar erkek egemen yapının dayattığı kişisel değerlerden çok, kendi deneyimlerinden yola çıkarak öz değerlerini oluşturmaya çabalamaktadırlar (Brookfield, 1988, 157). Kendi deneyimlerinden yola çıkılarak devam ettirilen eğitim programları tatmin sağladığı için terkler de azalacaktır ve sonuçta elde edilecek kazanım ise kadınların kendi keşfettikleri ve hayata dair anlamlandırmalarından yola çıkarak kendilerine yeni bir dünya yaratmak olacaktır.

Yetişkinler, kendi hayatlarından kesitler içeren öğrenme etkinliklerinde daha yüksek oranda başarı göstermektedirler. Öz deneyimlerden

faýdalanılması devamý sađlayýp terki azaltmaktadýr. Daha önce deđinildiđi gibi yetiřkinlerin kendi özel hayatları ya da durumları ile ilgili terk nedenleri dýřında bir de halk eđitimi kurslarının verildiđi kuruluřlardan kaynaklanan sorunların yol ađtıđı terkler vardýr. Bu konuda Cross'a (1982) göre yetiřkinler eđitimlerine bařlamadan önce malı, sađlık, ulařım, ailevi ve bunu gibi problemlerinden sıyrılabilirlerse eđitime bařlar ve devam ederler. Bunlar durumsal engelledir. Durumsal engellerin dýřında bir de kurumsal engeller vardýr ki yetiřkinler aynı zamanda bunlarla da mücadele ederler. Hâlbuki program ücretleri, eđitim saatleri gibi kurumsal engellerle mücadele etmek zorunda deđillerdir. Öđrenenler kendilerine deđil de kurumun iřleyiřine hizmet eden bir takım problemlerle sık olarak karřılařıp bir de bunlar kendi problemlerine eklenince eđitimlerini yarıda bırakmaktadırlar.

Kendileri için bir şeyler yapma isteğinde olmalarına rağmen 40–55 arası orta yaşlı kadınların kendilerini eğitim için çok yaşlı görmelerinin genel olarak katılımı etkileyen nedenler ya da erken terk nedenleri arasında olduğu bulgulanmıştır (Chislom, Larson, Mossoux, 2004, 80). Kadınlar arasında özellikle evli ve çocuğu olan kadınların terke daha meyilli olduğu saptanırken, ailevı sorumlulukların ve kendilerine gvenmemelerinin eğitimlerine engel olduğu belirtmişlerdir.

Terk ve bu bağlamdaki çalışmalara yurt dışı kaynaklarda rastlanırken ülkemizde halk eğitimi alanında yapılan, başlığında yetişkin eğitimi ya da halk eğitimi kavramı geçen 75 yüksek lisans, 11 doktora tezi saptanmıştır. Yetişkin eğitimi alanında yapılmış araştırmalar 11 konuya göre sınıflandırılmaktadır. Bunlar; Halk Eğitim Merkezleri ile ilgili araştırmalar, okur-yazarlık araştırmaları, kitle iletişim araçları ile ilgili yetişkin eğitimi araştırmaları, toplum kalkınması araştırmaları, katılma araştırmaları, gereksinim belirleme araştırmaları, çeşitli kurumların yetişkin eğitimi etkinliklerini değerlendiren araştırmalar, sivil toplum ve evre eğitimi araştırmaları, mesleki eğitim ve ıraklık eğitimi araştırmaları, yetişkin öğrenmesi ile ilgili araştırmalar, diğer araştırmalar olarak geçmektedir. (Yıldız, 2004, 78-97)

Yıldız'ın çalışmasından da anlaşılacağı gibi halk eğitimi alanında yapılan akademik araştırmalar arasında Türkiye'de terk nedenleri ile bağımsız bir çalışma bulunmamaktadır. Bu nedenle ilgili araştırmalar kısmında halk eğitimi ile ilgili tezlerin içindeki terkle ilgili bölüm ve bulgular araştırılarak verilmiştir.

Ayhan'ın (1988, 36) halk eğitiminde katılma ile ilgili araştırmasının devam ve terk araştırmaları ile ilgili bölümünde terk nedenlerini üç ana başlık olarak belirlemiştir. Yaş, cinsiyet, medeni durum. Gençlerin, kadınların ve evlilerin terk etmeye daha yatkın olduğu bulunmuştur. Ayhan'ın aktardığına göre Dirks, Reynolds, Ewigleben, Preston akşam liselerinde ve Davis'in "Büyük Eserler Tartışma Grupları"nda yaptığı bir araştırmada yaş arttıkça devam eğiliminin arttığı, gençlerde terk etme eğiliminin daha fazla olduğu sonucuna varılmıştır. Cinsiyet bakımından Ewigleben ve Ulmer, erkeklerin kadınlardan daha devamlı olduklarını ve terk etme eğiliminin kadınlarda daha yüksek olduğunu bulgulamışlardır. Ayhan'ın çalışmasındaki medeni durum ile terk oranları arasındaki ilişki: Dirks ve Preston'un evlilerin daha bağımsız bir konumda bulunan bekârlara göre terk eğilimlerinin daha fazla olduğunu saptadığı şeklindedir. Preston ve Greenwood'un bulgularından aktarıldığına göre ulaşım biçimi yönünden, yürüyerek gidip gelenler eğitime devam oranı en yüksek olan gruptur. Preston'a göre o yörede daha uzun süre yaşamakta olanlarla, aynı yörede evi olanların devam oranını artmaktadır. (Aktaran Ayhan, 1988, 36-38)

Tekin (1988, 220) yetişkinlere örgün eğitimi veren akşam okullarındaki çalışmasının terk ile ilgili bölümünde terk oranlarının yüksek olduğunu belirtmiştir. Çalışmada devam edenlere göre bırakanların, terk nedenleri arasında; bireysel ve ailevi nedenler, öğrencilerin programa devam etmeleri nedeniyle ailelerine yeterince zaman ayıramamaları, program süresinin uzunluğu, çalışılan iş yerinden kaynaklanan sorunlar, öğretmenlerin olumsuz tutum ve davranışları, okul disiplininden ve kurallarından hoşlanmama, dersleri anlamada öğrenmede yaşanan güçlük, okul giderlerini karşılayamama olduğu görülmüştür.

Gezici kadın kursları ile ilgili, Ankara'nın köylerinde yapılan bir araştırmada kadınların kurslara devamsızlığının önemli bir sorun oldu ortaya çıkarılmıştır. Kursları yarıda bırakma nedenleri arasında; mevsimlik işler, kurs araç gereçlerinin sağlanamaması, ev işleri, aile ve çevrenin engellemeleri, kursun bir yararı getirmeyeceği inancı ve kurstaki başarısızlık olduğu saptanmıştır. Kurslara katılanlar, bu kursların evlenme olanağı ve saygınlık görme yönünden kendilerini, kursa katılmayanlardan daha iyi duruma getirdiğini ifade etmişlerdir. (obanoğlu, 1981, 15-22)

Dünyada ve ölkemizde halk eğitim merkezlerindeki programlara katılma ile ilgili çalışmalar, literatürün varlığında da anlaşılacağı gibi bulunmaktadır. Ancak terk ile ilgili araştırmalar özellikle ölkemizde yeterli düzeyde değildir. Türkiye'de halk eğitimi programlarından terk ile ilgili başlı başına bir araştırma olmadığı gibi, terk edenlerin demografik özellikleri, ne kadar süre devam ettikten sonra ayrıldıkları, terk edenlerin daha önceki halk eğitimi programlarına katılma deneyimlerinin olup olmadığı gibi veriler bulunmamaktadır. İşlevsel ve terki azaltıcı programların geliştirilebilmesi için bu veriler gereklidir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araç ve teknikleri ile verilerin analizi konuları ele alınmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Ankara Mamak Halk Eğitimi Merkezi'nde herhangi bir eğitim programına başlamış ancak çeşitli nedenlerle programı tamamlayamamış kadınların katılma ve terk nedenlerini toplumsal cinsiyet bağlamında inceleyen bu araştırmada nitel araştırma modeli kullanılmıştır. Punch'ın da (2005,134-135) belirttiği gibi Feminist düşünce 1960'lardan bu yana özellikle nitel araştırma yöntemlerinin yeniden şekillendirilmesinde oynadığı rolle sosyal araştırma yöntemlerine önemli katkılarda bulunmuştur. Feminist bakış açısını farklı kılan, değinilen noktalardan her birinin kadınların ikincilleştirilmesine ve baskı altında tutulmasına katkıda bulunması, cinsiyet ilişkilerinin her alanda etkili olması ve geleneksel araştırma yöntemlerinin ataerkil bir temelinin olmasıdır.

3.2. Çalışma Grubu

Halk eğitimi en genel anlamda okul ya da zorunlu öğrenim çağını geride bırakmış her düzey ve kesimdeki bireylere ve topluma yönelik planlı, dizgeli eğitim bir eğitim etkinliği olarak tanımlanabilir (Geray, 2002, 5). Türkiye'de halk eğitimi etkinliklerinin en yaygın biçimde gerçekleştirildiği kurumlar olan halk eğitimi merkezleri, eğitim hizmetlerini halka götürmeleri için ilk olarak 1953 yılında açılmış kuruluşlardır (Kılıç, 1981, 135). Araştırmanın yapıldığı bölgedeki halk eğitimi etkinlikleri Mamak Halk Eğitimi Merkezince yürütülmektedir. Mamak Halk Eğitimi Merkezinin 2010-2011 eğitim öğretim yılında açtığı 3318 kursa; 15536 erkek, 34258 kadın kursiyer katılmıştır (www.mamakhem.com). Araştırma için Mamak Halk Eğitimi Merkezinin

seçilmesinin nedeni araştırmacının bu bölgede çalışıyor olması nedeniyle deneklere ulaşma kolaylığı ve dezavantajlı gruplar açısından katılımcı profiline çeşitliliğidir.

Nicel ve nitel araştırmada örneklem konusunda farklar vardır. Nicel araştırmada önemli olan nokta, örnekleme girecek kişilerin seçilmesidir, Temsil konusunda temel kavram, genellikle olasılıklı örneklemdir. Daha büyük bir evreni temsil edenlerden seçilen bir örneklemden elde edilen bulgular evrene genellenir (Punch, 2005, 183). Nitel araştırmada birinci amaç genelleme değıldir. Kimi durumlarda evrenin bütünü üzerinde çalışmak söz konusu olabileceğı gibi, kimi durumlarda amaçlı örnekleme yapılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2000,63-64). Bu araştırmada üzerinde araştırma yapılan grup için nitel araştırmalarda en yaygın kullanım biçimiyle “alışma grubu” kavramı kullanılmıştır. Çalışma grubu, Ankara'nın Mamak İlçesinde bulunan Mamak Halk Eğıtimi Merkezindeki kurslara katılmış ancak çeşitli nedenlerle tamamlayamamış kadınlardan oluşturulmuştur.

Bilindiğı gibi sosyal bilimlerde izleme araştırmaları, araştırmaya katılacak kişilere ulaşılması bakımından en güçlük çekilen araştırmalardır. Ayrıca herhangi bir kurumsal ya da resmi bağlantı bulunmadığı için kursiyerlerin araştırma için ikna edilmesi de araştırmanın bir diğerk güçlüğünü oluşturmaktadır. Araştırma amaçlarına ulaşmayı gerçekleştirecek bir çalışma grubu oluşturulabilmesi için birkaç kaynak bir arada kullanılmıştır. Öncelikle Mamak Halk Eğıtimi Merkezinde programı tamamlayamayanlarla ilgili kursiyer kayıtları incelenmiş ve düzenli bir kayıt sisteminin olmadığı görülmüştür. Bununla birlikte Merkez Yöneticileri ve öğretnenleri ile yapılan görüşmelerle 15 kursiyerin adresi saptanmıştır. On beş katılımcınının 10'una adresinde ulaşılabilmiş, ancak yalnızca 5 kişi görüşme yapılmak için ikna edilebilmiştir. Beşine ise Mamak Bölgesi kentsel dönüşüm kapsamında olduğu için gecekonduları yıkıldığı için ulaşılammıştır. Görüşmelere bu adreslerden başlanamış daha sonra kartopu yöntemi ile çalışma grubu genişletilmiştir. Çalışma grubunun genişletilmesi konusunda gösterilen çabalarla 6'sı köyde yaşayan 38 kişiye ulaşılabilmiş ve grubu daha fazla genişletmek mümkün

olmamıştır. Ön denemenin yapıldığı 12 kişi araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Görüşülen kişilerin yaşları 15-54 arasında değişmektedir; 2 tanesinin dışında tamamı evli ve çocukludur; aralarında sadece okuryazarlar olanlar bulunmakla birlikte, çoğu ilkokul mezunu kişilerden oluşmaktadır

3.3. Veri Toplama Araç ve Teknikleri

Araştırma için gerekli veriler yarı yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Punch'a göre nitel araştırmada görüşme temel veri toplama araçlarından biri olarak, insanların gerçekliğe ilişkin algılarına, anlamlarına, tanımlamalarına ve gerçeği inşa edişlerine vakıf olmanın iyi bir yoludur, başkalarını anlamak için kullanılan en güçlü yöntemlerdendir (Punch, 2005, 65). Görüşme Formunda kursa katılan ve terk edenlerle ilgili profil çıkarabilmek amacıyla demografik özelliklerin yer aldığı 22 kapalı uçlu soru ve diğer araştırma amaçlarına yönelik 11 açık uçlu soru yer almıştır. Görüşme formu EK 1'de sunulmuştur. Görüşme formunun geliştirilmesinde şu aşamaları izlenmiştir.

- Konuyla ilgili literatür çalışması yapılarak taslak bir görüşme formu hazırlanmıştır.
- Geliştirilen taslakla ilgili uzman görüşü alınmıştır. Prof. Dr. Rıfat Miser, Prof. Dr. Ahmet Duman, Doç. Dr. Hayat Boz, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bilir, Dr. Fevziye Sayılan ve Dr. Ahmet Yıldız'dan oluşan uzman grubunun görüşlerine başvurulmuştur.
- Uzman görüşleri doğrultusunda geliştirilen aracın Şubat 2008 tarihinde Mamak Halk Eğitimi Merkezinde kursu terk eden 12 kişi üzerinde ön denemesi yapılarak gerekli düzeltmeler yapılmış ve son şeklini almıştır.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanmasında gerçekleştirilen süreçler ve karşılaşılan durumlar görüşme gözlem notlarından da yararlanılarak aşağıda belirtilmiştir:

- Görüşmeler araştırmacının kendisi tarafından Mayıs 2008-Temmuz 2010 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Yapılan görüşmelerden ikisi hariç tamamı ses kayıt cihazına kaydedilmiştir. Görüşülen kişilerden ikisi görüşmelerinin sesli olarak kayıt edilmesine karşı çıktıkları için görüşme yazılı kayıt alınarak gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. 1 kişi ise ses kayıt cihazında rahatsız olduğu için görüşmeyi yarıda bırakmıştır. Kendisi ile kayıt cihazı kullanılmadan görüşmenin yazılı olarak kaydedilmesi önerilmişse de kişi ikna edilememiştir. Bu görüşme yarıda kalmıştır. Görüşmeden alınan bilgiler araştırma verilerine dâhil edilmemiştir. Yapılan her bir görüşmenin ardından araştırmacı araştırmada karşılaşılan sorun ve durumlar kayıt etmiştir.
- Görüşülenlerin bulunması ve görüşme için ikna edilmesi bu araştırmada karşılaşılan temel güçlüklerden birisidir. Daha önce de belirtildiği gibi çalışma grubunu oluşturan 5 kişi ile görüşme kendi ev adresinde gerçekleştirilmiştir. Kişilere ulaşılmasında Merkez öğretmenlerinin katkısı olmuştur. Merkezdeki halı kilim, saç tasarım ve bilgisayar kursu öğretmenleri kendi programlarından ayrılmış olan kursiyerlerden ilişkilerini sürdürdükleri kadınları Merkez binasına çağırmışlar ve mülakatların 10 tanesi bu yolla gerçekleştirilmiştir. Bu kadınlar araştırmacıyı kendi tanıdıkları 8 kişinin adresine yönlendirmişlerdir. Görüşülen kişilerden 6'sı ile Mamak Dedeçeşmesi Mahallesi Camisinde, kalan 8 kişi ile de Mamak'a bağlı Gökçeyurt Köyündeki halı kilim atölyesinde öğretmenlerin çağrı yapması yolu ile görüşülmüştür. 1 kişi ile de Karslılar Mahallesi halı kilim dokuma atölyesinde görüşülmüştür. Merkez dışındaki halı kilim atölyelerinde yalnızca bu kurslarda

ayrılanlarla değil okuma yazma da dâhil olmak üzere diğer kurslardan ayrılanlarla da görüşme gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin tamamlanabilmesi için araştırmacının birden fazla kez belirtilen yerlere gitmesi gerekmiştir. Gökçeyurt Köyüne iki kere, Dedeçeşmesi Mahallesi'ne 5 kere gidilmiştir. Kişilerin evlerinde yapılan görüşmeler ise, aynı kişinin evine bir daha gidilmeden araştırmacı veya kurs öğretmenlerince kişilere önceden haber verilerek birer defa da gerçekleştirilmiştir.

- Görüşmeler yazıya geçirilirken görüşülen kişi kısaltması G.K: olarak verilmiştir. Kişiler görüşme sırasına göre numaralandırılmıştır. Görüşme tarihi G.K: kodlamasının yanında gösterilmiştir.
- Araştırmada tutulan gözlem notlarına göre: Görüşmeler öncesinde, her görüşmenin yaklaşık 1,5 saat sürmesi tahmin edilmişse de birçok görüşme iki saat kadar sürmüştür. Bazı kişiler birkaç soruyu kapsayan cevaplar vermişlerdir. Bu durumda cevabı alınan sorular tekrar sorulmamıştır. Her bir kişi ile yalnız görüşülmüştür. Böylece ortamda bulunan diğer kişilerden etkilenme olasılığı kontrol altına alınmıştır. Ev adresinde görüşme gerçekleştirilen kişilerin araştırma için ikna edilmesinde güçlüklerle karşılaşmıştır. Araştırma amacının açıklanması ve güven oluşturulması gerekmiştir. Öğretmenlerin çağrısı ile yapılan görüşmelerde bir güven sorunu yaşanmamış görüşülenler içtenlikle ve rahat bir biçimde soruları yanıtlamışlardır. Özellikle Gökçeyurt köyünde gerçekleştirilen görüşmelerle ilgili olarak ise, araştırmacı da oluşan kanı çok içtenlikle soruları yanıtladıkları yönündedir. Bu yerleşim yerinde ilişkilerin, evlerindeki kişiyi karşılayış tarzlarının şehir merkezindekilere göre çok daha sıcak ve içten oldukları görülmüştür.
- Bu araştırmanın olumlu yanlarından birisi görüşülenlerin kendilerine sağlanan güven ortamı içinde konu ile ilişkili, ama

sorulmayan kimi konularda nitel veri sağlanması olmuştur. Bunlar araştırma içinde rapor edilmiştir.

- Araştırmanın en önemli zaaflarından birisi görüşülen kişilere ulaşılmadaki güçlükler nedeniyle sistematik bir seçim yapılamadığı için verilerin özellikle kurs türleri açısından ifade ettiği sonuçların belirsizliğidir.
- Verilerin toplanması sırasında görüşülenler arasında sadece Mamak şehir merkezinde yaşayanlar değil aynı zamanda Gökçeyurt Köyünden örnekler bulunması, kırsal kesimdeki kadınlara da ulaşılmış olması açısından önemlidir.

3.5. Verilerin Analizi

Daha öncede belirtildiği gibi görüşme formunda açık ve kapalı olmak üzere iki ayrı soru tipi yer almıştır. Bu nedenle verilerin analiz edilmesi de soru tiplerine göre farklılık göstermiştir:

1. Kapalı uçlu soru tipi bilindiği gibi önceden belirlenmiş yanıt kategorilerini içermektedir. Görüşme formunda yer alan kapalı uçlu sorular çalışma grubunun temel demografik özelliklerini betimlemeyi amaçlamış, aynı zamanda bu demografik özelliklerin arkasındaki yaşam alanına ilişkin bir sorgulamayı da içermiştir. Araştırma konusu aynı zamanda feminist bir bağlam içerdiğinden, çalışma grubunda bulunan kadınların örgün eğitimlerine devam etmeme nedenleri ve çalışmama nedenleri de sorgulanmıştır. Kapalı uçlu sorulara verilen yanıtlar, bilgisayar kullanılmaksızın araştırmacı tarafından yüzde ve frekans tablolarına dönüştürülerek yorumlanmıştır. Burada vurgulanması gereken bir başka konu, araştırma sürecinde yaratılan güven ortamının da etkisiyle görüşme yapılan kişiler kendilerine doğrudan soru yöneltilmeyen konularda da açıklamalarda bulunmuş olmalarıdır. Bu araştırma için bir zenginlik olarak kabul edilmiş ve

yanıtlar araştırmacı tarafından kayıt altına alınmış ve nitel analize tabi tutulmuştur.

2. Açık uçlu soruların analizinde nitel çözümleme yapılmıştır. Punch'ın da (2005,188) belirttiği gibi Nitel araştırma, kendi doğal akışı içindeki sosyal hayatın incelenmesine yoğunlaşır. Sosyal yaşamın zenginliği ve karmaşıklığı, sosyal hayata ilişkin farklı bakış açıları ve çözümleme türleri olduğu, dolayısıyla nitel verilerin çözümlemede çeşitli bakış açılarının olduğu anlamına gelir. Yaklaşımlardaki bu çeşitlilik ve farklılık, nitel verileri çözümlemenin tek bir doğru yolu olmadığını gösterir. Nitel araştırmalarda içerik analizi genellikle bölümleme, kodlama ve kategorileştirmeye dayalı veri çözümleme yaklaşımları ile gerçekleştirilir. Bu yaklaşımlar verilerdeki düzenlilikleri bulma ve kavramlaştırma konularında dikkate değer girişimlerdir. Fakat bu çözümleme yaklaşımları verileri keşfetme olanaklarını bütünüyle değerlendiremeyebilir, anlamı kaybetme tehlikesiyle karşılaşabilirler (Punch, 2005, 210). Bu araştırmada "anlatı ve anlam çözümleme" yaklaşımı kullanılmıştır. Bu yaklaşım anlamları ayrı ayrı kodlanmış parçalara bölmeden, yaşanmış deneyimleri incelemeyi ve dilin deneyim aktarmadaki gücünden de yararlanmayı olanaklı hale getirdiği gerekçesi ile benimsenmiştir. Araştırmanın bulgu ve yorumlarını aktarırken görüşme alıntılarına sıklıkla yer verilmiştir. Böylelikle görüşülen kişiler araştırmanın etkin özneleri konumuna yerleştirilebilmesi ve neyi söylediklerinin yanında nasıl söylediklerinin de araştırma bulgularına yansıtılması amaçlanmıştır.
3. Bazı açık uçlu soruların (alışmama nedenleri, katılma amaçları, terk nedenleri) yanıtları, anlam çözümlemesini gclendireceği varsayımıyla kategorileştirilmiş ve sayısallaştırılarak frekans ve yüzde tablolarına dönüştürülmüştür. Sayısal veriler de yorumlanmış ve anlam çözümlemeleri oluşturulan bu kategoriler üzerinden gerçekleştirilmiştir. Verilerin analize hazır hale getirilebilmesi için şu işlemler gerçekleştirilmiştir:

- Ses kayıt cihazına kayıt edilen veriler bilgisayar ortamına aktarılarak yazılı hale getirilmiştir.
- Yazılı çözümlmelerle elde verilerle her bir soru için verilen cevapların bir araya getirildiği bir dosya elde edilmiştir.
- Yazılı hale getirilen veriler tekrar tekrar okunarak anlam çözümlmesine olanak verecek kavram ve fikirler belirlenmiş araştırma amaçlarına açıklık getirecek biçimde yorumlanmıştır.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümü demografik veriler, kitle iletişim araçları izleme durumu, kurslara katılım ve kursları terk etme nedenleri, kadınların kursların yararları hakkındaki düşünceleri olmak üzere beş başlık altında ele alınmıştır.

4.1. Demografik Özellikler

Katılımcıların demografik özellikleri aşağıda verilmektedir.

4.1.1. Yaş

Tablo 3'te görüşmelerin yapıldığı 38 kişinin yaş dağılımları verilmektedir.

TABLO 3:Yaş Dağılımı

YAŞ	FREKANS	YÜZDE
15-24	6	% 15.79
25-34	14	% 36.84
35-44	9	% 23.69
45-54	9	% 23.68
TOPLAM	38	% 100

Tablo 3'te görüldüğü gibi görüşülen 38 kişinin yaş aralıkları 15 ile 54 arasında değişmektedir. Terk edenler arasında 25-34 yaş grubunda olanların oranı (%36.84) yüksek bulunmuştur. Terk edenler içinde ise en düşük oranı 15-24 yaş (%15.79) grubu oluşturmaktadır.

4.1.2. Doğum Yeri

Tablo 4'te görüşülen kişiler doğum yerlerine göre sınıflandırılmıştır.

TABLO 4: Doğum Yerlerine Göre Dağılım

DOĞUM YERİ	FREKANS	YÜZDE
Köy	16	% 42.10
Şehir	4	% 10.53
Büyükşehir	18	% 47.37
TOPLAM	38	% 100

Tablo 4'e göre görüşülenlerin % 47.37'si büyükşehirlerde, % 10.53'ü ise şehirlerde, % 42.1'i köylerde doğmuştur.

4.1.3. Ankara'da Oturma Süresi

Tablo 5 'te kişilerin Ankara'da ikamet etme süreleri verilmiştir.

TABLO 5: Ankara'da Oturma Sürelerine Göre Dağılım

OTURMA SÜRESİ	FREKANS	YÜZDE
Doğduğundan beri	20	% 52.63
5 yıl kadar	2	% 5.27
6-10 yıl	3	% 7.89
10 yıldan çok	13	% 34.21
TOPLAM	38	% 100

Tablo 5'te de görüldüğü gibi kişilerin büyük çoğunluğu (% 52.63) doğduğundan beri, en az yaşayan da 5 yıldır (% 5.27), Ankara'da yaşadıklarını belirtmişlerdir. 10 yıldan uzun süredir Ankara'da oturan oranı % 34.21'dir. Buradan görüşülen kişilerin uzun süre Ankara'da yaşadığı sonucu çıkmaktadır.

Çalışma grubunun göç nedenleri araştırma süresinde sorgulanmamakla birlikte, araştırma görüşme tekniği ile gerçekleştirildiği için bazı kişiler göç nedenleri ile ilişkin açıklamalarda da bulunmuşlardır. Aşağıda da görüldüğü gibi kadınların göç nedenleri arasında ilk sırada evlenmeye yer almaktadır:

Evlenip gelin geldim.Biz aslen Erzurumluyuz.Beni 14 yaşında evlendirdiler.Daha adet bile olmamıştım. Gittiğim evde o yüzden beklemek zorunda kaldım. O zamanlarda nerdeee anneye söyleyesin ben daha genç kız olamadım ya da evlenemem diyesin. Babam köyün ağasıydı o ne derse o olur Evlenip geldim işte Ankara'ya... (G.K:19-29.06.2010)

24 yıldır Ankara'dayım. Gelin oldum geldim buraya. (G.K:24-28.03.2010)

Eşim de Adanalı aslında ama ailesi zamanında buraya göç etmiş. Evlenince beni de gelin olarak buraya aldılar haliyle. Zaten eşimle akrabayız. Gökçeyurt'ta akrabalarımız vardı. Birbirinize arkadaş olursunuz dediler. Buraya taşındık sonra ev yaptık kaldık. (G.K:29-21.04.2010)

4.1.4. Yaşanılan Konut Tipi

Halk eğitimi merkezinin bulunduğu Mamak İlçesinin genel yerleşim merkezinin özelliği görüşülenlerin de konut tipini etkilemiştir. Tablo 6'da görüşülenlerin yaşadığı konut tipleri verilmiştir.

TABLO 6: Oturulan Konut Tipine Göre Dağılım

KONUT TİPİ	FREKANS	YÜZDE
Gecekondu	23	% 60.52
Apartman	15	% 39.48
TOPLAM	38	% 100

Görüşmelerin bir kısmının yapıldığı Mamak merkezdeki evlerin arasında apartman daireleri bulunmakla birlikte, merkez dışında Dedeçeşmesi Mahallesi, Gökçeyurt Köyü, Karşılar Mahallesi gibi yerlerde konut tipinin tamamının gecekondu olduğu görülmüştür. Tablo 6'da verildiği gibi konut tiplerinin çoğu gecekondu (% 60.52)'dur. Apartman dairesinde oturanların oranı ise % 39.48'dir.

4.1.5. Eğitim Durumu

Tablo 7’de görüşülen kişilerin eğitim durumlarına ilişkin dağılımlar verilmiştir.

TABLO 7: Görüşülen Kişilerin Eğitim Durumları

EĞİTİM DURUMU	FREKANS	YÜZDE
Okur yazar	3	% 7.9
İlkokul terk	2	% 5.26
İlkokul mezunu	15	% 39.47
İlköğretim mezunu	5	% 13.16
Ortaokul terk	1	% 2.63
Ortaokul mezunu	3	% 7.9
Lise terk	4	% 10.53
Lise mezunu	2	% 5.26
Yüksekokul terk	2	% 5.26
Üniversite terk	1	% 2.63
TOPLAM	38	%100

Tablo 7’de görüldüğü gibi ilkokul mezunları oranca çoğunluktadır (%39.47). Eğitimin daha ileri basamaklarında ise kadınların bitirme oranı düşüktür. Yüksek okul ya da üniversite mezununa rastlanmazken liseyi bitirmiş sadece iki kadın bulunmaktadır.

4.1.5.1. Eşlerin Eğitim Durumu

Tablo 8’de eşlerin eğitim durumları verilmiştir.

TABLO 8: Eşlerin Eğitim Durumu

EŞİN EĞİTİM DURUMU	FREKANS	YÜZDE
İlkokulu terk etmiş	1	% 3.33
İlkokul mezunu	11	% 36.67
İlköğretim mezunu	4	% 13.34
Ortaokul mezunu	5	% 16.67
Lise terk	3	% 10
Lise mezunu	4	% 13.33
Yüksekokul terk	1	% 3.33
Üniversite mezunu	1	% 3.33
TOPLAM	30	% 100

Tablo 8'de eşlerden en düşük eğitim düzeyine sahip olanın ilköğretim terk (%3.33) olduğu görülmektedir. Eğitimin ileri basamaklarında erkeklerin devamının ve mezuniyetinin daha fazla olduğu da tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo 7 ve 8 karşılaştırmalı olarak incelendiğinde kadınlardan hiç okula gitmeden sadece okur yazarlık (%7.9) seviyesinde olanlar görülürken erkeklerde ilkokula başlamayan yoktur. Kadınların yarıya yakınının (% 39.47) ilkokul mezunu olduğu görülürken, eğitimin ileri basamaklarında sayıları azalmaktadır. Kadınlardan üniversite ya da yüksek okul mezunu görülmezken eşler arasında 1 tane de olsa üniversite mezunu vardır. İlkokuldan sonra kız sayısının azalıp erkek sayısının çoğalması toplumda eğitime ilişkin cinsiyetler arası eşitsizliklerin bu çalışma grubunda da görüldüğü şeklinde yorumlanabilir.

4.1.6. Örgün Eğitime Devam Etmeme Nedenleri

Görüşülenlerin örgün eğitimi bırakma nedenleri tablo 9'da verilmiştir.

TABLO 9: Örgün Eğitime Devam Etmeme Nedenleri

EĞİTİME DEVAM ETMEME NEDENİ	FREKANS	YÜZDE
Ekonomik nedenler	6	% 15.78
Kız çocuklarının eğitimi hakkındaki geleneksel önyargılar	15	% 39.48
Küçük çocukların bakımı ve gözetimi	2	% 5.26
Kendim okumayı istemedim	8	% 21.06
Diğer	7	% 18.42
TOPLAM	38	% 100

Kadınların eğitime devam etmeme nedenleri farklılık göstermekle birlikte, zaman zaman iç içe de geçebilmektedir. Yapılan araştırmalarda örgün eğitimi bırakma nedenleri arasında ailevi sorunlar, derslerdeki başarısızlık, dar geliri aileye maddi anlamda katkıda bulunabilmek amacıyla çalışmak zorunda kalınması olduğu görülmektedir (Beyhan, 1985, 62). Kız çocukları arasında da erken evlenmenin sık rastlanan bir terk nedeni olduğu

söylenbilir (Tan, 1978, 303). Görüşülen kişilerin eğitime devam edememe nedenleri arasında ise toplumdaki kız çocukları hakkındaki geleneksel önyargılar ilk sırada yer almaktadır (% 39.48). Geleneksel ön yargıların ortak dayanak noktasının olarak namus kavramı olduğu söylenebilir. Maddi imkânsızlıklar sebebiyle okutulamayanlar bulunmakla birlikte ekonomik yoksunluk çekildiği halde erkek çocuklara eğitim öncelliği tanınmasına da rastlanmıştır. Bunun yanında ekonomik bağlamda kızların ev içi ve bazen de ev dışı işlere yaptığı katkının azalmamasının da okutulmama nedenleri arasında olduğu görülmüştür (G.K:6). Liseyi bitirip üniversite sınavlarını kazanamadığı için bırakanlar da bulunmaktadır. Okumayı kendim istemedim diyen kadınların anlattıkları incelendiğinde gelenek, görenek, töre ya da mahalle baskısı gibi toplumsal denetleme ve baskı araçlarının onların kararlarında etkili olduğu saptanmıştır. Toplumun kendilerinden yapmasını beklediği ve görüşülenlerin içselleştirdikleri roller, eğitimi kendi kararları ile bıraktıkları biçiminde bir algıya neden olduğu söylenebilir. Bu kişiler örgün eğitimden eksik kalan birtakım bilgi, beceri ve ihtiyaçlarını gidermek için halk eğitimi etkinliklerine katılmakla birlikte, çeşitli nedenlerle halk eğitimi programlarını da yarıda bıraktıkları görülmüştür. Görüşülen kişilerin örgün eğitime devam edememe nedenleri aşağıda sınıflandırılmıştır:

Ekonomik Nedenlerden Örgün Eğitime Devam Edemediğini Belirtenler:

Örgün eğitimi bırakma nedenleri arasında, maddi güçsüzlüğün birinci neden olduğu görülmektedir. Anlatılanlar incelendiğinde maddi güç olmadığı için okutulmadığını söyleyen kadınların, erkek kardeşlerinin okutulduğu, onlara öncelik tanındığı ya da kızların ev içi ve ev dışında yaptıkları işlerle elde edilen ekonomik desteğin azalmaması için okutulmadıkları sonucuna varılmıştır (G.K:6, G.K:7). Aşağıda kişilerin konu ile ilgili düşünceleri verilmiştir:

Maddi olaraktan imkânımız yoktu okumaya. Evde ev işleri ile uğraşıyordum el işleri, nakış, işleme ne bileyim örgü el işleri yapıp satıyorduk. Okusak kim yapacaktı o kadar işi (G.K:6-13.09.2008)

Eskiden babalar kızları okutuyorlar mıydı? Ev işleri, tarla, bağ bahçe işleri, komşular bilir, buralarda iş güç çöktür. Babalarımız bizi bahçelere götürürdü, tarlalarda ekin toplardık... (G.K:7-29.09.2009)

Benim babam hoca okutmaz...Babam kız çocuğunu okutmadı. Para yok dedi bilmem ne...Açık söyleyim hocalıkla alakası yok.Oğlanları da verdi okula. Onlar da Allah'a şükür inadına okumadı. Beni de bizim ev çok kalabalıktı... Anca biz hizmetçilik yaptık. Dede, babaanne, bir sürü kalabalıktı vallahi yani. Diyorum ya kalabalıktık biz iş yapmaya adam arıyorlardı. Babanne, dede zaten bizi okutmazlardı.19 yaşında da evlendim. (G.K:11-04.07.2009)

Görüşülenler arasında toplumun kendisine uygun gördüğü rolleri içselleştirenler ve bundan yola çıkarak kendisi örgün eğitime devam etmek istemediğini belirtenler olduğu görülmüştür:

Ailem beni okutmayı istiyordu ama çok maddi sıkıntı çekiyorduk. Parasızlık yüzünden ailem okutmak istediği halde ben istemediğimi söyledim. Zaten çevreden de hep okuyan kızlar hakkında kötü sözler duyuyorduk. Bunların da etkisi ile okulu bıraktım...Sonra çok pişman oldum...(G.K:15-04.10.2008)

İnsanların doğduğu büyüdüğü ortamlardan farklı mekânlardaki eğitim ortamının kişilerin görüş ve davranışları üzerinde bazı değişiklikler yarattığı bilinmektedir. Görüşülenlerden bazılarının karşılaştıkları bu değişiklikleri sorguladıkları saptanmıştır:

....Okuyamadım maddi durum yetmedi.İlk yılımda kazanamadım üniversiteyi ikinci yıl dershaneye gönderdiler. Ben Mamak'ta Doğdum büyüdüm ve Mamak'tan Dedeçeşmesi civarından hiç çıkmadım. Yani hep aynı çevre aynı insanlar. İkinci yıl Kızılay'a gidip gelirken dershanedeki arkadaşlarımın annelerine şaşırdım. Onlar da anneydi ama giyinişleri çok farklı. Anne böyle mi giyinir falan diyordum ne bileyim işte...Saçları boyalı, tırnaklar öyle, kısa etekler, dar pantolonlar. Benim gördüğümün annelerin neredeyse hepsi kapalı.Sonra alıştımBir de dershaneye gidip gelmek çok hoşuma gitmişti. Ne bileyim özgürdüm.Normalde bizim oralarda kızı tek başına bırakmak, bir yere yollamak istemezler.... (G.K:36-04.10.2008)

Zorunlu olan ilköğretimde kızların katılımının, yapılan araştırmadan da anlaşılacağı gibi yeteri düzeyde olmadığı bilinmektedir. Bunun nedenleri arasında görüşülenlerin sözlerinden de anlaşılacağı gibi kendisinden, her türlü hakkından tasarruf edilmesi daha kolay olan kız çocuklarının tarlada, bağda bahçede çalışması ya da annesi çalışırken ev işleri ilgilenmek zorunda bırakılması, kendinden küçük kardeşlerine bakmak gerekliliği, kışa girerken yapılması gereken hazırlıklarda yardımının vazgeçilemez olması, onun eğitimine devamının önündeki aşılması güç engellerdir. Anadolu'nun birçok yerinde ekin ve kışa hazırlık yapılan zamanlarda ya da mevsimlik işçi olarak çalışan aileleri ile birlikte yılın 4-5 ayını evinden uzak okuldan ayrı geçirmek

zorunda kalan bu çocuklar, erkek kardeşlerinin aksine çoğu zaman eğitimlerine devam edememektedirler. Görüşülenler arasında eğitimi sadece daha iyi bir gelire kavuşmak değil, özgürleşmek için de fırsat olarak görenler olduğu saptanmıştır (G.K:36). Bu kişiler aynı zamanda kendi sosyalleşme ortamından farklı bir ortama giren bireylerin çatışma yaşadığı, kendi çevresindekiler ile girdiği ortamdakileri karşılaştırdığı ve iç sorgulama yaptığı da görülmektedir.

Kız Çocuklarının Eğitimi ile İlgili Geleneksel Önyargılar Nedeniyle Örgün Eğitimi Bıraktığını Belirtenler: Kız çocuklarının eğitimi hakkındaki geleneksel yargıların ortak noktasında kız çocuğu okumaz ve ev dışında dolaşmaz düşüncesi vardır. Bu düşüncenin altında yatan kızın korunması gereken namusu olduğu görülmektedir. Erkeklere karşı böyle bir koruma gereksinimi duyulmayışı, erkek ile kız çocuklarının yetiştirilirken ailenin, her iki cinse karşı ve her alanda farklı tutum ve davranışlar sergilemesini beraberinde getirmiştir. Halk eğitimi merkezlerindeki bir çalışmada katılımcılar okula gitme açısından erkek kardeşleri ile karşılaştırıldıklarında toplumsal cinsiyet faktörü açık biçimde göze çarpmaktadır. Araştırmada okuma yazma kursuna gelen 18 kadından sadece birinin erkek kardeşinin okumaz yazmaz olduğu bulgulanmıştır (Yıldız, 2006, 87). Aynı durumla bu araştırmada da karşılaşmıştır. Kadın kursiyerler kendileri gönderilmediği halde erkek kardeşleri okula gönderilmiştir. Aşağıda okutulmayan kadınların konu ile ilgili düşüncelerinden örnekler verilmiştir:

Kız çocukları sadece eğitim hakkının engellenmesi bağlamında değil genel olarak yaşamlarının her alanında erkek kardeşlerinden farklı ayrımcı davranışlara maruz kaldıkları ve toplumun kendilerinden bekledikleri rollerin yaşamlarının erken yaşlarından başlayarak kendilerine öğretilmeye başladıkları anlatılanlardan da anlaşılmaktadır:

Ben doğma büyüme Ankaralıyım ama babam Erzincan'da doğmuş büyümüş. Biz dört kardeşiz. Benden büyük 2 ağabeyim 1 de erkek kardeşim var. Babam bana çok baskı yapardı. Evden dışarı çıkamazdım, pantolon giyemezdim. Giydirmezdi. Bizim adetimizde öyle şey yok derdi. Erkeklere her şey serbest tabii...Kardeşlerim çıkardı, top oynardı. Hatta mahallemizdeki kızlarla bile oynarlardı. Annem, babama bunlar kızlarla oynuyor dediğinde babamın hoşuna giderdi. Bıyık altından gülerdi. Ben dışarı çıkmak istediğimde annem babamın korkusuna gönderemezdi. Neden çıkamıyorum

dediğimde. Kız kısmı yolda belde gezmez, iş tutar ya da, senin namus belan var gidemezsin falan derdi. Eee bu şartlar altında ilkokulu zor bitirdik. Ağabeylerim sürekli göz altında tutarlardı.(G.K:8-19.10.2009)

Biz aslen Karslıyız. Babam küçük yaşta Ankara'ya gelmiş. Hal'de ciğercilik yapmış. Ben Ankara'da doğdum büyüdüm ama sonuçta çevre ve annemin babamın büyüdüğü şekilde büyütüldük. Okula gidiş geliş bile hep sıkıntı oluyordu. Biz 5 kardeşiz benden büyük 1 ağabeyim 3 erkek kardeşim var. Hem babam hem onlar nefes aldırmadılar. Beşi bile zar zor okuduk. Okumak istedim ama bırakmadılar. Ne olur okusam dedim annem namus belan var öyle sokaklarda olmaz dedi.Kaldı işte.Ama diğer kardeşlerimin hepsi meslek liselerini bitirdiler. İşlerini açtılar. Biz de veren olursa harcıyoruz olmazsa bekliyoruz. Okumak isterdim ama herhalde çabuk kabullendik bir süre sonra unuttum okusam ne olurdu diye düşünmemeye başladım. (G.K:18-29.06.2009)

Okutulmayan katılımcılar arasında yetişkin olduklarında, erkek kardeşleri ile kendi aralarında yapılan ayrımcılığı sorgulayanlar olduğu belirlenmiştir:

Oralar çok karışık ama babamdan dolayı okuyamadım. Köy yeri olduğu için kimse de okumam için ön ayak olmadığı için okuyamadım. Halbuki erkek kardeşlerim okudu. Biri sanat okulunu bitirdi mesela. Bir tek ben okumadım kız olduğum için.O zaman öyleymiş Büyüklardan akli başında olanlardan biri de çıkıp kız çocuğu niye okumasın diye söylemedi. Ben de küçüktüm aklım erip de üstelemedim. O zaman elimden tutan, yönlendiren olsaydı gene babamı dinlemezdim. Şimdi niye diyeyim eşime bana 5 milyon -10 milyon harçlık ver.Kızıma hep söylüyorum.Babanla benim durumumu göz önüne al ona göre oku.... (G.K:24-28.03.2010)

Anneler babalar göndermediler o zamanın aklına göre kız çocukları okumazmış.Koca bekledik evde. 16 yaşında da evlendim. 3 tane arka arkaya doğurduk. Ev ortamında, anlaşma konusunda,çocukların eğitimi konusunda,kaynana kayınbaba yanındasın ortam sağlamakta,evin düzeninde çok zorlandım.16 yaşımdan bu zamana...şimdide çocukların sorunları var... (G.K:10-04.07.2009)

Kadınların namusu kavramına yüklenen anlamların eğitim hakkını engellediği görüşülenlerin anlattıklarından da anlaşılmaktadır:

Eh işte atalarımız öyle uygun gördüler yoksa benim derslerim çok iyiydi. Beşe kadar güzel okudum. Ama ondan sonra bırakmadılar. Babam köyün ağasıydı. Kızıyordu silah kuşanıp işi gücü bırakıp okulun önünde seni mi bekleyeceğiz diye. Beşe giderken zaten ağabeyim götürüp getiriyordu. Sonra da silahı verdiler elimize kendini korumayı öğren diye.Bizim oralarda sana yan gözle bakmanı kendini korumak için öldürsen kimse sana bir şey demez hapse bile girmezsin.Bizim köyde öyle bi şey oldu.Kızı istemiş kız yok demiş o da kızın namusuna yan gözle bakmış, sıkıştırmaya kalkmış kız mala giderken.Kız da çekmiş silahı vurmuş. Adam yaralı kurtuldu köyde de herkes biliyor kızın vurduğunu. Kimse kızı ele vermemiş. Adam da beni kız vurdu demeye cesaret edemiyor bu defa kesin öldürürler diye. Kızın ağabeylerinden biri ben vurduğum dedi. Aldılar götürdüler onu koydular hapse. Kızı da başlarının üzerinde taşıdılar neredeyse. (G.K:19-29.06.2010)

Okuyamadık ki Adana'nın köyünde. Okul falan yoktu. Okuması için çocuğu okul olan yerdeki dayısının,amcasının yanına bırakcan.Biz çok istiyorduk okuyalım 5 kız 2 oğlanız. Erkek kardeşlerimi gönderdiler amcamın yanına ama kız çocuklarını gönderemiyorlardı.

Kızları gözden uzaklaştırmak istemiyorlardı emanet gibi görüyorlardı kızları.gönderseler dayının amcanın yanına yengesi, çocuğu ne yapar diye düşünürlerdi. Hocam uzak olduğu için ablamı yatılı gönderdiler. O da adamın biri ile kaçtı gitti. Sonra kimse bi daha yatılı matılı göndermedi kızını. Annesinin yanında olsa böyle mi olurdu? Köyünde okulu olsa böyle mi olurdu? Alın yazısı artık. Ondan sonra kız kardeşim ortayı bitirdi liseye başlayacak amcam bile karıştı. Aman sakın gönderme o da öbürü gibi yapar dedi.... (G.K:29-21.04.2010)

Kız çocuklarının örgün eğitime devam etmeme nedenleri arasında kızların ve erkeklerin bir arada eğitim alması olduğu görüşülenlerin anlattıklarından yola çıkılarak bulgulanmıştır:

Ben hiç okula gitmedim ama çocuklara okutmayı öğretirken ben de baya becerdim. Ondan sonra da kendim gittim(HEM'e).... Erkek çocuğu ile kız çocuğu birlikte gitmez dediler. Ayrı olsa belki gönderirlerdi ama birlikte gitmez dediler. Yollamadılar. Ama erkekle kız okur şimdiki aklım olsa nasıl okurdum....İşe girer çalışırdım. Koca çilesi çekmezdim. (G.K:35-04.04.2010)

Kızların korunması gereken namusu anlayışı, aile tarafından koca evine tertemiz teslim edilmesi isteği ve ailenin bu görevi eksiksiz yerine getirme amacı, hem kızların eğitimlerine devam edememelerine hem de erken evlenmesine neden olduğu anlaşılmaktadır:

Okutmadılar işte. Korkuyorum güvenemiyorum diyordu babam. Kızına niye güvenmiyorsun diyordum. Sana güveniyorum dışarıdakilere güvenmiyorum.Yoksa seni ordu erkeğin içine koysam gene bi şey olmaz biliyorum falan derdi. Dedikodudan çok korkardı pislik atacaklar diye. Öyle kaldı bizim okuma işi. Sonra da kız çocuğu evlensin gitsin yerini yurdunu bilsin demeye başladılar. Biz baktık biraz kocası baksın mı dediler artık ne...Evlendik rahatladı babam tertemiz teslim ettim dedi....Sorumluluğu attı rahatladı. (G.K:37-05.05.2009)

Okutmadı dedemgiller. Bize ekmeğe giderken çöpe giderken yere bakarak git derlerdi. Postaneye yollarlardı şuraya tükürüyom kurumadan gel derlerdi... (G.K:9-20.09.2008)

Babam kız kısmı okumaz derdi. Bizi verdi bi dikiş atölyesine önümüzdeki makineden başka bir şeye kafamızı kaldırıp bakamazdık...Dikişe gitmediğimiz günler apartmanların merdivenlerini silerdik. Her işi baş önde yapardık....Elimize para geçtiği de yoktu ama... Babam alırdı dikiş ve silinen merdivenlerin parasını...(G.K:2-25.04.2010)

Görüşülen kişilerin anlattıklarından da anlaşılacağı gibi kadın namusu ile ilgili anlayışlar, onun eğitim hakkında da eşit olarak faydalanmasına engel olmuştur. Erkeklerle kızların aynı ortamda bulunmaması gerektiği yönündeki inanç ya da kadınların güçsüz olduğu için kendini erkeklerden koruyamayacağı, kadının erkeklerden korunması gerektiği düşüncesi ile

kızlar hep erkeklerden uzak, göz önünde tutulmak istenmektedir. Kızların tertemiz, el değmemiş bir şekilde kocasına teslim edilmesi mantığı kız çocuklarının erkenden evlendirilmesine de yol açmıştır. Kızların kocaya emanetin tertemiz teslim edilmesi ile ailelerin kızlarını koruma görevini bitirdiği ve bu görevi eksiksiz tamamladığı olarak yorumlanmaktadır. Bununla birlikte kadın ev dışı bir işte çalışsa bile kazancını kendi istediği gibi kullanamadığı da anlatılanlardan anlaşılmaktadır (G.K:2). Kazanç evin büyüğü, babası ya da eşler tarafından alınmaktadır. Kadınların gelirleri ile kendi yaşam döngülerini değiştirme şansına sahip olmadıkları görülmektedir.

Küçük Çocukların Bakımı ve Gözetimi Nedeniyle Örgün Eğitime Devam Edemediğini Belirtenler: Kız çocuklarının ileride anne olacağı düşünülerek küçük yaştan itibaren bu görevi içselleştirmeleri küçük kardeşlerine baktırılarak sağlanmaktadır. Bu görev sadece kız çocuklarının anneliği içselleştirmelerine değil aynı zamanda ailenin diğer ekonomik faaliyetlere kendilerini kısıtlayan çocuklar olmadan daha etkin şekilde zaman ayırmalarına da yardımcı olmaktadır.

4 kardeşiz biz iki kız iki erkek. Benim küçüğüm ortanca olan kızla oğlanlar da okudu. Bir ben okuyamadım. Babam sonra iki işte birden çalışmaya başladı da onlar okuyabildi. Sadece maddi durumdan dolayı diyebilirim ama ben kendimden küçük olanlara da bakıyordum anneme yardım ediyordum. O yüzden okuyamadım. Annem evdeydi ama dışarıya dantel, el işi falan bir şeyler yapardı ben de diğerleri ile ilgilenirdim.... (G.K:4-28.08.2010)

Benim zamanımda okul da vardı, öğretmen de bütün kardeşlerim okudu bir ben... Ağabeyimin çocuğu olmuyormuş annem beni ağabeyime vermiş. Ağabeyimin de evi işi Ankara'daymış. O yüzden ben Ankara'da büyüdüm. Sonra bir oğlu olmuş. Çocuk biraz büyüyünce yengem çalışmaya başladı... Benim yeğenimle aramda 5-6 yaş var ama o beni annesi biliyor. Yengem çalıştı ben ona baktım ... Bazen ona söylüyorum senin yüzünden okula gidemedim okuma yazma bile öğrenemedim diye.O da bana öyle söyleme bak ben de anneme babama kızarım neden halamın hayatını yaktınız diye... diye...Zaten ben köye gidip evlenince yengem emekliliğini beklemeden işten ayrılmak zorunda kaldı. Yani okula gidememe nedenim ağabeyimin çocuğuna bakmam içindi. (G.K:14-21.04.2010)

Kendinden küçüklere bakmak için eğitimine devam edemeyenlerin anlattıkları incelendiğinde, bir kadının maddi getirisi olan işlerde çalışmak istemesinin karşılığının başka bir kadının eğitim hakkının kullandırılmaması olduğu görülmektedir. Çocuğa ücretsiz bakan kişinin bir şekilde devreden

çıkması ise çalışan kadını, işini bırakarak evine dönmek zorunda bıraktığı belirlenmiştir.

Okumayı Kendi İstemediği İçin Örgün Eğitime Devam Etmediğini

Belirtenler: Okumayı kendim istemedim, kendim tercih etmedim diyenler arasında, açıklamalar incelendiğinde, çeşitli baskılarla toplumun kendilerinden beklediği kalıplara uygun davranabilme çabası ile eğitimlerine devam etmeyenler olduğu görülmüştür. Bu kişilerden okumayı kendi istemediğini onun yerine evlenmeyi tercih ettiğini aktaranlar da vardır. Ancak bu kişilerin evliliklerini ailelerinin ve çevrelerinin baskısı ile yaptığı anlaşılmaktadır. Görüşülenlerden bazılarının konu ile ilgili düşünceleri aşağıdaki gibidir:

Çok güzel okuyordum. Ama arkadaş çevresi yüzünden biraz bozuldum açıkça. Aynı Sınıftaydık eşimle....Sonra bizi el ele görmüş aileme söylemişler. Hiçbir şey yapmadık. sadece el ele tutuştuk. Ailem öğrendikten sonra çok kötü bişey yapmışım gibi herkes üzerime geldi.16 yaşımda evlenmek zorunda kaldım yani. Okulu da o arada bıraktım... Evlenir evlenmez çocuğum da oldu oğlumla birlikte büyüdüm. (G.K:34- 08.06.2010)

Eşim beni ayarttı, eşimle konuştuğum ailemin haberi olunca o yüzden devam edemedim. Ama şimdi kızıma kesinlikle liseyi bitirir bitirmez kocayı düşünmeyeceksin diyorum. Üniversite kazanılacak eline ekmeğini alacak koca ondan sonra...Okumadığım için çok pişman oldum. Kendi kazancım elimde olurdu. Mağdur durumda kalmazdım. Ondan para istemek bazen zoruma gidiyor....Kendi param olsaydı idare edebilirdim. (G.K: 5- 13.02.2009)

Diğer Seçeneğini Tercih Edenler: Kişilerin örgün eğitimi bırakmalarındaki diğer nedenler arasında üniversiteye giriş sınavını başaramamaları ya da örgün eğitimde kendini başarısız hissettiği için devam etmeme görülmektedir.

Biraz kafam almadı. Yapamam başaramam diye yani...okula kasabada başladım. Orada başladık ama babam Ankara'da iş kuracaktı şimdi kasabadaki eğitim ile Ankara başkentteki eğitim bir olmuyor. Geldik buraya baya bi bocaladım. Bu seferde gerçekten anlayamadık derslere yetişemedik.Beşten sonra da kendim okumayı istemedim. (G.K:1-22.09.2009)

Derslerim iyi olmadığı için soğudum okuldan. İyi olmadığı için güvenemedim kendime. Sonra pişman oldum tabii. Okuyaydım bir şey olaydım. Bi süre sonra zaten olamıyorsun Okuyaydım bir işe girer çalışırdım... (G.K:16-26.07.2010)

Liseyi bitirdim ama sınavlara girdim başaramadım. Yoksa kazanabilsem okutacaklardı.

(G.K:21-07.05.2008)

Kız olmak sadece eğitim hakkından geri kalmak değil aynı zamanda hayata erkeklerden daha önce başlamak anlamına da gelmektedir. Okutulmayan kız çocukları ergenliğe girdikten sonra artık her an evlenebilir olarak görülürken; erkeklerin evlenmek için askerliklerini yapmış olmalarının istenmesi, biraz daha ileri yaşta evlenmelerini sağlamaktadır. Görüşülenlerin ifadelerinden de anlaşılacağı gibi kızlarda evlenme yaşı 14'ten başlarken (G.K:6), erkekler de askerlik sonrasında beklenmesi ile 20'yi bulabilmektedir. Erken evlenen kızlar yalnızca fiziksel olarak değil, ev işleri, çok ve sık çocuk sahibi olma, çocuk sorumluluğu, gelenek görenek baskısı gibi hayat güçlüklerinin altında ezilerek psikolojik olarak da erken yıpranmaktadırlar.

4.1.7. Çocuklarının Eğitim Durumu

10 numaralı tabloda çeşitli nedenlerle örgün ve halk eğitimini yarıda bırakmış kadınların çocuklarının eğitim durumları görülmektedir.

TABLO 10: Çocuklarının Eğitim Durumu Dağılımı

KIZ	ERKEK					
	Mezun	Devam	Terk	Mezun	Devam	Terk
İlkokul	3		2			
İlköğretim		11			5	2
Ortaöğretim	1	4	1		3	1
Lise	3	5		2	10	
Yükseköğretim	1			3	1	

Kız çocukları açısından ilköğretimin zorunlu olmasından önce kızların ilkokulu terk ettiği görülmekle birlikte ilköğretimin zorunlu olması ile bu durumun bir derece önlendiği söylenebilir. Yükseköğretime devamda erkek çocuklarının oranı daha yüksek olduğu görünmektedir. Bununla birlikte az sayıda da olsa yüksek öğrenimde kız çocuklarının görülmesi umut vericidir.

Görüşülenlere mülakat sırasında kendi kız çocuklarını okutmama nedenleri sorulmamış olmasına rağmen konu ile ilgili bilgiler verenler

olmuştur. Alınan bilgilerde, kız çocuklarının eğitimi hakkındaki geleneksel ön yargılarla okutulmama gibi nedenlerle okutulmayan ve bunu eleştiren görüşülen kişilerden hemen hemen aynı nedenlerle kendi kızlarını okula göndermeyenler olduğu görülmüştür:

Büyük kızım ticaret lisesini bitirdi. Hatta bankaya bile giriyordu da ben koymadım. İyi yapmadım ama o zaman or... oluyor bilmem ne diyorlardı ben de aptal idim işte köy kafasıydı o zaman,şimdi şehir kafası oldu. Öğretmen çıkar dedim o da televizyonları gözleyince korktum işte filmlerden. O zaman daha cahil idim. Şimdi ahileştim. (G.K:35-04.04.2010)

Kişilerin köyden kente göç edilen ilk zamanlarda köyde ve şehirde yaşam tarzlarının ve değerlerin farklı olması nedeniyle bazı çatışmalar yaşadıkları görülmektedir. Bu çatışmaların şehir hayatının ilk yıllarında kırsal yaşamda kötü olarak yorumlanan birtakım düşüncelerden kaynaklandığı görülmektedir. Ancak zamanla şehir yaşantısının ve çatışmaya neden olan düşüncelerin normal olarak algılanmaya başladığı kişilerin anlattıklarından da anlaşılmaktadır.

4.1.8. Anne ve Babalarının Eğitim Durumu

Tablo 11’de görüşülenlerin annelerinin eğitim durumu tablo 12’de ise babalarının eğitim durumu görülmektedir.

TABLO 11: Annelerinin Eğitim Durumuna Göre Dağılım

ANNENİN EĞİTİM DURUMU	FREKANS	YÜZDE
Okumaz yazmaz	10	% 26.31
Okur yazar	9	% 23.69
İlkokul terk etmiş	5	% 13.16
İlkokul mezunu	14	% 36.84
TOPLAM	38	% 100

TABLO 12: Babalarının Eğitim Durumuna Göre Dağılım

BABANIN EĞİTİM DURUMU	FREKANS	YÜZDE
Okumaz yazmaz	1	% 2.63
Okur yazar	6	% 15.79
İlkokul mezunu	20	% 52.63
Ortaokulu terk etmiş	1	% 2.63
Ortaokul mezunu	1	% 2.63
Lise mezunu	4	% 10.53
Başka	2	% 5.26
Bilmiyor	3	% 7.9
TOPLAM	38	% 100

Halk eğitimi programlarını yarıda bırakan kadınların kendi anne ve babalarının eğitim durumuna bakıldığında; erkeklerle kadınların eğitim durumu arasındaki fark açıkça görülmektedir. Kişilerin kendi annelerinin okumaz yazmazlık oranı % 26.31 iken, babalarının okumaz yazmazlık oranı sadece % 2.63'tür. Babaların ilkokulu bitirme oranı % 52.63'ken, annelerin bitirme oranı % 36.48'dir. Eğitimin ileri basamaklarında ise görüşülenlerin sadece babalarının olduğu görülmektedir. Annelerinin en ileri eğitim düzeyi ilkokul mezuniyeti iken, babalar arasında lise mezunu olanlar veya yüksekokulu terk edenler de bulunmaktadır. Bu da eğitim alanında cinsiyetler arasındaki eşitsizliği ortaya koymaktadır.

Görüşülen kişilerin annelerinden ilkokula bir süre de olsa devam etmeyi başaranlar ya da ilkokulu bitirebilenler büyük zorluklar yaşamışlardır.

....O da öyle ilkokulu jandarma zoruyla okumuş bitirmemiş bile ilkokulu. Dedem yollamamış jandarma zoruyla götürmüşler. Defter, kalem bile almamış anneme, Arkadaşlarımın yırtıp attığı kağıtları defter yapıyordum, düzeltiyordum diyor annem. Dedem hiç okutmak istememiş yani....Herhalde kız çocuğu okumaz diye düşündükleri için başka neden olacak. Jandarma alıp götürmüş. 5'i bile bir sene bile daha okutup diplomayı aldırılmamış anneme.... (G.K:9- 20.09.2008)

Annem okusa kesin bir şey olurmuş. Köy yerinde işte aman işimizi görsün elimizin altında bulunsun diye okutmamışlar. Benim kendi annem de eşim gibi Çorumlu. 24 yaşına kadar köyde yaşamış. 24'ün de Ankara'ya yerleşmişler. Ondan sonra evlenmiş. Köy yerinde iş yapsın diye evlendirmemişler bile. Yoksa köyde o vakte kadar kız bekâr kalmaz. Diğer kız kardeşlerinin kimi okumuş, kimi Almanya'ya gitmiş yerleşmiş. Hepsi lise mezunu. O zamanlar lise mezunları okumuş sayılıyordu. Diğerleri gidince annem kalıyor ellerinin altında hizmetçi. Annem öyle anlatıyor vallahi.Çok zor günler geçirmiş. (G.K:34-08.06.2010)

Annem ilkokul mezunu çok da başarılıymış ama okutmamışlar işte. Malum kız kısmıymış. Annem her şeyi becerir tarhana da yapar sigorta attığında telini de değiştirir. okutulsa kim bilir neler olurdu? Dedem rahmetli çok sertmiş okuldan çıkar çıkmaz koşa koşa eve giderlermiş. Çünkü para kazanabilmek için annem ve iki ablası sürekli dikiş makinesinde tülbent kenarı dikerlermiş, ayakkabı yapıştırırlarmış. Kızlar okula giderse işleri kim yapacak değil mi? Evlat değil hizmetçi... (G.K:36-04.10.2008)

Görüşülenlerin anneleri ile kendilerinin yarıda kalan eğitim nedenleri arasında aradan geçen yıllara rağmen benzerlikler bulunmaktadır. Anneleri de kendileri gibi namus kavramı, ev içi ve dışı işlerde katkıda bulunma, kendinden küçüklere bakma gibi sebeplerle eğitimlerine devam edememişlerdir. Annelerin değiştiremedikleri yazgılarını görüşülen olan kızlarının da yaşadığı görülmektedir. Bu da yıllar geçse de sosyolojik olguların ne kadar zor değiştiğini göstermektedir.

4.1.9. Gelir Düzeyi

Tablo 13'te görüşülen kişilerin gelir düzeyleri verilmiştir.

TABLO 13: Gelir Düzeyine Göre Dağılım

GELİR DÜZEYİ	FREKANS	YÜZDE
Asgari ücret ve altı	15	% 39.47
666-1000 TL arası	15	% 39.47
1001-1500 TL arası	5	% 13.16
2001 ve üstü	1	% 2.64
Bilmiyor	2	% 5.26
TOPLAM	38	% 100

Araştırmanın yapıldığı bölgede yaşayanların eğitim durumlarının düşüklüğü kayıt dışı işlerde, inşaat işçiliği gibi mevsimlik işlerde ya da sigortasız çalışma gibi durumların sık görülmesine yol açmaktadır. Düşük eğitim düzeyi ile doğru orantılı olarak gelir düzeylerinin de düşük olduğu görülmektedir. Mamak merkezde yaşayanların köydeki yakınlarından gelen yiyeceklerin ve belediyeden aldıkları yardımın yaşamlarını kolaylaştırdığını ifade edenler olmuştur. Köyde yapılan görüşmelerde ise herkesin kendine yetecek kadar ürünü yetiştirebilmesi, sayıca az da olsa hayvanlarının olması yaşamlarını görel olarak beslenme anlamında iyi sürdürmelerini sağladığı

görülmüştür. Tablo 13'te gelir düzeylerine göre sınıflama yapılmıştır. Katılımcıların % 39.47'si asgari ücret ve altında bir gelir ile, % 39.47' si 666-1000 TL arasında, % 13.16'sı 1001-1500 TL arasında, % 2.64'ü ise 2001 TL ve üstü bir gelire geçimlerini sağladıklarını ifade etmişlerdir. % 5.26 'lık bir kesim ise eşlerinin kazandığı paranın tam olarak ne kadar olduğunu bilmediği belirtmiştir. Bu durumu "Kadın kısmısının para ile iş olmaz" şeklinde açıklamışlardır.

Görüşülen kişiler eve gelir getiren, olmadıkları için evin geçimini eşlerinin eve bıraktıkları para ile sağlamaya çalışmaktadırlar ancak aşağıda da belirttikleri gibi evlerine giren parayı tam olarak bilmeyenler de bulunmaktadır;

Bilmiyorum para konularını eşim bana açmaz. Alınacak şeyleri bile yani bana söyle der. Bana hiç para vermez. Kadının eli para görmeyecek. Kadın kısmısının para ile ne işi olur? Öyle düşünüyor. Elimiz para görürse huyumuz değişir. Gözümüz açılır. Her şeyi isteriz. Aileden öyle yetiştiği için ne olacak. Eh erkek ihtiyacı karşılansın ama ihtiyacı karşılamasa ne diyen mecbur susuyorsun. İdare ediyorsun. (G.K:9-20.09.2008)

Eşim sürekli işinin dışında, otellerde bulaşıkçılık da yapıyor. Tam olarak eline kaç para geçiyor bilmiyorum ama ev kira olmadığı için eşimde asgari ücretle çalıştığı hamdolsun halimize. Babamgil de bize yardım eder köyden sebzemi meyvemi ıvır zıvırımı getirir. Annem turşu kurar, menemenimi yapar. Onlar olmazsa biz büyükşehirde geçinemeyiz. (G.K:16-26.07.2010).

4.1.10. Medeni Durum

Kişilerin medeni durumuna ilişkin bilgiler Tablo 14'te verilmiştir.

TABLO 14: Medeni Duruma Göre Dağılım

MEDENİ DURUM	FREKANS	YÜZDE
Evli	36	% 94.73
Bekâr	2	% 5.27
TOPLAM	38	% 100

Ankara'da yaşadığı halde kentileşememiş gruplar, kırsaldaki değer yargılarını ve yaşayış biçimlerini devam ettirme eğilimindedirler. Bu konut tipinden, eğitim durumuna, evlenme adetlerinden, ölüm uygulama ve

inanişlarına kadar her alanda kendini göstermektedir. Görüşülenlerde bu kalıba uygun olarak medeni durum bağlamında tamamına yakını evli ve erken yaşta evlenmiş kadınlardır. Evlilerden en genç evlilik 14 yaşında, en geç ise 24 yaşında yapılmıştır. Tablo 14'e göre katılımcıların % 94.73'i evli, % 5.27'i ise bekârdır. Evli olanların hepsinin ise çocuğı vardır.

4.1.11. Çocuk Sayısı

Kişilerin çocuk sayıları tablo 15'te görölmektedir.

TABLO 15: Çocuk Sayısı

ÇOCUK SAYISI	FREKANS	YÜZDE
1 tane	9	% 25
2-3 tane	22	% 61.11
4 veya daha fazla	5	% 13.89
TOPLAM	36	% 100

Görüşülen kişilerden evlilerin çocuk durumuna bakıldığında tablo15'ten de anlaşılacağı gibi evli olanların tamamının çocuk sahibi olduğu görölmektedir. 1 tane çocuğı olanlar sayıca azdır ve görüşmelerde bu kişilerin çocuğun yalnız kalmaması mutlaka bir kardeşi olması gerektiğı düşüncesinden yola çıkılarak, iki hatta daha fazla çocuk sahibi olma fikrine sıcak baktıkları saptanmıştır. Kişilerden 1 tanesi hariç hepsi eşinin ailesi ile birlikte yaşamaktadır. Görüşülenlerin geniş ailelerden geliyor olmaları, hemen hepsinin kayınvalide kayınbaba gibi eşinin aile büyükleri ile yaşıyor olmaları geniş aileye ve çok çocukluluğına ilişkin değer yargılarının ve yaşama biçiminin sürdüğünü göstermektedir.

4.1.12. Çalışma Durumu

Tablo 16'da ev dışında çeşitli sebeplerle çalışamayan kadınların ev içinde herhangi gelir getirici bir iş yapıp yapmadıkları gösterilmiştir.

TABLO 16: Evde Gelir Getirici İş Yapanların Dağılımı

EVDE GELİR GETİRİCİ İŞ YAPANLAR	FREKANS	YÜZDE
Evet	6	% 16.67
Hayır	30	% 83.33
TOPLAM	36	% 100

Görüşülen kişilerin büyük çoğunluğunun (% 83.33) evde gelir getirici bir iş yapmadığı görülmektedir. Evde gelir getirici işlerle uğraşanların ise çok düşük ücretlerle, çok zaman alan, ince el işleri yaptıkları ve gelirlerinin düzenli olmadığı görülmektedir. Sadece iki kişi ev dışı bir işte çalışmaktadır. Bunlardan birisinin sigortası bulunmaktadır. Kişilerin yaptıkları işler ve bu konudaki ifadeleri şu şekildedir:

Bazen dışarıya pasta börek yaparım. Manti yaparım, yufka açarım, dolma sararım mutfak işleri ile aram iyidir arada sırada iş çıktıkça temizliğe giden arkadaşların evinin hanımlarına yemek yaparım. Dolma sararım, mantı, yufka, tarhana yaparım.... (G.K:4-28.08.2010)

Düzenli sürekli para kazandığım bir iş yok. Arada kaynanam iğne oyası falan getiriyor. yapıyoruz. Kaynanamın Almanya'da ablası var. Onun Alman komşuları böyle iğne oyası, dantel, kanaviçe işleme gibi el işlerine çok meraklılar....Her yıl tatile geldiğinde biz onları bitirmiş hazır etmiş oluyoruz. İyi de para alıyor kaynanam ama ben alamıyorum tabii. Birlikte yapıyoruz ama parayı o alıyor sadece çocuğun okul masraflarını arada karşılıyor iyi oluyor...Zaten kaynanam ona yardım edeyim diye beni kursa gönderdi. (G.K:18-29.06.2009)

Sürekli bir iş değil ama işte bayramlarda baklava açarım. Uzun zamandır baklava yaptığım insanlar var. Onlar düğünleri olunca bayram da hep isterler tepsi tepsi baklava yaparım. Şerbetlerim bazısını kuru olarak gönderirim kurusu aylarca dayanır.Ama kolay iş değil kolları kırılıyor insanın o yufkaları aç, ince ince. Kalın olursa şerbeti emmez güzel olmaz kağıt gibi olacak.Tepsisine 25 milyon alıyorum büyük tepsi de isterlerse 35 milyon.... (G.K:19- 29.06.2010)

.....Evde çok el işi yapıyorum. Oya yapmaya başladım. Onu da yapmak istemedim. Ev dışında başka iş yapmak istedim ama olmuyor. 37 yaşına geldim. Bırakın dedim de bırakmıyorlar hocam. Bunalıyorum diyorum anlamıyorlar. (G.K:29- 21.04.2010)

Görüldüğü evde gelir getirici iş yapanlar çoğu kez sürekliliği olmayan, geçici, ince el işleri ve kışlık gıdalardan kazanç sağlamaktadırlar. Bu kadınların yaptığı işler; evde çalıştıkları işveren tarafından sigorta yapılması, yemek ücreti verilmesi gerekmediği, iş ucuz mal edildiği için özellikle tercih edilmektedir. Bunun yanında kişilerin aslında ev dışında işlerde çalışmak

istediklerini sürekli evde olmaktan ve aynı işleri yapmaktan, tekdüzelikten duydukları rahatsızlık da görülmektedir (G.K:29).

4.1.13. Çalışmama Nedenleri

Toplumumuzda bugün bile çalışan kadın hakkındaki tutumlar genel olarak olumsuz olmakla birlikte evli kadınlar için daha ağır değerlendirmeler taşımaktadır. Bu değerlendirmenin temelinde ülkemiz gibi sanayileşmeye yeni başlamış toplumların hemen hepsinde çalışan kız ya da kadın kavramının topluma ifade ettiği anlam yatmaktadır. Ahlâk standartlarında düşme, aile bağlarının gevşemesi, cinsel özgürlük gibi kavramlar çalışan kadınlarla ilişkilendirilmektedir (Tan, 1978, 72). Kadın ev dışı bir işte çalışması günümüzde de zaman zaman bu kavramlarla birlikte düşünülmektedir. Toplumun kadın çalışması ile ilgili ön yargılarının devam ettiği görüşülenlerin anlattıklarında da anlaşılmaktadır. Tablo 17’de görüşülenlerin çalışmama nedenleri verilmiştir.

TABLO:17 Çalışmama Nedenleri

ÇALIŞMAMA NEDENLERİ	FREKANS	YÜZDE
Eşin izin vermemesi	12	% 31.58
Aile büyüklerinin izin vermemesi	11	% 28.95
Erken evlenme	2	% 5.26
Uygun iş bulamama	8	% 21.05
Çocuğa bakacak kimse olmaması	5	% 13.16
Geleneksel ön yargılardan oluşan baskılar	9	% 23.68

* Birden fazla işaretleme yapıldığı için yüzdeler toplam kursiyer sayısı üzerinden alınmıştır.

Görüşülenlerin çalışmama sebepleri ise çeşitlilik göstermekle birlikte en yaygın çalışmama sebebi eşin izin vermemesidir (%31.58). Eşin izin verdiği durumlarda ya da görüşülen bekârsa bu kez aile büyüklerinin

engellemesi ile karşılaşarak çalışılmadığı görülmektedir (% 28.95). Kadının sürekli korunması, göz önünde bulunması gerektiği inancı ile evden dışarı bırakılmak istenmemesi, namus endişesi, kadın hakkında yapılacak dedikodulardan çekinme gibi sebepler geleneksel ön yargılar bağlamında kadının çalışmasının önündeki en sık karşılaşılan diğer engeller olarak görülmektedir (%23.68). Küçük çocukları olan kadınların çocuklara bakacak kimse olmadığı için çalışamadıklarını belirtmelerine rağmen, çocuğu büyüdüğünde eşinin gene de çalışma izni alamayacağını düşünenler olduğu da saptanmıştır. Kadın eğitimi ya da çalışmasının bu kadar tartışma konusu edilmesinin nedenleri arasında; kadının yaşam alanının ev ve aile yaşamından bağlantısız olarak düşünülememesidir (Tan, 1978, 31). Aşağıda görüşülenlerin konu ile anlattıklarından örnekler bulunmaktadır:

Eşinin İzin Vermediğini Belirtenler: Kadının ev dışı etkinliklerde bulunması değişik zamanlarda değişik toplumlarda sorun olmuştur. Özellikle eşler tarafından çalışılmaya izin verilememesinin nedenleri arasında sürekli ev içinde olan kadınların denetlenmesi ve kontrolünün daha kolay olması olduğu söylenebilir. Ev dışını “tehlikeli” resmederek, bu kadınlar özgüvenleri iyice zayıflatılmak yolu ile kamusal alandan uzak tutulmaya çalışılmıştır (Yıldız, 2006, 114). Görüşülen kişilerin eşlerinin, ev dışı etkinliklere toplumsal cinsiyet bağlamında bakış açıları görülmektedir. Kadınların izin alamama nedenleri ve konuya ilişkin düşünceleri aşağıdaki gibidir:

Çalışma ile kadının eline geçecek paranın, kadının davranışlarını değiştirecek düşüncesinin, kadınların çalışmasına izin verilmeme nedenleri arasında olduğu görülmüştür:

Hani yapıp da satmak olsa, para kazanmak olsa neyse eşim de öyle şeylere izin vermediği için. Kadının eli para görmeyecek. Öyle düşünüyor. Elimiz para görürse huyumuz değişir. Gözümüz açılır. Her şeyi isteriz.... (G.K:9- 20.09.2008)

Başka erkeklerle aynı ortamda bulunmasının istenmemesi de kadının çalışması önündeki engellerden biri olduğu bulgulanmıştır.

Mutfak işler ile aram iyi belki dışarı bir aşçılık işi olabilirdi ama eşim zorluk çıkarıyor. Çalışmama izin vermiyor kalabalık yerlerde erkek vardır diye.... Anaokulunda çalıştığım

zamanlar çok iyiydi ama o da devam etmedi. Anaokulunda öğretmen bayan, çocuklar var, veliler bayan. Ancak böyle bir çıkarsa dediğim gibi yemekle ilgili bir iş çıkarsa onu yapabiliyorum. (G.K:4- 28.08.2010)

Sürekli bir iş yapmıyorum ama bir ara çalıştım çok da memnun kaldım. Anaokulunda teyzelik yaptım. Çocukları tuvalete götürdüm getirdim, yemeklerini yedirdim, hocaya yardım ediyordum. Şu anda yapmıyorum. Sürekli kadın ve çocuklarla çalıştığım için etrafta erkek yok eşim bir şey demiyordu. Tekrar çalışmak istiyorum ama öyle bir iş olmadığı sürece eşim izin vermiyor...(G.K:4-28.08.2010)

Eşlerine yapılan mahalle ve çevre baskısı nedeniyle, namus kavramı da öne sürülerek eşlerinin izin vermemesi ile çalışmayan kadınlar da bulunmaktadır.

Ben daha önce kimsenin yanında çalışmadım. Kendi işimizi kurduk, çalıştık. İflas edince ailece insanların yanında biraz çalıştım durdum kasada ona da izin vermedi. Kendi iş bulamadı. Eş dost kendi çalışmıyor karısını çalıştırıyor demesinler diye işi bıraktırdı. Başkasının yanında çalışsam ne olur yani öyle başıboş değilim. Kendimi kötü duruma sokacak birşey de yapmam, erkeğin elinin kiri, kadının alnının lekesi oluyor çünkü....(G.K:34- 08.06.2010)

Çocuklar ve onların bakımı ile ilgili durumlar öne sürülerek çalışmasına izin verilmeyenler arasında evde gelir getirici işler yapabilecek becerilere sahip olanlar bulunmasına rağmen ev içi işlerin kendilerinde yarattığı doyumsuzluk nedeniyle bu işler yapmak istemeyenler olduğu görülmüştür. Ayrıca görüşülenler arasında çocuklar sebep gösterilerek çalıştırılmayan kadınların, çocuklar büyüdüğünde de eşlerinin çalışmalarına izin vereceği yönünde beklentilerinin olmadığı saptanmıştır.

Hem çocuk var hem eşim de sıcak bakmaz. Evde para kazanmak için yapılabilecek işler bana zor geliyor. Dışarıda çalışacak olsam hem evden çıkarım uzaklaşırım hem değişiklik olur. Ev de yapacağım işler gene ev işi gibi geliyor çok sıkıcı oluyor ... İnsan her gün cevizli baklava yese bıkar biz her gün evde affedersin bizim köyde dolap beygiri derler o gibi döne döne aynı işleri yapıyoruz. Benim komşu okulda temizlikçilik yapıyor. Ben de öyle bir iş yapabilirim. Hem çoluk çocuğun içinde olursam eşim de çalışmama bir şey demez belki... (G.K:37- 05.05.2009)

...Beyim izin verse çalışmayı düşünürüm. Trikolara falan girerim yani ama beyim çocuklar var diye izin vermek istemiyor. Okulları kalır, ilgilenmek lazım diyor. Yoksa kadın kısmısı çalışmaz demiyor. Çocuklar büyüdüğünde çalışabilir miyim çok sanmam bence gene izin vermez, onu zaman gösterecek şu anda bilmiyorum....(G.K:25- 28.11. 2009)

Kişilerin ifadelerinden anlaşıldığı gibi eşlerin izin vermeme nedenleri arasında namus kavramına ilişkin kalıplar ön plana çıkmaktadır. Başka erkeklerin olduğu ortamlarda eşlerinin çalışmasını istememeleri kadınların,

erkeklerin olmadığı ev dışı işlerde çalışmayı düşünmelerine yol açmıştır. Erkeklerin olmadığı işlerde çalışmalarını kadınları namusları ile ilgili herhangi bir olumsuz düşüncenin oluşmasından da koruyacaktır. Toplum, aynı durumdaki kadın ve erkeği genel kabul gören sosyal normlarca farklı şekilde değerlendirip yaptırıma tabii tutmaktadır. Namusla ilgili olarak erkeğin elinin, kiri kadının alnının lekesi görüşülenlerce sık ifade edilmesi bu durum göstergesidir.

Aile Büyüklerinin İzin Vermediğini Belirtenler: Bekâr ya da evli görüşülenlerin çalışmak istediklerinde engelleyici bazı kişi ya da durumlarla karşılaşmaları sık rastlanan bir olgudur. Aile büyükleri izin vermediği için çalışamayanların görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

Çalışmayı söylemek değil düşünmek bile iyi olmayabilir. Sürekli göz önünde olacaksın gelinsin ya. Evlenmeden önce annemler, ağabeyimler bırakmazlardı. Evlendikten sonra zaten mümkün değil. Erkekler her şey serbest; çalışmak, gezmek ama seni gözünün önünden ayırmazlar. Beni okutmadılar. Lisedeysen ağabeyimin kız arkadaşı olduğunu duyan aynı babam aslan oğlum benim diye bıyık altından gülmüştü çok hoşuna gitmişti. Yani erkek yapınca elinin kiri kız yapsa alnının lekesi.... (G.K:18- 29.06.2009)

Adetlerimiz, töremiz kötü de o yüzden çalışmıyoruz. Allah'tan köyde değiliz artık. Gerçi köyde de olsak artık bizim çocukluğumuzdaki gibi değil .Allah'tan yaşlılar öldüler eskisi gibi töre möre yok. Eskiden başta köyün ağası olan babam olmak üzere, herkes onların dediğini yapardı. Seveni sevene vermezlerdi çoğu zaman.Zorla almak isteyen olursa ya da kaçırma falan ne kanlar dökülürdü nasıl hem görme. Atalar,dedeler öldüler de o a detler de yok oldu artık..... Köyde çalış çalış başka şey yapamazsın ama tabii orada sen çalışırsın herkes yer. Şehirde göz önünde olamıyorsun ya istemiyorlar. Kendi işiniz varsa orada da parasız çalıştırırlar. Eşimle aram iyi o aslında çalışmama çok bir şey demez. Ben yemek pişirme işinde çalışabileceğimi düşünüyorum.... Hem sigortam olur...Ama eşim dayımın fırınında ekmeçilik yapıyor.Dayımlar falan akrabalar duyarsa sorun olur.(G.K:19-29.06.2010)

Hani biz köylü olduğumuzdan dolayı 16 yaşında da gelin geldim. Güvenemediler aralarında büyüttüler yani. Evden dışarı çıkarmadılar. Kandırırlar şöyle böyle diye diye sık sık artık yani patlama derecesine geldik ama yüce Rabbim yardım ediyor yine kendimizi toparladık. Yoksa var ya kafayı yer insan.Günlerce evde düşün.Ee artık benim oğlum bile istemiyor artık sağdan soldan etkilenecekten.Anne sakın çalışcam falan deme diyor.Ne oluyor size dedim siz karışamazsınız bana dedim.Babanız karışıyor diye sizde mi karışacaksınız dedim. Anne şunu giyme, şuraya gitme. Benim eşim bana yeterince karıştı. Siz ancak kendi eşinize karışabilirsiniz dedim. 37'ne geldim. Bırakın dedim de bırakmıyorlar hocam. Bunalıyom diyorum anlamıyorlar. Şunu yapma şunu yap dediklerinde huylanıyorum. Yani öyle bir sıkıntılı dönemdeyim. Ev işi yapmak, yemek yapmak benim bir günümü alıyor ama hiç tatmin olamıyorum hocam. Hiç mutlu olamıyorum. Benim de bir işim olsun kendi ayaklarımın üzerinde durayım istiyorum.En azından çalıştım da yoruldu derim. Yatmaktan yorulur mu insan? Ben yoruluyorum hocam.... (G.K:29-21.04.2010)

Eğitim hakkı, çalışma hakkı, imkânlardan eşit olarak yararlanma ve diğer haklar...Görüşülenlerin de belirttiği gibi kadınların bunlardan yararlanmaları hep bazı engellere, hep bazı izinlere takıldığı söylenebilir. Aile büyüklerin eşleri, kızları ya da ailelerindeki diğer kadınların ev dışı gelir getirici işlerde çalışmalarını çevredeki insanların kötü gözle bakacağı düşüncesi, iffetlerine zarar gelebileceği düşüncesi, kadınların korunması gerektiği gibi algılarla kadınların çalıştırılmadığı görülmektedir. Ayrıca görüşülenlerin anlattıklarından yola çıkararak bekârların çalışma ümidi ya da imkânın daha fazla olduğu söylenebilir. Evlendikten sonra çalışma şansının hiç olmayacağını düşünenler olduğu görülmüştür. Evde sürekli aynı işleri yapmak, evden dışarı çıkamamak her hareketin kontrol altında olması, kişisel kararlar alamamak görüşülen kişilerde bunalma duygusunun yoğun olarak yaşanmasına neden olmuştur. Yaş ilerledikçe aile büyüklerinin ölmesi ile töre gibi kadın üzerinde baskı kuran alışkanlıkların hafiflemesi beklenirken, erkek evlatların büyüyerek başta anne olmak üzere ailenin kadınları üzerindeki baskıyı devam etmesi bunalımın artarak sürmesine neden olduğu anlatılanlardan da anlaşılmaktadır (G.K:29).

Erken Evlenme Nedeniyle alışamadığını Belirtenler: Ülkemizde özellikle kız çocuklarının erken evlenmesi sık rastlanan bir olgudur. Görüşülen kişiler arasında da erken evlenenlere rastlanmıştır. Kişilerden erken evlenmenin etkisi ile çalışma hayatına başlayamayanların söylediklerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

Küçük yařta evlenip çoluk ocuk sahibi olunca onları büyütmekle uğrařtım. Sonra da torunlar oldu. 4 çocuđum var. 14 yařında evlendim. İlk çocuđu 15 yařında dođurdum, ondan sonra ne okuma ne iş güç..... ocuk büyüť, řimdi de torun büyüť... (G.K:6-13.09.2008)

16 yaşında evlilik oldu. Okulu da o yüzden bıraktım.Tabii sonra çok pişman oldum. Sonra aynı sınıfta olduğum arkadaşları ellerinde kitaplar üzerlerinde formalar okula giderken gördüğümde oturup ağlıyordum. Artık gelin oldum ya artık hep ev ne okul ne çalışmak hepsi bitti. Kaynanam falan var ya biri ütüsünü istiyor biri çay koy diyor... (G.K:34- 08.06.2010)

Uygun İş Bulamadığı İçin Çalışmadığını Belirtenler: Aşağıda çalışmak istediği halde iş bulamayan ya da uygun iş bulamayanların konu ile ilgili olarak anlattıklarından örnekler verilmiştir.

Her yerde çalışmak istemiyorum. Yoksa kızım birinci sınıfa gidiyor. Oğlum da 3,5 yaşında kaynanam bakabilir, eşim biraz mırın kırın eder ama ikna edip tanıdıklardan ya da akrabalardan birinin yanında çalışabilirim ...Halıcılık kursuna başlamıştık bir ara orayı bitirip oradan aldığım belge ile halıcılık kurslarında öğretmen olmak istiyordum. Bir arkadaşım takı kursuna gidip kursu bitirmişti. Şimdi aldığı belge ile takı tasarımı kursunda öğretmenlik yapıyor. Ben de o tarz bir iş istiyordum. Hem sadece kadınlara ders verirsem eşim de bişey demez belki (G.K:15- 04.10.2008)

Burada (köyde) benim yapabileceğim şeyleri herkes bilip yapar. Dikiş nakış mesela herkes bilip yapar...O yüzden yok. (G.K:11-04.07.2009)

Elde iş yaparak belki biraz bişeyler satıp kazanabilirim ama içim sıkılıyor. Yap yap bitmiyor. Bir ara annem eve yakın bir ayakkabıcı ile anlaşmıştı. Eve ayakkabı geliyordu. Onların kurdelelerini takıyorduk. Hediye paketi kutularına kurdele takılıyorduk. Ama uygun bir iş olsa orada çalışmak isterdim.... Evden çıkardık değişiklik olurdu. (G.K:37-05.05.2009)

Görüşülenlerden çalışmak istediği halde iş bulamadığını ya da uygun iş bulamadığını belirtenlerin bazılarının çalışacakları işleri seçmede özgür olmadığı görülmüştür. Bu kişiler eşlerinin de kısıtlaması ile sadece kadınların bulunduğu ortamlarda çalışmayı tercih etmek durumunda kalmaktadırlar. Katılımcılar arasında köyde yaşayanlardan ise köyde kadınlar için gelir getirici herhangi bir iş olmadığını belirtenler olmuştur. Ev içi faaliyetler ise çok da gözde değildir. Çünkü kişilerden bazıları bu kayıt dışı işleri hem çok sıkıcı hem de emeğin karşılığının alınmadığı işler olarak görmektedirler. Görüşülen kişiler arasında çalışmayı her şeyden önce kendi hayatlarındaki tek düzelikten kurtulmak için isteyenler de bulunmaktadır.

Çocuklara Bakacak Kimse Olmadığı İçin Çalışmadığını Belirtenler:

Çocuklarının küçük olması nedeniyle ya da çocuklara bakacak kimse olmadığı için çalışamayanlar arasında, bir dönem çalışmayı düşünmüş olsalar da eşlerinin ya da çevrelerinin baskısı ile bu düşüncelerinden vazgeçme durumunda kalanlar olduğu görülmüştür. Eşlerinin "çocuklar küçük" engellemesinin samimi olmadığını hissettikleri saptanmıştır. Bu

kişilerin, çocukları büyüdüğünde de eşlerinin çalışmalarına izin vereceklerinden şüphe duydukları belirlenmiştir.

Çalışmama sebebim tamamen çocuklar. Ayrıca çalışabileceğim sektör de çok sınırlı. Mesela öğretmen olsaydım ya da resmi bi işte çalışıyor olsaydım bir an düşünmezdim. Şimdi iki çocuğumu bir bakıcıya vermem gerek. Annem var ama onun çocuk büyütme anlayışı ile benimki çok farklı... Ben onun çocuğuyum ama bu durumu zaman zaman çok sorguluyorum bir anne kız arasında bu kadar çok uçurum olabilir mi? Annemler çok dar bir çerçevede yetişmişler. Onların hayata bakışı çok farklı. Evlilikten örnek vereyim. Evlilikte annem için bir koca evine bakıyorsa çoluğuna çocuğuna bakıyorsa. Rızkını sağlıyorsa ondan iyi koca yoktur. Hatta dövüyorsa bile katlanılabilir. Benim annemle babamın evliliği de gayet rahattı huzurluydu. Çünkü annemin her şeye dumansız baca cefasız koca olmaz zihniyeti ile bakışı nedeniyle ne olursa olsun ona karşı gelinmez. Kocadır yapar v.s bakışı ile baktığı için ee tabi evde sorun olmuyordu. Bir de o şekilde yetişmiş o şekilde yetiştirilmiş yokluk görmüş, parasızlık yaşamış, dayak yemiş defalarca hem de. Ama her şeye katlanmış. Çocukluğum Ankara'nın varoşlarında Mamak'ta geçti orada yetiştim. Bi gecekondu sentti insanları sadece hayat kavgası, karın tokluğuna yaşayan hayaller bile sınırlanmış olan insanlarla birlikte yetiştim. Çocukların da annemin annemin yanında aynı bakış açısıyla yetişmesini istemiyorum. Kendim yetiştirebilmek için çalışmıyorum.... (G.K:17-30.07.2010)

Nasıl desem eşim izin verse çalışmayı düşünürüm. Trikolara falan girerim yani ama beyim çocuklar var diye izin vermek istemiyor. Okulları kalır diyor. İlgilenmek lazım diyor. Yoksa kadın kısmısı çalışmaz demiyor. Çocuklar büyüdüğünde, izin verir de çalışabilir miyim sanmam bence gene izin vermez, onu zaman gösterecek şu anda bilmiyorum. (G.K:25-28.11.2009)

Eşim 31 yaşında ama ben 25 yaşındayım daha kolay iş bulabilirim. Ayrıca ezberim de çok kuvvetlidir. Ama şimdi çocuktan ve sürekli evde olmaktan öyle bir bunaldım ki kafam götürür mü, dışarıda bir işi becerebilir miyim bilmiyorum?(G.K:27-07.07.2008)

Kadınların çalışmama sebepleri arasında görüşülenlerin anlattıklarından yola çıkarak en sık rastlanan çalışmama nedeni olarak eşlerin ya da aile büyüklerinin çalışmalarına izin vermemesi görülmektedir. Kadının her hareketinin önce aile, sonra toplum tarafından gelenek görenek vb alışkanlıklarla kısıtlanmasının yarattığı baskı görüşülenlerce ifade edilmiştir. Bu kişiler arasında gelenek, görenek ve törelerin sürdürücüsü olarak gördükleri aile büyüklerinin ölmesiyle töre baskısının hafiflediğini belirtenler bulunmaktadır (G.K:19). Bunun yanında bazı kişilerin ifadelerinden, erken yaşta evlenme ve evliliğin getirdiği sorumluluklar, aile büyükleri ile aynı ev içinde yaşamak ve sürekli hizmet etme durumunda kalma, neredeyse bireysel hiçbir harekete izin verilmemesi, sürekli ev içinde bulunma, aynı işleri yapmaya zorlanma nedeniyle hayatlarında tatmin olmadıklarını anlaşılmaktadır. İş hayatına hiç girmemiş ya da uzun süredir çalışmıyor olanların kendilerine güven duymadıkları da görülmektedir

(G.K:27). Ayrıca çalışma hayatına girmek isteyenlerin, gireceği işi yapamayacaklarını düşündükleri ve özgüven eksikliği hissettikleri anlaşılmaktadır.

4.2. Kitle İletişim Araçları İzleme Durumu

Araştırmanın bu bölümünde zamanının büyük çoğunluğunu evde geçiren çalışma grubunun, kitle iletişim araçlarını izlemeye ayırdıkları süre, bu araçları düzenli takip edip etmedikleri, takip etme sıklıkları saptanmaya çalışılmıştır. Televizyon izleme, gazete ve kitap okuma gibi ev içinde takip edilebilecek kitle iletişim araçlarının yanında, kadınların tiyatro, sinema gibi ev dışı etkinliklere katılma durumları belirlenmeye çalışılmıştır.

4.2.1.Günlük Televizyon İzleme Süresi

Görüşülen kişilerin günlük televizyon izleme süresi alışkanlıkları aşağıda verilmiştir.

TABLO 18: Televizyon İzleme Süresi

İZLEME SÜRESİ	FREKANS	YÜZDE
1-2 saat	23	% 60.53
3-4 saat	7	% 18.42
4 saatten fazla	8	% 21.05
TOPLAM	38	% 100

Tablo 18'den anlaşıldığı gibi görüşülenlerin % 37.47'si günde üç saat ve üzeri bir zaman zarfında televizyon izlemektedir. Ancak bu sürenin yaz ve kış mevsimine göre farklılık gösterdiği saptanmıştır. Özellikle merkez dışındaki Gökçeyurt ve Karşılılar köyü gibi yerleşim yerlerinde kışın izleme süreleri arttığı bunun nedeninin köy yaşam şartlarının sürdüğü bu yerlerde ilkbahardan itibaren yapılması gereken işlerin olması; yazın tarla, bağ bahçede çalışılması zorunluluğu nedeniyle evde fazla durulamaması olduğu görülmüştür.

İzlemeye vakit bulamıyorum hele yazın. Yazın iş çok olur. Hem burada (Gökçeyurt

köyü) hem de kendi köyümde (Erzurum'da). Her yaz köye giderim. Köyde annemlerin hayvanları, tarlaları, ceviz ağaçları var. Yazın bir süre orada çalışır kışlıklarımı hazırlarım. Sonra köye döner tarhanımı falan yaparım.... Bizim bi gelirimiz yok. aylığımız da bunlar, yillığımız da yapmazsak aç kalırız. Biraz satarsak üç beş kuruş da kazanırız. (G.K:19-29.06.2010)

Araştırma konusuyla direkt ilişkili olmadığı için izledikleri programların türü deneklere sorulmamıştır. Ancak buna rağmen bu konuda bilgi verenler olmuştur. Kişilerce en çok izlemenin tercih edildiği programlar arasında diziler ilk sırada yer almaktadır. Kadınların çoğu televizyonu her gün izlediklerini ifade etmiş olmalarına rağmen yayınların içeriğini beğenmediği için neredeyse hiç televizyon izlemediğini söyleyenler de olmuştur. Haber ya da belgesel gibi bilgi edinmeye yönelik programların izlenme oranının ise düşük olduğu saptanmıştır.

Kişilerin izledikleri programlar ve izleme sürelerine ilişkin ifadelerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

Televizyonu özellikle çocuklar evdeyken çok açmamaya çalışıyorum. Gösterilen programlar çok kötü örnek oluyor...İzlediğim 2-3 program vardır. (G.K:17-30.07.2010)

Ben çok fazla izlerim sabaha kadar izlediğim zamanlar olur.Hiçbir diziyi kaçırmam. En çok da x'i severim. (G.K:22-04.04.2010)

4.2.2. Gazete Okuma Durumu

Görüşülen kişilerin düzenli gazete okuma ya da gazeteleri takip etme durumları ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

TABLO 19: Gazete Okuma Durumu

DÜZENLİ GAZETE OKUYOR MUSUNUZ?	FREKANS	YÜZDE
Evet	4	% 10.53
Hayır	34	% 89.47
TOPLAM	38	%100

Tablo 19'da görüldüğü gibi kişilerin büyük çoğunluğu gazeteleri günlük okumamaktadır ve düzenli takip etmeyenlerin oranı çok yüksektir. Her gün gazete okuduğunu ifade edenlerden bir tanesi bunu internet üzerinden

yaptığını belirtmiştir. Gazete okumama gerekçeleri arasında, okumaya zaman bulamama, her gün gazete alacak parayı bulamama, gazete alacak kimse olmaması, okurken sıkılma gibi sebepler olduğu bulgulanmıştır.

Görüşülenlerin konu ile ilgili düşüncelerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

Ben gazete okumayı çok seviyorum aslında her gün alabilsem her gün okurum ama kim alacak?... Her gün gazete almaya gidiyorum desem kayınvalidem, kayınpederim hayatta bırakmaz.... Kendileri de gidip almaz onlara göre fuzuli masraf...(G.K:18-29.06.2009)

Eve her gün gazete geliyor ama ben okumuyorum...Şöyle bi başlıklara bakıyorum. İçim darlanıyor uzun uzun okuyamıyorum...(G.K:31-21.04.2010)

Her gün mutlaka okurum, gidip almam ama internetten mutlaka takip ederim. (G.K:17-30.07.2010)

4.2.3.Kitap Okuma Sıklığı

Görüşülen kişilerin kitap okuma sıklığına ilişkin veriler Tablo 20'de gösterilmiştir.

TABLO 20: Kitap Okuma Sıklığı

KİTAP OKUMA SIKLIĞI	FREKANS	YÜZDE
Hiç Okumuyorum	21	% 55.26
Yılda 1-2 adet	8	% 21.05
Yılda 3-4 adet	6	% 15.79
Yılda 5 adetten fazla	3	% 7.90
TOPLAM	38	% 100

Görüşülen kişilerin yarıdan fazlası (%55.26) hiç kitap okumadığını ifade etmiştir. Kitap okuduğunu belirtenlerin arasında yılda 1-2 tane okuduğunu söyleyenler çoğunluktadır. Ancak okuyanlar içinde de kitap olarak Kur'an'ı kastedenlerin çokluğu da göze çarpmaktadır. Görüşülenler arasında dini kitaplar en çok okunan yayınlar arasındadır. Kitap okumama nedenleri arasında; kitap alacak paranın bulunamaması, evdeki işlerin çokluğu nedeniyle kitap okumaya zaman ayıramaması, okuma alışkanlığı kazanılmadığı için okurken iç sıkıntısı hissedilmesi, hayat zorluklarıyla başa

çıkılmaya çalışmanın verdiği zihinsel yorgunlukla okuduğuna odaklanamamak olduğu saptanmıştır. Kişilerin kitap okuma sıklıkları ile ilgili olarak düşüncelerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

Az az okuyorum ama genelde dinî kitaplar...Ama baştan sona alıp bitirdiğim bi kitap yok. Kafam almıyor içim sıkılıyor okurken... (G.K:1- 22.09.2009)

Kitap okurum. Kur'an kursunu bitirdim. Hatim indirdim. Şimdi sık sık kendim hatim indirmek için okuyorum.Başka da kitap okuduğum yok.Okumayı istesen bile evde bütün işler sana bakıyor ne ara okuyacan... (G.K:7- 29.09.2009)

Yok hiç okumuyorum ama bu sene kız okula başladı onun kitaplarına bakıp okuyorum o çok hoşuma gidiyor. Bizim zamanımızda yoktu. Bi Cin Ali o da çöpten adam. İnsanın okuyacağı varsa da soğuyordu okumaktan....(G.K:18-29.06.2009)

...Kitap okumak istiyorum ama beynim rahat olmadığı için okuduğumdan bir şey anlamıyorum.Eşimin işi, evdeki sorunlar, çocukların sıkıntıları, psikolojik sorunlar...(G.K: 34- 08.06.2010)

Gazeteye bile para bulamıyorum ki kitap alıp okuyayım...Okuldayken gene iyiydi. Arkadaşlarla değiş tokuş yapıp okuyordum... (G.K:8- 19.10.2009)

4.2.4. Tiyatroya Gitme Sıklığı

Ev dışı kitle iletişim araçlarından olan tiyatronun görüşülen kişilerce izlenme durumu ile ilgili bilgiler tablo 21'de verilmiştir.

TABLO 21: Tiyatroya Gitme Sıklığı

TİYATROYA GİTME SIKLIĞI	FREKANS	YÜZDE
Hiç gitmiyorum	35	% 92.11
Yılda 1-2 kez	1	% 2.63
Yılda 3-4 kez	2	% 5.26
TOPLAM	38	%100

Tiyatroya hiç gitmiyorum diyen kişilerin oranının çok yüksek olduğu tablo 21'den de anlaşılmaktadır. Bu kişiler arasında çocukluğunda örgün eğitime devam ederken tiyatro gösterisi izlemiş olan kişiler bulunmaktadır. Diğer

tiyatroya giderim diyen kişilerin, izledikleri temsiller çocuklarının okullarında resmi törenler ya da yılsonu gösterileri ile sınırlı olduğu görülmüştür. Sadece bir kişi Mamak Belediyesinin sergilediği ücretsiz tiyatro gösterilerine her yıl gittiğini belirtmiştir. Kişilerin konu ile ilgili düşüncelerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

....ne sineması ne tiyatrosu biz zaten öyle şeylere alışmamışız ki...İşte okullarında çocukların tiyatro gösterileri olduğunda gidiyorum hem de çok hoşuma gidiyor... Ayrıca Allah'tan öğretmenleri çocukları götürüyorlar hiç olmazsa onlar bir şeyler görüyorlar. Yoksa bize kalsa hangi para ile götürüp getirecen...(G.K:19-29.06.2010)

Çocukların okulda oynadıkları tiyatroya 1-2 kere gittim. Onun dışında hiç gitmedim. Oyun yerlerini bilmem, yolunu bilmem gitmem de herhalde... (G.K:29- 21.04.2010)

4.2.5. Sinemaya Gitme Sıklığı

Sinema ile ilgili olarak konuşulan 38 kişiden 35'i hiç sinemaya gitmediğini ifade etmiştir. İki kişi ise sadece 1 kez sinemaya gittiklerini belirtmişlerdir. Görüşülen kişilerden 1 tanesi çocukları için onları götürürken kendi de sinemaya gittiğini belirtmiştir. Sinema ve gitme sıklığı ile ilgili olarak kişilerin görüşlerinden örnekler şunlardır;

Şimdiye kadar hiç gitmedim ama param olursa, karışan da olmazsa gitmek isterim ama beni yalnız bırakmazlar. İle yanımda erkek bi olacak. Kardeşim ya da amcamın oğlu falan...(G.K:23-07.05.2009)

Ortaokula giderken kız arkadaşlarım gidiyordu ben de gitmek istedim. Annem kızdı. Kız başına ne işiniz var oralara bir giren iki çıkıyor (hamile kalıp çıkıyor) dedi bi daha da gideyim diyemedim. (G.K:26-29.09.2008)

Ben bi kere gittim sinemaya o zaman nişanlıydım. Şimdi gerek duymuyorum zaten televizyonda sinema da, tiyatro da gösteriyorlar. Ayrıca gitmeye gerek yok... (G.K:2-25.04.2010)

Verilerden de yola çıkarak kişilerin en çok takip ettikleri kitle iletişim aracının televizyon olduğu görülmektedir. Az da olsa gazete okuyanlara rastlanmakla birlikte, kitap okuyan, tiyatro ve sinemaya giden sayısı yok denecek kadar azdır. Maddi olanaksızlıklar gazete ve kitap alarak okumayı, sinema ve tiyatroya gitmeyi güçleştirmiştir. Araştırma yapılan ilçedeki belediyenin belli zamanlarda ücretsiz tiyatro gösterileri yaptığı araştırmacı

tarafından bilinmektedir. Ancak görüşülen kişilerin kendi bölgelerinde yapılan bu ücretsiz etkinlikten haberdar olmadıkları da anlaşılmaktadır.

4.3. Kurslara Katılma

Kurslara katılma başlığı altında, çalışma grubunu oluşturan kadınların kurslardan haberdar olma yolları, kursa katılma kararında etkili olanlar, kurslara katılım sayısı, kursa katılma nedenleri, özellikle katılmak istedikleri kurslarla ilgili olarak elde edilen bulgular verilmiştir.

4.3.1. Kurslardan Haberdar Olma

Tablo 22’de görüldüğü gibi kurslardan haberdar olmanın en çok arkadaşlar aracılığıyla (%42.10) olduğu, bunu diğer seçeneğinin içinde bulunan kurs öğretmenlerinin evleri tek tek dolaşarak kayıt almalarının izlediği (% 26.32) görülmektedir.

TABLO 22: Kurslardan Haberdar Olma

KURSTAN HABERDAR OLMA	FREKANS	YÜZDE
Akrabalardan öğrendim	7	% 18.42
Arkadaşlardan öğrendim	16	% 42.10
Kurstan, yapılan duyurularla haberdar oldum	5	% 13.16
Diğer	10	% 26.32
TOPLAM	38	% 100

Aşağıda kurslardan haberdar olma kanalları ile ilgili olarak görüşülen kişilerin ifadelerinden örnekler verilmiştir:

Akrabalardan Öğrendiğini Belirtenler: Kişilerin konu ile ilgili ifadelerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

Kaynanamın Almanya’daki kardeşi sürekli kanaviçe,iğne oyası,dantel yaptırdığı ve iyi

para kazandığı için kaynanam iş öğrenip ona yardımcı olayım diye beni iğne oyası kursuna gönderdi. Kaynanam duymuş söyledi git bana yardım edersin dedi bende hemen kabul ettim. (G.K:18-29.06.2009)

Halamgil kursun yakınında oturuyordu, afişi görmüş o söyledi...İlk başta kumaş boyamaya gittim...(G.K:16-26.07.2010)

Amcamın kızı vardı onun da kızı gidiyordu kursa dedi Dilek de gelsin. Ben de Dilek giderse ben de giderim kızım ile dedim...Ne yapacan evde boş boş? Evde sıkılmaktansa dedim kızım ile gideyim geleyim ona göz kulak olayım. Birlikte gittik geldik. (G.K:9- 20.09.2008)

Kursu akrabalarından öğrenenler arasında kızını yalnız bırakmamak ona göz kulak olabilmek için kursa katılanların olması; erkeklerin kadınları ya da kızları kontrol edemediği durumlarda devreye ailenin kadınlarının girdiği şeklinde yorumlanabilir. Kız çocuklarının sadece ailenin erkekleri tarafından değil, ailenin kadınları tarafından da ev dışı etkinliklerde kontrol edilmeye çalışıldığı görüşülenlerin anlattıklarından anlaşılmaktadır (G.K:9).

Arkadaşlardan Öğrendiğini Belirtenler: Katıldıkları kursu arkadaşlarından öğrenenlerin konu ile ilgili ifadelerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

Komşular halı kilime gidiyorlardı. Onlardan öğrendim. Ama ben halı kilimi istemedim. Beni sıkıyor o tür işler... Başka ne kurslar var dedim. Kuaförlük dediler. Çok aklıma yattı. Annem de git kızım ben çocuğa bakarım, evde bile olsa iş yapabilirsin ne bileyim konu Komşunun saçlarını yaparsın üç kuruş kazanırsın kocanın eline bakmazsın dedi. Bazı arkadaşlar da var. Saçlarını kestirecek kadın, kuaförler erkek saçını açmak da elletmek de istemiyor. Bu yüzden sadece kadınların işlettiği kuaförlere gidiyorlar. Ben de aynı işi evde yapacaktım....(G.K:37-05.05.2009)

Alt komşumuz terziydi. O dedi gidin ileride eşinizi durumu kötü olursa elinizde bir meslek olur... Evinizde dikiş diker katkıda bulunursunuz kocanıza para için ağız burun eğmezsiniz dedi.O ön ayak oldu kendi öyle yaptı dairesini, arabasını aldı mesela.(G.K:1-22.09.2009)

Komşulardan duydum. Eşim de kursa katılanlar kadın olduğu için bir şey demedi. (G.K:4-38.08.2010)

Kişilerin anlatımlarından yola çıkarak, kursa katılabilmeleri için ailelerince cesaretlendirilenler olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların kendi anneleri, katılımcıların çocuklarına bakarak onlara destek olmuşlardır. Bu desteklemenin dayanak noktasında, görüşülenlerin kurslarda edinecekleri becerileri gelire dönüştürerek, kimseye muhtaç olmamaları, koca eline bakmak zorunda kalmamaları olduğu söylenebilir. Ayrıca tercih edilen

programda öğretmen ve katılımcıların kadın olması eşlerin, katılıma daha kolay onay vermelerini sağladığı da görülmüştür. Çünkü kadınların katılımı ve devamı eşlerinin iznine bağlıdır (G.K:4).

Kurstan, Yapılan Duyurularla Haberdar Olanlar; Kurstan, yapılan duyurularla haberdar olanların anlattıklarından örnekler aşağıda verilmektedir:

Önce muhtar duyuru yaptı..... Sonra muhtar bizim adamla kahvede konuşmuş... Bize formları verdi. Ondan sonra da arkadaşlarla gittik. (G.K:10-04.07.2009)

Muhtardan öğrendik. Kadriye Abla var o, muhtarın amcasının kızı. Muhtar ona söylemiş sen de kursa geleceğin diye... O da bize söyledi gittik (G.K:11-04.07.2009)

Camiiden anons verdiler. Arkadaşlar da gidiyormuş gel sen de dediler. (G.K:24-28.03.2010)

Belediyenin arabaları ile de anons ediyorlar. Bazen brandalar da asıyorlardı oradan gördüm. (G.K:34-08.06.2010)

Mamak merkezde oturanların tamamına yakını, kursu akrabaları ya da komşularından duymuşken, Gökçeyurt ve Dedeçeşmesi gibi yerlerde ikamet edenlerin camiden yapılan anonsla ya da muhtarın bilgilendirmesi ile kurstan haberdar oldukları tespit edilmiştir. Muhtarın önce kendi akrabalarından kadınları kursa kaydetmesi de diğer kadınların gelmesini kolaylaştırmıştır. Buradan yola çıkarak köylerde muhtarların bilgi kaynağı ve kanaat önderi konumunda olduğu söylenebilir.

Diğer Seçeneğini Tercih Edenler: Görüşülen kişilerin anlattıklarından yola çıkarak kurstan haberdar olmalarında kursun öğretmenlerinin, halk eğitim merkezi çevresinde evleri tek tek dolaşarak kadınları kursa kaydetmeye çabalamaları etkili bir yöntem olduğu saptanmıştır. Konu ile ilgili olarak kişilerin anlattıklarından örnekler aşağıda verilmiştir:

Halı kilim bölümü hocaları tek tek çevredeki evleri dolaşıyorlarmış. Bize gelmediler ama komşulardan birine gitmişler kadının aklına yatmış. Bana da söyledi kocaları ikna edip gidelim diye. Hem para veriyorlardı. Kadın kadına çalışıp paramızı alacaktık beyimi zor ikna ettim. Beyim defalarca geldi kontrole falan ama sonra baktı bi durum yok eee para da lazım ayda 180 falan alıyorduk. Bir taraftan da terlik işi ayda 300 e yakın elime geçiyordu. Bizimkinin maaşı asgari ücret bizim için çok bir para oluyordu. (G.K:8-19.10)

2009)

Ben kursu x hocadan (halı kilim dokuma kursu öğretmeni) duydum. Ev ev geziyorlardı öğrencileri kaydetmek için. Bizi de yazdı hocam ben de eşimi ikna için çok uğraştım. ...Geçen sene eşime kölelik yapıyordum yeter ki beni kursa bıraksın diye. Normalde bir şey oldu mu bağırır çağırırım ama geçen sene hiç sesim çıkmadı.(G.K:14-21.04.2010)

Kızım geçen sene anasınınına gidiyordu. Onu götürüp getirirken okuldaki hocalardan biri söyledi. Bazı kurslar var. Mamak Halk Eğitim’de gidin dedi. Anlattı; kuaförlüğü, çocuk bakımı, halıcılık... Ben başta çocuk küçük olduğu için düşünmemiştim. Çünkü kaynanam çalışsam belki bakar ama hiç sanmam ki ben kursa geleceğim diye çocuğa baksın. Ama biz dersteyken 3 yaşın altında olmadığı sürece çocukları bırakabileceğimiz bir de sınıf olduğunu x hoca söyledi. Böylece kursa başladık. (G.K:15-04.10.2008)

4.3.2. Kursa Katılma Kararında Etkili Olan Kişiler

Tablo 23’te kişilerin kurslara katılma kararlarında etkili olanların dağılımı verilmiştir.

TABLO 23: Kursa Katılma Kararında Etkili Olanların Dağılımı

KATILMA KARARINDA ETKİLİ OLANLAR	FREKANS	YÜZDE
Kendim karar verdim	27	% 71.05
Arkadaşlarım etkili oldu	2	% 5.26
Ailem etkili oldu	3	% 7.90
Diğer	6	% 15.79
TOPLAM	38	% 100

Tablo 23’te görüşülenlerin büyük çoğunluğunun kursa katılmaya kendim karar verdim seçeneğinde yoğunlaştıkları görülmektedir (%71.05). Ancak anlatılanlar incelendiğinde kadınların katılmaya karar vermesinin yetmediği ortaya çıkmaktadır. Kadınlar eşleri izin verdiği takdirde kurslara katılabilmektedirler (G.K:37). Kursa katılabilmek için eşlerini ikna etmeye uğraşanlar olduğunun görülmesi bu düşünceyi desteklemektedir. Kişilerin ifadelerinden yola çıkarak kursa katılıma izin verme, kursun öğretmeni ve katılımcılarının kadın olması durumunda daha kolay olduğu söylenebilir (G.K:11). Aşağıda katılma kararında etkili olanlarla ilgili görüşler verilmiştir.

Kendi Karar Verdiğini Belirtenler: Kursa katılma kararını kendim verdim seçeneğini işaretleyen katılımcıların anlattıklarından örnekler aşağıdaki gibidir:

...Kendi kendime karar verdim. Değişiklik olur dedim. Ortam güzel olur, arkadaşlarla

görüürüz, arkadaş edinirim dedim. Ama sonunu getiremedim. (G.K:6-13.09.2008)

Kendim karar verdim ama annem olmasa başlayamazdım çocuk daha küçüktü kim bakacaktı? Allahtan anneme yakın oturuyorum o kızına baktı ben de kursa devam ettim. (G.K:8-19.10.2009)

Eşime söyledim sadece kadınlar var dedim sen bilirsin deyip izin verince gittim. (G.K:11-04.07.2009)

Ben kendim gitmeye karar verdim. Eşime de söyledim "kendine güveniyorsan git" deyince başladım. Çocuğu çocuk eğitimi sınıfına bırakıp kendimiz derse giriyorduk. Çocuk da eğitim görüyordu bir şeyler öğreniyordu. İyi oluyordu. (G.K:15-04.10.2008)

Otobüsün üstüne okumaya kendim karar verdim.Şimdi ne yana olsa gider gelirim ama o zaman okuyamıyordum gidemiyordum. Köyde kızları erkeklerle okutmazlar. Biz de bi Gülzemin vardı o işte erkeklerle okudu. Ona neler ettiler erkeklerle gitti geldi diye. Bir o Okudu bizim köyde. Kız çocuğu hiç okumuyordu o zamanlar. Ama sonra ilerleştiler. Başladılar okutmaya....Eniştene ben kursa gidicem dedim gittim. O da gitme demedi. Şehirde de okuma yazma bilmek gerekiyor köyde de.... Ama okundu mu her şeyden şeyde anlıyorsun. Korkmuyorsun. Bir şey oldu mu konuşuyorsun biz çok korkardık. Hep susardık.Büyüğüne dil veren dilinden asılır derlerdi.Bizde kanardık...(G.K:35-04.04.2010)

Ben gitmeyi çok istedim ama eşimi ikna edene kadar epey uğraştım. Dedim evde kadınların saçlarını yaparım, üç kuruş gelir olur. O yarım ağız tamam deyince hemen başladım. (G.K:37-05.05.2009)

Eşleri izin verdiği takdirde kursa katılabilen kadınlar arasında çocuğu olanların kursa devam edebilmek için ya çocuklarının halk eğitimi merkezlerindeki kreşlere bırakacak yaşa gelmiş olması ya da ailelerinden kendisine destek olup çocuklarına bakacak birilerinin olması gerekliliği fark edilmektedir (G.K:15, G.K:8). Aksi takdirde katılımcıların kurslara devam etme olasılığının düşük olduğu anlatılanlardan anlaşılmaktadır.

Arkadaşlarının Etkili Olduğunu Belirtenler: Görüşülen kişilerden arkadaşlarının etkisi ile kursa başladığını belirtenlerden bazılarının düşünceleri aşağıda verilmiştir:

Arkadaşlar gidiyordu ben de sıkılmayayım yalnız kalmayayım diye başladım. Kursta daha rahat görüşüyorduk. (G.K:22-04.04.2010)

Ailelerinin Etkili Olduğunu Belirtenler: Kişilerden ailelerinin etkisi ile kursa katılma kararı aldığını söyleyenlerin anlattıklarından örnekler aşağıdaki gibidir:

Annem gel birlikte gidelim dedi ben de evde boş durmayayım diye gitmeye karar verdim. (G.K:32-21.04.2010)

Aslında annem çok etkili oldu. Bunalım geçiriyordum o da üzülüyordu açılırsın git diye çok istedi ben de başladım.... (G.K:20-29.06.2010)

Diğer seçeneğini tercih edenler: Kurs hocalarının kadınlara kursları duyurmanın dışında kadınları katılıma ikna etmede önemli bir etkisi olduğu görülmüştür. Katılımcıların konu ile görüşleri aşağıda verilmiştir:

Yani hoca beni ikna etti. Sonra da hoşuma gitmeye başladı.Baktım kız kıza...Hoşuma gitti...Bi kere de maaş aldım o da hoşuma gitti. Çok da sürekli gidemedim aslında her cuma sohbetim (dini konularda bilgi verilen toplantılar) vardı. Öğlene kadar kursta duruyordum... (G.K:24-28.03.2010)

.....Hoca defalarca eve geldi. Yazılmam için annem de çok sıkıştırınca gittim. (G.K:20-29.06.2010)

Muhtardan öğrendik. Kadriye Abla var o, muhtarın amcasının kızı. Muhtar ona Söylemiş sen de kursa gelcen diye. Muhtarın akrabalarının gittiğini söyleyince bizimki de izin verdi... (G.K:11-04.07.2009)

Önce muhtar duyuru yaptı. Gideyim dedim benimki hiç orali olmadı. Sonra muhtar bizim adamla kahvede konuşmuş. Gelsinler kursa diye ondan sonra bize formları verdi. Ondan sonra da arkadaşlarla gittik. (G.K:10-04.07.2009)

Görüşülen kişilerin tamamına yakını (%71.05) kursa gitmeye kendi karar verdiğini belirtmesine rağmen söyledikleri incelendiğinde eşleri izin verdiği sürece kursa katılabildikleri anlaşılmaktadır. Kursa katılma ve devam eşlerin izin vermesine bağlıdır. İkinci olarak (% 15.79) köyde muhtarın duyurması ve kendi eşi ve akrabaları olan kadınları kursa kaydetmesi örnek olmuştur. Muhtarın öncülük etmesi köyde yaşayan diğer katılımcıların kursa başlamalarını kolaylaştırıcı bir etki yaratmıştır. Muhtarın köy kahvesinde erkeklere konuşup kursu duyurması, erkekleri ikna etmesi kadınların katılımını arttırmıştır (G.K:10, G.K:11). Mamak merkezde ise kursun bayan hocalarını çevre evleri tek tek dolaşarak kadınları kursa gelmeye ikna etmeleri de görüşülenlerin kursa başlamalarında etkili olmuştur (G.K:20).

4.3.3. Kurslara Katılım Sayısı

Görüşülenlerin halk eğitim merkezlerindeki kurslara katılım sayısı ile ilgili veriler tablo 24'te gösterilmiştir.

TABLO 24: Kurslara Daha Önce Katılımın Olup Olmadığı

HEM'LERDEKİ KURSLARA DAHA ÖNCE KATILDINIZ MI?	FREKANS	YÜZDE
Evet	9	% 23.68
Hayır	29	% 76.32
TOPLAM	38	%100

Görüşülenlerin büyük oranının (%76.32) halk eğitim merkezlerindeki eğitime ilk defa katıldıkları tablo 24'ten de anlaşılmaktadır. Bu verilerden yola Mamak halk eğitim merkezindeki programları yarıda bırakan ayrılanlar arasında kursa ilk defa katılanların terk etmeye daha eğilimli olduğu söylenebilir.

4.3.4. Kurslara Katılma Nedenleri

Tablo 25'te kişilerin kursa katılma nedenleri verilmiştir.

TABLO 25: Kurslara Katılma Nedenleri

KURSA KATILMA NEDENLERİ	FREKANS	YÜZDE
Boş zamanları değerlendirme	8	% 21.05
Belge almak	4	% 10.53
Halı kilim kursunda verilen ücret	4	% 10.53
Yeni şeyler öğrenme isteği	9	% 23.68
Öğrendiklerini gelire çevirme	14	% 36.84
Evdeki konumunu güçlendirme değiştirme	8	% 21.05
Meslek kazanma	5	% 13.15
Sosyal ilişkileri geliştirme	26	% 68.42

*Birden fazla işaretleme yapıldığı için yüzdeler toplam kursiyer sayısı üzerinden alınmıştır.

Tablo 25'teki kursa katılma nedenlerinde kişilerin birden fazla nedenle kursa katıldıkları görülmekle birlikte, birinci katılma nedeni olarak sosyal ilişkileri güçlendirme bulunmaktadır (%68.42). Bunun nedenleri arasında sürekli ev içinde olan kadınların hayatlarının tek düzeliğinden sıkılarak evden dışarı çıkma ve farklı bir ortama girme istekleri olduğu söylenebilir. Öğrendiklerini gelire çevirme seçeneği ile kadınların kurslara katılımını en çok sağlayan ikinci neden olarak karşılaşılmaktadır (%36.84). Yeni şeyler öğrenme ve evdeki konumunu değiştirme güçlendirme isteği katılmayı önemli ölçüde etkileyen diğer etmenlerdir.

Houle'nin (1961,122–123) yaptığı çalışmada yetişkin öğrenen üç tür güdüsel yönelimle yetişkin eğitimi programlarına katıldığı saptanmıştır. Bunlar, "amaç yönelimli (goal oriented), etkinlik yönelimli (activity oriented) ve öğrenme yönelimli (learning oriented) yetişkin öğrenenlerdir". Yapılan araştırmada da belge almak, öğrendiklerini gelire çevirmek, meslek kazanmak nedeni ile kursa katılanların, Houle'in tipolojisinde "amaç yönelimi" ile; yeni şeyler öğrenme isteği ile "öğrenme yönelimi" ile; sosyal ilişkileri geliştirmenin ise "etkinlik yönelimi" ile örtüştüğü görülmektedir.

Tablo 25, yetişkinlerin güdüsel yönelimleri bağlamında değerlendirildiğinde en yüksek oran sosyal ilişkileri geliştirme amacı ile katılanlara aittir. İkinci sırada belge almak, öğrendiklerini gelire çevirmek, meslek kazanmak nedeni ile kursa katılanlar varken, yeni şeyler öğrenme isteği ile katılanlar üçüncü sırada bulunmaktadır. Bu açıdan yapılan araştırmada elde edilen bulgularla çalışma grubunun öğrenme yönelimi değerlendirildiğinde görüşülen kadınların % 68,42'sinin etkinlik yönelimli, % 60,52'sinin amaç yönelimli ve % 23.68'inin öğrenme yönelimli yetişkin öğrenenler olduğu görülmektedir. Çeşitli nedenlerle halk eğitimi programlarına katılmış çalışma grubunu oluşturan kişilerin katılma nedenleri ve konu ile ilgili görüşlerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

Boş Zamanlarını Değerlendirmek İçin Katıldığını Belirtenler: Kursa, boş zamanlarını değerlendirmek için katıldığını belirtenlerin arasında boş zaman

ile boşa geçen zamanı aynı tanımlayanlar olduğu görülmüştür. Bu kişilerin boş zaman algısı uyku, yeme, içme, çalışma ve diğer temel ihtiyaçların karşılanması sonrasında kalan zaman değil, ev içinde yaptıkları işleri boş (değersiz) gördükleri zamandır. Kişilerin konu ile ilgili düşüncelerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

Okula devam edemedim. Evde canım çok sıkılıyordu. Evlenme gibi bir niyetim de yoktu. Ama görücülüğe gelen, dönürcülüğe gelen ev boş kalmıyordu. Evde de hep boş işler ütü, temizlik....O arada kurs başlayınca kurtuluş gibiydi sanki.... (G.K:28-03.05.2009)

Valla evde boş boş vakit geçmediği için bir uğraş olsun diye. Yoksa çok büyük bir beklentim yok. Eşim izin veriyor yani. Saç tasarımı kursunu bitirebilirim sertifikam alırım. Belki kendi işimi kurarım diye düşünüyordum.... Genelde tesettürlü bayanlar, kuaförler Erkek, caiz değil diye saçlarını elletmek istemiyorlar ama bayan bir kuaföre rahat rahat gelebilirler....Elimde bir belge olsun istiyordum. Kendime güvenim var. Saçlarımı da ben hep kendim boyuyorum elim yatkın yani... (G.K:34-08.06.2010)

.....Sevinerek gittim....Evde yaptığım işler boş.Hatta bazen yaptığım yemeği bile beğenmedikleri oluyor. Ama çalışan insan eve para getirdiği için kendini evdekinden üstün görüyor. Sanki ben yemek yapmasam o aç aç çalışıp para kazanabilmiş gibi Kendinde karşıdakinin yaptığını beğenmeme hakkını görüyor. Ev işi hiç mi hora geçmez ne bileyim? Gerçi boşa dememişler ev işi kör işi... (G.K:18-29.06.2009)

Ev hanımlığı ve ev işleri özellikle küçük çocuklar varsa tam zamanlı sürekli uğraşı gerektiren işlerdir. Fakat çevrelerinin de etkisi ile görüşülenlerin ev işlerine ve bu işler yapılırken harcadıkları ücretlendirilmeyen emeğe değer vermedikleri gözlenmiştir. Bu, toplumdaki genel yargılarla da örtüşmektedir. O nedenle katılımcılar ev işleri için harcanan zamanı boşa geçen zaman olarak değerlendirmektedirler.

Belge Almak İçin Katıldığını Belirtenler: Kursa belge almak için giden katılımcıların aldıkları belge ile yapmak istedikleri hakkındaki görüşleri aşağıda verilmiştir:

Bu kursa benim okumam yavaştı belki onu hızlandırırım bir de elimde bir belge olsun istedim o yüzden gittim....Okumayı tam öğrenemedim bir de elimde bir belge, diploma falan yoktu öyle bir belge, işe başlarsam iyi olurdu...(G.K:4-28.08.2010)

Katılma nedenim başta kurs belgesini alıp, belge ile halıcılık kurslarında öğretmenlik yapmayı istememdi. Ama kursa başladıktan ve halı dokumayı öğrendikten sonra bize bitirdiğimiz halıdan metre karesine büyüklüğüne bağlı olarak 120 ile 180 tl arası para vermeye başladılar. Çorum'dan da (valilikten) sipariş geldi (Hitit uygarlığı motifli halılar). Onları bitirdiğçe ayda 180 lira civarı para aldım. Çocuğa arada bir kaynanam baksa ben

daha çok süre halı dokuyup elimdeki işi daha çabuk bitirip yeni bir halıya başlayabilirdim. Böylece daha çok para kazanırdım ama uzun süreler bitirebilmek için atölyede kalınca kaynanamla da aynı evde oturduğumuz için sorun çıkmaya başladı.(G.K:15-04.10.2008)

Hem kendimi geliştirmek, hem alacağım belgeyi ile iş başvurularında kullanmak.Bi de o aralar bi çeşit bunalım geçiriyordum. Onu atlatmak istedim.... Biraz da annem için gittim. Beni öyle moralsiz görmek onu üzüyordu.... (G.K:36-04.10.2008)

Kursa belge almak için katılanlar, ileride daha nitelikli daha gelir düzeyi yüksek işlerde çalışmak istedikleri için bu belgeye ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir. Halk eğitim merkezinden aldıkları belge ile gene halk eğitimi kurslarında öğretmen olarak çalışmak isteyenlere de rastlanmıştır.

Kursta Verilen Ücret İçin Katıldığını Belirtenler: Halı kilim dokumacılığını yaygınlaştırmak, katılımı arttırmak için Ankara Valiliği ve Mamak Kaymakamlığına yürütülen bir proje kapsamında halı kilim kurslarına katılan kadınlara günlük 5 TL yevmiye ve dokuyup bitirdikleri her parça başına 180 TL verilmektedir. Halı kilim dokuma kursu öğretmenleri de, az olan kayıt sayısını arttırabilmek için halı kilim dokuma atölyelerinin bulunduğu yerlerde ev ev gezerek verilen parayı da kurslara güdülemeyi sağlayıcı bir etmen olarak kadınlara söyleyerek katılımı arttırmaya çalışmışlardır. Bu uygulama hem halı kilim dokumacılığının yaygınlaşmasına hem de kadınlara az da olsa bir gelir sağlanmasına yardımcı olmuştur. Görüşülen kişilerin konu ile görüşleri şu şekildedir:

Benim katılma nedenim tamamen paradan kaynaklanıyor. Ama evden dışarı çıkmayı da çok istiyordum zaten işin ucunda halı kilimden gelen para olmasa bizimki de (eşi) izin vermezdi. Evlenip çocuk da olunca çok bunaldım hep evde olmaktan. Arada bir gezmeye gidiyoruz ama evden çık eve gir şeklinde. Kursta hocalarla çok kaynaştık her gün 1 saat bile olsa gitmeye çalışıyordum sevine sevine gidiyorum. (G.K:8-19.10.2009)

Halı kilimi seçme nedenim ise hem günlük 5 TL verdiklerini bilerek hem de merak için geldim. Ama çocuk vardı başta gelemem diyordum. Biz dersteyken çocuğu kreşe bırakıyormuşuz onu söylediler. Ben de kızımı kreşe göndermek istiyordum ama maddi durumlar yüzünden gönderemiyordum. Hem paramı aldım hem de kızım kreşe gitti... Kreşin kızıma çok faydası oldu.... (G.K:12-01.10.2008)

Öncelikle aileme maddi olarak biraz yardımım olsun istedim. Benim de katkım olsun, çevrem olsun yeni arkadaşlar tanıyım yani değişiklik oldun diye katıldım. Yaptığımız işe göre de para alıyorduk. halı kilimde... (G.K:14-21.04.2010)

Düşük bile olsa verilen bu ücret kadınların halı kilim kursunu tercih etmesinde etkili olmuştur. Ayrıca halk eğitimi merkezlerinde 3 yaş üstü çocukların bırakılabileceği kreşlerin olması; halk eğitimi merkezlerinin, hem çocukları yüzünden eğitimine devam edemeyen kadınlara eğitime devam şansı vermesi ile, hem de gelir düzeyi düşük yerlerde çocuğuna okul öncesi eğitim aldırılmayan ailelerin çocuklarını da eğiterek farklı bir yönde eğitime katkıda bulunduğu söylenebilir.

Yeni Şeyler Öğrenme İsteği ile Katıldığını Belirtenler: Kişilerin yeni şeyler öğrenme isteği ile kursa katılanlar bağlamında kursiyerlerin konu ile ilgili düşüncelerine aşağıda yer verilmiştir:

Başta para verdiklerini bilmiyordum öğrenme amaçlı geldim. Halımı, kilimimi bitirip paramı alınca da hoşuma gitti. (G.K:33-21.04.2010)

Elimde bi beceri olsun diye gittim. Evde boş durmayayım dedim hem arkadaşlar vardı... (G.K:16-26.07.2010).

Öğrendiklerini Gelire Çevirmek İstedığı İçin Katıldığını Belirtenler: Kişilerin önemli bir oranı (% 36.84) bu kurslara öğrendiklerini gelire çevirme umuduyla başlamışlardır. Konu ile ilgili düşüncelerden örnekler aşağıdaki gibidir:

Elimizde para getirecek bi şey olsun diye gittim. Bak iğne oyasına gittim elimde şimdi yapıyorum başkasına. Para kazanıyorum iyi kötü. Evimde de otursam kazanıyorum. (G.K:13-04.07.2009)

Kaynanam ona yardım etmem için beni gönderdi. Almanya'dan sipariş el işi siparişleri geliyordu. O da tek başına yetiştiremiyordu. Ben de çok sevinerek ve severek gittim. Evde de hiç oturmuyorsun sürekli yapman gereken işler oluyor. Yemek, ev temizliği, bulaşık, çamaşır ne bileyim ütü.... Yap yap bitmiyor hep aynı şeyler, her gün birbirinin aynı. Üstelik yapıyorsun yapıyorsun çoğu zaman kimse eline sağlık, bi Allah razı olsun bile demiyor. Hatta bazen yaptığını beğenmedikleri oluyor. Yapıyorsun ama bakanlar sanki kör hiçbir yaptığın göze görünmüyor....Kursu da bitirebilirdim ama kaynanam bırakmadı .Gitsem ne olurdu sanki? Hem yaptıklarımın bir gelirim olurdu hem de hoca ve arkadaşlarla olmak çok güzeldi...Suyu ısıtıp içine sallama çayı koyuyorduk .Normalde ağzıma vurmam öyle çayları. Ama atölyede o bile tatlı geliyordu....(G.K:18-29.06.2009)

Evde olduğum için para da kazanırım diye başladım. (G.K:30-21.04.2010)

Kursa başlayanların ev dışında bir işte çalışma isteği olsa da bu yönde çok umutlarının olmadığı görülmüştür. Ama evde bile olsa yaptıkları el işlerle para kazanma isteği ile kursa gidenler olduğu görülmektedir.

Evdeki Konumunu Güçlendirme Amacı İle Katıldığını Belirtenler:

Görüşülenlerle yapılan mülakatlarda kadınların en sık ifade ettiği kendilerini rahatsız eden durumlar arasında ev içi emeklerine saygı gösterilmeyişi ve gelir getirici işler yapmadıklarından, gözle görülen maddi bir katkıda bulunamadıkları için, para kazananın emeğinin daha değerli görülmesi yer almaktadır(G.K:11). Bunu yanında, kadın olmalarından dolayı evde söz haklarının olmaması kişileri en çok rahatsız eden durumlardan bir diğeri olduğu saptanmıştır. Aldıkları eğitim aracılığıyla evdeki konumlarının olumlu yönde değişeceğini düşünen katılımcılar bulunmaktadır. Kişilerin konu ile ilgili düşünceleri aşağıda verilmiştir:

Hoca çok ısrar etti. Hem kazandığın halı-kilim parası ile ailene katkı olur dedi. Gerçekten de oldu.O zaman kızımın üstünü başını ayakkabılarını aldım. O ay elektrik faturasını yatırdım. Eşim de söyledi. Böyle sürekli işte çalışsan nasıl rahat ederiz dedi. Ama kendi paramla kızıma bir şeyler almak beni çok mutlu etti. Eşim bile masraf yükü azaldı diye çok söylemedi ama sevindi daha iyi oldu sanki ev... (G.K: 24)

Öğrenmek iyi oluyor biraz daha kafayı çalıştırıyorsun o zaman. Avantaj çünkü bazı şeyleri görüyorsun, öğreniyorsun. Evde ona göre yönlendirme yaptığın zaman biraz daha iyi oluyor.Dengeyi sağlayabiliyorsun evde...Hakkını savunabiliyorsun ezilmiyorsun (G.K:10-04.07.2009)

...Ama çok güzel bir şey insanın kendi parasını kazanması çok güzel. Telefon parası çok geliyor bizim adam niye bu kadar konuştun der söylenir ama kendi paran olunca ben öderim diyosun kimseye eyvallahın olmuyor...Çocuklar bile para koparmak için daha bi tatlı dil gösteriyorlar...(G.K:11-04.07.2009)

Başka türlü olabilir dedim de katıldım. Mesela koca bakmaz sen gider çalışırsın kendi kendine bakarsın. Kimseye muhtaç olmazsın.... (G.K:35-04.04.2010)

Bi şeyler öğrenme, para kazanma insana bi sevinç katıyor. Kendine güvenin geliyor. Ondan sonra da kadın değişti oluyor halbuki kadın ne güzel işte aktif oluyor her şeye katılıyor her şeyi yapıyor. Sevinmesi gerekirken kocaların, aman kadının gözü açılıyor ama kadının huyu değişiyor. Korkuya kapılıyorlar sanki ortada bi şey varmış gibi. Halbuki sadece mutlusun hocam. Evine çevrene de neşe veriyorsun ama işte yani akıllarına ne geliyorsa artık.... (G.K:9-20.09.2008)

Anlatılardan da anlaşıldığı gibi görüşülenler kısa süreli de olsa halı kilim kursundan ya da ileride bir işe girdiklerinde elde edecekleri kazanç sayesinde

kendilerine eşleri ve çocukları tarafından gösterilen saygı düzeyinin artacağını düşünmektedirler. Kazanç elde etmeyi güçlenmeleri yönünde önemli bir etken olarak görmektedirler (G.K:35). Ayrıca aile bütçesine maddi katkıda bulunmanın kadınların özsaygısını arttıracaklarını saptanmıştır. Maddi getirilerin yaratacağı tatmin duygusunun yanında, yaptığı işten kendi mutlu olan kadınlar, çevrelerine de olumlu duygular yansıtacaklarını düşünmektedirler. Başta eşler ve diğer aile bireyleri olmak üzere, görüşülenlerin kimseye muhtaç olmamak, her hareketi için açıklama yapmak zorunda kalmamak isteğiyle de sık sık karşılaşılmaktadır (G.K:9).

Meslek Kazanma İsteği İle Katıldığını Belirtenler: Kursa meslek sahibi olmak için katılan kursiyerlerin anlattıklarından örnekler aşağıda verilmiştir:

Meslek üzeri katıldım. Yapabilir miyim diye çok da düşündüm ama...Hani bi de kafa dağıtmak için. Bi kalabalığa girince insan onlara baktıkça, daha heyecanlanıyor....Ama elimden geldiğince de yapmaya çalıştım. (G.K:23-07.05.2009)

Evden çıkmak için gitmek istedim. Hem de ileride üç kuruş kazanabileceğim meslek sahibi olabileceğim bir şey gibi gelmişti bana.Ben evde iş yapmak istemiyorum ama belki ileride küçük bir yerde açabilirdim... Öyle hayallerdi işte....(G.K:37-05.05.2009)

Temelden öğrenmenin daha iyi olduğunu düşündüğüm için başladım.Her şeyi mesleği daha iyi öğreniyorsun. (G.K:38-19.07.2010)

Kursa bir meslek sahibi olmak için katıldım cevabını verenlerin, ev dışı bir etkinlikte bulunmanın kendileri için önem taşıdığı saptanmıştır (G.K:23,37). Kadınların gelir getirici işleri ev ortamında yapmak istemedikleri, aldıkları eğitim ile kendi işlerini kurmak ya da işçi olarak ev dışı işlerde çalışmak istedikleri görülmektedir.

Sosyal İlişkileri Geliştirme Amacıyla Katıldığını Belirtenler: Yapılan araştırmada çalışma grubunu oluşturanların kurslara, en çok sosyal ilişkilerini geliştirme amacı ile katıldıkları bulgulanmıştır. Bu durum görüşülenlerin yaşadıkları bölgenin sosyo kültürel ortamı ile ilişkilidir. Kadınların ev dışı faaliyetlerine sıcak bakılmadığı ve kadınların katılabileceği ev dışı etkinliklerin

kısıtlı olması, kursların kadınlar için önemini arttırmıştır(G.K:34). Kişilerin konu ile ilgili anlatımlarından örnekler aşağıda verilmiştir:

Hem birazcık açılıyorsun, hem konuşuyorsun hem ediyorsun. Evde sürekli otursan Mesela burada hiç insan görmeyince adam yabancı olur değil mi? Orada insan içine karışıyorsun yani....Ortama girdikçe açılıyorsun. Ben beş sene önceki aklımla şimdikini beğenmem. Şimdi aklım başıma daha çok geliyor yani...Sadece kursa değil hastaneye gittiğinde,okula oraya buraya gittikçe geliyorsun,insan içine çıktıkça alışılıyorsun(G.K:16-26.07.2010)

Neyse ben gittim en çok da değişiklik olsun diye. Ne kadar köyde çok iş olsa da açık havadasın ordan oraya gider durursun. Şehirde öyle bir şey yok eve tıklılıp kalıyorsun. kalıyorsun. Eğer evinin bahçesi varsa biraz eker biçersin hem vakit geçer hem temiz yersin hem ucuz olur..... Kursa gitmeyi çok istedim. Allah'tan bizim adam da izin verdi de gittim. (G.K:19-29.06.2010)

Kursa gitmek çok büyük bir değişiklik...Bizim buralarda sosyal hiçbir şey yok. O yüzden bi okul kermesinde bile kalabalıktan geçilmiyor. Başka hiçbir yerde kermes böyle kalabalık olmaz...(G.K:34-08.06.2010)

Eve bi gelir olsun, bir şeyler öğrenip, biraz daha toplum içine girip kaynaşmak, toplum içine girmek için gittim. Avantaj oluyor bilmediğin şeyleri öğrenebiliyorsun. Öğrenmek de güzel bir şey.(G.K:10-04.07.2009)

Kaynanam ona yardım etmem için beni gönderdi...Sürekli evde olmak çok sıkıcı. Kursa gitmeye başlayınca evden çıkılıyorsun. Güzel güzel giyinmek, değişik insanlarla konuşup sohbet etmek istiyorsun.Diğer türlü evdeyken canının ne giyinmek istiyor ne bir şey... Gezmeye gitsen evden eve, hep aynı insanlar, muhabbetler hep aynı. Ne bileyim bi de kızın okuluna gittiğimde orada kadın öğretmenleri görüyorum çoğunun arabası var. Güzel güzel giyiniyorlar. Saçları falan yani çok alımlı görünüyorlar. Kendi paralarını kazandıkları için evlerinde de daha çok dinleniyor, dikkate alınıyorlardır....İnsan değişiklik istiyor. Kızım da büyümüş olduğu için rahat rahat gittim kursa. Çok güzel zamanlar geçirdim... (G.K:18-29.06.2009)

Kurslar hem değişik ortama girmek için hem para kazanacak meslek sahibi olmak için iyidir...Okumuş olsaydım baktım çile çekiyorum alıp çocuğumu giderdim. Birinin yanına gider hizmetçi dururdum.Ya da kursu bitirebilsem bi işe girsem nasıl olsa çocuklarımda kendime de bakarım. Koca kahrı mı çekecem? Gece yarısı gelecek vuracak, dövecek, kaldırıp, indirecek niye çekecem ki? Hiç yaşlanmazdım hem o zaman....Baksana televizyonlarda görmüyor musun, gidiyoruz diyorlar hem de yaşlı yaşlı kadınlar ama genç görünüyorlar hepsi de ben den yaşlı... (G.K:35-04.04.2010)

Kişilerin çoğu kursa stres atmak için katıldığını belirtmiştir. Buradan yola çıkarak kendini baskı altında hisseden kadınların kendi hayatlarında rahatlayacak herhangi bir etkinlik içinde olmadıkları söylenebilir. Kurslara katılarak topluluk içine girmenin kendi davranışları üzerinde yarattığı değişime de dikkat çekilmektedir (G.K:16). Kişiler, nitelikli işlerde çalışan kadınları evlerinde daha sözü geçen insanlar olarak gördüklerini belirtmişlerdir (G.K:18). Sosyal ilişkilerini geliştirmek için kursa katıldıklarını

söyleyenler arasında maddi kazanç elde etme isteği ile sık sık karşılaşılmaktadır. Kadınlar hayatlarındaki olumlu değişlikleri yaratmanın baskın koşulu olarak düzenli bir gelire sahip olmayı görmektedirler. Maddi olarak kendilerine bakma gücüne sahip olsalar memnun olmadıkları takdirde evliliklerini de devam ettirmeyeceklerini ifade eden kadınlar da olmuştur. Çalışma grubunda eşinden şiddet gören ama maddi imkânsızlıklar nedeniyle eşinden ayrılamayan kadınlar olduğu saptanmıştır (G.K:35). Bunların dışında kurslara arkadaş edinmek, çevresini genişletmek, değişlik için katılanlar da bulunmaktadır.

Elde edilen verilerden yola çıkarak katılma nedenleri arasında; boş zamanları değerlendirme, belge alma, kursta verilen ücret, yeni şeyler öğrenme isteği, öğrendiklerini gelire çevirme, evdeki konumunu güçlendirme, meslek kazandırma, sosyal ilişkileri geliştirme olduğu görülmektedir. Bu verilerin Ayhan'ın (1988, 124). yaptığı çalışmayla da örtüştüğü görülmektedir. Ayhan'ın yaptığı araştırmada halk eğitimi kurslarına katılma nedenleri arasında; boş zamanları değerlendirme, günlük yaşama bir değişlik katma, yeni insanlarla tanışma ve arkadaş olma, çevresinde bu kursta öğrenilen bilgi ve becerilere önem verilmesi, aile bütçesine katkıda bulunma, toplumsallaşma, kurs bitirme belgesinin ileride çalışılacak iş için gerekli olması, yaşlılıkta kendisini eğlendirebilecek bir uğraş edinme, evde çalışarak para kazanma olduğu saptanmıştır. Değişen zaman içinde Ayhan'ın çalışmasından farklı olarak artık kadınların evdeki konumlarını güçlendirebilmek, kendi hayatları ile ilgili konularda daha fazla söz sahibi olabilmek için de kurslara gitmeyi tercih ettikleri görülmektedir.

4.3.5. Özellikle Katılmak İstlenen Kurslar

Görüşülen kişilerin olanakları olduğu takdirde katılmak istedikleri kursların isimleri Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26: Katılmak İstenen Kurslar

KATILMAK İSTENEN KURSLAR	FREKANS	YÜZDE
Mefruşat	2	% 5.26
Yemek Kursu	1	% 2.63
Bilgisayar	4	% 10.53
Konfeksiyon	1	% 2.63
Halı kilim	4	% 10.53
İğne oyası	2	% 5.26
Biçki, dikiş, nakış	3	% 7.90
Okuma yazma	2	% 5.26
Takı tasarım	1	% 2.63
Satranç	1	% 2.63
Kumaş boyama	1	% 2.63
Saç tasarım (Kuaförlük)	3	% 7.90
İngilizce	1	% 2.63
Her kursa katılmak isterim	8	% 21.05
Bir daha katılmak istemem	4	% 10.53
TOPLAM	38	% 100

Tablo 26’da görüşülen kişilerin bundan sonra katılmak istedikleri kurs isimleri görülmektedir. Tabloda her kursa katılmak isterim diyenlerin oranının yüksekliği dikkati çekmektedir. Bu oranın yüksekliği, kişilerin kurslara her şeyden önce evden çıkmak, değişik bir ortama girmek amacıyla katılmasına bağlanabilir. Bir başka bağlamda da meslek kazandırıcı programlara katılma oranının düşük olması, kadınların ev dışı işlerde çalışma umutlarının az olması şeklinde yorumlanabilir. Bu nedenle görüşülenler izin verilen her kursu sosyal bir etkinlik olarak görerek katılmak istedikleri söylenebilir. Bunun yanında çeşitli sebeplerle bir daha katılmak istemeyenler olduğu da görülmüştür. Özellikle yaşını eğitim için ileri olduğunu düşünenler bir daha halk eğitim merkezlerindeki programlara katılmayacaklarını belirtmişlerdir (G.K:1). Bu

çalışmada saptanan yaşı ilerlediği için bir daha halk eğitimi merkezlerindeki programlara katılmama eğilimi başka araştırmalarda elde edilen bulgularla da örtüşmektedir (Douglass 1970).

Kursiyerlerce kursa katılmada önemli görülen nedenlerin çoğu devam edilen kursa göre değişiklik göstermektedir. Ancak ekonomik amaç ve nedenlerle katılma güdülerine sık rastlanmaktadır (Ayhan, 1990, 330). Yapılan araştırmada da görüşülenlerin anlattıklarından yola çıkılarak halı kilim, saç tasarım gibi kurslara ekonomik ihtiyaçlar nedeniyle katılımın istendiği saptanmıştır.

Dikkat çekici bir nokta da tablo 26'da İğne oyası (% 5.26), konfeksiyon (%2.63) gibi kadınların edindikleri becerileri gündelik yaşamlarında kullanma olasılığının yüksek olduğu düşünülen programlara katılım isteğinin düşük, bilgisayar kursuna katılmak isteyenlerin oranının ise daha yüksek (% 10.53) olduğu görülmektedir. Canbaz'ın (2010, 46) yaptığı bir çalışmada kadınların bilgisayarı doğru açıp kapatabilme, bilgisayar kullanılıcılığı ve uygulamalarını (program yüklemek, internet üzerinde oyun oynamak vb), öğrenmek istedikleri bulgulanmıştır. Bu çalışmada kadınların ileride katılmayı düşündükleri kursları seçme nedenleri ile Canbaz'ın verilerinin örtüştüğü saptanmıştır. Çalışma grubunu oluşturanlardan bilgisayar alanında eğitime ihtiyacı olduğunu düşünenler, bu alanda eğitim almak istediğini belirtenler olmuştur (G.K:6).

Kendilerine sorulmadığı halde bazı kursiyerler ileride katılmayı düşündükleri kursu seçme nedenleri ile ilgili düşüncelerini ifade etmişlerdir. Bu görüşlerden örnekler aşağıda verilmiştir:

Ben aslında açılan her kursu çok beğeniyorum.Keşke imkânım olsa,elimde olsa açılan her kursa giderim. Çünkü değişik bir şeyler yapmak,bir şeyler üretmek, öğrenmek benim çok hoşuma gider. Yemek kursuna gitmeyi de çok isterim... (G.K:4-28.08.2010)

Gelir getirirse hepsine katılırim hepsini de yaparım. Ben şu anda da kendi başıma bir şey dikişebilirim, giydirebilirim yani birisini...Şehir merkezinde olsam giderim. Belmeklere de giderim, kadınlar lokallerinde falan baya şeyler yapıyorlar.Onlardan da gelir getirecek birşeyler yaparım inatçıyım. Satana kadar uğraşırım... (G.K:5-13.02.2009)

Valla iğne oyası düşünüyorum, nakışı düşünüyorum onları yapabilirim. Sürekli müşterileri olan bi arkadaşım var öğren birlikte yaparız sen de para kazanırsın dedi onu düşünüyorum.Ama anlaşacağım kişilerle gitmek istiyorum.Dikiş kursuna amcamın karısı ile gittim hiç nöbetçilik yapmadı...(G.K:11-04.07.2009)

Kuaförlük gibi dışarıda çalışmamı sağlayacak bana meslek kazandırabilecek herhangi bir kurs olabilir. (G.K:37-05.05.2009)

İzin verilen her kursa giderim ben. Evde otur otur nereye kadar? İnsan içine karışmak istiyor insan... (G.K:18-29.06.2009)

Bilgisayar kursuna gitmeyi çok isterim...Bilgisayarda oyun oynamayı seviyorum öğrenirsem, daha değişik oyunları bilgisayarı bozmaktan korkmadan torunumla birlikte oynayabilirim (G.K:6-13.09.2008).

Artık bu yaştan sonra... yaşım geçti gözlük de kullanıyorum. Kursu bırakalı iki sene oldu. Zaten artık eskisi kadar öğrenmeye gerek yok her şey hazır hazır güzel şeyler var (G.K:1-22.09.2009) .

Kursiyerler katılmak istedikleri kursları evden dışarı çıkmak, meslek sahibi olabilmek, değişik şeyler yapabilmek, gelir olması için tercih ettikleri görülmektedir.

4.4. Kursları Terk Etme

Görüşülen kişilerin bıraktıkları terk ettikleri kurs adları, kursları terk nedenleri, terk etmenin hissettirdikleri, terk nedeni ortadan kaldırılırsa kursa devam etme olasılığı ile ilgili bilgiler aşağıda verilmiştir.

4.4.1. Terk Edilen Kurs Adları

Tablo 27'de yarıda bırakılan kursların isimleri verilmiştir.

TABLO 27: Görüşülenlerin Terk Ettiği Kursların Dağılımı

BIRAKILAN KURS	FREKANS	YÜZDE
Bilgisayar Kursu	1	% 2.63
İğne Oyası Kursu	2	% 5.26
Halı Kilim Kursu	18	% 47.37
Kuaförlük Kursu	3	% 7.9
Konfeksiyon Kursu	1	% 2.63
Okuma yazma Kursu	3	% 7.9
Biçki, dikiş, nakış	9	% 23.68
Takı Tasarım Kursu	1	% 2.63
Toplam	38	% 100

Terk edenlere ulaşamama, terk çalışmalarında araştırmacıların en sık karşılaştığı güçlüktür. Bu çalışmada da terk edenlere ulaşmadaki karşılaşılan güçlük çalışma grubunu oluşturan kişilerin terk ettiği kurslar bağlamında sistematik olarak seçilmesini etkilemiştir. Bu nedenle terk edilen kursların çeşitliliği ulaşılabilen kişilerin terk ettiği kurslarla sınırlı kalmıştır. Çalışma grubunu oluşturanların terk ettiği kurslar arasında halı kilim kursu, biçki dikiş nakış kursu, okuma yazma kursu, iğne oyası, kuaförlük, takı tasarım ve konfeksiyon kursu bulunmaktadır.

4.4.2. Terk Nedenleri

Görüşülen kişilerin terk nedenleri ile yüzde ve frekans dağılımları tablo 28'de verilmiştir.

TABLO 28: Kursları Terk Nedenleri

TERK NEDENLERİ	FREKANS	YÜZDE
Kursiyerlerle anlaşamama	2	% 5.41
Kurs yöneticisinin tutumu	4	% 10.81
Maddi imkânsızlık	4	% 10.81
Ücret alamamak	5	% 13.51
Sağlık sorunları	5	% 13.51
Eşin izin vermemesi	4	% 10.81
Çocukla ilgili sorunlar	8	% 21.62
Aile büyüklerinin izin vermemesi	4	% 10.81
Evlenme	2	% 5.41
Kurs hocasının tutumu	1	% 2.70
Ailevi sorunlar	2	% 5.41

* Birden fazla işaretleme yapıldığı için yüzdeler toplam kursiyer sayısı üzerinden alınmıştır.

Kursu terk nedenleri arasında kursiyerlerle anlaşamama, kurs yöneticisinin tutumu, maddi imkânsızlık, ücret alamamak, sağlık nedenleri, eşin izin vermemesi, çocukla ilgili sorunlar, aile büyüklerinin izin vermemesi, evlenme, kurs hocasının tutumu, ailevi sorunlar bulunduğu saptanmıştır. En yaygın terk nedeninin ise çocuklar ve onlarla ilgili durumlar (%21.62) olduğu görülmüştür. Kişilerin kursları terk nedenleri ile ilgili tutum ve düşünceleri aşağıdaki gibidir;

Kursiyerlerle Anlaşamadığı İçin Terk Ettiğini Belirtenler: Kursiyerlerle anlaşamama ile ilgili olarak katılımcıların görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir.

...Ama kursa da her insanın alınmaması gerekiyor. Akıllısı geliyor, delisi geliyor, ya ne bileyim ben bir ara çok bunaldım. Arkadaşlarla anlaşamayınca bıraktım. Nerde eserliler var onların içine düştük... bir ay zor dayandım. (G.K:11-04.07.2009)

Bazı insanlarla gerçekten gidilmiyor, paylaşım olmuyor....Yani bi takım şeyler için hep sorun çıkarıyorlar. Ben de stresimi arttırmamak için bıraktım (G.K:10-04.07.2009)

Özellikle sosyal ilişkilerini geliştirmek amacıyla kursa katılanların, bekledikleri ortamı bulamadıklarında kursuları terk ettikleri anlaşılmaktadır.

Kurs Yöneticisinin Tutumu Nedeniyle Terk Ettiğini Belirtenler: Kurs yöneticisinin davranışları nedeniyle kursları terk etme yüksek orana sahip ayrılma nedenleri arasındadır (%10. 81). 1988 yılında yapılan bir çalışmada halk eğitimi etkinliklerini yürüten kadroların bu alanda eğitim alan kişilerden olmadığı saptanmıştır (Okçabol, 1988, 13). 1993 yılında yayımlanan başka bir araştırmaya göre halk eğitim merkezlerinde hizmet veren yöneticilerin %21'inin halk eğitimi ile hiçbir etkinliğe katılmadıkları görülmüştür (Duman, 1993, 548). Halk eğitimi merkezlerinde görev alan yetişkin eğitimcilerinin meslekleri üzerinde yapılan bir çalışmada da, yetişkin eğitimcilerinin çoğunlukla mesleğe başlamadan önce yetişkin eğitimi ile ilgili bir eğitim veya sertifika almadıkları bulgulanmıştır (Kahriman, 2010, 78). Kahriman'ın araştırmasında olduğu gibi aradan geçen aşağı yukarı yirmi yıla rağmen, Mamak Halk Eğitimi Merkezinde yapılan araştırmada da aynı bulguyla karşılaşılmıştır. Bu durumdan yola çıkarak halk eğitimi programlarında görevli kişilerin alan ile ilgili bilgileri çalışırken edindikleri sonucu çıkarılabilir. Eldeki veriler kursların daha verimli olması, terklerin azaltılabilmesi için çalışanların yetişkin eğitimi formasyonu almalarının gereğini düşündürmektedir. Katılımcıların konu ile ilgili görüşleri aşağıdaki gibidir:

...Ama maalesef aynı şeyi müdür hanım var için söyleyemeyeceğim kursu onun yüzünden iki ayda bıraktım zaten.... (G.K:11-04.07.2009)

...hanım bize çok kötü davrandı. Sadece ben değil benimle birlikte iki arkadaşım daha bıraktı. Ben onlara göre maddi olarak daha iyiydim. Zaten terlikten biraz gelirim oluyordu. ...Diğer arkadaşlarla paramızı bankadan çekmeye gittiğimizde onların ne kadar sevindiği ni görüyordum. Kendi emeklerinin karşılığını ellerinde tutuyorlardı. Gerçi akşam kocalar elimizden alıyordu ama olsun gene de çok güzeldi....(G.K:8-19.10.2009)

Biz kursu bitirip belgelerimizi alırdık.Belki daha sonra da devam ederdik ama X hanım orada olduğu sürece herhalde gitmem bir daha. 3 kuruş için orada didinirken bize yaptığı çok ağrıma gitti. Sergi günü atölyeye kilitledi bizi. Atölyeye kilitlenenler arasında devam eden var. Çünkü çok ihtiyaçları var....Gelenlere ayrıca günlük 5 tl de veriyorlardı. Ayda gene 250-300 geçiyor ellerine bizim için büyük para bunlar. Ben de devam etmek isterdim bazen üzülüyorum ama ne yapalım....(G.K:9-20.09.2008)

Kurs yöneticisinin tutumları nedeniyle kursu terk ettiğini belirtenlerin öz saygılarını zedeleyici bir davranışlarla karşılaştıkları için bıraktıkları görülmektedir. Bunun yanında dikkat çeken bir nokta olarak, evli arasında kazandığı parayı eşine vermek zorunda kalanların olduğu görülmüştür. Çalışma grubunu oluşturanların kazanç elde etseler bile bunu kendi istedikleri gibi harcama şanslarının olmadığı, kazançlarını eşlerine verdikleri ya da vermek zorunda kaldıkları görülmektedir (G.K:8). Bu durum; bir toplumdaki kadın erkek statülerine ilişkin yargıların sosyo-ekonomik değişmeye rağmen ortadan kalkamayışının temelinde kadın ve erkeğin cinsel rollerini ilgilendiren değer yargılarının etkinliğini sürdürmesi olarak açıklanabilir (İlbars, 1988, 23-31).

Maddi İmkânsızlıklar Nedeniyle Terk Ettiğini Belirtenler; Maddi imkânsızlıklar nedeniyle kursu terk edenlerin ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Kurslara da herkes gidemiyor mesela. Bütçenizin iyi olması gerekiyor. Kurdele kursu bayağı pahalı tabii benim şu ana kadar yaptığım işler kurdelesi, kumaşı.. bayağı masrafı oluyor ben kendime bir mutfak takımı yaptım mesela 200 milyona yakın masrafı oldu. Masraf ağır gelmeye başlayınca bıraktım. (G.K:3-20.09.2008)

Mamak Halk Eğitim merkezi uzak geldi.Yol parası falan veremedim.Ayrılmak zorunda kaldım (G.K:16-26.07.2010)

...Buradan ayrılıp para getiren bir işe girmemizi istiyor babam...(G.K:22-04.04.2010)

Bi süre devam ettim, iki ay kadar, tam o sırada konfeksiyonla ilgili bir iş çıktı. Bırakıp çalışmak daha makul geldi. (G.K:38-19.07.2010)

Maddi imkânsızlık nedeniyle kursu terk etme bağlamında ailenin kurs masraflarını karşılayamamasının dışında görüşülen kişilerin, maaşlı işlerde çalışarak aile bütçesine katkıda bulunmak zorunda bırakılmalarının da terk nedenleri arasında olduğu görülmektedir. Halk eğitim merkezine toplu taşıma aracı ile gidip gelmek zorunda olanların yol masrafını karşılayamaması da maddi yoksunluğa bağlı terk nedenlerindedir. Bunun yanında bazı programlarda, programın içeriğine göre alınması gereken malzeme ücretinin, tutarının yüksek olması, bu gideri karşılayamayanların eğitimlerini yarıda bırakmasına neden olduğu da görülmüştür.

Ücret Alamadığı İçin Terk Ettiğini Belirtenler: Ücret alamadığı için kursu ter edenler bağlamında bahsi geçen ücret sadece halı kilim kursu katılımcılarını kapsamaktadır. Halk eğitimi merkezlerinde açılan halı kilim kurslarına katılımı arttırmak için Ankara’da, Ankara Valiliği oluru ile Mamak kaymaklığı ve Mamak Halk Eğitimi Merkezi ile geliştirilen ortak bir proje gereğince halı kilim kurslarına katılanlara günlük 5TL yevmiye ve bitirdikleri halı kilim başına 150 ila 180 TL ödenmesi kararlaştırılmıştır. Zaman içinde günlük 5 TL’nin arttırılmaması ve bitirilen halı kilimin ücretlerinin peşin verilmesi uygulaması yerine yılsonu sergisinde veya herhangi bir şekilde satılırsa ödenmesi kadınların kursları bırakmalarına neden olmuştur. Görüşülenlerin konu ile ilgili düşüncelerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

Ücret alacağımızı bilsek devam ederdik. Ücret alamadığımız için gitmedik yani, herkes kendi dokuduğunu satabilirse çok iyi olurdu ... (G.K:5-13.02.2009)

Maaş alamadığımız için bıraktık.Paramızı alabilsek çocuklarımızın gözünde de yerimiz başka olurdu. Daha farklı davranırlardı. (G.K:6-13.09.2008)

Kursa giderken insan çok yoruluyor. Ben de eve yorgun gidince ne kaynanama ne de eşime bunu anlatabiliyorum. En ufak bir yakımda bırak o zaman diyorlar. Kaynanam zaten hep hizmet bekler. Öyle görmüş öyle alışmış...Gerçi az da olsa eline para geçince insan kendini ne bileyim başka türlü hissediyor... kurs hocamız Konya’daki kursta bizim gibi halı dokuyan kadınların sigortalarının yapıldığını ve asgari ücrete yakın bi para aldıklarını söyledi. Sonra uğraştılar en azından sizi de sigortalı yaptırırım diye... Ama ne sigorta oldu ne de paramız arttırıldı....Baktım sigorta falan da olmuyor, ev işleri ile kursu da bir arada götüremeyince bıraktım. (G.K:15-04.10.2008)

Kişilerden kendilerine verileceği söylenen parayı alamadığı için yarıda bıraktığını belirtenler, sadece para için geliyorsa, bu durum kursa katılma motivasyonun yüksek olmadığını göstergesi olabilir. Bunun yanında alınan ücretlerin kadınların özsaygısını ve aile içindeki statüsünü yükselttiği kadınların çalışıp para kazanmanın kendilerine gösterilen saygının artacağı şeklinde yorumladıkları da görülmektedir.

Sağlık Sorunları Nedeniyle Terk Ettiğini Belirtenler: Sağlık sorunları nedeniyle kursu terk edenlerin düşünceleri aşağıdaki gibidir:

Kursa 5 ay devam ettim. Dizlerim rahatsızdı.Sınıfın soğuşunda dizlerim azınca devam edemedim. (G.K:6-13.09.2008)

Kursun kaloriferleri yanmıyordu çok soğuktu. Sürekli hasta oluyordum o yüzden bıraktım. İki buçuk ay devam edebildim. (G.K:27-07.07.2008)

Bi ara kömür bitti atölyede. Kömür bekledik donduk. Evi yakın olanlar getirdik. Evden ben kömür taşıdım, odun taşıdım neler çektik....Hasta olduk...(G.K:11-04.07.2009)

.....Dedeagaç'taki atölye çok karanlıktı içim darlandı devam edemedim. Hele duvara bakan tezgâhlar....Mamak Halk Eğitimdeki atölye ise camları büyük aydınlık, içim ısındı oraya....Ben gene de pencerenin önündeki tezgâhı aldım. Hem aydınlık hem de bazen camın önünde kuşlar geliyor hoşuma gidiyor.... (G.K: 20)

Sağlık sorunları yüzünden kursu terk edenler arasında, programların gerçekleştirildiği sınıf ya da atölyelerin fiziki şartlarının olumsuzluğu nedeniyle terk edenler olduğu görülmektedir. Bu sorunla şehir merkezlerindeki halk eğitimi merkezlerinden çok köylerdeki etkinliklerin gerçekleştirildiği sınıf ya da atölyelerde karşılaşıldığı saptanmıştır. Atölye ve sınıfların yeterince ısıtılamaması, aydınlatılamaması, kurs binasının bakımsızlığı gibi sorunlarla sık sık karşılaşıldığı ve bunun katılımcıların kursları bırakmasına neden olduğu geçmişte yapılan başka çalışmalarda da bulgulanmıştır (Çobanoğlu, 1981, 30).

Eşi İzin Vermediği için Terk Ettiğini Belirtenler: Eşi devamına izin vermediği için kursu bırakmak zorunda kalanların ifadeleri aşağıdaki gibidir:

Bir süre sonra beyim izin vermedi.Kur'an kursuna git dedi. Ne güzel bu arkadaşla gidip geliyordum ama ... (G.K:7-29.09.2009)

Hem eşim gene bu sene yok dedi. Her sene yok diyordu zaten. Rahatsızlandım doktor da müsaade etmeyince, neyse kavga yapmayayım bari dedim. Sesimi çıkarmadım. Doğununu erkekleri öyle hanımlar dışarı çıkmasınlar çalışmasınlar ... Ben katılmıyorum erkekler nasıl özgür oluyorsa, kadınlar da çalışabilir eve katkıda bulunabilirler, hem de erkeğin eline bakmaz, daha iyi olur. Onun vereceği beş kuruşa bakarken, benim kendi cebimde param olur..... (G.K:14-21.04.2010)

Eşim evdeydi ben gidip geldikçe söyleniyordu bırakmak zorunda kaldım. Ama son zamanlarda geçirdiğim kendimi en iyi hissettiğim iki aydı...(G.K:29-21.04.2010)

Halı kilim atölyesi muhtarlığın yanında (Gökçeyurt Köyünde), karşısında aşağı köyün köy kahvesi var.Biz çayımızı neyimizi yapıyoruz, ama içeride bardakları yıkayacağımız çeşme ve tuvalet yok. Çeşme, tuvalet atölyenin dışında. Biz bardak yıkamak için girip çıktıkça, tuvalete gidip geldikçe kahvedekiler benim adama laf etmişler hep dışarıda gibisinden.Benim adam eve geldi söylendi söylendi.Ben de anlattım durumu ama bi sürü laf yedik....Tuvalet, çeşme içeride olsa daha iyi olur herkesin gözü üzerimizde...(G.K:11-04.07.2009)

Eşlerinin izin vermesi ile kursa başlayan görüşülenlerden zaman içinde onların fikrini değiştirmesi ile kursu bırakmak zorunda kalanlar olduğu görülmektedir. Kursu başlamak için eşlerini güçlükle ikna edenler bir süre sonra eşinin ısrarına dayanamayıp eğitimlerini yarıda bırakmışlardır. Bu bağlamda kadınlar devam etmeyi ne kadar isteseler de, eşlerinin baskıları karşısında bunu yapmadıkları, devamlarını eşlerinin iznine bağlı olduğu belirlenmiştir.

Çocuklarla İlgili Sorunlar Nedeniyle Terk Ettiğini Belirtenler: Çocuğu ile ilgili durumlar, kadınların terk nedenleri arasında birinci sırada (%21.62) yer almaktadır. Katılımcıların konu hakkındaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

Çocukları yönlendirmek, onları götürüp getirmek gerekiyordu. Küçük oğlum okula gitmek istemedi. Onu götür getir yeni yeni topladı. Kursu bırakıp çocukla ilgilenmem daha avantaj oldu. (G.K:10-04.07.2009)

Çocuğun bire başlaması nedeniyle daha çok ilgilenmem gerektiği için bıraktım.Okullar açılmadan başlamıştım bir ay devam edebildim... (G.K:12-01.10.2008)

Çocuğumun küçük olması nedeniyle kursu bıraktım. Çünkü çocuğumun bana ihtiyacı var. Kursa gittiğim zaman yemeğini zamanında yediremiyorum. Uyku saati geliyor eve dönmek zorunda kalıyorum. Diğer kızımı okulda almam gerekiyor...Annem var çocuklara bakabilir ama onun çocuk büyütme anlayışı ile benimki çok farklı. Ayrıca kim başkasının çocuğuna kendi annesi gibi bakabilir....(G.K:17-30.07.2010)

Toplumda çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi kadına verilmiş görevler arasındadır. Bu nedenle kadınların birincil görevlerinin başında çocuğu büyütme ve yetiştirme görülmektedir. Çocuğun kendi annesinin bakımına gereksinimi olduğu yönündeki içselleştirilmiş duygu ve düşüncelerle kadınların kendi ihtiyaç ve isteklerini ikinci plana itmeleri her toplumda görülen bir durumdur (Tan, 1979, 175). Görüşülen kişilerin de bu görevlerinden dolayı kendileri ile ilgili durumları çocuklarıyla ilgilenebilmek adına ikinci plana atmak zorunda kaldıkları söylenebilir. Ayrıca kadınların anlatımlarından, eşlerin ya da aile büyüklerinin kurslara katılmalarına ya da devamına izin vermemelerinde, çocuk bakımı söyleminin önemli bir meşruiyet kaynağı olarak işlev gördüğü de anlaşılmaktadır (Yıldız, 2006, 114). Çocukları yüzünden eğitimi terk nedenleri arasında; çocuğa bakacak kimse olmaması, çocuk ve onunla ilgili işlerle kursu bir arada yürütmenin

zorluğu, yeni okula başlayan çocuğun eğitimi ile ilgilenme gerekliliği bulunmaktadır.

Aile Büyükleri İzin Vermediği için Terk Ettiğini Belirtenler: Aile büyükleri izin vermediği için kursu terk etmek zorunda kalanlar olduğu saptanmıştır. Görüşülenlerin konu ile ilgili görüşlerinden örnekler aşağıda verilmiştir:

Kaynanam devam etmemi istemedi. Biz genelde kanaviçe ve iğne oyası yapıyorduk. Ben kursa başlayınca el işleri aksadı. Kaynanam tek başına yetiştirememeye başladı. Zaten gözleri de çok iyi seçemiyor. Siparişlerinin yetişmesi için bana kursu bıraktırdı. (G.K:18- 29.06.2009)

Evden dolayı bırakmak zorunda kaldım...bir ay anca gidebildim...Kayınvalidemlerle birlikte oturduğum için sorun oluyordu ben de bıraktım. (G.K:26-29.09.2008)

Kayınvalide, kayınpeder gibi aile büyükleri ile birlikte yaşayanların, eşlerinden izin alsalar bile zaman içinde aile büyüklerinin engellemesi yüzünden kursları terk etmek zorunda kaldıkları görülmektedir. Bu bağlamda aile büyüklerinin son sözü söyleyen olduğu söylenebilir. Eşlerin izin vermesi bile yetmemektedir. Aile büyükleri izin vermezse kadınlar kurslara devam edememektedir.

Evlendiği için Terk Ettiğini Belirtenler: Evlilik sebebiyle kursu terk edenlerin görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

Evleniyor olmam nedeniyle kursu bıraktım. Nişanlım kiskancın teki çıktı daha nişanlıyken başladı onu yapma bunu yapma, oraya gitme, buraya gitme.... Bırakmak zorunda kaldım. (G.K:28-03.05.2009)

Evlenme telaşelerine düşmüştüm yarıda bıraktım. Ama bir ara çok üzüldüğüm. Evlendikten sonra hele hepten sıkıldım. Gitmek devam etmek istedim ama dediğim gibi benimki bi şeye hayır derse senin aksinde ısrar etme gibi durumun olamaz. Zaten yoğun ve yorucu çalıştığı için hep sinirli ben de iyice huzursuzluk çıkmasın diye susuyorum ama bazen çok bunaldığımı hissediyorum. Her zaman sinirlidir benimki. Ben de idare etmeye çalışıyorum. Hep sus hep sus nereye kadar ama değil mi? Beni kim idare edecek? (G.K:28-03.05.2009)

Bekârken ailesinin çeşitli engellemeleri ile karşılaşan kadınların, kendi kültür çevrelerinden biri ile evlenmeleri durumunda bu döngünün değişmeden

devam ettiği söylenebilir. Kişilerden daha evlenmeden nişanlılarının baskısı ile kursu bırakanların olması bu düşünceyi desteklemektedir.

Kurs Hocasının Tutumu Nedeniyle Terk Ettiğini Belirtenler:

Görüşülenlerin kurs hocasının olumsuz tutumu nedeniyle eğitimlerini terk etmeleri halk eğitimi merkezlerinde eğitim veren personelin yetişkin eğitimi ile ilgili eğitim ihtiyacını işaret etmektedir. Nitekim Okçabol'un yaptığı bir araştırma halk eğitimi merkezi çalışanlarının okuttukları kurs konuları ile ilgili ve yetişkin eğitimi alanında hizmet içi eğitime ihtiyaç duyduklarını göstermiştir (1987). Yapılan başka bir araştırma da, öğretmenlerin yetişkin öğrenenlere karşı olumsuz tutumlarının terki arttırabileceğini ortaya koymuştur (Tekin, 1988, 246). Konu ile ilgili olarak katılımcıların sözlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

Hocayla anlaşamadık. Belki öyle bir niyeti yoktu. Ama sanki bizi aşağılıyormuş gibi hissediyorum. Ya da 22 yaşında değilim de 12 yaşında ilkokul çocuğuyum. Bizimle çocukmuşuz gibi konuşması ya da hata yaptığımızda "beceremediğine şaşırmadım" gibi lafları beni soğuttu. Çocuk gibi davranılmak canımı sıktı bir ayda bıraktım. (G.K:36-04.10.2008)

Kişilerin programa katıldıkları zaman içinde kendilerine çocuklardan farklı, saygılı davranılmasını beklemektedirler. Aksi yöndeki tutum ve davranışlar terke neden olabilmektedir. Bu belirlemeden yola çıkarak yetişkin psikolojisi, yetişkin öğrenmesi gibi konularda bilgi sahibi olan yönetici ve öğretmenlerin terkleri azaltma, devamı sağlama gücüne sahip olabileceği düşünülmektedir.

Ailevi Sorunlar Nedeniyle Terk Ettiğini Belirtenler: Ailevi sorunlar yüzünden kursu terk edenleri düşünceleri aşağıdaki gibidir:

Ben bırakmayı hiç istemedim Allah biliyor. Çocuklar büyümüş bizim adam izin vermiş. Eee bi de ben de kendimi daha akıllanmış görüyorum. Kendimi korumayı daha iyi biliyorum rahat rahat gidip geliyordum.Yaş 37, bu yaştan sonra bi daha da gitmem diye de düşünüyordum.Ama Erzurum'daki annem hastalandı kalbi varmış.Ankara'ya doktora görünmek için gelmesi gerekince benim kurs 3. ayında yarım kaldı. Annem varken öyle varıp bir yere gidemezsin.(G.K:19-29.06.2010)

Erkek kardeşim ciddi ailevi sorunlar yaşıyordu.Yengem ve çocuklarla ilgilenmek gerekti bıraktım..(G.K:37-05.05.2009)

Direkt kendisi ile ilgili olmasa da aşılamayan aile sorunları nedeniyle kursu terk edenler olduğu görülmektedir. Eş izin verse, çocuklar büyümüş olsa bile yaşam döngüsü içindeki küçük aksaklıklar bile kadının kendi isteklerinden vazgeçmek zorunda kalması ile sonuçlanabilmektedir.

Yurt dışında yapılan terk çalışmalarında en yoğun terklerin ilk üç haftada yaşandığı tespit edilmiştir (Quigley, 1998). Yapılan araştırmada da terk edenlerin çoğunluğunun en fazla bir ay devam ettikleri sonra bıraktıkları görülmüştür. Bu çalışmada da diğer bırakma aralıklarının yapılan araştırmalarla örtüşür şekilde iki ay ve beş içinde olduğu saptanmıştır (Furst-Bowe, Julie A. 1998, 25).

4.4.3. Terk Etmenin Hissettirdikleri

Görüşülen kişilerin tamamına yakınının kendi isteği dışındaki sebeplerle kursu bıraktıkları görülmektedir. Kursu terk etmenin hissettirdikleri arasında; ev dışındaki rahatlama, stres atma, arkadaş edinme ortamı ve geleceğe yönelik umutlarını kaybetmenin yarattığı sıkıntı hisleri bulgulanmıştır. Bunun yanında evden dışarı çıkamadıkları için bunalma alacakları belge ile düzenli bir kazanç elde etmeyi umanlar içinse bırakmak zorunda kalmanın hayal kırıklığı yarattığı da olduğu görülmüştür. Kişiler devam edemedikleri için pişmanlık, can sıkıntısı, üzüntü, baskı, yalnızlık, kendini geliştiremeyecek olma duygusunun yarattığı stres, kendini boşlukta hissetme gibi duygular yaşadıklarını belirtmişlerdir. Bunun dışında gelenek göreneğe karşı bir isyan olduğu görülmektedir. Ayrıca görüşülenlerin toplumda kadına ilişkin cinsiyet rollerini sorguladıkları da saptanmıştır. Ev için de sürekli kısır döngü şeklinde aynı işleri yaptıklarını, zamanlarının büyük çoğunluğunu çocuk bakımına ayırdıklarını ve kendilerini tatmin edici hiçbir şey yapamadıklarını belirtmeleri bu düşünceyi desteklemektedir.

Kursları terk eden ya da terk etmek zorunda kalanların hissettikleri ile ilgili düşüncelerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

Çocuklara bakacak kimse olmadığı için kursları terk etmek zorunda kalanların kendilerini çocuklara bakmak zorunda hissettikleri, bu rolü içselleştirdikleri görülmüştür. Ancak çocuk bakımı ve eşi idare etmeleri gerektiği yönündeki içselleştirdikleri bu rolleri de sorguladıkları saptanmıştır.

Çocuklarla ilgilenmek zorunda hissediyor insan. Onlar için kendini bir şeylerden mahrum bırakıyorsun sonra onlar kendi hayatlarının peşinden gidiyorlar. Sen ortada kalakalıyorsun sonra da bekliyorsun ki onların çocukları olsun onlara bakasın. Gene onlara gene onlara çalışıyorsun kendine ait bir şey yapamıyorsun. (G.K:10-04.07.2009)

Çocuk biraz büyüse benimki izin verse hemen giderim ama hiç sanmıyorum izin vermez. Şurada ablam olmasa ne yapardım bazen onu düşünüyorum. Hiç olmazsa ona gidip geliyorum. Çocuklar birbirleri ile oyalanıp vakit geçiriyorlar ben de onla konuşup rahatlıyorum yoksa ne olurdu halim hiç bilmiyorum. Annem de yakın Allah'tan. Ne yapcan kadın hep susacak hep idare edecek değil mi? Peki ya bizi kim idare edecek?... (G.K:28-03.05.2009)

Kursu tamamladıklarında alacakları belge ile hayatlarına yeni bir yön vermeyi umanların bu düşüncelerini gerçekleştiremedikleri için hayal kırıklığı yaşadıkları görülmüştür.

Devam eden arkadaşlara bakıyorum gidip geliyorlar üzülüyorum. Bizim buralarda evden dışarı çok çıkamazsın. Çıksan da bellidir gideceğin yerler. Hep aynı şeyleri döner döner yaparsın. Kursa giderken en azından hocalarla falan değişik şeyler konuşuyorduk. Değişiklik oluyordu. Bi de umudum vardı belgeyi alıp öğretmen olacaktım.... Ama olmadı. (G.K:15-04.10.2008)

Oradan alacağım belge ile hayatıma yeni bir yön verebilirdim ama yarım kaldı gene... (G.K:34-08.06.2010)

Kısa süreli de olsa kursa devam edenler, girdikleri ortamın psikolojik anlamda kendilerinde yarattığı olumlu değişikliği dile getirmişlerdir.

Ev dışında olmak çok başka birşey. Evin içinde öyle bir an geliyor ki insan gerçekten nefes alamadığını hissediyor. Nefes alamadığımı düşündüğüm zamanlarda pencereyi açıp derin derin nefesler alırım. Benim o anda ihtiyacım olan şey oksijenden çok ortam değişikliği olduğunu biliyorum. Bu kursa başladığımda da benim gibi olan insanlarla bir aradaydım...Kursu bırakınca gene başa döndük gibi oldu. (G.K:17-30.07.2010)

Ailesinin zorlaması ile bırakmak zorunda kalanların, töre gelenek görenek gibi alışkanlıkları sorguladıkları görülmüştür.

Üzüldüm ama ne yapcağın. Ana ata ne derse o olur bizde. Kimse bize bir şey sormaz. Arkadaşlarım devam ediyor. Ben evdeyim. Kurs arkadaşlarımı eve bile çağırıyorum.

Ev kendimin değil ki evde kaynana, kayınbaba...istediğim gibi misafir ağırlayayım....
(G.K:18-29.06.2009)

Tabii çok canım sıkıldı. Ne bitmez adet, töre, gelenek dedim. Nereye gitsen peşinde. İyi tarafları da var tabii ama... Atadan çekinirdik öldü ama şimdi de anadan çekiniyoruz. Bize rahat yüzü görmek yok...(G.K:19-29.06.2010)

4.4.4. Terk Nedeni Ortadan Kalkarsa Kursa Devam Olasılığı

Terke neden olan sorun çözülürse kursa devam edip etmeyecekleri ile ilgili düşüncelerde genel olarak devam eğilimi saptanmışsa da artık kurslara katılmam diyen kursiyerler olduğu da bulgulanmıştır. Bu kişilerin görüşleri aşağıdaki gibidir:

Kurslarda malzeme yardımı yapılırsa ya da masraf az olsa devam edebilirdim...(G.K:3-20.09.2008)

Ben çocuğum çok küçük daha tuvaletini söyleyemiyor. Halk eğitim merkezinde de en az 3 yaş olacak ve tuvaletini falan söyleyecek benimki söylemiyordu 18 aylık benimki. Eğer çocuğuma bakan biri olsaydı geri dönerdim devam ederdim. (G.K:4-28.08.2010)

Kurs yakın olsa daha avantajlı olur. Rahat gider geliriz. (G.K:10-04.07.2009)

Bizi sigortalı yapsalar ve o Konya'daki kadınlara verdikleri gibi bize de 300-400 lira verseler. Belki eşimle kaynanam gitmeme karşı çıkmazlar. Az para değil sonuçta Benim eşim özel bir temizlik şirketinde 700 liraya çalışıyor. Rahat ederdik. Zaten şimdi de belediyeden yardım almasak geçinmemiz mümkün değil... (G.K:15-04.10.2008)

Şimdi kurs sınıfı sıcak ama ben soğudum gene de düşünmem gitmeyi. (G.K:27-07.07.2008)

Devam ederim tabii. Niye etmeyeyim. O hoca gitsin ya da derse girmesin ben gene gider devam ederim. O olmasın yeter. Bu yaşımdan sonra azarlanma falan çekemem valla. (G.K:36-04.10.2008)

Kişilerin çoğu kendi ellerinde olmayan durumlar ya da sorunlar nedeniyle kursları terk etmek zorunda kalmışlardır. Birakanların tamamına yakını geri dönmek ve devam etmek istemektedirler. Ancak çocuklarla ilgilenme gerekliliği, eşler ya da aile büyüklerinin izin vermemesi, maddi imkânsızlıklar, kursların fiziki şartlarının olumsuzluğu, kurs yerlerinin evlerine yakın olmaması, kurs yönetici ve hocalarının olumsuz tutumları gibi durumlar

nedeniyle devam edememektedirler. Bu sorunlar çözülrse kişilerin genel eğilimlerinin kurslara geri dönmek ve devam etmek yönünde olduğu görölmektedir. Eğitimlerini yarıda bırakmak zorunda kalanların bunaldıklarında anneleri, ablaları gibi kendi ailelerinin kadınlarından aldıkları psikolojik destekle, hayatlarına devam etmeye çalıştıkları da görölmektedir.

Programları bitirmeyi engelleyen, terke yol açan durumlarla ilgili olarak diğer ölkelerde yapılan araştırmalarda elde edilen bazı bulgularla, araştırmada edinilen verilerin uyuştuğu görölmektedir. 30 yaşın altındaki evli kişilerden özellikle bakıma gereksinim duyan küçük çocuğu olan kadınların terk oranlarının yüksek olduğu ve bebekleri büyüdüğünde bu kişilerin programlara geri döndükleri ya da başka programlara devam ettikleri bulunmuştur (Comings, Parrella, Soricone, 1999, 3, 6). Yapılan araştırmada da küçük çocuğu olan ve ona bakacak kimsesi olmayan, çocukla ilgili sorumluluklarının üstesinden gelemeyen kadınların kursları bırakma oranının yüksek olduğu görölmüştür (% 21.62). Aynı şekilde çocukları büyüdüğu zaman bu kadınların kurslara geri dönmek veya çalışmak istedikleri de saptanmıştır.

Terk nedeni ile ilgili olarak ölkemizde ve diğer ölkelerde yapılan araştırmalarda, evlilerin ise yarıda bırakma oranının yüksek olduğu, eğitimden umduğunu bulamama ya da eğitim ortamından tatmin olmama terk nedenlerindedir saptanmıştır. (Ayhan, 1988, 36; Chyung, Winiecki, Fenner, 1998; Caffarella, 1994, 108). Yapılan araştırmada da kurs yöneticisinin ya da eğitmenin tutumları nedeniyle, eğitimden ve eğitim ortamında memnun olmayanların terk ettiği görölmüştür. Aynı şekilde görüşülenlerden evli olanların eşlerinin ve eşlerinin ailesinin izin vermemesi nedeniyle yüksek oranda bırakmak zorunda kaldıkları söylenebilir (% 21.62).

4.5. Kursların Kadınlara Yararları Üzerine Düşünceler

Görüşülen kişilerin kursların kadınlara yararları hakkında; ev dişi sosyalleşme ortamı sağlaması, aynı şeyleri yapmanın yarattığı stresin

azalması, kadınlara kendi ayakları üzerinde durma şansı vermesi, eşe maddi anlamda bağımlılığın azalması, özsaygı ve güveni arttırması, kursa katılma sayesinde bunalma duygusundan kurtulmanın hayat güçlükleri ile başa çıkmayı kolaylaştırması gibi bulgular ortaya çıkarılmıştır. Katılımcıların konu ile ilgili görüşlerinden örnekler aşağıdaki gibidir:

Görüşülenler kursların özellikle, kadınlara ev dışında sosyalleşme ortamı sağladığını belirtmişlerdir. Sürekli evde olmanın ve aynı işleri yapmanın yarattığı baskı ve bunalma duygularının kurslara katılma ile azaldığı saptanmıştır.

Kesinlikle bu kursların kadınlara çok faydası var. En başta ev ortamından çıkıyorsun. Çünkü biz evde çok bunalıyoruz. Evden çıkıp arkadaşlarınızla sohbet ediyorsunuz bir şeyler paylaşıyorsunuz. Bunun yanında bir şeyler öğreniyorsunuz. Bu kurslar kadınların ufkunun genişlediğini düşünüyorum. Evde eve ancak muhabbet, dedikodu.... Kadınlar 3-5 kuruş kazansınlar kocalarından fazla para istemesinler. Kadınların gözünü daha da açacak çalışmaları daha çok yapın. Kadınların da akıllı davranmaları gerek tabii. Kocaları ile aralarını açmadan bu işleri yapsınlar damara göre şerbet versinler. (G.K:3-20.09.2008)

Kurs hocaları bence öğrencilere daha özenli yaklaşmalı biz çocuk muyuz? Hem bak onun yüzünden kursu bıraktım devam edip bir an önce belgemi alsam belki hemen iş bulur, aileme 3 kuruş katkım olurdu. Ama gene de devam ettiğim bir ay bana çok iyi geldi. Kendimi o iç sıkıntısından kurtulmuş gibi hissettim. (G.K:36-04.10.2008)

Kurslarda en azından bilgilerini geliştirirler, para gelir. Geziyorlar, tozuyorlar, arkadaş ediniyorlar. Benim sıkıntım çok oldu öyle. Benim eşim evine parayı vermesini seven bir insan değil, kazanmasını seviyor da vermesini çok sevmiyor.... Bi şey almaya kalksam bir hafta yalvarıyorum şunu alcam ver bunu alcam ver diye... ama benim elimde işim olsa ona yalvarı mıyım? Dışarıya iş yapan bayanların para kazanmalarını çok seviyorum çok hoşuma gidiyor. Kendi ayaklarının üstünde durdukları için çok güzel oluyor... Valla tek söylemek istediğim bayanların çalışması. Bir şeyler yapsınlar kızlarımız, kendi ayaklarının üstünde dursunlar, üç kuruş için kocalarının ağız kokusunu çekmesinler, koca elini gözlemesinler.... (G.K:6-13.09.2008)

Kurslarda kadınların nasıl deşarj olduklarını gördüm. Etrafımdaki bazı kadınların hayatı kabulleniş tarzı, kadercilik anlayışı, başıma geldi çekecem anlayışına canım sıkılıyor ama Etrafımda dayak yiyen kadınlar görüyorum kursta deşarj olup bunları daha rahat kaldırıyorlar.... Ben kursa beş ay devam ettim. (G.K:17-30.07.2010)

Görüşülenler kurslara katılarak ev dışında bir etkinlikte bulunmanın getirdiği stresten kurtulmanın yanında bu kurslarda edindikleri bilgileri gelire çevirme yoluyla kendi ayaklarının üstünde durma ya da eşlerine maddi anlamda bağımlı olma derecelerini azaltma isteğinde de oldukları

belirlenmiştir. Çalışıp eve maddi kazanç sağlayan kadınların saygınlıklarının daha fazla olduğunu düşündükleri saptanmıştır. Ancak ev dışı etkinliklerin kadın olmalarından kaynaklanan sıkıntılarla karşılaşmalarına da neden olduğu görülmüştür(G.K:5) .

Kursta aile ortamı gibi bir aile ortamı var (Gökçeyurt Köyünde). Stresini atıyosun,... Ama bulaşıklarımızı yıkayamıyorduk. Kahvenin karşısı, adamlar laf söylüyorlarmış sonradan öğrendik. Bulaşıkları utanmıyor kadınlar dışarı çıkıp yıkıyorlar diye. (atölyenin içinde), bulaşık yıkama yerimiz yoktu. Oranın çalışmasını istiyorlarsa küçük bir odasının ayarlanması lazım. Dışarı çıkmamız lazım. Eşler, erkeklerimiz biraz da bu yüzden destekçi değil. Erkekler çok lafçı... Kahvedekiler kahvede oturmuyor ki dışarıda bekliyor yani...Benimki kahveye gitmez ama rahatsız oluyordu duyduğu zaman. Dışarıda bulaşık yıkıyormuş niye dışarıda yıkıyorsunuz falan diye... (G.K:5-13.02.2009)

Para kazanacak meslek edinecek kadınlar bu kurslarda. Kursta öğrendiklerimle para kazansam eminim inanki valla büyük bir para alsam kocayı da istemem. Ne yapcam ben kocayı? Benim adam kendisi bile diyor ki eğer kızlara çok para versinler evlenmezler. Bırak dul kadınları, en basitinden genç yaşta dul kalanlara bile devlet aylığı bağlayınca evlenmediler bi daha. Genç kızlarda aynı böyle. Hani yuva kurmak için maddiyat için evleniyor kadınlar...(G.K:11-04.07.2009)

Kursa giden bişeyler öğrenen kadınlar her zaman çalışmalı, eşlerine bir yan gelir olur, yardımı olur, evine bir katkıda bulunmuş olur. Kendi ayaklarının üzerinde durur, muhtaç olmaz. Çevremde görüyorum kadın da eve para getirdiği zaman eşlerin arası daha iyi oluyor .Ağabeyimlerin hanımları hep çalışıyorlar onlar daha iyi geçiniyor. Erkek de yardım etmeli çünkü çalışan kadın hem evde eziliyor hem dışarıda...(G.K:14-21.04.2010)

Kadınlar kurslara gidenlerin kendini yetiştirdiklerini ve davranışlarında olumlu değişiklikler meydana geldiğini düşündükleri belirlenmiştir. Ayrıca kendisi okuyamamış kadınların özellikle kendi kız çocukları meslek sahibi oldukları takdirde onlardan beklentileri de oldukları görülmektedir.

Kurslar kadınlara yararlı. Kendini geliştirir. Konuşmayı bilir. Toplumun içinde ne yapacağını bilir. Bi pattadanak söylemek var, bi de ne diyeceğini bilerek konuşmak var. Para açısından da yararı olur. Alamadığını alırsın. Bir şey almak isterse canım. Sen de ona demeden alabilirsin. Yoksa gözüne bakıyorsun... Kızım meslek sahibi olursa kendini kurtarır bana bile faydası olur. Okuyan kızlara bakıyorum da annelerine nasıl faydaları oluyor. Kaynanamın bacısının kızı var hemşire. Annesine ne kadar güzel faydası var. Annesinin köydeki evini bile yaptırdı... (G.K:16-26.07.2010)

Görüşülenlerden kursların yararlı olduklarını düşündükleri halde tanıtımın ya da katılım için gerekli desteğin az olduğunu ifade edenler olduğu belirlenmiştir. Kurslardan haberdar olamamanın katılım oranını azalttığını düşünenler bulunmaktadır.

Kursların tanıtımı hakkında bir şeyler söylemek istiyorum. Tanıtım eksik. Benim evim

halk eğitim merkezine çok yakın ama bu binada neler olduğunu bilmiyordum. Hiçbir şeyden haberim yok. Bazen pankart asıyorlar ama yeterli değil. Bence ev ev dolaşılmalı. Zaten bizim evden çıktığımız yok. Pankartla falan haberimiz olmaz. Böylece katılım daha fazla olur. (G.K:12-01.10.2008)

Son olarak söylemek istediğim bu tür kursların gerçekten devletçe desteklenmesi gerektiğidir. Biz Ankara'nın göbeğinde bunları konuşuyorsak ben doğudaki köydeki dağdaki tepedeki kadınların halini düşünemiyorum. Onlara ulaşmak için kardelenler gibi projeler olması gerek... (G.K:17-30.07.2010)

Kendi parasını kazanıyor olmanın verdiği tatmin duygusunun da katılımcılar tarafından önemsendiği, vurgulandığı görülmüştür.

...mesela yengemlere para veriyorlardı. Yengem beni aradı maaşımı aldım alışverişe çıkacam dedi. Kendi parası ya nasıl mutluymuştu. Bize para lazım. Kiralardan dolayı şehirde yaşayamıyoruz. Eşlerimizin çocuklarımızın aldıkları paralar şehirde çalışmaya giderken yol parasına gidiyor ancak. Oralarda yaşasaydı benim çocuklarım belki daha başka olurlardı. Burada baskı altındalar onların da akıllarına bir sürü şey burada yer ediyor. Sürekli ayıp, günah öğrenip onu söylüyorlar. Annelerini başkaları görünce rahatsız oluyorlar köyde oldukları için. Şehirde olsa başka türlü olurdu onlar da. (G.K:29- 21.04. 2010)

... arkadaşlarla paramızı bankadan çekmeye gittiğimizde onların ne kadar sevindiğini görüyordum. Kendi emeklerinin karşılığını ellerinde tutuyorlardı. Gerçi akşam kocalar elimizden alıyordu ama olsun gene de çok güzeldi....(G.K:8-19.10.2009)

Kişilerin kursların yararlarını kendini geliştirme, meslek sahibi olma, kazanç sağlama, evden çıkma, değişik ortama girme, yeni şeyler öğrenme, arkadaş edinme, kendi ayaklarının üzerinde durma fırsatı yaratma, stres atma, kendilerini tüketen dedikodudan uzaklaşma, toplum içine karışma, kendilerine ait bir sosyal hayata kavuşma olarak belirtmektedirler. Yaşadıkları yerlerde hiçbir sosyal etkinliğin olmaması da kursların sosyal bir etkinlik olarak algılanıp katılıma isteklendirmektedir. Kursu gidip gelinen süre içinde özellikle evde çıkıp farklı bir ortama girmenin kadınlar için önemli olduğu görülmektedir. Ancak evde olmadıkları zamanlarda da aile baskısının yanında çevre ya da mahalle baskısının da hissedildiği görülmektedir. Bunun yanında yerleşim yerlerinde sosyal faaliyetlerin azlığına da dikkat çekilmektedir. Kırsal hayatının kadınların sürekli iş yapmalarını gerektiren bir yapısı olduğu görülmektedir. Bu iş yükünden uzaklaşabilmenin, baskıdan kurtulabilmenin yolu olarak ise şehre taşınma görüldüğü söylenebilir. İyi yaşam şartlarının yanında çocuklarının daha aydın düşüncelere sahip insanlar haline gelebilmeleri için de görüşülenlerden şehir yaşamını

isteyenler olduğu görülmektedir. Kişilerin, kursun yararları bağlamında evliliğe bakış açıları da göze çarpmaktadır. Yuva kurmaktan çok, kendilerine bakacak biri olması için evlenildiğini belirtenlere rastlanmıştır. Bu kişilerin düzenli bir gelirleri olduğu takdirde evlenme ve evlilik ile ilgili düşüncelerinin de buldukları toplumdaki farklı olduğu söylenebilir.

BÖLÜM V

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde, araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ulaşılan sonuçlar ve bunlara yönelik olarak geliştirilen öneriler yer almaktadır.

5.1. Sonuçlar

Araştırmanın bulguları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar özetlenerek aşağıda sunulmuştur:

1- Çalışma grubunun genel profiline bakıldığında çoğunluğunun ilkokul mezunu olduğu; 15-54 yaşları arasında bir dağılım göstermekle birlikte 25-54 yaş aralığında bulunanların çoğunlukta olduğu; asgari ücret ve altı bir gelire sahip oldukları; yarısından fazlasının gecekonduda oturduğu; yarısına yakınının köy doğumlu olduğu; yarısından fazlasının doğduğundan beri Ankara'da yaşadığı görülmüştür. Kadınlar arasında köyden göç edenler az sayıda da olsa bulunmakta, bunların kente geliş nedeninin evlenme olduğu görülmektedir. Çalışma grubundaki kişilerin en çok takip ettiği kitle iletişim aracının televizyon olduğu, yeterli düzeyde gazete okumadıkları, kitap okuma alışkanlıklarının ise yok denecek kadar az olduğu saptanmıştır. Tiyatro ve sinema gibi ev dışı etkinliklerde, kişilerin büyük çoğunluğunun tiyatro ve sinemaya hayatları boyunca neredeyse hiç gitmedikleri bulgulanmıştı. Kadınlar arasında evli olanlar çoğunluktadır. Evli olanların çoğunluğu erken yaşta evlenmiştir ve çoğunluğu 2-3 çocuğa sahiptir. Tamamına yakını düzenli bir işte çalışmamaktadır. Evde gelir getirici iş yapan küçük bir azınlığın gelirinin ise düzenli olmadığı görülmektedir.

2- Kadınların çalışmaması eşin ve aile büyüklerinin izin vermemesi, çocuğa bakacak kimse olmaması geleneksel ön yargılardan oluşan baskılar, erken evlenme gibi toplumsal cinsiyet kaynaklı nedenlere dayanmaktadır. Kadınlar içinde önemli sayıda bir grup uygun iş bulamadığı için çalışmadığını

belirtmiştir. Uygun iş bulamamanın bir nedeninin kadınların çalışma yaşamı için gerekli uygun becerilerle donatılmamış olması ile ilişkilendirilirse, bunun da toplumsal cinsiyetle ilgili bir boyutu olduğu söylenebilir. Uygun olmayan iş kavramı kimi zaman düşük ücretli kayıt dışı iş, kimi zaman eşlerin uygun görmediği iş anlamına da gelebilmektedir. Evli kadınların kendilerini bekârlara göre, çalışma hayatına girme konusunda daha şansız gördükleri saptanmıştır. Bekârken çalışmış olanların evlendikten sonra eşleri ya da eşlerinin aile büyükleri tarafından çalıştırılmadığı görülmüştür. Gelir getirici işlerde çalışmak istemelerine rağmen, görüşülen kişilerin ev dışı işlerde çalışabileceklerine ilişkin umutlarının, aile büyükleri ya da eşleri izin vermeyeceğini düşündükleri, için az olduğu belirlenmiştir.

3- Görüşülenlerin örgün eğitime devam edememe sebepleri arasında; ekonomik nedenler, kız çocuklarının eğitimi hakkındaki geleneksel önyargılar, küçük çocukların bakımı ve gözetimi, kendi isteği ile eğitimini bırakma vb bulunmaktadır. Örgün eğitimi bırakma nedenleri arasında ilk sırada kız çocuklarının eğitimi hakkında geleneksel önyargılar gelmektedir. Kız çocuklarının eğitimi engelleyen geleneksel önyargıların içeriğinde namus kavramına yüklenen anlam, gelenek, görenek, töre gibi alışkanlıklar bulunmaktadır. Ekonomik nedenlerle örgün eğitimi bıraktığını belirten kadınlar arasında, maddi imkânsızlık nedeniyle eğitim önceliği erkek kardeşlere verilenler, evde ya da ev dışında gelir getirici işlerde çalışmak zorunda bırakılan ve ailesinin gelir getirici faaliyetleri rahat yapabilmesi için küçük kardeşlerine bakmak durumunda kaldığından eğitimini bırakanlar olduğu görülmüştür.

4- Örgün eğitime devam edemeyen kız çocuklarının erken evlendiği, evlilik yaşının 14'e kadar düştüğü görülürken, erken evlenen kişilerin, erken, sık ve çok çocuk doğurmaktan kaynaklı fiziksel ve erken yaşta sorumluluklar almaları gerektiği için psikolojik sıkıntılar yaşadıkları saptanmıştır. Ayrıca araştırma yapılan bölgede geleneksel toplumsal cinsiyet davranış ve örüntülerinin yaygın olduğu, kadınların sosyal statü ve öz saygısının düşük olduğu saptanmıştır.

5- Görüşülen kişilerin kendi çocuklarının eğitimine önem verdikleri görülmüştür. Özellikle kişilerin çoğunluğunun, kızlarının meslek sahibi olmalarını istedikleri belirlenmiştir. Ancak kişiler arasında kendi aileleri tarafından okutulmayan ve bunu eleştiren fakat aynı sebeplerle kendi kız çocuklarını okutmayanlar olduğu da saptanmıştır.

6- Kişilerin kendi anne babalarının eğitim durumları incelendiğinde, anneleri arasında okumaz yazmazlık oranının yüksekliği göze çarparken, ilkökul mezuniyetinde sonra eğitim basamaklarına devam eden olmadığı görülmüştür. Babalarının eğitim durumu incelendiğinde babalar arasında okumaz yazmaz kişi sayısı sadece birdir. Bu durum görüşülen kişilerin annelerinin de eğitim alanında ayrımcılığa maruz kaldığını göstermektedir. Ayrıca anne ve babaları arasındaki eğitim düzeyi farklılığı, görüşülenlerin kendi eşleri ile aralarında da var olmaya devam ettiği belirlenmiştir.

7- Kadınların çocuklarını bakımı ve yetiştirilmesini birincil ve temel görev olarak içselleştirdikleri görülmüştür. Görüşülen kişilerin töre, gelenek, görenek gibi toplumsal kabullerin üzerlerinde yarattığı baskıdan bunaldıkları saptanmıştır. Kadınlar baskıdan kurtulma yolunu törenin devam ettiricisi olarak gördükleri aile büyüklerinden uzak, şehir hayatında gördükleri belirlenmiştir.

8- Görüşülen kişiler katıldıkları kursların varlığını akrabalarından, arkadaşlarından ya da kurs duyurusundan öğrendikleri saptanmıştır. Köylerde muhtarlarının öncülüğü, şehir merkezlerinde kurs hocalarının kayıt sayısını arttırabilmek için ev ev dolaşmaları da kurstan haberdar olma oranını arttırdığı görülmüştür. Kurs duyurusunu görerek kurslara katılma oranı düşüktür. Kadınların evin dışında fazla vakit geçirememeleri, kurs duyuru afişleri aracılığıyla kurslardan haberdar olmalarına imkân vermemiştir. Bu nedenle kişilerin kurs duyuru ve afişlerinden bilgi alarak kursa katılma oranları düşük olmuştur. Bu bağlamda kadınlar açısından afişlerin ya da görsellerin işlevsel olmadığı söylenebilir. Köylerde muhtarların katılıma olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir. Muhtarın kursa önce kendi yakınlarını kaydettirmesi, köydeki diğer ailelerin, katılıma daha kolay izin vermesini

sağlamıştır. Şehir merkezlerinde ev ev dolaşarak kursu ailelere bildiren öğretmenlerin, sonrasında da katılabilecek potansiyele sahip kadınlarla ve aileleri ile tekrar tekrar görüşerek ikna etmeye çalışmaları katılımı olumlu yönde etkilemiştir.

9- Kadınların kurslara daha önce katılıp katılmadığı ile ilgili olarak ayrılanların büyük çoğunluğunun kurslara ilk defa katılanlardan oluştuğu; halk eğitim merkezlerindeki programlara daha önce katılmamış kişilerin terk oranlarının yüksek olduğu belirlenmiştir.

10- Kurslara katılıma karar vermeye ilişkin kadınların büyük çoğunluğu kurslara kendi istekleri ile katıldıklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada elde edilen bulgular ise kendi isteği ile katıldığını belirten kadınların tamamına yakını eşleri izin verdiği ya da eşlerini ikna edebildikleri takdirde kurslara başlayabildiklerini ortaya koymuştur. Görüşülen kişilerin, kursiyerlerin ve öğretmenin kadın olduğu programlara katılımına; aile büyüklerinin ve eşlerinin daha kolay izin verdiği görülmüştür. Bu nedenle kadınlara yönelik programlara erkekler başvurmadığı için kadın katılımının daha fazla olduğu saptanmıştır.

11- Kurslara katılma nedenleri; boş zamanları değerlendirme, belge almak, kursta verilen ücret, yeni şeyler öğrenme isteği, öğrendiklerini gelire çevirme, evdeki konumunu güçlendirme, meslek kazanma ve sosyal ilişkileri geliştirme olarak saptanmıştır. Ayrıca kurs maliyetlerinin katılmayı ve katılmayı tercih edilen kurs çeşitlerini etkilediği bulgulanmıştır.

12- Araştırmada birinci katılma nedeninin sosyal ilişkileri geliştirme olduğu belirlenmiştir. Ev dışına çıkmak, farklı bir ortama girip, farklı insanlarla tanışmak, hayatın tek düzeliğinin getirdiği sıkıcılıktan kurtulmak kadınların sosyal ilişkileri geliştirme bağlamında katılım amaçlarından olduğu görülmüştür.

13- Halı kilim kursunda kendilerine verilen günlük ücretin ve dokudukları halı kilim başına para almaları bu kursa katılımı ve devamı sağlayan önemli bir

etken olduğu saptanmıştır. Kurstan aldıkları paranın kadınların özsaygısını arttırdığı, tatmin duygusu yaşattığı belirlenmiştir. Bu bağlamda kursun gelir getirici olması program tercihini ve devamı etkilediği görölmüştür.

14- Kurs maliyetlerinin program tercihini etkilediği saptanmıştır. Kurs malzemeleri için harcanması gereken para, yüksek maliyetli kursların tercih edilmemesine neden olmuştur.

15- Bazı kadınlar için kurslarda öğrendiklerinden gelir elde ederek kendisine evde ve çevresinde gösterilen saygıyı artırmak kurslara katılmak için bir motivasyon kaynağı olmaktadır. Bu kadınlar kazanç sağlanan etkinlikleri, maddi bir gelir elde edemedikleri ev işlerinden daha saygın görmektedirler. Özellikle nitelikli işlerde çalışan kadınlar öz saygıları yüksek ve çevresinde sözü geçen insanlar olarak algılanmaktadır.

16- Kursları terk nedenleri arasında; kursiyerlerle anlaşamama, kurs yöneticisinin tutumu, maddi imkânsızlık, ücret alamamak, sağlık nedenleri, eşin izin vermemesi, çocuklarla ilgili sorunlar, aile büyüklerinin izin vermemesi, evlenme, kurs hocasının tutumu, ailevi sorunlar olduğu görölmüştür.

17- Görüşölen kişilerin en yüksek oranlı terk nedeni çocuklar ve çocuklarla ilgili sorunlardır. Çocuklara bakacak kimsenin olmayışı kadınların çocuklarından kaynaklı bırakma nedenleri arasındadır.

18- Kurs yöneticisinin ve öğretmenin olumsuz tutum ve davranışları kişilerin terk kararında etkili olmuştur. Kendilerine saygı gösterilmediğini düşönen kişilerin kurslara devam etmediği belirlenmiştir.

19- Halk eğitimi merkezine uzakta oturan kişilerin toplu taşıma araçlarına binmek durumunda kalması, ulaşım masrafını karşılayamaması terklere yol açmıştır. Yol parası bütçesini sarsanlar arasından kursları bırakanlar olduğu görölmüştür.

20- Sağlık sorunları nedeniyle bıraktığını söyleyenler arasında derslerin gerçekleştirildiği sınıfların fiziki ortamlarını olumsuzluğu nedeniyle bırakanlar olduğu belirlenmiştir. Atölye ve sınıfların soğuk olması, yeterince aydınlatılamaması terki arttırmıştır.

21- Çoğunluğu kendi isteği ile kursa katıldığını belirten kadınların, devamı da eşleri ya da aile büyüklerinin iznine bağlı olduğu saptanmıştır. Başlamalarına izin verilen kişilerden zaman içinde aile büyüklerinin ya da eşlerinin fikrini değiştirmesi nedeniyle bırakmak zorunda kalanlar olduğu görülmüştür.

22- Evlendiği ya da evlenmek üzere olduğu için kursu terk edenlerin ayrılma nedenleri eşleri ya da nişanlıların izin vermemesidir. Bu bağlamda kadınlar nişanlandıkları andan itibaren, nişanlıları tarafından engellenmeye başladıkları şeklinde yorumlanabilir.

23- Okuma yazma kursunu terk edenlerin, okuma yazma kursuna geri dönmek ve okumalarını ilerletmek istedikleri belirlenmiştir. Terk nedeni ile ilgili sorun çözülebilirse geri dönme, kurslara devam etme eğilimi olduğu saptanmıştır. Özellikle çocuklarına bakacak biri olmadığı için terk edenlerin çocuklarına bakan olursa geri dönme olasılığının yüksek olduğu; terk ettikleri programı tamamlama eğiliminde oldukları görülmüştür.

24- Kişilerin kursları kendi istekleri dışında bıraktıkları, bırakmak zorunda kaldıkları görülmüştür. Kursu tamamlamayanlar, istemeden duygularını; üzüntü, bunalma, geleceğe yönelik umutların gerçekleşemeyecek olmanın yarattığı hayal kırıklığı, sürekli evde olmanın verdiği bıkkınlık, baskı ve kendini boşlukta hissetme biçiminde duygularını ifade etmişlerdir. Kadınlar en çok stres atma ortamlarını kaybettikleri için üzüntü duymuşlardır.

25- Çocuklar nedeniyle ve kendilerine verilen sorumlulukları yerine getirebilmek için kursu terk etmiş olan kadınlar arasında cinsiyet rollerini sorgulayanlarda görülmüştür. Bu kişiler kendilerini tatmin edecek hiçbir etkinlik yapamadıklarını ifade etmişlerdir.

26- Kursları terk edenler imkan olduğu takdirde mefruşat, yemek kursu, bilgisayar, konfeksiyon, halı kilim, iğne oyası, biçki, dikiş, nakış, okuma yazma, takı tasarım, satranç, kumaş boyama, saç tasarım, İngilizce gibi programlara katılmak istediklerini belirtmişlerdir. Bunun dışında en büyük çoğunluğu her kursa katılırim diyenler oluşturmaktadır. Her kursa katılım diyenlerin katılma amacının sosyal ilişkilerini geliştirmek, ev dışı etkinliklere katılmak olduğu saptanmıştır.

27- Meslek kazandırıcı programlara katılım isteği düşüktür. Bunda kadınların ev dışı işlerde çalışma umutlarının az olmasının etkili olduğu bulgulanmıştır.

28- Görüşülen kişiler kursların kadınlara çeşitli açılardan yararlı olduğunu düşünmektedirler. Farklı kişilerle tanışarak farklı ortamlara girmenin kişisel gelişimlerine katkıda bulunduğu; başarabildiği bir etkinlikte bulunmanın kendilerini mutlu ettiği, aile büyükleri ya da eş baskısından uzaklaşmanın üzerlerinde yarattığı stresi azalttığı, ücret alanların öz saygısının arttığı tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Araştırma bulgularına dayalı olarak geliştirilen öneriler:

1. Örgün eğitime devam edemeyen kadınların, halk eğitim merkezlerine devam etmeleri ve meslek sahibi olmaları özendirici politikalar geliştirilmelidir. Bu yolla erken evlenme, erken çocuk sahibi olma gibi ilerde kadınları özellikle psikolojik yönden sıkıntıya sokacak durumların yaşanma olasılığı azaltılabilir.
2. Kadınların halk eğitimi merkezlerindeki programlara devam edememelerinin yüksek oranlı nedenleri arasında küçük çocuklarına bakacak kimse olmaması bulunmaktadır. Halk eğitimi merkezlerinde açılacak kurslarda kreşlerin bulunması hem annelerin programlara devamı olasılığı arttıracak hem de gelir düzeyi düşük ailelerin çocuklarının, maddi olanaksızlıklar nedeniyle dâhil olamadığı, okul öncesi eğitime katılımı sağlanacaktır. Kreşlerde alacakları eğitim ile çocuklar örgün eğitime de hazır hale gelecektir.
3. Kursların varlığını öğrenme bağlamında kadınların yazılı ve görsel bildirimlerden yeterince haberdar olmadıkları saptanmıştır. Halk eğitimi merkezi görevlilerinin ev ev dolaşarak ya da posta kutularına bırakılacak broşürlerle bildirim yapılmasının katılımı arttırabileceği düşünülmektedir.
4. Köylerde yapılacak eğitim etkinliklerinde, özellikle köy muhtarı ile birlikte hareket edilmesi katılımı arttırıcı, terki azaltıcı bir öge olarak görülmektedir.
5. Halı kilim dokuma kurslarında yapılan işe karşılık verilen ücretin katılımı güdüleyici, terki azaltıcı etkisi olduğu belirlenmiştir. Bu düşünceden yola çıkarak programlarda kadınların ürettiklerini gelire

çevirmeleri için çareler araştırılmalıdır. Bu yönde geliştirilecek politikaların katılımı arttıracacağı, terkleri azaltacağı düşünülmektedir.

6. Kurs maliyetlerinin programlara katılımı ve devamı etkilediği görülmüştür. Katılımı arttırıp terki azaltmak için programlarda kursiyerlerin yapması gereken malzeme masrafını en aza indirecek önlemlerin alınması gerekirse maddi katkılarla desteklenmesi katılımı arttırıp, terkleri azaltacak bir çözüm olarak düşünülmelidir.
7. Katılımın devamın gönüllüğe dayalı olan halk eğitim merkezlerinde, kurum çalışanları ve yöneticilerinin yetişkinlerin özsaygısını zedeleyici tavırlar sergilemesi terkleri arttırmaktadır. Halk eğitimi merkezi çalışanlarının, yetişkin eğitimi formasyonuna sahip olmaları sağlanmalıdır. Bu kişilerin halk eğitimi merkezlerinde görev almasının kursiyerlerle ilişkilerini olumlu yönde etkileyerek ve terkleri azaltacağı öngörülmektedir.
8. Halk eğitimi merkezine uzaktan gelen katılımcılar arasında toplu taşıma araçlarına verdikleri yol parası nedeniyle eğitimlerini yarıda bırakanları olduğu görülmüştür. Bunu engellemek için kursiyerlere, kurs dönemlerinde kullanabilecekleri toplu taşıma araçlarına indirimli biniş kartları verilmesinin çareleri aranmalıdır.
9. Eğitimlerin gerçekleştirildiği atölye ve dersliklerin olumsuz ve yetersiz fiziki özelliklerinin terki arttırdığı saptanmıştır. Köylerdeki atölye ve dersliklere yeterince yakıt gönderilmesi, sıcaklık ve aydınlatma durumunun iyileştirilmesi sağlanmalıdır.
10. Kadınların ev dışında gelir getirici işler yapmalarını sağlayacak, mesleki programlara katılımı düşüktür. Bunun nedeni toplumsal algı ve baskılar nedeniyle kadınların ev dışı etkinliklere katılamamalarıdır. Halk eğitimi merkezleri tarafından istihdam olanakları araştırılmalı, bu konuda rehberlik etkinlikleri geliştirilmelidir.

11. Evde gelir getirici kayıt dışı işler yapan kadınların emeğinin ücretlendirilmesi, sigortalı çalışanlarla aynı haklardan faydalanabilmeleri için politikalar üretilmelidir.

12. Halk eğitim merkezleri çevrelerindeki insanların, toplumsal cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırma konusunda olumlu yaklaşımlar geliştirmelerini sağlayabilecek eğitim etkinlikleri düzenlemelidir.

Gelecek araştırmalara ilişkin öneriler:

- 1.** Farklı yetişkin eğitimi kurumlarındaki yetişkinlerin terk nedenleri araştırılabilir.
- 2.** Terk nedenleri ile ilgili yönetici ve öğretmen görüşleri üzerine araştırmalar yapılabilir.
- 3.** Toplumun, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı konusunda farkındalık düzeyini arttıracak, ayrımcılığı ortadan kaldırmaya yönelik her tür araştırma özendirilmelidir.

KAYNAKÇA

Adem, Mahmut (1993). “**Kalkınmada Kadın Eğitimi**”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi, Cilt: 26, Sayı: 2, s.s: 335–354

Afşar, Önder Aytaç (2006). “Avrupa Güvenlik ve Savunma Teşkilatı” **Uluslararası Örgütler ve Türkiye**, Çizgi Kitapevi Yayınları, Konya

Ağın, Ali (1985). “Yetişkinlerin Örgün Meslekî Eğitimi” **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Althusser, Louis (2003). **İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları**, (çev: Alp Tümertekin), İthaki Yayınları, İstanbul

Arat, Necla (1991). **Feminizmin ABC’si**, Simavi Yayınları, İstanbul

_____ (1996). **Kadın Gerçeklikleri**, Say Yayınları, İstanbul

Ariés, Philippe (1962). **Centuries of Childhood, A Social History of Family Life**, Trans: R. Baldwick, Random House, New York

Arsel, İlhan (2006). **Şeriat ve Kadın**, Kaynak Yayınları, İstanbul

Atabek, Erdal (2005). **Kışkırtılmış Erkeklik, Bastırılmış Kadınlık**, Alkım Yayınları, İstanbul

Atauz, Akın (1999). **Toplumsal Cinsiyet El Kitabı**, Kadın İstihdamının Geliştirilmesi Projesi, KSSGM yayınları.

Ayhan, Serap (1988). “Halk Eğitiminde Katılma”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

_____ (1990). “Halk Eğitimine Katılma İle İlgili Araştırmalar”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi**, Cilt:23, Sayı:1, ss. 307-332

Başer Kalkan, Özlem (1996). "Women's Participation in People's Education Centers In İstanbul", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Boğaziçi Üniversitesi

Beauvoir, Simone de (1993). **Kadın, İkinci Cins Bağımsızlığa Doğru**, Payel Yayınevi, İstanbul

Bebel, August (1976). **Sosyalizm ve Kadın**, Çev: Sabiha Zekeriya Sertel, Toplum Yayınevi, Ankara

Beder, Hal, Valentine, Thomas (1990). "**Motivational Profiles of Adult Basic Education Students**". *Adult Education Quarterly*, vol: 40, no:2, p.p: 78-94

Berger, Jhon (1993). **Görme Biçimleri**, Kaknüs Yayınları, İstanbul

Berktaş, Fatmagül (1998). "Politika: Erkeklerle Mahsus Bir Alan" **Kadın Olmak**, Bayrak Matbaacılık, İstanbul

Beyhan, Necip (1985). "Genel Örgün Eğitim Programlarına Devam Eden Yetişkinlerin Beklenti ve Sorunları", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bhasin, Kamla (1992). "Education for women's empowerment: Some reflections", **Adult Education and Development**, vol: 39, p:11-24

Bora, Aksu (2008). **Kadınların Sınıfı Ücretli Ev Emegi ve Kadın**, İletişim Yayınevi, İstanbul

Boshier, Roger (1971). "Motivational Orientations of adult education participants: A factor analytic exploration of Houle's typology", **Adult Education**, 21, 3 -26. **web: <http://aeq.sagepub.com/cgi/content/21/2/3>** (Erişim 20 Haziran 2008)

_____ (1977). "Motivational Orientations Re-visited: Life Space Motives and the Education Participation Scale", **Adult Education Quarterly**, vol:27, no:2, pp: 89-115

Boudett, Parker, Kathryn; Murnane, Richard; Willet, B, John (2000). "Second-chance' strategies for women who drop out of school" **Monthly Labor Review**, www.bls.gov/opub/mlr/2000/12/art2full.pdf (erişim 26.06.09)

Brookfield, Stephen (1988). **Understanding an Facilitating Adult Learning**, Jossey-Bass Inc. Publishers, United States of America

Bülbül, Sudi (1987). "Dünyada ve Ülkemizde Yaygın Eğitim", **Türk Eğitim Derneği XI. Eğitim Toplantısı Bildirisi**, Ankara, s. 37.

_____ (1991). **Halk Eğitime Giriş**, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir

_____ (1992). "Türkiye'de Kadın Nüfusunun Eğitim Durumu" **Türkiye'de Kadın Eğitimi Birinci Uluslararası Konseyi Bildirileri**, İmece yayınevi, Ankara

Bütün, Melek (2010). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Perspektifinden Çocuk Bakım Hizmetleri: Farklı Ülke Uygulamaları, **Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi**, Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara

Caffarella, Rosemary, S (1994). **Planing Programs For Adult Learners**. Jossey- Bass Publishers, San Francisco

Callaway, H. (1981). "Women's perspectives" **Convergence**, v. 14, p: 34-43

Canbaz, Nur (2010). "Yetişkin Eğitimi Kurslarına Devam Eden Kadın Kursiyerlerin Teknoloji Okur Yazarlığı Eğitim İhtiyacını Belirleme", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi

Caporal, Bernard (1982). **Kemalizm'de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını**, Çev: Ercan Eyüboğlu, Ankara

Celep, Cevat (2003). **Halk Eğitimi**, Anı Yayınları, Ankara

Charner, İvan; Rolzinski, Catherine A. (1987). "İmproving Practise" **New Direcitons For Continuing Education, Responding to the Educational Needs of Today's Workplace**, p. 75-85, Jossey-Bass Inc. Publishers, London

Chislom, Lynne; Larson, Anne; Mossoux, Anne-France (2004). **Lifelong Learning: Citizens' Views in Close-up**, Published by European Centre for the Development of Vocational Training, Luxembourg

Chyung, Yonnie; Winiecki, Donald J; Fenner, Jo Ann (1998). **A Case Study: Increase Enrollment by Reducing Dropout Raten in Adult Distance Education**. Published by Boise State University, USA

Comings, John P.; Parrella, Andrea; Soricone, Lisa (1999). **Persistence among adult basic education students in pre-ged classes**. The National Center for the Study of Adult Learning and Literacy Harvard Graduate School of Education, Cambridge

Comings, Jhon P (2007). "Persistence: Helping Adult Education Students Reach Their Goals" www.ncsall.net/fileadmin/resourdes/ann_rev/comings-02.pdf (erişim tarihi 10.10.2010)

Connell, Robert William (1998). **Toplumsal Cinsiyet ve iktidar**. Çev: Cem Soydemir, Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Cross, Patricia (1982). **Adult as Learners**. Jossey- Bass Inc. Publishers, San Fransisco

Çankaya, Dilek (2005). "Migrant Adult's Reasons of Non-Participation in Organized Adult Education Activities", **Unpublished Master of Arts in Educational Sciences**, Boğaziçi University

Çitçi, Oya (1998). "Son Söz Yerine", **20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını, No:285, s:578–579

Çobanoğlu, Ali (1981). "Halk Eğitimi Açısından Gezici Kadın Kursları", **Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Davis, James A. (1961). **Great Books and Small Groups**. New York: The Free Press of Glencoe (Bulunduğu kaynak: Ayhan, Serap, 1988, "Halk Eğitiminde Katılma", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, sayfa.35)

Devlet Plânlama Teşkilatı. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plâni, www.dpt.gov.tr (erişim 12.03.2011)

_____ Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plâni, www.dpt.gov.tr (erişim 12.03.2011)

DİE (2006), **Hane Halkı İşgücü Anketi**, DİE yayınları, Ankara

Dirks, Henry B. (1955). "Drop Outs in the Evening Adult School" **Unpublished Doctoral Dissertation, U. of Southern California** (Bulunduğu kaynak: Ayhan, Serap, 1988, "Halk Eğitiminde Katılma", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, sayfa. 35)

Douglah, Mohammad (1970). "Some Perspectives on the Phenomenon of Participation", **Adult Education Journal**, vol:20, no:2, p:88-98

_____ (1970). “Katılma Olgusu ile İlgili Bazı Yaklaşımlar” (çev: Serap Ayhan), **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi**, y.1987, c.20, s.1, ss: 43-54

Duman, Ahmet (1993). “Türkiye’de Halk Eğitimi Başkanlarının Yeterliliklerinin Saptanması Üzerine Bir Araştırma”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, cilt:26, sayı:2, ss.541-552

_____ (2000). **Yetişkinler Eğitimi**, Ütopya Yayınevi, Ankara

_____ (2004). Yetişkin Öğrenenlerin Güdüsel Yönelimleri Üzerine Karşılaştırmalı Bir Araştırma Muğla Üniversitesi Fen Bilimleri ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencileri Örneği. **web: www.pegem.net/dosyalar/dokuman/275.pdf** (erişim 26.06.08)

Emiroğlu, Kudret; Aydın, Suavi (2003). **Antropoloji Sözlüğü**, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

Ergun, Mustafa; Ergezer, B; Çevik, İ; Özdaş, A. (1998). **Öğretmenlik Mesleğine Giriş**, Ocak Yayınları, Ankara

Ewigleben, Robert L. (1959). “The Identification and Analysis of the Factors Contributing to the Drop-Out Rate Among Participants in Classes of the Lansing Adult School Program. ” **Unpublished Doctoral Dissertation**, Michigan State, University (Bulunduğu kaynak: Ayhan, Serap, 1988, “Halk Eğitiminde Katılma”, **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, sayfa.35)

Fidan, Fatma; Fidicioğlu, Ahmet (2010). “Türkiye’den Almanya’ya Göç Sürecine Geride Kalan Kadınlar: Alamanyalı Beylerin Fedakar Eşleri”, **Yardım ve Dayanışma Dergisi**, Cilt:1, Sayı:1, s.s. 29-39

Freire, Paulo (1975). **Cultural Action For Freedom**. Published by Harvard Educational Review

Furst-Bowe, Julie A. (1998). "Women in Distance Learning Programs", **Unpublished Dissertation**, The University of Wisconsin-Stout, Canada

_____ (2002). **Identifying the Needs of Adult Women in Distance Learning Programs**, Published by The University of Georgia, Athens

Gayfer, Margaret (1980). "Women Speaking and Learning for Ourselves" **Convergence**, 1980, v. 13, p: 1-13

Geray, Cevat (2002). **Halk Eğitimi**, İmaj Yayınevi, Ankara

Gibb, Jack. R. (1961). "Supportive and Defensive Climates", **The Journal of Communication**, vol.11, no.3, p: 141-148

Göka, Erol (2005). "Türk Tipi Öğrenme", **Yaşam Boyu Öğrenme Sempozyum Bildirileri ve Tartışmaları**, ss: 62- 69.

Gözütok, F. Dilek (1995). " Kadın ve Eğitim", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:28, Sayı:1, ss: 43-47

Greenwood, Walter B. (1932). "A Study of Persistence of Public Evening High School Students", **Unpublished Ph. D. Dissertation**, University of Pennsylvania (Bulunduğu kaynak: Ayhan, Serap, 1988, "Halk Eğitiminde Katılma", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, sayfa.35)

Gül, İdil Işıl (2009). "Eğitime Erişim: Eğitimde Ayrımcılık Yasağı ve Fırsat Eşitliği", **Eğitim Hakkı ve Eğitimde Haklar Uluslar arası İnsan Hakları Belgeleri Işığında Ulusal Mevzuatın Değerlendirilmesi**, Sabancı Üniversitesi Yayınları, İstanbul

Hablemitoğlu, Şengül (2005). **Toplumsal Cinsiyet Yazıları**, Toplumsal Dönüşüm Yayınları, İstanbul

Hattatoğlu, Dilek (2001). "Ev Eksenli alışma Stratejileri", **Yerli Bir Feminizme Doğru**, Sel Yayıncılık, İstanbul

Haviland, William (2002). **Kültürel Antropoloji**, Kaknüs Yayınları, İstanbul

Horney, Karen (1993). **Kadın Psikolojisi**, Payel Yayınları, Ankara

Houle, Cyril O. (1961). "The Inquiring Mind", **Adult Education Quarterly**, vol:13, no:2, p.122-123.

İlbars, Zafer (1988). "Ankara Gecekondu Ailelerine Genel Bir Bakış", **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi**, cilt:32, sayı:1-2, s.23-31

İzveren, Adil (1980). **Toplumsal Törebilim**, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi, Ankara

Jenkins, Andrew; Vignoles, Anna; Wolf, Allison; Galindo-Rueda, Fernando. (2002). **The determinants and effects of lifelong learning**. Centre for the Economics of Education, London

Johnstone, Jhon W. C. (1963). Volunteers For Learning A Study of the Educational Pursuits of American Adults, **National Opinion Research Center**, University of Chicago.

Johnstone, Jhon W.C., Rivera, Ramos J. (1965). **Volunteers for Learning A Study of the Educational Pursuits of American Adults**, Chicago Ural, (Bulunduğu kaynak Ural, Ozana, 1993, "The Reasons For Participating in Adult Education Programs İn Turkey", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, Boğaziçi Üniversitesi, s. 4)

Kalaycıoğlu, Sibel; Tılıç- Ritterberger, Helga (2000), **Gündelikçi Kadınlar**, Su Yayınları, İstanbul

Kahriman, Nevin (2010). "Adult Educators' Views On Their Occupation And Professionalization Of Adult Education", **Unpublished Master of Arts**, Educational Sciences, Boğaziçi University

Kandiyoti, Deniz; Saktanber, Ayşe (2002). **Kültür Fragmanları**, Metis Yayınları, İstanbul

Karip, Emin; Apaydın, Çiğdem (2007). "İlköğretimde Erişim ve Eşitlik", **1. Ulusal İlköğretim Kongresi Bildirileri**, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara

Kasarıcı, Rüya (1996). "Türkiye'de Nüfus Gelişimi", **Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi**, Sayı 5, ss: 248-266

Keintz, Brian J. (2003). "Analysis of Active Adult Learners", **Unpublished Dissertation**, University of Wyoming

Kılıç, Eşref (1981). **Halk Eğitiminde Kuram ve Uygulama**, Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara

Kirazoğlu, Cem (1996). "Reasons For Not Participating İn Adult Education Activities", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

KSGM (2008). **Kadın ve Eğitim Politika Dokümanı**. Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara

_____ (2009). **Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması**. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara

Knowles, Malcolm (1990). "Androgoji: Yetişkinlerde Öğrenme Konusunda Yeni Bir Teknoloji", (çev:Serap Ayhan), **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi**, cilt:22, sayı:2, s.529- 546

Knox, Alan B. (1987). **Helping Adults Learn**. Jossey-Bass publishers, San Francisco

Kottak, Conrad Philip (2001). **Antropoloji**, Ütopya Yayınevi, Ankara

Kurt, İhsan (2000). **Yetişkin Eğitimi**, Nobel Yayınevi, Ankara

Külebi, Ahmet (1991). “Etnosantrizm Açısından Türkiye’de ‘Erkeklik’ Kavramı” **Aile Yazıları 3**, s.s: 157–176

Lamb, Rick; Brady, Michael (2005). **Participation in lifelong learning institutes: what turns members on?**, Published by Osher Lifelong Learning Institute University of Southern Maine

Lindeman, Eduard C. (1969). **Halk Eğitiminin Anlamı**, (çev: Celal Şentürk), Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara

_____ (1926). **The Meaning of Adult Education**, New York (Bulunduğu kaynak; Knowles, Malcolm 1996, Yetişkin Öğrenenler Gözardı Edilen Bir Kesim, (çev:Serap Ayhan), Houston, USA)

Lowe, John (1985). **Dünyada Yetişkin Eğitime Toplu Bakış**. Çev: Turhan Oğuzkan, Unesco Türkiye Milli Komisyonu, Ankara

Milli Eğitim Bakanlığı (2010). Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği

Miser, Rifat (1987). “Halk Eğitimi Kurs Programlarının Nicel Yapısı- Çeşitleri, Yaygınlıkları, Katılanlar” **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara.

_____ (1997). “Halk Eğitimi Merkezlerinin Kadınlara Yönelik Kurslarında Program Önceliği”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi**, Cilt: 30, Sayı:1, ss:101-113

_____ (2002). “Küreselleşen Dünyada Yetişkin Eğitimi”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi**, Cilt: 35, Sayı:1-2, ss: 55-60

Murat, Sedat (2007). “Yerel Yönetimlerin Yetişkin Eğitiminde Karşılaştıkları Temel Sorunlar ve Yetişkin Eğitimi Programlarını Tamamlayanların İstihdamları”, **Öğrenen Toplum İçin Yetişkin Eğitimi Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s.s: 166–217

NSW (2000), **Gender Equality in Health, Better Health, Good Health Care**, NSW Health Department, 2000, www.nsw.gov.au (erişim 16.11.2010)

OECD (1978). **Learning Opportunities for Adults**, General Report, Paris www.mesharpe.metapress.com (erişim 20.03.2011)

Okçabol, Rifat (1987). Halk Eğitimi Merkezleri ve Halk Eğitimciler, **Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Fonu**, Proje No:85/DO/503

_____ (1988).”Yaygın Eğitimde Sorunlar”, **Öğretmen Dünyası Aylık Meslek Dergisi**, yıl:9, sayı:106, ss.11-14

_____ (2006). **Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)**, Ütopya, Ankara

Onur, Bekir (2000). **Gelişim Psikolojisi**. İmge Kitapevi. 5. Baskı, Ankara

Ögel, Bahaddin (2001). **Türk Kültürünün Gelişme Çağları**, Özrenk Matbaa, İstanbul

Ökten, Şevket (2009). “ Gender and Power: The System of Gender in Southeastern Anatolia” **The Journal of International Social Research**, Volume 2, p. 302- 312

Quigley, B. Allan (1998). “The First Three Weeks: A Critical Time for Motivation”, **Focus on Basics**, vol.2, p.p:24

Preston, James M. (1958). " The Study of Continuing and Non-Continuing Adult Students", **Unpublished Doctoral Dissertation**, University of California- Berkeley (Bulunduğu kaynak: Ayhan, Serap, 1988, "Halk Eğitiminde Katılma", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, sayfa.35)

Punch, F. Keith (2005). **Sosyal Araştırmalara Giriş Nicel ve Nitel Yaklaşımlar**, (çev:Dursun Bayrak, Bader Arslan, Zeynep Akyüz) Siyasal Kitapevi, Ankara

Reynolds, L.C. (1957). " Adult Drop-Outs", **Adult and Veteran's Education Bulletin**. Tampa: Hillsbourg County Board of Public İnstruction Summer (Bulunduğu kaynak: Ayhan, Serap, 1988, "Halk Eğitiminde Katılma", **Yayımlanmamış Doktora Tezi**, sayfa.35)

Rockhill, Kathleen (1988). "Halk Eğitiminde Katılmanın Araştırılması, Niteliksel Yaklaşımın Gizilgücü" **A.Ü Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi** (çev: Yard. Doç. Dr. Serap Ayhan), Cilt: 21, Sayı:1-2, s.s: 449-467

Rowbotham, Sheila (1998). **Kadın Bilinci Erkek Dünyası**, Payel Yayınevi, İstanbul

Sanday, Peggy (1974). **Female Status İn the Public Domain**, Stanford University Pres, United States

Saygın, Ömer (1999). "Halk Eğitimi Merkezlerinde Boş Zamanları Değerlendirme", **Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Sayılan, Fevziye (2005). "Herkes İçin Eğitim: Yaşam Boyu Öğrenme Bağlamında Türkiye'de Temel Eğitim Sorunu" **Yaşam Boyu Öğrenme Sempozyumu Bildir ve Tartışmaları**, Ankara, ss: 106-115

_____ (2006). "Halk Eğitimine Feminist Bir Bakış" **XV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Muğla Üniversitesi Eğitim Fakóltesi Bildirileri.**

Sayılan, Fevziye ve Özkazanç, Alev (2009). "İktidar ve Direniş Bağlamında Toplumsal Cinsiyet: Bir Okul Etnografisi" **Toplum ve Bilim sayı 114, 2009, s: 51-73**

Seçkin, Nezahat (1992). "Yönetim Alanında Kadın", **Türkiye'de Kadın Eğitimi Birinci Uluslararası Konseyi Bildirileri**, İmece Yayınevi, Ankara, s.s: 63–71

Smith, Susan, E, (1997). "Participatory Action-Reserach within the Global Context", **Nurtured by Knowledge Learning to Do Participatory Action-Reserach**, The Apex Press, New York

Smith, Susan, E., Willms, Dennis G., Johnson, Nancy, A. (1997). **Nurtured by Knowledge Learning to Do Participatory Action-Reserach**, The Apex Press, New York

Spender, Dale (1980). "Learning to Create Our own Knowledge" **Convergence**, v.13, p: 14-23

Tan, Mine (1978). "Ekonomik Yaşamda Cinsel Farklılaşma ve Eğitimin Etkisi" **Yayınlanmamış Doçentlik Tezi**, Ankara Eğitim Bilimleri Fakóltesi

_____ (1979). "Çocuğun Cinsiyetine Göre Ailenin Başarıya Etkisi", **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakólte Dergisi**, Cilt: 12, Sayı: 1, s.s: 107-125

_____ (1979). **Kadın Ekonomik Yaşamı ve Eğitimi**, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara

_____ (1987). "Eğitsel Fırsat Eşitliği" **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakólte Dergisi**, Cilt:20, Sayı:1, s.s: 245- 259

_____ (1989). “Çağlar Boyunca Çocukluk” Ankara **Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt: 22, Sayı: 1, s.s: 71-88

_____ (1994). “Toplumsal Değişim ve Eğitim: Kadın Bakış Açısından” **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakülte Dergisi**, Cilt: 27, Sayı: 1, s.s: 84-95

Tekin, Meral (1988). “Ankara İlinde Yetişkinleri Örgün Yetişkin eğitimi Programlarına Katılmaya Güdüleyen Etmenler ve Yetişkinlerin Katılmada Karşılaştıkları Güçlükler”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara

_____ (1990). “Yetişkin Eğitiminde Katılma ve İlgili Araştırmalar”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:22, s. 2, s.s: 547-563

_____ (1991). “Dünyada ve Türkiye’de Halk Eğitimi ve Sorunları”, **Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:24. Sayı:1, s.s:1-12

Tezcan, Mahmut (1974). **Türklerle İlgili Stereotipler ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme**, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara

TÜİK (2009), Bölgesel Göstergeler, Ankara

_____ (2007), İşgücü, istihdam ve işsizlik istatistikleri, Ankara

_____, Haber Bülteni, Mart 2009, sayı 51

_____ (2009), Milli Eğitim İstatistikleri, Yaygın Eğitim

Ulmer, R. Curtis. (1960). “ A study of Dropouts in the Evening Division of a Community College.” **Unpublished Master’s Thesis**, Florida State

University (Bulunduğu kaynak: Ayhan, Serap, 1988, “Halk Eğitiminde Katılma”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, sayfa.35)

Uluşen, Mesude (2010). “Sağlık alışanlarının ve Toplumun Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ile İlgili Duyarlılığı”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi

UNESCO (1985). A European Perspective on the Unesco 1985 World Conference on Adult Education, www.eric.ed.gov/ERICWebPortal (erişim 12.03.2011)

United Nations Development Programme (2007). “Human Development Report 2007-2008” www.undp.org (erişim 16.11.2010)

Ural, Ozana (1993). “The Reasons For Participating in Adult Education Programs In Turkey”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul

_____ (2007). “Türkiye’de Yetişkin Eğitiminin Bugünkü Durumu ve Geleceği”, **Öğrenen Toplum İçin Yetişkin Eğitimi Sempozyumu Bildirileri**, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Yayınları, s.s: 12–43

WHO (2005), **Addressing Violence Aganist Women and Achieving the Millenium Development Goals**, Department of Gender, Women and Health, Family and Community Health, www.who.org

WHO Media Center (2008), **The WHO Multi- Country Study On Women’s Health and Domestic Violence Aganist Women**. www.who.int/gender/violence .

Wikelund, R. Karen; Reder, Stephen; Hart-Landsberg, Sylvia (1992). **Expanding Theories of Adult Literacy Participation**. Northwest Regional Educational Laboratory, Portland

Verner, C and Davis, George (1964).”Competitions ans Drop Outs: A Review of Research.” **Adult Education Quarterly**, p:157,176

Yıldırım, Ali, Şimşek, Hasan (2000). Sosyal **Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri**, Seçkin Yayıncılık, Ankara

Yıldırım, M. (2000). **Halk Eğitim Merkezlerindeki Uygulamalar ve Yaygın Eğitim**, Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu Matbaası, Ankara

Yıldız, Ahmet (2004).” Türkiye’deki Yetişkin Eğitimi Araştırmalarına Toplu Bakış”, **Ankara Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Fakültesi Dergisi**, Cilt:37, Sayı:1, ss: 78-97

_____ (2006). “Türkiye’de Yetişkin Okuryazarlığı: Yetişkin Okuma-Yazma Eğitimine Eleştirel Bir Yaklaşım”, **Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Zahidi, Saadia; Lopez-Carlos, Augusto (2005). **Women’s Empowerment: Measuring the Global Gender Gap**, World Economic Forum published, Switzerland

<http://erg.sabanciuniv.edu/toplumsalcinsiyeteşitligi> (erişim 20.01.2010)

www.cahem.com/kurslarimiz.php (erişim 29. 09. 2007)

www.ksgm.gov.tr/ (erişim 10.10.2007)

www.ksgm.gov.tr/Pdf/butceleme.pdf (erişim 18.02.2011)

www.mamakhem.com/Default.aspx (erişim 12.02.2011)

www.meb.gov.tr (erişim 10.08.2007)

www.tuik.gov.tr (erişim 16.11.2009)

www.tuik.gov.tr Toplumsal cinsiyet göstergeleri/ eğitim/ okullaşma oranları (erişim 10.01.2011)

www.un.org/womenwatch/daw/csw/beirutglobal.htm (erişim 5.05.2008)

[www.weforum.org/pdf/ Global_Competitiveness_ Reports/Reports](http://www.weforum.org/pdf/Global_Competitiveness_Reports/Reports)

EK-1

I. BÖLÜM DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1- Cinsiyetiniz

() Kadın

() Erkek

2- Yaşınız

() 15-24

() 25-34

() 35-44

() 45-54

() 55 ve üstü

3- Doğum yeriniz?

() Köy

() Kasaba

() Şehir

() Büyükşehir

4-Kaç yıldır Ankara'da oturuyorsunuz?

() Doğduğumdan beri

() 5 yıl kadar

() 6-10 yıl

() 10 yıldan çok

5- Oturduğunuz Konut Tipi

() Gece kondu

() Apartman

6- Ortalama Gelir Düzeyiniz?

() Asgari ücret ve altı

- 666-1000 TL arası
- 1001-1500 TL arası
- 1501-2000
- 2001 ve üstü

7- Medeni Durumunuz?

- Evli
- Bekar
- Diğer

8- Eğitim Durumunuz?

- Okumaz yazmaz
- Okur yazar
- İlkokulu terk etmiş
- İlkokul mezunu
- Ortaokulu terk etmiş
- Ortaokul mezunu
- Liseyi terk etmiş
- Lise mezunu
- Yüksekokulu terk etmiş
- Yüksekokul mezunu
- Başka.....

9- Çocuk Sayısı

- 1 tane
- 2-3 tane
- 4 veya daha fazla

10-Çocuklarınızın eğitim durumu nedir? Çocuğu/ çocukları olanlar cevaplandıracaktır.

KIZ				ERKEK		
	Mezun	Devam	Terk	Mezun	Devam	Terk
İlkokul						
İlköğretim						
Ortaöğretim						
Lise						
Yükseköğretim						

11- Kendi annenizin eğitim durumu nedir?

- Okumaz yazmaz
- Okur yazar
- İlkokulu terk etmiş
- İlkokul mezunu
- Ortaokulu terk etmiş
- Ortaokul mezunu
- Liseyi terk etmiş
- Lise mezunu
- Yüksekokulu terk etmiş
- Yüksekokul mezunu
- Başka.....

12-Babanızın eğitim durumu nedir?

- Okumaz yazmaz
- Okur yazar
- İlkokulu terk etmiş
- İlkokul mezunu
- Ortaokulu terk etmiş
- Ortaokul mezunu
- Liseyi terk etmiş
- Lise mezunu
- Yüksekokulu terk etmiş

- Yüksekokul mezunu
- Başka.....

13- Eşinizin eğitim durumu nedir?

- Okumaz yazmaz
- Okur yazar
- İlkokulu terk etmiş
- İlkokul mezunu
- Ortaokulu terk etmiş
- Ortaokul mezunu
- Liseyi terk etmiş
- Lise mezunu
- Yüksekokulu terk etmiş
- Yüksekokul mezunu
- Başka.....

14-Eğitiminize devam edememe nedeniniz nedir? (Üniversite Mezunu Değilse)

- Maddi imkânsızlıklar
- Maddi imkânsızlık nedeniyle ailemin erkek kardeşlerimi okutmuş olması
- Kız çocuklarının eğitimi hakkındaki geleneksel önyargılar
- En büyük kız çocuk olduğumdan küçük kardeşlerime bakmam gerektiği için
- Ailem erken evlendirdiği için
- Kendim okumayı istemedim
- Evime yakın okul olmadığı için
- Diğer belirtiniz...

15- Günde ortalama kaç saat televizyon izliyorsunuz?

- 1-2 saat
- 3-4 saat
- 4 saatten fazla

16- Düzenli olarak gazete okuyor musunuz?

() Evet

() Hayır

17- Ne kadar sıklıkla kitap okuyorsunuz?

() Hiç okumuyorum

() Yılda 1-2 adet

() Yılda 3-4 adet

() Yılda 5 adetten fazla

18- Ne kadar sıklıkla tiyatroya gidiyorsunuz?

() Hiç gitmiyorum

() Yılda 1-2 kez

() Yılda 3-4 kez

() Yılda 5'ten fazla

19- Ne kadar sıklıkla sinemaya gidiyorsunuz?

() Hiç gitmiyorum

() Yılda 1-2 kez

() Yılda 3-4 kez

() Yılda 5'ten fazla

20- Sürekli gelir getirici bir işte çalışıyor musunuz?

() Evet

() Hayır

21-Evde gelir getirici bir iş yapıyor musunuz? (20.Soruya Hayır Diyenler Cevaplandıracaktır.)

() Evet

() Hayır

22-Çalışmamanızın sebebi nedir? (21. SORUYA HAYIR DİYENLER CEVAPLANDIRACAK)

II. BÖLÜM

23- Katıldığınız kursun varlığından nasıl haberdar oldunuz?

- Akrabalarımın öğrendim
- Arkadaşlarımdan öğrendim
- Kursun tabelasını gördüm
- Kursun duyurusunu gördüm
- Radyo veya televizyon reklâmlarından öğrendim
- Diğer

24- Kursa katılma kararınızda kim etkili oldu?

- Kendim karar verdim
- Arkadaşlarım etkili oldu
- Ailem etkili oldu
- Radyoda- televizyonda rastladığım bir program etkili oldu.
- Diğer...

25- Halk eğitimi merkezlerinde katıldığınız ilk kurs muydu? Daha önce başka bir kursa katıldınız mı?

- Evet
- Hayır

III. BÖLÜM

26- Ayrıldığınız kursun adını / konusunu hatırlıyor musunuz?

27- Kursa katılma nedeniniz ne idi?

28- Kursu tamamlamadan terk etme nedeniniz neydi?

29- Kursu tamamlamadan ayrılmak size neler hissettirdi?

30- Terk nedeninizle ilgili sorun çözümlense kursa devam eder miydiniz?

31- Açılırsa özellikle katılmak istediğiniz bir kurs var mı?

32- Kursların kadınlara yararı var mı?

33- Eklemek istediğiniz herhangi bir Şey var mı?